

ΠΑΙΣ... ΑΔΕΛΦΙΑΣ
...ΣΧΟΛΕΙΟΥ
*Αρ. ...

ΟΜΙΛΙΑΙ

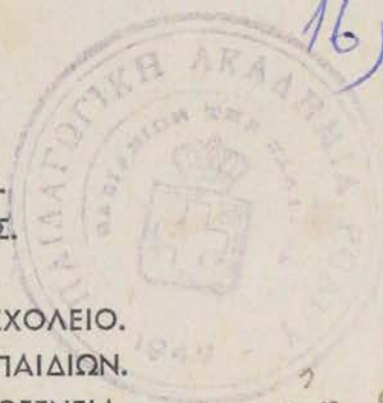
ΔΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ

J.A.P
2023
16,3

ΘΕΜΑΤΑ

1. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.
2. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.
3. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.
4. Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.
5. Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.
6. Η ΟΜΟΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.
7. Η ΤΙΜΩΡΙΑ.
8. ΕΚΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ.
9. ΤΟ ΨΕΜΜΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ.
10. Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΚΗ ΒΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΓΝΙΟΥ.
11. Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ.
12. Η ΤΕΜΠΕΛΙΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ.
13. ΑΦΙΣΤΑΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ.
14. ΠΛΟΥΤΙΖΕΤΕ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΑΣ.
15. ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΟΣ.

ap 2131
T. αε δ.

09 ΙΟΥΛ. 2008

ΟΡΕΣΤΗ ΓΑΛΗΝΟΥ - ΧΑΡΗ ΣΤΑΘΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Αριθ. 16,33

ΟΜΙΛΙΑΙ

ΔΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ

ΑΚΑ
305.231
ΓΑΛ

Θ Ε Μ Α Τ Α

1. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.
2. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.
3. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.
4. Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.
5. Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.
6. Η ΤΙΜΩΡΙΑ.
7. Η ΟΜΟΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗΝ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.
8. Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ.
9. Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ.
10. ΕΚΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ Κ.Α.Π.

αφ. 2131

ημερ. 40

π 385
2,241

150828

Κάθε γνήσιο αντίτυπο δέον όπως φέρει απαραίτητως τὴν ὑπο-
γραφὴν τοῦλάχιστον τοῦ ἑνὸς τῶν συγγραφέων.

Βιβλιοθήκη
Παλαιᾶ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γνωστή ἡ κίνηση, πὸν σιὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια, δημιουργήθηκε γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς συνεργασίας Σχολείου καὶ Οἰκογενείας. Ἡ ἀνάγκη τῆς πραγματοποιήσεως τῆς συνεργασίας αὐτῆς τονίζεται ἰδιαίτερα ἀπὸ σχετικὲς διαταγὲς τοῦ Σεβ. Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Δὲν ὑπάρχει ἀντίθετη ἄποψη. Ἡ συνεργασία τῶν δύο αὐτῶν βασικῶν παραγόντων τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ νὰ ἀναπτυχθῆ σὲ ἔκταση ἀνάλογη μὲ τὴ σοβαρότητα τοῦ σκοποῦ πὸν ἐπιδιώκει.

Τὸ βιβλίον μας αὐτὸ ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ τίς πρῶτες προσπάθειες τῶν φίλων Συναδέλφων. Θέτει ὑπ' ὄψιν αὐτῶν μερικὰ ἀπὸ τὰ πιὸ γενικὰ καὶ τὰ πιὸ ἀπαραίτητα θέματα, πὸν πρέπει ν' ἀναπτυχθοῦν σις συγκεντρώσεις τῶν γονέων. Ἡ τροποποίηση τοῦ περιεχομένου τῶν ὁμιλιῶν μας εἶναι δυνατὴ καὶ θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τίς συνθήκες πὸν περιβάλλουν κάθε σχολεῖο. Εἶναι ἀπλὲς σὲ ἔκφραση. Οἱ γνώμες καὶ οἱ ἔννοιες εἶναι ξεκαθαρισμένες.

Κατεβλήθη προσπάθεια νὰ διαπραγματευθοῦμε τὰ θεματά μας σιτὸν τύπομιας ἐκλαϊκευμένης παιδαγωγικῆς. Ἀποφύγαμε τὴν ἐκτεταμένη θεωρητικὴ διαπραγμάτευση, τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὅρους καὶ τὰ δύσκολα ροήματα. Προσπαθήσαμε νὰ γίνουμε ἀντιληπτοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς γονεῖς.

Αὐτὴ εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μας, βασικὴ προϋπόθεση γιὰ νὰ προκαλέσωμε τὸ διαφέρον τῶν ἀκροατῶν μας γονέων. Πρέπει ὅλοι νὰ μᾶς νοιώθουν καὶ ὅλοι νὰ μᾶς ἐννοοῦν. Οἱ ὁμιλίες πρέπει νὰ εἶναι γιὰ ὅλους καὶ ὄχι γιὰ τοὺς ὀλίγους.

Βιβλία σχετικὰ μὲ τὰ θέματα τῶν συγκεντρώσεων τῶν γονέων δὲν ὑπάρχουν. Ὅσα σχετικὰ κυκλοφοροῦν, δὲν περιέχουν θέματα εἰδικὰ γραμμένα γιὰ τίς συγκεντρώσεις αὐτές. Ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου μας αὐτοῦ μὲ πλήρως ἀνεπτυγμένα θέματα, ἀποβλέπει νὰ βοηθήσῃ τοὺς Συναδέλφους σιτὸν τομέα αὐτὸν τῆς σχολικῆς δράσεως. Ἐχομε τὴ γνώμη πὸς παρέχομε τὴ βοήθεια αὐτὴ μὲ τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον μας.

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Φίλοι Γονεῖς,

Τὸ σχολεῖο δοκιμάζει σήμερα ἰδιαίτερη χαρὰ γιατί βλέπει συγκεντρωμένους ἔδῳ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν του. Αἰσθάνεται μαζί καὶ ἱκανοποίηση γιατί τόσο πρόθυμα ἀκούσατε τὴ φωνή του καὶ ἤλθατε στὴν σημερινή μας συγκέντρωση.

Σᾶς καλωσορίζουμε μὲ εὐχαρίστηση καὶ σᾶς ὑποδεχόμεθα σὰν φίλους καὶ συνεργάτες μας.

Ἀπὸ τὴν πρώτη αὐτὴ στιγμή πρέπει νὰ τονίσουμε, ὅτι τόσο ἡ παρουσία σας στὶς συγκεντρώσεις τῶν γονέων τῶν μαθητῶν μας, ὅσο καὶ οἱ συχνές ἐπισκέψεις σας στὸ σχολεῖο καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ σχολικοῦ ἔτους, εἶναι ἀπαραίτητος, γιατί θὰ συμβάλουν θετικὰ καὶ ἀποφασιστικὰ στὴν πρόοδο τοῦ σχολείου καὶ στὴν προκοπὴ τῶν παιδιῶν σας, τὰ ὁποῖα σεῖς καὶ ἡ Πολιτεία ἐμπιστευθήκατε στὶς φροντίδες μας.

Μὲ τίς συγκεντρώσεις τῶν γονέων, ποὺ ἀπὸ σήμερα ἐγκαινιάζουμε, θέλουμε νὰ πλησιάσουμε πρὸς πολλὴν σᾶς τοὺς γονεῖς γιὰ νὰ σᾶς βοηθήσουμε στὸ μεγάλο ἔργο σας, τῆς ἐνατροφῆς τῶν παιδιῶν σας. Ἐρχόμαστε κοντὰ σας σὰν φίλοι, σὰν ἄνθρωποι ποὺ ἀγαποῦν καὶ σᾶς καὶ τὴν κοινωνία, σὰν λειτουργοὶ ἐνὸς ὁραίου καὶ ὑψηλοῦ ἔργου, τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν, τοῦ ἔργου τῆς μορφώσεως τῶν νέων ἀνθρώπων, ποὺ θ' ἀποτελέσουν τὴν αὐριανὴν κοινωνία.

Ἐπιδιώκουμε μιὰ στενότερη ἐπαφὴ μαζί σας μὲ τίς συγκεντρώσεις σας αὐτές. Ἐπιζητοῦμε νὰ ἐπιτύχουμε μὲ σᾶς μιὰ θετικὴ καὶ γόνιμη συνεργασία, ποὺ εἶναι γιὰ μᾶς καὶ γιὰ σᾶς τόσο πολὺ ἀπαραίτητη, γιατί ἐμεῖς καὶ σεῖς ἐπιδιώκουμε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἴδιου σκοποῦ. Σχολεῖο καὶ γονεῖς ἐργάζονται καὶ μοχθοῦν γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς ἀγωγῆς ἀσκεῖται ἀπὸ τὸ σχολεῖο σκόπιμα καὶ συνειδητὰ καὶ ἀποβλέπει στὴ φυσικὴ, στὴν ἀβίαστη καὶ στὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν, τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ δεξιότητων τοῦ παιδιοῦ. Τὸ σχολεῖο παρέχει γνώσεις στὸ παιδί καὶ μὲ τὴν ὅλη ἐπίδρασίν του φροντίζει νὰ θέσῃ τίς ἀπαραίτητες ἐκεῖνες βάσεις, ὥστε τὸ παιδί νὰ γίνῃ ἄνθρωπος ἠθικὸς καὶ ἐνάρετος, ἱκανὸς καὶ δημιουργικὸς, ἄξιος νὰ συντελέσῃ στὴν πρόοδον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ στὴν προκοπὴ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἄλλὰ καὶ οἱ γονεῖς κοπιᾶζουσι καὶ μοχθοῦσι γὰρ τὰ παιδιὰ τους. Ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς των εἶναι τὰ παιδιὰ. Γιὰ τὰ παιδιὰ ἐργάζονται καὶ γι' αὐτὰ ἀγωνίζονται καὶ φροντίζουν. Θέλουν νὰ τὰ μεγαλώσουν, νὰ τὰ μορφώσουν, νὰ τὰ κάμουν ἀνθρώπους ἠθικούς, ἰκανοὺς γιὰ τὴν ζωὴν, προοδευτικούς καὶ χρησίμους γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους.

Ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ φαίνεται καθαρά, ὅτι σχολεῖο καὶ γονεῖς ἐπιδιώκουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Σχολεῖο καὶ γονεῖς ἐπιζητοῦν τὴν ἀριώτερον καὶ σκοπιμώτερον ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν. Σχολεῖο καὶ γονεῖς ἔχουν τὸ ἴδιον ἰδανικόν. Ἀνατρέφουσι καὶ διαπαιδαγωγοῦσι παιδιὰ. Προπαρασκευάζουσι ἀνθρώπους γιὰ τὴν ζωὴν. Ἀνθρώπους ἐναρέτους, προοδευτικούς, δημιουργικούς, ἰκανοὺς καὶ ἀξιούς. Ἀνθρώπους ποὺ θὰ ὠφελήσουν καὶ τὸν ἑαυτό τους καὶ τὸ ἔθνος καὶ τὴν κοινωνίαν.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν σχολεῖο καὶ γονεῖς ἐργάζονται γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδίου σκοποῦ, εἶναι φανερόν ὅτι ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ δημιουργήσουν μεταξὺ των μιὰ στενὴ καὶ γόνιμον συνεργασίαν. Μιὰ συνεργασία ποὺ θὰ τὴν διακρίνη ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη καὶ κατανόησις. Μιὰ συνεργασία συχνὴ καὶ καθημερινή. Μιὰ συνεργασία ποὺ θὰ συντονίζη καὶ θὰ συστηματοποιῇ τὰ μέσα ἐνεργείας καὶ δράσεως. Οἱ γονεῖς θὰ μαθαίνουν κάθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ στὸ σχολεῖο καὶ τὸ σχολεῖο θὰ εἶναι πάντοτε ἐνήμερον τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ παιδιοῦ στὸ σπίτι. Ὅλα τὰ προβλήματα, ὅλες οἱ παρατηρήσεις καὶ ὅλες οἱ ἀπορίες ποὺ προκύπτουσι ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐκδηλώσεις τοῦ παιδιοῦ, θ' ἀπασχολοῦν ἀπὸ κοινοῦ σχολεῖο καὶ γονεῖς. Οἱ ἐνέργειαι καὶ τὰ μέτρα τῶν γονέων θὰ εἶναι σύμφωνα καὶ παράλληλα μὲ τὰ μέτρα καὶ τὴν ἐνέργειαι τοῦ σχολείου. Ὁ ἓνας θὰ ἐνημερώνη τὸν ἄλλον. Ὁ ἓνας θὰ συμπληρώνη τὴν ἐνέργειαι τοῦ ἄλλου. Ὁ ἓνας θὰ εἶναι βοηθός, συμπαραστάτης καὶ σύμβουλος τοῦ ἄλλου.

Ἔτσι θὰ εὐδοιωθῇ καὶ θὰ εὐδοκιμήσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Μὲ τὴν συνεργασίαν αὐτὴν θὰ βοηθήσουμε θετικὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν ὅλων σωματικῶν, τῶν πνευματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ. Ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ αὐτῇ κατανόησιν τοῦ ρόλου σχολείου καὶ γονέων θὰ ἐπιτύχουμε στὸ ἔργον μας. Ἔτσι θὰ προπαρασκευάσουμε ἀνθρώπους μὲ σταθερὴν καὶ ἠθικὴν βούλησιν.

Ἄς ρίξουμε ὅμως μιὰ ματιὰ γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί γίνεται στὴν πραγματικότητα ἐπάνω στὸ σημεῖον αὐτό. Σχολεῖο καὶ γονεῖς ἔχουν ἐπίγνωσιν τοῦ ρόλου ποὺ παίζουν στὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν; Γνωρίζουσι ποιά δύναμις ἔχουσι στὸ κεφάλαιον τῆς ἀγωγῆς; Ἔξουσι καλὰ τὴν εὐθύνην καὶ τὰ καθήκοντά των; Ὑπάρχει πράγματι συνεργασία μεταξὺ σχολείου καὶ οἰκογενείας ἢ ὄχι; Ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἡ συνεργασία αὐτή, ποιὸς ἔχει τὴν εὐθύνην; Τί πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ τόσο σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς συνεργασία αὐτὴ μεταξὺ σχολείου καὶ οἰκογενείας;

Ἡ ἐξέταση τῶν παραπάνω σημείων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα πολὺ δυσάρεστες διατυπώσεις. Συνεργασία σχολείου καὶ οἰκογενείας δὲν ὑπάρχει. Ἐλάχιστα εἶναι τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ἐπιτύχη συνεργασία μὲ τοὺς γονεῖς. Καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτὰ σχολεῖα εὐρίσκονται κυρίως στὶς πόλεις. Στὰ περισσότερα σχολεῖα τίποτε δὲν γίνεται ἐπάνω στὸ κεφάλαιο αὐτό. Σχολεῖο καὶ γονεῖς εἶναι ἄγνωστοι μεταξύ των. Ὑπάρχουν πολλοὶ γονεῖς ποὺ δὲν πέρασαν ποτὲ τὸ κατώφλι τῆς εἰσόδου τοῦ σχολείου, στὸ ὁποῖον φοιτοῦν τὰ παιδιὰ των. Ὑπάρχουν πολλοὶ γονεῖς, τοὺς ὁποίους δὲν εἶδε ποτὲ ὁ δάκαλος. Ὑπάρχουν γονεῖς ποὺ κατ' ἐπανάληψη καλοῦνται στὸ σχολεῖο καὶ δὲν ἔρχονται. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ σχολεῖα ποὺ ποτὲ δὲν σκέφθηκαν νὰ πλησιάσουν τοὺς γονεῖς. Ὑπάρχουν σχολεῖα ποὺ ἐγκατέλειψαν ἀμέσως τὴν προσπάθεια νὰ πραγματοποιήσουν συγκεντρώσεις γονέων καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν συνεργασία των, γιατί στὴ μιὰ ἢ στὶς δυὸ συγκεντρώσεις ποὺ θέλησαν νὰ κάμουν ἦλθαν λίγοι γονεῖς ἢ καὶ κανένας ἀκόμη.

Ἔτσι τὸ χάσμα μεταξύ σχολείου καὶ οἰκογενείας συνεχίζεται. Καθένας βαδίζει τὸ δρόμο του μὲ τὸν δικό του τρόπο. Διδάσκει αὐτὰ τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ τὰ ἀντίθετα βλέπει καὶ ἀκούει τὸ παιδί στὸ σπίτι. Μαθαίνει τὸ παιδί ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Δασκάλου, ὅτι ὁ σεβασμός, ἡ φιλαλήθεια, ἡ πειθαρχία εἶναι ἀρετές, ἀλλὰ στὸ σπίτι βλέπει διαπληκτισμούς, ψέμματα, ἀνυπακοή. Διαβάζονται στὸ σχολεῖο παιδικὰ ἠθοπλαστικά, γεωγραφικά, ἱστορικά καὶ φυσιογνωστικά βιβλία, ποὺ ἀποβλέπουν στὴ μόρφωση καὶ στὴν ψυχικὴ ἐπίδραση καὶ παράλληλα στὸ σπίτι εὐρίσκει τὸ παιδί καὶ διαβάζει «τὴ Μάσκα» ἢ «τὴν Ἀράχνη» ἢ ἄλλα παρόμοια βιβλία, ποὺ διδάσκουν τὸ ψέμμα, τὴν ἀπάτη, τὴ βία, τὴν κλεψιά, τὸ ἔγκλημα. Διδάσκει τὸ παιδί στὸ σχολεῖο τὴ σεμνότητα, τὴν τιμιότητα, τὴν φιλοπονία, τὴ δικαιοσύνην τὴν ἀνεξικακία, τὴν ἀγάπη καὶ ἔπειτα, τὴν ἴδια ἡμέρα, συνοδεύεται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ σπὸν κινηματογράφου, γιὰ νὰ ἰδῇ ἐκεῖ σκηνὲς μίσους, ἔργα ἀπάτης, πράξεις ἐκδικήσεως, παγίδες, ἐνέδρες, φόνους, ληστεῖες, γκάγκστερ, ἀλῆτες, ἐγκληματίες ἢ γυμνὲς γυναῖκες, ἔρωτες, ἀκολασίες, αἵσχη. Ἀκούει τὸ παιδί στὸ σχολεῖο ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγη τὶς κακὲς συναναστροφές, ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἔχει ὅλη τὴν εὐχέρεια νὰ συναναστραφῇ μὲ πάσης προελεύσεως ἀνθρώπους, γιατί κανεὶς δὲν τὸ ἐπιβλέπει καὶ γιατί οἱ γονεῖς τοῦ ἢ δὲν ἔχουν ἐπίγνωση τῶν κινδύνων ἢ εἶναι ἔξ ὀλοκλήρου ἀπησχολημένοι μὲ τὶς δουλειές των ἢ μὲ τὶς κοινωνικὲς των ὑποχρεώσεις καὶ δὲν διαθέτουν καθόλου χρόνο γιὰ τὴν ἐπίβλεψη καὶ τὴν παρακολούθηση τῶν παιδιῶν.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μονάχα αὐτὰ. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλες περιπτώσεις ποὺ φανερόνουν ἄγνοια, σύγχυση καὶ παρανόηση στὸ ἔργο τῆς ὀρθῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν. Πολλοὶ γονεῖς βλέπουν τὰ παιδιὰ τους ἄτακτα, ἀπειθαρχα, ἀκατάστατα, ἀμελῆ. Προσπαθοῦν νὰ διορθώσουν τὴν κατάστασι μὲ φωνές, μὲ ἀπειλές, μὲ ξύλο. Δὲν νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ ἔλθουν στὸ σχο-

λεῖο καὶ νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν των ἐκεῖ, νὰ καταστήσουν γνωστὲς τὶς ἐκδηλώσεις αὐτῶν στὸ σπίτι καὶ νὰ ζητήσουν τὴ συμβουλὴ τοῦ δασκάλου καὶ νὰ συνεργασθοῦν μαζί του γιὰ τὴ βελτίωση τῆς καταστάσεως. Ἄλλοι γονεῖς πιστεύουν εὐκόλα τὰ παράπονα, τὶς δικαιολογίες, τὶς πληροφορίες τῶν παιδιῶν των καὶ ἀποδέχονται τὶς γνώμες καὶ τὶς ἀπόψεις των. Παίρνουν ἀβασάνιστα τὸ μέρος τῶν παιδιῶν. Πολλὲς φορὲς καταφέρονται κατὰ τοῦ σχολείου καὶ ἐκφράζονται ὑβριστικῶς γιὰ τὸ δάσκαλο τῶν παιδιῶν τους, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν διστάζουν νὰ ζητήσουν τὸ λόγο, γιὰτὶ ἐτόλμησε νὰ παρατηρήσῃ ἢ νὰ τιμωρήσῃ τὸν μαθητὴ γιὰ ἀταξία ἢ γιὰ ἀμέλεια. Ἄλλοι ἐκτελοῦν ἀμέσως καὶ χωρὶς ἀντίρρηση τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῶν παιδιῶν τους. Τοὺς δίνουν χρήματα, τοὺς ἀγοράζουν ἀμέσως ὅ,τι ζητήσουν, ἱκανοποιοῦν ὅλες τὶς ὁρέξεις των. Ἄλλοι γονεῖς δίνουν μόνον διαταγές: «Διάβασε. Κάθησε φρόνιμα. Μὴν παίζεις. Μὴ φωνάζεις. Μὴ βγαίνεις ἔξω. Μή, μή, μή.....». Δὲν ξέρουν ὅτι τὸ παιδί εἶναι ζωντανὸς ὄργανισμὸς, ὅτι ἔχει ἀνάγκη νὰ παίξῃ, νὰ πηδήσῃ, νὰ φωνάξῃ, νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ κάθε τρόπο. Ἄλλοι γονεῖς φροντίζουν νὰ ἐξασφαλίσουν στὰ παιδιά των κάθε ἄνεση: Ροῦχα, φαγητό, βιβλία, τετράδια, παιχνίδια, χρήματα. Τίποτε δὲν λείπει. Ἄλλὰ πέραν αὐτοῦ γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν προσέχουν. Πῶς πάει στὸ σχολεῖο τὸ παιδί; Μὲ ποιά παιδιά συναναστρέφεται; Πότε παίζει καὶ πότε μελετᾷ; Ποιά βιβλία διαβάσει στὸ σπίτι; Πῶς φέρεται στοὺς ἄλλους;

Πολλὲς ἀκόμη ὅμοιες περιπτώσεις μπορούμε ν' ἀναφέρουμε ἐδῶ. Δὲν εἶναι ὑπερβολές, οὔτε παραμύθια. Ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν σὲ μεγάλη ἔκταση. Οἱ περισσότεροι γονεῖς ἀκολουθοῦν ἐσφαλμένον δρόμον γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν τους. Πολλοὶ ἄλλοι γονεῖς οὔτε κἂν σκέπτονται τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐπειδὴ εἶναι φιλόστοργοι γονεῖς καὶ φροντίζουν νὰ παρέχουν κάθε ὑλικὸ μέσο στὰ παιδιά, ἔχουν ἥσυχον τὴ συνείδησίν των ὅτι κάνουν τὸ καθήκον των.

Εὐκόλα κανεὶς μπορεῖ νὰ γίνῃ πατέρας καὶ μητέρα. Ἄλλὰ εἶναι πολὺ δύσκολον ν' ἀνταποκριθῇ πραγματικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς στὸ ρόλον καὶ στὰ καθήκοντα τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα ἔργα. Πρέπει νὰ ἔχουν οἱ γονεῖς πλήρη ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς των καὶ τῆς εὐθύνης των. Πρέπει νὰ ἔχουν ἐπιμονή, θέληση καὶ ὑπομονή. Χρειάζονται προσπάθειες, κόποι, θυσίες.

Στὸ ἔργο καὶ στὸ καθήκον αὐτὸ τῶν γονέων ἐρχόμαστε νὰ σᾶς βοηθήσουμε ἡμεῖς οἱ δασκάλοι τῶν παιδιῶν σας. Τὸ σχολεῖο ἀσκεῖ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς σκόπιμα καὶ συνειδητά. Εἶναι συνειδητὸς παράγων τῆς ἀγωγῆς. Ξέρει τί θέλει καὶ τί ἐπιδιώκει. Γνωρίζει ποιοὺς δρόμους πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπὸν του. Ἄλλὰ οἱ προσπάθειες καὶ οἱ κόποι τοῦ σχολείου δὲν θὰ τελεσφορήσουν χωρὶς τὴ συνδρομὴ καὶ τὴν συνεργασίαν τῆς οἰκογενείας. Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἓνας σπουδαιότατος παράγων

της άγωγης. Έχει στη διάθεσή της τὸ παιδί ἐπὶ πολλές ὥρες τὴν ἡμέρα. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἄλλοι οἰκεῖοι, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς θέσεώς των, ἀσκοῦν μεγάλη ἐπίδραση στὴν ὅλη ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Ἐπομένως εἶναι φανερό ὅτι οἱ προσπάθειες τοῦ σχολείου θὰ ἐπιτύχουν ἐὰν τὸ σχολεῖο θὰ ἔχη βοήθην καὶ συνεργάτη τὴν οἰκογένεια. Σχολεῖο καὶ οἰκογένεια πρέπει νὰ συντονίσουν τὶς ἐνεργειές των γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὰ ἀποτελέσματα ποὺ πρέπει.

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔχουν οἱ συγκεντρώσεις τῶν γονέων ποὺ ἐγκαινιάζει τὸ σχολεῖο μας. Πολύχρονη ἀναστροφή μὲ παιδιά, πολύχρονη ὑπηρεσία στὸ ἔργο τοῦ δασκάλου, πολύχρονη μελέτη τῶν προβλημάτων τῆς άγωγῆς, μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ πλησιάσουμε τοὺς γονεῖς.

Θὰ μιλήσουμε μὲ ὅλους καὶ θὰ συνεργασθοῦμε μὲ ὅλους. Ἔχομε γονεῖς μαθητῶν ποὺ πρόθυμα συνεργάζονται μὲ τὸ σχολεῖο καὶ ποὺ ξέρουν καλὰ τὸ ρόλο τὴν ἀποστολή των καὶ οἱ φροντίδες των γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν εἶναι σκόπιμες, φιλότιμες, μελετημένες. Ἔχομε ἄλλους γονεῖς ποὺ ποθοῦν νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὸ σχολεῖο καὶ νὰ συντελέσουν στὴν ἐν γένει μόρφωση τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ δὲν ξέρουν πῶς πρέπει νὰ ἐνεργήσουν, δὲν ἔχουν τὴν πείρα καὶ τὴν μόρφωση ποὺ πρέπει, δὲν ἔχουν καμμιά γνώση τῶν ζητημάτων τῆς άγωγῆς. Ἔχομε ἐπίσης ἄλλους γονεῖς ποὺ δὲν πλησίασαν ἀκόμη τὸ σχολεῖο, δὲν γνώρισαν τὸ ἔργο του, δὲν σκέφθηκαν ποτὲ νὰ συνεργασθοῦν μαζί του καὶ ἔτσι, χωρὶς κακὴ καὶ σκόπιμη πρόθεση, ἴσως ἀπὸ ἄγνοια, ἴσως ἀπὸ παρανόηση, ἀνιστρατεύονται τὸ ἔργο τοῦ σχολείου καὶ καταστρέφουν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ὅ,τι τὸ σχολεῖο ἀγωνίζεται νὰ δημιουργήσει γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους. Καὶ σ' ὅλες αὐτὲς τὶς κατηγορίες γονέων θὰ μιλήσουμε. Καὶ μὲ ὅλους θὰ συνεργασθοῦμε. Θὰ ἀκούσουμε τὶς παρατηρήσεις καὶ τὶς γνώμες τῶν πρώτων θὰ συζητήσουμε μαζί τους καὶ θὰ ρυθμίσουμε τὶς περαιτέρω ἐνεργειές μας. Θὰ ἀκούσουμε τὶς παρατηρήσεις καὶ τὶς ἀπορίες τῶν δευτέρων καὶ θὰ δώσουμε τὶς ἀπαραίτητες συμβουλές. Θὰ πλησιάσουμε καὶ τοὺς τρίτους καὶ θὰ ἀναπτύξουμε καὶ μὲ αὐτοὺς φιλικές σχέσεις. Θὰ κεντρίσουμε περισσότερο τὸ διαφέρον ὄλων. Θὰ φανερώσουμε σὲ ὅλους τὶς παρατηρήσεις μας ἀπὸ τὴν ὅλη ζωὴ καὶ ἐκδήλωση τῶν παιδιῶν του στὸ σχολεῖο. Θὰ ἐκθέσουμε τὶς γνώμες καὶ τὶς ἀπόψεις μας. Θὰ ζητήσουμε πληροφορίες ἀπὸ ὅλους. Θὰ δώσουμε οδηγίες καὶ κατευθύνσεις, θὰ ζητήσουμε τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν ὑλικὴ συνδρομὴ ὄλων τῶν γονέων γιὰ ζητήματα ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ σχολείου. Ὅλοι οἱ γονεῖς πρέπει νὰ νοιώσουν ὅτι τὸ σχολεῖο εἶναι κάτι τὸ ἀπολύτως δικό τους. Στὸ σχολεῖο φοιτοῦν τὰ παιδιά των. Πρέπει νὰ δείχνουν ἀγάπη καὶ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ σχολεῖο. Τὰ ζητήματα καὶ οἱ ἀνάγκες τοῦ σχολείου πρέπει νὰ γίνουν ζητήματα καὶ ἀνάγκες καὶ τῶν γονέων. Θὰ χρειασθῆ ἴσως σὲ μερικές περιπτώσεις νὰ κινηθοῦν σύσσωμοι οἱ γονεῖς γιὰ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ Κράτος νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς τόσες ἀνάγκες ποὺ μπορεῖ νὰ

ἔχη τὸ σχολεῖο σὲ διδακτικὸ προσωπικόν, σὲ σχολικὰ εἶδη καὶ ὄργανα, σὲ διδακτηριακὰ ἔργα καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα. Τὸ σχολεῖο πρέπει ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἀντικείμενον τοῦ διαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης ὅλων τῶν γονέων, ὀλοκλήρου τοῦ χωριοῦ, ὅλων τῶν πολιτῶν. Ὅλοι πρέπει νὰ βοηθήσουν γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ σχολείου. Μὲ τὴ συνδρομὴ ὅλων θὰ μπορέσῃ τὸ σχολεῖο νὰ προκόψῃ, νὰ εὐημερήσῃ, νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργο του καὶ νὰ καταστῇ ἔστιά πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως.

Ὅλα αὐτὰ ἐπιδιώκουμε μὲ τὶς συγκεντρώσεις τῶν γονέων, ποὺ ἀπὸ σήμερον ἐγκαινιάζει τὸ σχολεῖο μας. Ζητοῦμε τὴ συνεργασίαν σας γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν προκοπὴ τῶν παιδιῶν. Ὁ αἰώνας μας εἶναι αἰώνας τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί εἶναι ἡ ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος. Τὸ παιδί εἶναι ἡ χαρὰ, ἡ φροντίδα καὶ ἡ εὐτυχία τῶν γονέων. Τὸ παιδί εἶναι ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς μας. Βαθεῖα τὸ νοιώθουν αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν παιδιά καὶ θεωροῦν τὴ ζωὴ των ἄδεια καὶ χωρὶς νόημα.

Ἡ προσπάθεια καὶ ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν ἦταν πάντοτε ἓνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ καθῆκον αὐτὸ εἶναι στὴν ἐποχὴ μας πιὸ βαρὺ γιὰτὶ ἡ ζωὴ σήμερον εἶναι τραχεῖα καὶ πολὺ δύσκολη. Στερήσεις καὶ ἑλλείψεις καὶ δυσμενεῖς συνθῆκες διαβιώσεως περιβάλλουν τὰ περισσότερα παιδιά μας. Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν δὲν ἔχει οἰκονομικὴ εὐχέρεια. Τὰ παιδιά τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ὑποσιτίζονται καὶ σωματικὰ δὲν ἀναπτύσσονται κανονικῶς. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι κίνδυνοι ἀπειλοῦν τὰ παιδιά. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἠθικοὶ κίνδυνοι.

Ἡ πρόοδος τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τεραστία, ἀλλὰ καὶ ἡ κάμψη τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν τρομακτικὴ. Ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν, τὶς ὁποῖες φωτισμέναι διάνοιαι ἐδημιούργησαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, οἱ εὐγενεῖς τάσεις καὶ οἱ ὠραῖαι ἐπιδιώξεις γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνέλιξη καὶ πρόοδο, ἀγνοοῦνται καὶ παραμερίζονται καὶ κινδυνεύουν νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς κραιπάλης, τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως, ποὺ τόσο πολὺ ἐξαπλώθηκε μεταπολεμικὰ. Ἡ ἐκμετάλλευση, ἡ βία, ἡ διαστροφή τῶν ἠθῶν, ἡ ἰδιοτέλεια, ὁ ἐγωϊσμός, ἡ περιφρόνησις καὶ ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀνάγκαι τῶν ἄλλων, ἡ ἄμετρον ὀρπὴ στὴν αἰσχροκέρδεια καὶ στὸ ἔγκλημα εἶναι καθημερινὰ φαινόμενα τῆς σημερινῆς ζωῆς.

Ἡ καθημερινὴ εἰδησεογραφία τῶν ἐφημερίδων μᾶς πληροφορεῖ γι' αὐτό. Φόνοι, τραυματισμοὶ αἰμομιξίαι, ἀπαγωγές, βιασμοὶ ἀπάτες, κακουργήματα, καθημερινῶς βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἀπὸ τὶς στήλαι τῶν ἐφημερίδων.

Ἐὰν λοιπὸν τὸ παιδί θὰ ἀφεθῇ χωρὶς ἐπίβλεψη καὶ χωρὶς παρακολούθησι, ἀσφαλῶς θὰ πέσῃ στὰ χέρια τῶν ἀσυνειδήτων καὶ τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων καὶ θὰ καταστραφῇ. Εἶναι δὲ τόσο εὐκόλο σήμερον τὸ

παραστράτημα για τὸ παιδί. Πολλοὶ γονεῖς, πατέρες καὶ μητέρες, ἐργάζονται ὅλη τὴν ἡμέρα γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἔξοδα τῆς εἰκογενείας. Δὲν ἔχουν καιρὸ νὰ ἐπιβλέψουν τὸ παιδί, πὺν μόνο καὶ ἐλεύθερα, δὲν μελετᾷ, ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ σχολεῖο, περνᾷ τὶς ὥρες του στὸ δρόμο καὶ διδάσκειται ἐκεῖ κάθε κακία. Ἄλλοι γονεῖς ἀπὸ ἐπιπολαιότητα, ἀπὸ ἄγνοια, ἀπὸ ἀδυναμία, δὲν ἀσκοῦν στὸ παιδί τὴν ἐπίβλεψη πὺν πρέπει. Βρίσκεται σὲ ἀμβιβόλου ποιότητος παρέες. Διαβάζει τὴ «Μάσκα» καὶ τὴν «Ἀράχνη». Βλέπει στὸν κινηματογράφο περιπετειώδη ἢ ἄσεμνα ἔργα καὶ ἡ φαντασία του ἐξάπτεται. Παρακολουθεῖ στὸ δρόμο σκηνὲς ἀπρεπείας καὶ αἰσχρολογίας ἄλλων παιδιῶν μικρῶν καὶ μεγάλων καὶ παίρνει ἀνάλογα μαθήματα. Ἄλλα παιδιά μέσα στὸ σπίτι τους ἀκόμη, ἀπὸ μέλη τῆς οἰκογενείας των, διδάσκονται τὸ κακό, τὴν ἀσέβεια, τὴν ἀπάτη. Ἄλλα ὑπάρχουν πολλὰ ἀκόμη παιδιά πὺν βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὴν ἄγρυπνη ἐπίβλεψη, παρακολούθηση καὶ καθοδήγηση τῶν γονέων των. Τῶν γονέων των πὺν γνωρίζουν τοὺς κινδύνους καὶ πὺν ξέρουν πῶς πρέπει νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά. Τῶν γονέων πὺν φροντίζουν γιὰ ὅλα καὶ καθοδηγοῦν τὸ παιδί στὸ καλό, στὴν ἐπιμέλεια, στὴν ἀρετή.

Δὲν θέλομε νὰ ἐπεκταθοῦμε περισσότερο ἐπάνω στὶς ἀλήθειες αὐτὲς. Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς μᾶς δείχνουν καθαρὰ τὸ δρόμο πὺν πρέπει νὰ ἀκολουθήσουμε, σχολεῖο καὶ γονεῖς. Κι' ἐμεῖς καὶ σεῖς ἐπιδιώκουμε τὸ ἴδιο ἰδανικό. Κι' ἐμεῖς οἱ Δασκάλοι καὶ σεῖς οἱ γονεῖς, ἀσκοῦμε τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς. Μοχθοῦμε γιὰ νὰ μορφώσουμε τὰ παιδιά μας. Νὰ τὰ προπαρασκευάσουμε γιὰ τὴ ζωὴ. Νὰ τοὺς δώσουμε τὰ ἐφόδια καὶ τὶς βάσεις γιὰ νὰ γίνουν ἄνθρωποι ἐνάρετοι, ἱκανοί, προοδευτικοί, χρήσιμοι γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ γιὰ τὴν κοινωνία. Καὶ ἐφ' ὅσον ἐμεῖς τὸ σχολεῖο καὶ σεῖς οἱ γονεῖς ἔχομε τὸν ἴδιο σκοπό, ἔχομε ὑποχρέωση νὰ δημιουργήσουμε μεταξύ μας στενὴ ἐπαφή καὶ στενὴ συνεργασία. Γιὰ τὴ πραγματοποίηση τῆς συνεργασίας αὐτῆς καθιερώνουμε στὸ σχολεῖο μας τὶς συγκεντρώσεις τῶν γονέων καὶ καλοῦμε σ' αὐτὲς ὅλους τοὺς γονεῖς.

Τὸ πρόγραμμα τῶν συγκεντρώσεών μας αὐτῶν εἶναι πολὺ ἀπλό: Κάθε εἴκοσι ἡμέρες ἢ τὸ βραδύτερο, κάθε ἓνα μῆνα, θὰ συγκεντρωνώμεθα στὴν αἴθουσα αὐτή. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Δασκάλους, θὰ μπορούν νὰ εἶναι ὁμιληταὶ καὶ γονεῖς, πὺν ἔχουν ἐπιδοθῆ στὴ μελέτη τῶν προβλημάτων τῆς ἀγωγῆς. Μετὰ τὴν ὁμιλία, ἡ ὁποία δὲν θὰ διαρκῆ περισσότερο ἀπὸ 25—40 λεπτά, θὰ γίνεται διαλογικὴ συζήτηση καὶ ἀνταλλαγὴ γνωμῶν καὶ ἀπόψεων ἐπάνω στὰ προβλήματα πὺν θ' ἀπασχολοῦν τὸ σχολεῖο καὶ τοὺς γονεῖς καὶ πὺν θὰ εἶναι σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας τῆς συγκεντρώσεως. Θὰ λαμβάνονται σχετικὲς ἀποφάσεις καὶ ἀναλόγως πάντοτε τῶν περιπτώσεων, θὰ γίνονται καὶ ἀνάλογες ἐνέργειες.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν τακτικὴ συγκέντρωση κάθε μῆνα ἢ κάθε εἴκοσι

ἡμέρες, ὁ Δάσκαλος ἐκάστης τάξεως θὰ ὀρίσῃ ἓνα ἀπόγευμα κάθε ἑβδομίδος γιὰ νὰ δέχεται χωριστὰ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεώς του. Ἡ συνεργασία αὕτη Δασκάλου τῆς τάξεως καὶ γονέων τῶν μαθητῶν του θὰ εἶναι ἐντελῶς ἰδιαιτέρα. Γονεὺς καὶ Δάσκαλος θὰ μιλοῦν ἰδιαιτέρως. Ὁ γονεὺς θὰ ἐκθέτῃ ἐλεύθερα τὶς παρατηρήσεις του, τὶς ἀπόψεις καὶ τὶς ἐνέργειές του. Θὰ ἐκφράζῃ τὶς ἀνησυχίες του καὶ θὰ συμβουλευέται τὸ Δάσκαλο τοῦ παιδιοῦ του. Τὸ ἴδιο θὰ κἀνῃ καὶ ὁ Δάσκαλος. Θὰ ἐνημερώνει τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα τοῦ μαθητοῦ του γιὰ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ παιδιοῦ των στὸ σχολεῖο. Θὰ δίνῃ ὁδηγίες καὶ κατευθύνσεις. Θὰ παίρνῃ πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ στὸ σπίτι. Θὰ ἐξετάζῃ καὶ θὰ ἀναλύῃ περιπτώσεις καὶ γενικὰ θὰ συνεργάζεται ἰδιαιτέρα μὲ κάθε γονέα σὲ κάθε πρόβλημα πὸν θὰ προκύπτῃ.

Εἶναι περιττὸ νὰ τονίσουμε τὴ σημασία τῆς ἰδιαίτερης αὐτῆς συνεργασίας Δασκάλου καὶ γονέων, παράλληλα στὶς γενικὲς μηνιαῖες ἢ κατὰ εἰκοσαήμερο συγκεντρώσεις. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου αὐτοῦ θὰ μᾶς δικαιώσῃ ἀπόλυτα. Σχολεῖο καὶ γονεῖς θὰ συσφίξουν τοὺς δεσμούς των καὶ θὰ δημιουργήσουν τὶς ἀπαραίτητες ἐκεῖνες προϋποθέσεις, πὸν θὰ τοὺς ὀδηγήσουν στὴν πραγμάτωση τοῦ μεγάλου των σκοποῦ. Θὰ γίνουν στενοὶ φίλοι καὶ συνεργάτες. Θὰ κάμουν τὸ ἔργο τους πιὸ ἄνετο, πιὸ ὠραῖο, πιὸ ξεκούραστο. Θὰ προχωροῦν στὸ δρόμο τους παράλληλα, μὲ πλήρη ἐπαφή, μὲ ἀπόλυτη κατανόηση, μὲ πραγματικὴ ἐμπιστοσύνη.

Αὐτές, φίλοι γονεῖς, εἶναι οἱ ἀπόψεις μας γιὰ τὴν συνεργασία σχολείου καὶ οἰκογενείας. Δὲν χρειάζονται περισσότερα λόγια. Μιλοῦν τὰ πράγματα. Καὶ εἶναι γνωστὸ πὸς ἡ γλῶσσα τῶν πραγμάτων εἶναι πάντοτε σαφέστερη καὶ θετικώτερη καὶ πολὺ πειστικὴ.

Θὰ τελειώσουμε τὴ σημερινὴ μας ὀμιλία μὲ μιὰ ἐκκλήση πρὸς ὄλους τοὺς γονεῖς, πὸν τὴ διατυπώνουμε μ' αὐτὰ τὰ λίγα καὶ ἀπλᾶ λόγια:

«Πατέρες καὶ μητέρες, ὄλοι σεῖς πὸν κοπιάζετε καὶ ἰδρώνετε καὶ ἀγωνίζεσθε γιὰ ν' ἀναθρέψετε καὶ νὰ μεγαλώσετε καὶ νὰ μορφώσετε τὰ παιδιά σας, ἔλᾶτε κοντὰ μας. Εἴμαστε φίλοι σας. Ἐλᾶτε μαζί μας νὰ συνεργασθοῦμε καὶ νὰ βοηθήσουμε τὰ παιδιά μας. Νὰ προσέξουμε τὶς ἀνάγκες, τὶς ἐλλείψεις, τὰ ἐλαττώματα, τὰ προτερήματά των. Ν' ἀπομακρύνουμε τὰ παιδιά μας ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ κακοῦ, ἀπὸ τὶς κακὲς συνάναστροφές, ἀπὸ τὶς κακὲς συνήθειες καὶ πράξεις. Ἐλᾶτε νὰ συνεργασθοῦμε γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὰ παιδιά μας. Νὰ τὰ ὀπλίσουμε μὲ ἀρετὲς καὶ ἰκανότητες. Νὰ τὰ ὀδηγήσουμε στὸ δρόμον τοῦ καλοῦ. Νὰ τοὺς δώσουμε τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἐφόδια πὸν χρειάζονται γιὰ νὰ γίνουν ἀνθρώποι ἰκανοὶ καὶ δημιουργικοὶ, χρηστοὶ καὶ ἐνάρετοι, ἄξιοι καὶ ὠφέλιμοι γιὰ τὸν ἑαυτό τους, γιὰ τὴν Κοινωνία καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα.

Πατέρες καὶ μητέρες, ἔλᾶτε κοντὰ μας. Ἐχετε σεῖς ἀνάγκη ἀπὸ τὴ δική μας συνδρομὴ καὶ ἡμεῖς ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ τὴ δική σας βοήθεια.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

«Ἡ προσαρμογή αὐτὴ εἶναι τόσο ἐπείγουσα καὶ ἀξιοπρόσεχτη ὅσο πιὸ γρήγορα σχηματίζεται ὁ περίκοσμος, ὅπου γεννιέται, ἀναπτύσσεται καὶ ἐξελίσσεται τὸ παιδί».

Ἡ φύσις ἀποφεύγει τὰ κενά. Ἡ ἔρημος πάντα στάθηκε μισητή. Ὁ ἀσκητὴς ἀποτελεῖ παραφωνίαν μέσα στὴν ἁρμονίαν τοῦ σύμπαντος. Μελαγχολία καταλαμβάνει τὸν Ἀδὰμ στὴ σκέψη ὅτι εἶναι μόνος. Ἕνας αὐτὸς μέσα σὲ σύμπλεγμα δυάδων. Ἕνας ἴσον τίποτε. Ὅταν ἡ μονὰς δὲν εἶναι παραγωγικὴ χαρακτηρίζεται ὡς στεῖρα. Στεῖρος καὶ ὁ Ἀδὰμ μέσα σ' ἓνα παραδεισένιο κόσμο. Μελαγχολία τὸν συνέχει. Ὅλα γύρω του ἀποπνέουν ὄργασμό, ζωὴ, κίνηση. Ὅλα γύρω του κινουῦνται. Ὅλα ἀναδίδουν τὴν λαχτᾶρα τῆς ζωῆς, τῆς φύσης ποὺ ἀφειδῶς σκορπᾷ τὸν ἔρωτα γιὰ μιὰ ζωὴ εὐτυχισμένη, κοινωνική. Ἡ ἀνείπωτη μελαγχολία τοῦ πρωτόπλαστου μὲ τὸν καιρὸ ὠριμάζει σὲ πόθο, ὁ πόθος ὁ ἀκράτητος σὲ ἀναζήτηση. «Ὁ ζητῶν εὕρισκει». Καὶ ὅταν νοῦς, πόθος καὶ ἔρωτας πρὸς τὴ ζωὴν συνδιασθοῦν μὲ τὴν κίνηση, ὅταν ὅλα γύρω του ξυπνοῦν καὶ τὸν καλοῦν στὸ πανηγύρι, τότε ἄθελα ἢ θελητὰ ὑποτάσσονται τὰ πάντα στὴ θέλησή του καὶ ἡ φύσις σπεύδει νὰ ἐπανορθώσῃ μιὰν καταφανῆ ἀδικία.

Ἡ Εὐὰ εἶναι ἡ γονιμοποιημένη σκέψη. Στὴ μορφὴ της εὕρισκεται ἐνσαρκωμένη ἢ πλησμονή, τὸ πολὺ, τὸ θέλω. Μία ὑπαρξὴ ποὺ ὑπόσχεται πολλὰ. Ἕνα νεῦμα κι' ἓνας πόθος, ἓνα χαμόγελο καὶ μιὰ ἐλπίδα ἓνα δάκρυ καὶ μιὰ χαρὰ. . . Πόθος, χαμόγελο, ἐλπίδα, δάκρυ, χαρὰ, φωτολουσμένα μέσα στὸ ἀχνὸ δειλινὸ τοῦ παραδείσου κάτω ἀπὸ τὸ ἀσίγαστο ἀρρενωπὸ θέλω τοῦ Ἀδάμ, ἔφεραν στὴ γῆ τὴν συνισταμένη ὅλων τῶν ἀνησυχιῶν των, τὸ φέγγος ὅλων τῶν ἐλπίδων των, τὸν καρπὸ ὅλων τῶν ἐπιθυμιῶν των: τὸ παιδί.

Ἀπὸ τὴν ὥρα αὐτὴ ὅλα ἄλλαξαν γύρω του. Ὁ παρείσακτος μετέβαλλε τὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς των. σκυμμένοι στὸ προσκεφάλι του καθένας γιὰ λογιωτισμὸ του προσπαθεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὸ εἶναι του. Καὶ αὐτὸ κινεῖ χέρια καὶ πόδια στὸν ἀνοικονόμητο χῶρο. Κλαίει καὶ

γελᾶ ζητώντας νὰ προσαρμοσθῆ. Δύσκολη μιὰ τέτοια προσαρμογή. . . Ὅλα γύρω του ξένα, ὅλα γύρω του ἐχθρικά. Ἐνα περιβάλλο κρού, συνέπεια τὸ κλάμμα, ἕνα φῶς ἐκτυφλωτικὸ συνέπεια ἢ σύγχυση; ἕνας κόσμος πρωταγοίκτητος συνέπεια τὸ κλώτσημα.

Καὶ σὺ πατέρα, καὶ σὺ μητέρα κοντανασαίνετε, σκύβετε καὶ χαμογελάτε. Προσπαθεῖτε νὰ ἀποτυλώσετε στὴ μορφὴ του τὸ γέλιο, τὴ χαρὰ, τὴ συγκίνηση. Ζητεῖτε νὰ τὸ ἐνθαρρύνετε στὰ πρῶτα του βήματα. Ἐπιβεβλημένη ἐνέργεια. Καθῆκον πὺν ἐξικνεῖται μέχρις θυσίας κάποτε.

Ἡ εὐθύνη ὅλων μας, μιὰ ἰδιαίτερα τῶν γονέων ἀπὸ τὴ στιγμή πὺν τὸ βρέφος θὰ ἰδῆ τὸ φῶς τοῦ κόσμου εἶναι μεγάλη. Μία καινούργια ὑπαρξη προστίθεται στὴ δυάδα. Ἐνας ὁμοσκούλιος, ἕνας ὑπὸ κατασκευὴν ἄνθρωπος, ἕνας ἐκπρόσωπος τῆς δυάδος ἀνατρέπει τὸ πᾶν μέσα στὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ ἀντρογύνου. Ἐνας λόγος εἶναι οἱ δύο ἔγιναν τρεῖς. Ὁ τρίτος ὁμοῦς ὁ παρείσακτος ἀνατρέπει τὸ πᾶν. Καθιερώνει νέαν κατάστασιν πραγμάτων. Δημιουργεῖ νέους τίτλους οἰκογενειακοῦς. Ὁ τίτλος τοῦ πατέρα ἢ τῆς μάνας εἶναι τίτλος τιμῆς. Εἶναι ἀξίωμα πὺν ἡ θεία φύσιν με τὸν ἐρχομὸ τοῦ βρέφους προσθέτει στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Τίτλος κυριότητος πὺν συνεπάγεται καὶ ἀνάλογες εὐθύνες. Ὁ τίτλος «Εἶμαι πατέρας» σημαίνει εἶμαι παιδί, σὰν τὸ παιδί μου. Εἶμαι εἰλικρινῆς σὰν τὴν ἀγνή αὐτὴ ὑπαρξούλα, εἶμαι καλὸς ὅσο αὐτό, ἀντικρύζω τὸν περίγυρό μου κόσμον ὅπως αὐτὸς τὸν βλέπει καὶ τὸν αἰσθάνεται. Παρακολουθῶ κάθε κίνηση καὶ φροντίζω νὰ μὴ φέρω κανένα ἐμπόδιο στὸ διάβα του. Γελῶ μαζί του ἀβίαστα, καρδιακά, εἰλικρινά. Παίζω μαζί του ἀνυστερόβουλα. Στὸν πόνο του στέκομαι φίλος, στὴ χαρὰ του παραστέκομαι σὰν ἀδελφός. Κάθε του νίκη τὴν ἐπιδοκιμάζω, κάθε του ἀποθάρρυνση τὴν ἀνακουφίζω. Ἀποφεύγω νὰ χρησιμοποιῶ τὸ ἀρνητικὸ μόριον «μὴ». Χρησιμοποιῶ κάποια ἄλλη παρεμφερῆ με αὐτή: «Νομίζω παιδί μου ἔτσι ἂν ἐνεργοῦσες θὰ ἦτο καλύτερο. Δὲν δοκιμάζουμε;» Οὐδέποτε τὸ ἀποθαρρύνω, οὐδέποτε τὸ κακολογῶ. Φροντίζω ὅλα γύρω του νὰ γίνουν ἀνεκτά, ἀφομοιώσιμα. Στὸ διατὶ ἀπαντῶ πάντα με ἕνα διότι. Γίνομαι κοίτη καὶ δέχομαι μέσα μου τὴν ὑπερχειλίζουσα ἐνεργητικότητά του, τὴν ὁποῖαν ὀδηγῶ ἀβίαστα, χωρὶς ἐπεμβάσεις πὺν κουράζου καὶ σκοτώνουν. Οἱ ἐπεμβάσεις τὸ καταστρέφουν, τὸ κάνουν νὰ ἀμφιβάλλη, βυθίζου τὴν ψυχὴ του στὴ δειλία καὶ στὴν ἀποθάρρυνση. Αὐτὸς εἶναι ὁ πατέρας. Αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νᾶναι.

Κ' ἡ μάνα ὁ πνεύμονας αὐτὸς τῆς ἀνθρωπότητος; ποιά θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι; Καρδιά, ἀγάπη, μεγάλη καρδιά, ψυχὴ πὺν στὴ μορφὴ τῆς τὸ βρέφος ν' ἀντικρύσει τὸν οὐρανό. Ἐναν οὐρανὸ ἀνέφελο, γεμάτο φῶς. Φῶς εἶναι ἡ μάνα. Πόσο πέρα ἔχει τραβήξει ἡ μάνα ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν φαινομένων. Παρακολουθεῖ τὴ μορφὴ τοῦ παιδιοῦ τῆς στὸ μέλλον, προσπαθεῖ νὰ τὴν συλλάβη σὲ σφαῖρες ἀνώτερες, ὑψηλότερες. Ξε-

χύνει ὅλο της τὸ εἶναι γι' αὐτό, καὶ ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν ποὺ δέχεται ἀπὸ τὸ παιδί της, πλάθει καὶ πάλιν πλάθει τὴν ἰδανικὴ μορφὴ του, χωρὶς ποτὲ νὰ ἡσυχάζῃ, χωρὶς ποτὲ νὰ ἀναπαύεται. «Στοῦ τέκνου σύριζα τὸ νοῦ, Θεοῦ τῆς μάνας μάτι», εἶπε ὁ Σολωμός. Πραγματικὰ μάτι Θεοῦ, ποὺ τὸ βλέμμα του περνᾷ σύριζα στοῦ παιδιοῦ τὸ νοῦ, μάτι Θεοῦ ποὺ ἀκολουθεῖ κάθε πλάσμα, διότι κάθε πλάσμα εἶναι θεϊκὴ ἰδέα, εἶναι μορφὴ. Τὸ βλέπει κι' ὅλας ἡ μάνα τὸ παιδί της σὰν ἄνθρωπο μέσα στὴν κοινωνία, σὰν ἄνθρωπον ἔντιμον καὶ ξεχωριστόν, καμάρι τοῦ τόπου καὶ λάμψη τοῦ σπιτιοῦ της. Ποιὸς μπορεῖ ποτέ του ν' ἀρνηθῆ ὅτι ὁ καλύτερος παιδαγωγὸς εἶναι ἡ μάνα; Μιὰ τέτοια μάνα καὶ ἕναν τέτοιο πατέρα θὰ ποιοῦσε ἕνας ἰδανικὸς διδάσκαλος.

Εἶναι καιρὸς νὰ εἰδικέψωμε τὸ θέμα μας. Τὸ βρέφος στὸ πρῶτο του πέταγμα χρειάζεται προσοχή, ἐπιμελημένη προσοχή. Θέλει κατανόηση, τάξη. Ὅφειλομε νὰ δημιουργήσωμε μιαν ἀτμόσφαιρα ἱκανὴ νὰ τοῦ παρέχῃ ὅ,τι ἀνταποκρίνεται στὶς αἰσθήσεις του. Θόρυβοι ποὺ ἀκούσθηκαν στὶς πρῶτες μέρες τοῦ βίου του, συνήθειες ποὺ ἔχουν τὴν ἀρχὴ τους στὶς πρῶτες ὥρες τῆς ὑπαρξῆς του, οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις ποὺ οἱ αἰσθήσεις του δέχθηκαν, ἀποτυπώνονται κατὰ τρόπον ἀνεξίτηλο μέσα στὴ φύση τοῦ ἀτόμου καὶ ἀποτελοῦνε τὴ βάση ποὺ πάνω της θὰ οἰκοδομηθῆ ὁ πολὺκλονος ζωντανὸς ὄργανισμός. Βασικὲς ἰδιότητες τοῦ ἠλικιωμένου ἔχουν τὴν ἀρχὴ τους στὴν πρώτη παιδικὴ ἡλικία. Τὸ βρέφος ἔχει ὑπέρομη εὐαισθησία ποὺ καταγράφει, δίχως νὰ τὸ ξέρετε καὶ ἀκόμα νὰ τὸ θέλετε τὶς πιὸ λεπτὲς ἐντυπώσεις ποὺ σεῖς θεωρεῖτε πολὺ ἀπομακρυσμένες ἀπὸ τὴ δική του κατανόηση. Κάθε ἀνώφελος θόρυβος, προσβάλλει τὴν εὐαισθησία του, κάθε πρόκληση πόνου, κάθε ἐρέθισμα τῶν νεύρων, τὰ ψηλαφήματα, τὰ κουνήματα, οἱ κρισηγές, τὰ φιλιὰ, εἶναι ἐπικίνδυνα στοιχεῖα διαταραχῆς. Ἐνεργεῖστε ἀβίαστα, ἐπιμελημένα. «Ἡ φύση λέγει ὁ Πεσταλότσι περιτύλιξε τὶς ἀνώτερες ψυχικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου σὰν μὲ κάποια φλούδα. Ἄν σπάσετε αὐτὴν τὴν φλούδα πρὶν ἀνοίξῃ μόνη της ἀνακαλύπτετε ἕνα μαργαριτάρι, ποὺ δὲν ἀναπτύχθηκε κανονικά. Καταστρέφεται τὸ θησαυρὸ τῆς ζωῆς ποὺ χροὸς εἶχατε νὰ συντηρήσετε στὸ παιδί σας.

Κάθε πράγμα στὴν ὥρα του. Τὸ πρόωρο λουλούδισμα, ἀποτελεῖ ἀνωμαλία καὶ πληρώνεται μὲ τὸν πρόωρο μαρασμό. Μία ἀνώμαλη ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ μᾶς ἐμβάλῃ σὲ σκέψεις. Οἱ ἰδιοφυῖες ἀποτελοῦν ἐξαιρέση καὶ ἡ ἐξαιρέση δὲν μπορεῖ νὰ ληφθῆ ὡς μέτρο σύγκρισης. Πρέπει πρῶτα ἀπὸ ὅλα νὰ συνειδητοποιήσωμε τὶς εὐθύνες μας γιὰ νὰ προσφέρωμε κατόπι τοὺς καρποὺς τῆς πείρας μας. Μόνον ἔτσι θὰ διαπλάσωμε τὰ παιδιὰ μας σὲ δυνατοὺς καὶ λεύθερους ἀνθρώπους τῆς αὔριου. «Δὲν ὑπάρχουν βιβλία μήτε τεχνικοὶ μέθοδοι ποὺ νὰ μποροῦν νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν ἀγωγή μέσα στὴν οἰκογένεια. Ἡ καλύτερη ἱστορία, ἡ πιὸ συγ-

κινητική εικόνα πού παίρνουμε μέσα ἀπὸ ἓνα βιβλίο, εἶναι γιὰ τὸ παιδί μία ὀπτασία κάποιου ὄνειρου, χωρὶς δεσμό, χωρὶς συνέχεια, χωρὶς ἐσωτερικὴ ἀλήθεια. Ἀντίθετα κάθεται πού γίνεται στὸ σπίτι, κάτω ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ συνδέεται φυσικὰ στὸ πνεῦμα του μὲ χίλιες ἄλλες προηγούμενες εἰκόνες, πού ἀνήκουν στὸ ἴδιο σύστημα ἰδεῶν καὶ ἔχει συνεπῶς γι' αὐτὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀλήθεια».

Σεῖς οἱ γονεῖς σμιλεύετε τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ σας σύμφωνα μὲ ἀρχές πού ἢ ἐπήρεια τους εἶναι πιὸ δυνατὴ καὶ πιὸ ἀποφασιστικὴ ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐγλωττους λόγους γιατί τὸ παράδειγμά σας ρίζωσε ὄχι στὴ νόηση μὰ οὔτε καὶ στὴ γνώση μὰ σ' ἓνα ὑποσυνείδητο, πού εἶναι ὑπόβαθρο τοῦ ἀνθρωπίνου οἰκοδομίματος. Πόση μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδραση τοῦ παραδείγματος καὶ πόσο σπουδαῖο ρόλο παίζει ὁ περίγυρος κόσμος τοῦ νηπίου εἶναι καιρὸς νὰ τὸ ἐξετάσωμε μὲ μιὸ σύγκριση.

Ἐνα φυτὸ, ἓνα εἶδος φυτοῦ ἢ πορτοκαλιὰ λόγου χάρι, θὰ μπορούσε νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ προκόψῃ σ' ἓνα ὠρισμένο ἔδαφος. Θὰ χρειασθοῦνε γι' αὐτὸ πολλὲς εὐνοϊκὲς περιστάσεις. Καὶ πρῶτα-πρῶτα τὸ χῶμα νὰ μὴν εἶναι οὔτε πολὺ εὐθροπτο οὔτε πτωχό, ἄλλιῶς τὸ δένδρο μὴ ἔχοντας ρίζες βαθειὰς καὶ δεσμούς μὲ τὴ γῆ θὰ πέσῃ μὲ τὴν πρώτη ριπὴ τοῦ ἀνέμου. Πρέπει ἀκόμα τὸ ἔδαφος νὰ μὴ εἶναι οὔτε πολὺ ξερό, ἄλλιῶς τὸ δένδρο χωρὶς τὴ δροσιὰ τῶν τρεχούμενων νερῶν θὰ ξεραθῆ ἀμέσως. Πρέπει ἀκόμα τὸ κλίμα νὰ εἶναι θερμό, ἄλλιῶς τὸ εὐπρόσβλητο φυτὸ θὰ μαραθῆ καὶ δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ βλαστήσῃ. Πρέπει ἀκόμα τὸ καλοκαίρι νὰ εἶναι μακρὸ γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ καρπὸς του πού ἀργῆ ν' ἀναπτυχθῆ νὰ ὠριμάσῃ. Καὶ ὁ χειμῶνας πρέπει νὰ εἶναι γλυκὺς ὥστε οἱ παγετοὶ τοῦ Γενάρη νὰ μὴ μαράνουνε καὶ κάψουν τὰ πορτοκάλια πού καθυστέρησαν στὰ κλωνιά. Ἄν συντρέξῃ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὅροι ἢ μικρὴ πορτοκαλιὰ θὰ μεγαλώσῃ, θὰ δέσῃ καρπὸ, θὰ γεννοβολήσῃ. Βέβαια εἶναι δυνατὸ νὰ ξεσπάσουν θύελλες καὶ γκρεμίσματα βράχων ἢ δαγκώματα γιδιῶν νὰ καταστρέψουνε μερικὰ δένδρα. Ἀλλὰ παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ τυχαῖα ἀτυχήματα πού καταστρέφουνε τὰ ἄτομα, τὸ εἶδος θὰ πολλαπλασιασθῆ, θὰ καλύψῃ τὸ ἔδαφος, ὕστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια θὰ ἰδῆ κανεὶς νὰ θάλλῃ τὸ δάσος ὀλόκληρο ἀπὸ πορτοκαλιές. Χρειάσθηκε ἡ συνδρομὴ ὅλων αὐτῶν τῶν συνθηκῶν γιὰ νὰ γονιμοποιηθοῦν τὰ ὠραῖα στρογγυλὰ κεφάλια, τὰ ἀπειράριθμα αὐτὰ χρυσᾶ μῆλα, ἡ ἀρωματισμένη καὶ πολύτιμη αὐτὴ βλάστηση πού μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα μεταβάλλει ἓναν τόπο σὲ πλουσιώτερο καὶ ἀνθηρότερο περιβόλι.

Ἄς σκεφθοῦμε τώρα τὸν τρόπο κατὰ τὸν ὁποῖον ἔγιναν ὅλα αὐτὰ στὸ παράδειγμα πού ἀναφέραμε. Εἶδατε τὴν ἐπίδραση τῶν συνθηκῶν καὶ τῆς φυσικῆς θερμοκρασίας. Γιὰ νὰ ἀκριβολογήσωμε τὴν πορτοκαλιὰ δὲν τὴν ἔφτιασαν οὔτε ἡ συρροὴ τῶν συνθηκῶν οὔτε ἡ φυσικὴ θερμοκρασία. Ὀλόκληρη ἡ ζωτικὴ δύναμι εὐρίσκεται στοὺς σπόρους καὶ μόνον στοὺς

σπόρους. Ἄλλὰ οἱ περιστάσεις πού περιγράψαμε ἦταν ἀναγκαῖες γιά νά μπορέση τὸ φυτὸ νά ἀναπτυχθῆ καὶ νά πολλαπλασιασθῆ· ἂν ἔλειπαν αὐτὲς καὶ τὸ φυτὸ ἀναμφιβόλως θὰ ἔλειπε.

Δὸς μοι ποῦ στῶ καὶ τὴν γῆν κινήσω, ἀναφωνεῖ ὁ Ἡράκλειτος. Ζητεῖ νά στερεώσῃ τὰ πόδια του κάπου γιά νά κινήσῃ τὴ γῆ, Σωστά. Ὅταν τὰ ὑπόβαθρα δὲν εἶναι στερεὰ τὸ ὄλον οἰκοδόμημα θὰ καταρρεύσῃ. Ὅταν ἡ οἰκογένεια, ὁ παππούς, ἡ γιαγιά, ὁ πατέρας—ἡ μητέρα, ὁ ἀδελφός ἢ ἡ ἀδελφή, τὸ δωμάτιο τοῦ βρέφους, ὁ περίγυρός του κόσμος, ὁ κῆπος, τὸ οἰκογενειακὸ κλίμα, ἡ ἀτμόσφαιρα πού τὸ περιβάλλει δὲν ἀποτελοῦν μίαν ἁρμονία πού νά ἀνταποκρίνεται μὲ τὴν ψυχικὴ του ἰδιοσυστασία, τότε πρὸς κέντρα λακτίζομε. Οἰκοδομοῦμε ἐπὶ τῆς ἄμμου. Οἱ λόγοι μας εἶναι ἔπεα πτερόεντα. Οἱ πράξεις μας προδίδουν τὸ ἔργο τῶν χειρῶν μας. Τὸ παιδί εἶναι μία δύναμη πραγματικὴ, ζωντανή, αὐτενεργητικὴ, πού ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ὑπαρξῆς του ἐνεργεῖ ἁρμονικὰ πάνω στὴ δική της ἀνάπτυξη. Χωρὶς ἀμφιβολία ἢ ἐξωτερικὴ φύση, οἱ μητρικὲς φροντίδες, τὸ περιβάλλο ταῦ σπιτιοῦ, ἔρχονται νά ἐρεθίσουν καὶ νά καθορίσουν, μὲ χίλιες ἐντυπώσεις τὴν ἐνεργητικότητα αὐτῆς τῆς δύναμης, νά τὴν κατευθύνουν καὶ νά τὴν ὀδηγήσουν.

Ἀφίστε τὸ παιδί νά παίξῃ ἐλεύθερα, νά διαλέγῃ τοὺς φίλους του, νά ζῆ ἀβίαστα μέσα στὸ δικό του περιβάλλο. Ἡ μικρὴ αὐτὴ κοινωνία θὰ προετοιμάσῃ τὸ παιδί γιά τὴν κοινωνία τὴ μεγάλη. Ἐδῶ θὰ ἀναπτύξῃ τὴν προσωπικότητά του. Ἐδῶ θὰ ἀποκτήσῃ θάρρος, αὐτοπεποίθηση. Ἐδῶ θὰ ξεχωρίσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸ σύνολο. Ἐνας αὐτὸς μέσα στοὺς πολλούς. Ἐδῶ τὸ ἐγὼ καὶ σὺ παίρνουν τὴν πραγματικὴ θέση μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ σας. Ἐδῶ θὰ μάθῃ νά συζητῆ, νά παίξῃ, νά παραδειγματίζεται. Ἐδῶ θὰ ἀναπτύξῃ τὸ συναίσθημα τῆς ἀμίλλης. Ἐδῶ θὰ νοιώσῃ τί τοῦ πρέπει καὶ τί ὀφείλει στὴν ὁμάδα. Μὲ τὸ παιχνίδι θὰ μάθῃ νά συγχωρῆ, νά ὑποχωρῆ, νά συμβιβάζῃ τὰ διεστῶτα, νά πλημμυρίσῃ μὲ τὴν ἀγάπη του τὸν ὁμοίό του, τὸν ἀδύναμο, τὸν φτωχό. Μὴν ἐπεμβαίνετε, στὸ παιχνίδι του, παρακολουθεῖστε το καὶ θὰ ἰδῆτε μὲ πόση τάξη καὶ πειθαρχία κανονίζει τίς κινήσεις του καὶ τίς ἐνεργειές του. Ἀφίστε το στὴν ἐκλογή τῶν παιχνιδιῶν του, διαλέγῃ ὅ,τι ἀνταποκρίνεται στίς ἐσωτερικὲς του τάσεις. Μὴν ἐπεμβαίνετε στὸ ἔργο τοῦ σχολείου. Ἡ ἐκμάθηση τῶν γραμμάτων πρὶν ἀκόμα φοιτήσουν στὸ σχολεῖο ἀποτελεῖ κίνδυνον διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν σας. Κάθε τι τὸ πρόωρο εἶναι ἀφύσικο, παράλογο, βλαβερό. Μαραζώνει τὴν παιδικὴ δροσερότητα καὶ κουράζει τὸν διανοητικὸ του κόσμο. Ἀφίστε το νά ἀγγίξῃ κάθε τί πού τὸ περιβάλλει. Ἐτσι θὰ δξύνῃ ὅλες του τίς αἰσθήσεις. Ἡ κατ' αἰσθησὴ ἐλοπτεία χαρίζει στὸ παιδί σας ὅ,τι δὲν κατορθώνει νά ἐπετύχουν ἀφηρημέναι διδασκαλίαι. Ἀφίστε το νά μετῶ καὶ νά τοποθετῆ τὸ κάθε ἀντικείμενο στὴ θέση του. Ἀφίστε

το νὰ προσφέρῃ τὶς μικρὲς τοῦ δυνάμεις στὸ ἔργο τῶν χειρῶν σας. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι εἶναι ἀφάνταστη ἢ ἱκανοποίησή του. Κάνετε ἄνετη καὶ χαρούμενη τὴν ὥρα τῆς μελέτης. Ἀφίστε το ὀλότελα μόνο του στὶς ὥρες τοῦ διαβάσματος. Βοηθεῖστε το νὰ σᾶς ἀνακοινώσῃ τὶς ἐντυπώσεις ἀπὸ ἓνα βιβλίο πὺν διάβασε. Παρακινεῖστε το νὰ γράφῃ κάτι πὺν τὸ ἐνδιαφέρει. Κάνετε τραγοῦδι τῆ ζωῆ του. Τραγουδεῖστε το πάντα ἂν αὐτὸ σᾶς εἶναι δυνατό. Τὸ παιδί ἀπὸ τὴ γέννησή του φέρει μέσα του τὴ μουσική. Ἐνα ρυθμικὸ λίκνισμα τὸ εὐχαριστεῖ, ἓνα μελωδικὸ τραγοῦδι τὸ ἐνθουσιάζει. Ἀνοίγει τὰ ματάκια του στρέφει τὰ ματάκια του ἀριστερὰ—δεξιὰ τεντώνει τὰ ποδαράκια του, ξαμώνει τὰ χεράκια του καὶ ὅλο ψυχὴ καὶ σῶμα ἀφίεται καὶ χάνεται μέσα στὴ μελωδία καὶ στὸ ρυθμὸ τοῦ τραγοιδιοῦ. Μὲ τὸ τραγοῦδι κάνει χαρούμενη τὴ ζωῆ του, ὅλα τὰ βλέπει χαρωπά, εὐχάριστα. Ἡ ψυχὴ του ἐξευγενίζεται, γίνεται πιὸ εὐαίσθητη καὶ ἀποκτᾶ ἀντίληψη τοῦ ὄραίου. Ἐπισκεφθεῖτε μαζί του ἓνα βρεφοκομεῖο, ἄσυλο τυφλῶν, ζωολογικὸ κῆπο, μουσεῖα, ἀνασκαφές, μνημεῖα, στάδια. Ἐτσι ἀναπτύσσετε τὸ συναίσθημα τῆς συμπαθείας, τῆς ἀλληλεγγύης, τὸ πατριωτικὸ συναίσθημα. Ἀναθέσατέ το τὰ ψώνια τῆς ἐβδομάδος. Αὐτὸ κολακεύει τὸν ἐγωῖσμό του, ἀναλαμβάνει εὐθύνας ὥσπου νὰ ὀριμάσουν σὲ δικαιώματα. Ἄς φροντίσωμε νὰ ὀδηγήσωμε τὸν παιδί στὴν ἀπασχόληση ἐκείνη πὺν ἀνταποκρίνεται περισσότερο μὲ τὴν κλίση του.

Τὸ σπῖτι πρέπει νὰ σταθῆ γιὰ τὸ παιδί ὁ σιωπηλὸς διδάσκαλος. Νὰ περιθάλλῃ καὶ νὰ καθοδηγῆ. Ἐνα θερμὸ δωμάτιο πόση ἱκανοποίηση δίνει στὸ παιδί τὴν ὥρα πὺν γυρίζει ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἐνα σιγουρισμένο δωμάτιο πὺν ὅλα εὐρίσκονται στὴν πρεπούμενη θέση δίνει χαρὰ στὸ παιδί, ἀναπτύσσει τὰ καλαισθητικὰ του συναισθήματα. Μὴν ἀπελπίζετε ποτέ σας τὸ παιδί γιὰ κάτι πὺν σᾶς φαίνεται πῶς δὲν πάει καλά. Τὰ παιδιὰ ἔχουν παλινοδρομήσεις. Προχωροῦν μὲ ἄλματα γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ζωῆς. Τὰ ἄλματα κάποτε παρουσιάζουν διάκενα καὶ αὐτὰ πληροῦνται μὲ μικρὴ ἀναδρομή. Δὲν εἶναι ἀδυναμία αὐτὴ οὔτε καὶ στασιμότης· εἶναι μία στάσις γιὰ νὰ συνδέσῃ ὅ,τι στὸ γρήγορό του πέρασμα κατέκτησε. Κάθετί πὺν κάνει νὰ φαίνεται ὅτι προσέρχεται ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη. Ἐτσι οὔδέποτε θὰ τοῦ λείπει ἡ διάθεση καὶ ὅλο τὸ ἔργο θὰ διαπνέεται ἀπὸ τὸν πόθο τῆς μάθησης, ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς δουλειᾶς καὶ ἀπὸ τὴν πίστη νὰ γίνῃ κύριος τῶν ὄλων. Φροντίστε γιὰ τὴν καλή του ὑγεία. «Γερό πνεῦμα σὲ γερό κορμί». Ὅταν κάτι δὲν πάει καλά στὸ σῶμα αὐτὸ θᾶχῃ ἀντίκτυπο καὶ στὸ πνεῦμα. Συνήθως τὰ ἀσθενικὰ παιδιὰ εἶναι δειλά, ἄτολμα. Μὴν ἐπικρίνετε ποτέ μπροστὰ στὰ παιδιὰ σας τὸ ἔργο τοῦ σχολεῖου. Ἀφαιρεῖτε τὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὸ σεβασμὸ πὺν ἔχει τὸ παιδί σας στὸ διδάσκαλο καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλετε τὸ κάνετε φιλοκατήγορο καὶ ψεύτη.

Χαρίστε στὸ παιδί σας τὴ χαρὰ, αὐτὴ θὰ διατηρήσῃ τὴν εὐδιαθεσία

του. Όταν όμως δεν βρίσκει μέσα στο σπίτι του τη χαρά τότε μπορεί να γίνη ένας ἐπιστήμονας, ἀλλὰ ποτὲ ἕνας χαρούμενος ἄνθρωπος. Οἱ φυσικὲς τιμωρίες διδάσκουν πολὺ τὸ παιδί καὶ τὸ τελειοποιοῦν. Όταν σφάλῃ ἀφίστε το νὰ πληρώσῃ μόνο του τὸ σφάλμα καὶ νὰ διδαχθῇ. Οἱ γονεῖς ποὺ ἔχουν μοναχοπαιδί ὀφείλουν μὲ τὶς πολλὰς ἀνεπιφύλαχτες περιποιήσεις των νὰ μὴν τὸ κάνουν τυραννικό. Συνήθως κάθε του πράξη τὴν ἡρωποιοῦν, κάθε κουβέντα του τὴν ἐκθειάζουν καὶ τὴν μεγαλοποιοῦν. Καὶ τότε τὸ παιδί τοποθετεῖ τὸν ἑαυτό του στὸ κέντρο τῆς ζωῆς ὅλων γύρω του. Δὲν γνωρίζει τὴν ἔννοια τῆς ὑπακοῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ. Δὲν ἀναγνωρίζει δικαιώματα στὸν ἄλλο. Ἡ κοινωνικότητά του δὲν καλλιεργεῖται καθόλου. Παντοῦ παίρνει καὶ πουθενὰ δὲν δίνει. Γίνεται ἀλαζωνικό καὶ ὑπερφύαλο. Θέλει πάντα νὰ ἄρχῃ ὄχι ὅμως καὶ νὰ ἄρχεται. Αὐτὸς καὶ μόνον αὐτός. Πολλὰς φορές ὅμως εἴτε στὴ σχολικὴ ἢ καὶ στὴν ἐξωσχολικὴ ζωὴ θὰ εὔρη ἀντίσταση, ἀντίθεση καὶ ἀδύναμο τότε νὰ κυριαρχήσῃ μὲ τὴ λογικὴ, μὲ τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιά θὰ δεχθῇ ἀπὸ παντοῦ ραπίσματα καὶ κατὰ συνέπειαν θὰ γίνη περισσότερο ἐγωϊστής, κακὸς καὶ θὰ μπῆ στὴν ἀπομόνωση. Τὸ παιδί σας ἀπέτυχε στὴ ζωὴ.

Ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη, κύριοί μου, σκοτώνει ὅπως τὸ πολὺ φαγητό. Κάθε τι τὸ ὑπερβολικό κουράζει, ἐξαντλεῖ, φέρει τὴν σύγχυση καὶ τὸ μαρασμό.

Οἱ γιορτὲς ἄς σταθοῦν ἕνας εὐχάριστος σταθμὸς γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ. Μὲ τὶς γιορτὲς ὀδηγεῖται τὸ παιδί στὴν ψυχαγωγία καὶ στὴν ἠθικὴ διάπλαση, στὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας. Μὲ τὰ τραγούδια, μὲ τὶς παραστάσεις καὶ μὲ τοὺς χοροὺς αὐξάνουν τὴν ἐνεργητικότητά τους, συμφιλιώνονται, ἀποκτοῦν ἀγάπη, ἐξευγενίζεται ἡ ψυχὴ. Στερεώνουν μέσα τους ἀξίες χρήσιμες, ἀντιλαμβάνονται τὴν ὀργανωτικὴ τέχνη καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐμφάνιση.

Ἡ οἰκογένεια ὡς παράγων τῆς ἀγωγῆς ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον γιὰ τὴν θεμελίωση τῶν ἀξιῶν. Δὲν μπορεί τὸ παιδί νὰ εἶναι τακτικό ὅταν ἀντικρίσει παντοῦ τὴν ἀταξία. Ἡ μάνα εἶναι ὁ πρῶτος καὶ φυσικός παιδαγωγὸς τοῦ παιδιοῦ. Αὐτὴ εἶναι ποὺ συντελεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα στὴ διαμόρφωσή του καὶ πρέπει νὰ ἀποτελῇ πρότυπον παράδειγμα γιὰ τὸν ἀνθοβλάσταρό της. Τὸ παράδειγμα τοῦ γονέως εἶναι ὁ ἰσχυρότερος διδάσκαλος. Κάθε γονεὺς πρέπει νὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Νὰ γυρίσῃ στὸν ἑαυτό του, νὰ αὐτοκατοπτρίζεται, νὰ αὐτοελέγχεται, νὰ ἀλλάξῃ κανόνες διαγωγῆς, νὰ εἶναι πάντοτε παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Κανείς δὲν διδάσκει καλλίτερα ἀπὸ
τὸ μυρμήγκι ποὺ δὲν λέγει τίποτε

Φραγκλῖνος

Ἡ κατ' αἴσθησιν ἐποπτεία εἶναι προτιμητέα τοῦ λόγου, μιᾶς ἀφηρημένης ἐννοίας. Ἄλλο λόγος καὶ ἄλλο πράξις. Λόγος εἶναι ἐννοια ἀνυπόδητος, πράξις εἶναι ὁ ἐνσαρκωμένος λόγος. «Εἶπε καὶ ἐγένετο φῶς», «ἅμ ἔπος, ἅμ ἔργον». Ἡ ἐννοια τῆς ταπεινοφροσύνης καλὴ ὡς σύλληψη καθίσταται ὁμως ἱερὰ ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Θεάνθρωπος σκύβει καὶ πλύνει τὰ πόδια τῶν μαθητῶν του. Ἐνας λόγος εἶναι νὰ πῆς στὸ παιδί σου, στὸ φίλο σου, στὸ συμμαθητή σου. «Οἱ καλὲς πράξεις φέρουν τὸν ἄνθρωπο πλησιέστερα πρὸς τὸν Θεό». Ἐνας δεύτερος λόγος εἶναι ὅταν σὺ ὁ ἴδιος γίνεις πρότυπον μιμήσεως. Σὲ ἀκολουθῶ ὅταν ἀντιληφθῶ ὅτι οἱ πράξεις σου δὲν προδίδουν τὴ σκέψη σου. Σὲ λατρεύω ὅταν μὲ τὸ σταυρὸ στὸν ὄμο ὀδεύεις πρὸς τὸ Γολγοθᾶ. Ὁ τόπος τοῦ Κρανίου καὶ τὸ κόνειο τοῦ Σωκράτη εἶναι δρόμοι φωτεινοί, ποὺ ὀδηγοῦν τοὺς πιστεύοντας νὰ ψαύσουν τὸν οὐρανό. Ἐδῶ ὁ λόγος γίνεται φῶς, κίνητρο, βωμός, θυσία. Ἐδῶ σκύβεις καὶ μὲ τρεμάμενη ψυχὴ ἀναφωνεῖς. «Ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεός μου». Μία ἀφηρημένη ἐννοια γίνεται συγκεκριμένη ὅταν ὄραση, ἀκοή, ὄσφρηση, γεύση καὶ ἀφή λάβουν ἐνεργὸ μέρος. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ ἰδεῶδες στὴν ἀγωγή. Συλλαμβάνω, πολιορκῶ καὶ καταλαμβάνω ἕναν τεθέντα ἀντικειμενικὸ σκοπὸ. Ὁ νικητὴς ἐπευφημεῖται εὐθὺς ὡς γίνεαι κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Πολλὰ μεταξὺ κύλικος καὶ χειλέων πέλει. Θέλω νὰ πιστεύσω σ' αὐτὰ ποὺ μοῦ λές, ὡραῖα μᾶς τὰ λές, ἀλλὰ διαβλέπω στὴ μορφὴ σου τὴ σαδιστικὴ εἰρωνεία τοῦ νικητοῦ καὶ αὐτὸ μὲ ἐμβάλλει σὲ σκέψη. Εἶναι πλεκτάνη, δόλωμα, σαγήνη καὶ αὐτὸ προδιαθέτει κακῶς ἐμένα ποὺ σὲ βλέπω καὶ σ' ἀκούω. Ἡ μὲν φωνὴ τοῦ Ἡσαῦ αἰ δὲ χειρὸς τοῦ Ἰακώβ. Εἶναι νόθος σκέψη, ὁμολογία ἀνυπόγραφος, κίβδηλο νόμισμα. Ὁχι, δὲν σὲ ἀκολουθῶ, δὲν προσυπογράφω μίαν ἀνομίαν γιὰ τὴν ὁποίαν δὲν φέρω καμμίαν εὐθύνην. Ἄς τα λόγια, πράξεις θέλομε. Πράξεις ναί, διότι μόνον αὐταὶ εἶναι ὀλοκληρωμένη σκέψη. Τὰ ἔργα σου εἶναι οἱ πρεσβευταὶ τοῦ ψυχικοῦ σου κόσμου. Κήρυκες

πὸν διαλαλοῦν τὴν καταγωγὴ σου. Ταυτότης πὸν ἐπάξια σὲ ἀναπληροῖ.

Εἶναι καιρὸς ὡς τόσο νὰ μερικέψωμε τὶς σκέψεις μας. Τὶ εἶναι ἡ οἰκογένεια γιὰ τὸ παιδί; Τὸ πᾶν. Ἡ ἀφύπνιση τῆς συνείδησης, οἱ προπομποὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ σωματικοῦ καὶ ψυχικοῦ του κόμου, οἱ ξεναγοὶ πὸν ἀναλαμβάνουν νὰ καθοδηγοῦν τὸ βρέφος στὴν πολυκύμαντη αὐτὴ ζωὴ. Ἡ μάνα, ὁ πατέρας, ὁ παππούς, ἡ γιαγιά, ἰδιαίτερα οἱ πρῶτοι ἀποτελοῦν τὴν σπινδυλικὴ στήλη γιὰ τὴν διανοητικὴ καὶ ψυχικὴ του ἀνάπτυξη.

Τὸ στοργικὸ σου χαμόγελο, μητέρα, εἶναι ἡ πρώτη σφραγίδα πὸν θὰ χαράξης στὰ χεῖλη καὶ στὴ μορφὴ τοῦ σπλάχνου σου. Ἐνα σου νεῦμα πατέρα, μιὰ γκριμάτσα τοῦ προσώπου σου θὰ ἀποτυπωθῇ εὐθὺς ἀμέσως στὸ προσωπάκι του. Τὸ παιδί στὰ πρῶτα του βήματα εἶναι μίμηση. Μιμεῖται τὸ πᾶν. Ἄσυνείδητα στὴν ἀρχή, συνειδητὰ κατόπιν. Πλάκα γραμμοφώνου πὸν ἐπαναλαμβάνει πιστὰ ὅ,τι ἀκούει, ὅ,τι βλέπει. Δημιουργήσατε λοιπὸν γιὰ τὸν ὀπτικὸ φακὸ του εὐχάριστες εἰκόνες, ὠφέλιμες διδαχές, τερπνὰ παιχνίδια.

Σεῖς εἶστε ἐκεῖνοι πὸν θὰ καταστήσετε τὸ παιδί σας ζωντανὴ ὑπαρξη, γερὸ στὴ βούληση, μὲ χαρακτήρα ἀδαμάντινο. Ὅχι μὲ λόγια ἀλλὰ μὲ ἔργα. Λόγια καὶ ἔργα μαζί. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἀφηρημένη ἔννοια, φροντίστε νὰ τὴν ζῆση στὸ πρόσωπό σας, στὴ ζωὴ σας, στὶς καθημερινές σας συζητήσεις. Ὅλη ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ νᾶναι ἓνα ζωντανὸ παράδειγμα ἀγάπης. Ὅχι κακόλογα, ὄχι ἔριδες, ὄχι μικροκαυγαδάκια πὸν τραυματίζουν ἀνεπανόρθωτα τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ σας. Ἀποφεύγετε κάθετί πὸν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ βλάψῃ σωματικὰ ἢ ψυχικὰ. Νᾶσθε σταθεροὶ στὶς ἀποφάσεις σας. Μὴν ἀνακαλεῖτε μιὰ ἐντολὴ πὸν δώσατε. Ζητεῖστε πρὸ παντὸς ἀπὸ τὸ παιδί σας ἐκεῖνο πὸν μπορεῖ νὰ σᾶς δώσῃ. Ὅ,τι εἶναι ἀνάλογο μὲ τὶς σωματικὲς ἢ ψυχικὲς του δυνάμεις. Νὰ εἶστε λογικοί, δίκαιοι, εἰλικρινεῖς. Σὲ σπίτια πὸν ζοῦν δίκαια πάντα ἔρχεται ἡ τύχη τῶν καλῶν παιδιῶν. Συνήθως ἐκεῖνος πὸν δίνει καλὴ συμβουλὴ χτίζει μὲ τὸ ἓνα χέρι, ἐκεῖνος πὸν δίδει καλὴ συμβουλὴ καὶ καλὸ παράδειγμα κτίζει καὶ μὲ τὰ δύο, ἀλλὰ ἐκεῖνος πὸν δίνει καλὴ συμβουλὴ καὶ κακὸ παράδειγμα κτίζει μὲ τὸ ἓνα καὶ γκρεμίζει μὲ τὸ ἄλλο. Ὅπου ἐπήδηξ' ἡ κατσίκα θὰ πηδήξῃ καὶ τὸ κατσικάκι. Τὸ μῆλο θὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὴ μηλιά. Κατὰ μάνα καὶ πατέρα, κατὰ γυιὸ καὶ θυγατέρα. «Πατὸς σωφροσύνη μέγιστον τέκνοισι παρᾶγγελμα». Ἀμαρτίαι γονέων τέκνα παιδεύουσι. Πάντοτε ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος γεννᾷ μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητός του τὴν θέληση τῆς ἠθικῆς πράξεως στὸν ἄλλο. Καμμία ἄλλη μέθοδος ἠθικῆς παιδείας δὲν ὑπάρχει. Ἡ φύση ὡς τόσο πολλὰ φορὲς ἔχει καὶ τὰ παράδοξά της. Οἱ ἐξαιρέσεις ποτὲ δὲν ἀπόλειπαν. Οὐδὲν θαυμαστὸν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαύλους υἱεῖς γίγνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθούς. Ἄποδὸς βγαίνει ἀγ-

κάθι κι' ἀπ' ἀγκάθι βγαίνει ρόδο. Σωστά ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μπορεῖ νὰ δοθῇ κάποια λογικὴ ἐξήγηση. Τὸ παιδί πολλές φορὲς κληρονομεῖ τὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ χαρίσματα ὄχι τῶν γονέων ἀλλὰ τοῦ παπποῦ ἢ καὶ τοῦ πρόπαπου. Ἐδῶ ἐπιδρᾷ ὁ νόμος τοῦ ἀτταβισμού. Πρέπει κανεῖς νὰ ἀνατρέξῃ παλαιότερα γιὰ νὰ βρῇ τὴν προεπούμενη λύση στὰ ἐρωτήματα πὸν θέτει. Ὁ Freinet στὸ ἔργο του «Σχολεῖο καὶ οἰκογένεια» λέγει: «Ὅταν τὸ παιδί ἔρχεται στὸν κόσμο, εἶναι σηματομεμένο καὶ γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ κακὸ ἀπὸ μιὰ κληρονομικότητα, πὸν περιορίζει καὶ προσδιορίζει προκαταβολικά, σὲ μεγάλο βαθμὸ, τὴ μελλοντικὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀτόμου».

Ἐπάρχει κάτι σὰν μιὰ δευτέρη ὑστερογέννητη κληρονομικότητα. Τὴν ἀπαρτίζουν ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ ζωὴ, τὰ παραδείγματα τοῦ περίκοσμου, ὅπου ἡ παιδικὴ ἡλικία εἶναι βουτηγμένη. Καὶ τὴν κληρονομικότητα τούτη διέπει μιὰ αἰτιοκρατία σχεδὸν ἐπίσης ἀπόλυτη. Θεσμοθετήσατε ἕναν κανόνα στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ, ἕνα κανόνα στὸν ὅποῖον ὀλοφάνερα θὰ ὑποταχθῆτε σεῖς οἱ ἴδιοι γιὰ νὰ συνηθίσετε σαυτὸν ἀπὸ τὴν πιὸ νεαρὴ ἡλικία τὰ παιδιά. Ἔτσι τὸ παιδί σας θὰ ἀποκτήσῃ ἡσυχία καὶ ἰσορροπία, πὸν ἀγαπάει περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι σεῖς πιστεύετε τὴν τάξη καὶ τὴν κανονικότητα. Ἔτσι πολλὰ προβλήματα πὸν σᾶς ἀπασχολοῦνε θὰ βρεθοῦνε μονομιᾶς λυμένα.

Ὅλα γιὰ τὸ παιδί. Κάθε φανέρωμα ἐπιβολῆς ὅταν ἀποδείχεται ὑποκειμενικὸ καὶ ὄχι ἀντικειμενικὸ, ἀποδεικνύει ἕναν ἄνθρωπο πὸν σκέπτεται τὸν ἑαυτὸ του πρῶτα-πρῶτα ἀντὶ νὰ ἐνεργῇ γιὰ χάρι τοῦ ἀτόμου, πὸν πρέπει νὰ βοηθήσωμε καὶ νὰ διαπαιδαγωγήσωμε.

Τάξη, εὐλικρίνεια, ἁρμονία, συνδυασμένα μὲ τὴ γενναῖο-δωρη προστασία σας θὰ δημιουργήσῃ παιδιά ρωμαλέα, ἰσορροπημένα καὶ περίσκεπτα. Ἔτσι θὰ ἐπετύχωμε ἕναν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς τὸν σπουδαιότερο, νὰ δημιουργήσωμε τὸ ἰδανικὸ ἐκεῖνο τύπο τοῦ μαθητοῦ πὸν μέσα του νὰ περικλείῃ ὅλα τὰ σπέρματα τοῦ ἥρωα ἐκείνου πὸν ξέρει νὰ ἀγωνίζεται τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸ, τὸν ἀγῶνα τῆς ὠμορφιᾶς καὶ τῆς ἀλήθειας.

Η ΠΡΩΤΗ ΕΠΑΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ἡ χαρά μας εἶναι ἐξαιρετικὰ μεγάλη ὅταν ζητήσωμε νὰ ἐπικοινωνήσωμε μὲ τοὺς πραγματικοὺς ἐκπροσώπους τῶν παιδιῶν. Ἡ ἐπαφή αὐτὴ γιὰ μᾶς τουλάχιστον εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητος, γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ἀναγκαία. Ἡ συμπαράστασις Σας στὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῶν τρυφερῶν αὐτῶν ὑπάρξεων εἶναι ἐπιβεβλημένη. Ἡ ὀλοκλήρωση τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς θὰ ἐπιτευχθῆ μόνον κατὸπιν συνεργασίας Σχολείου καὶ οἰκογενείας.

Τὸ σημερινὸ μας θέμα εἶναι : Ἡ Π ρ ὶ τ ῆ ἐ π α φ ῆ τ ο ῦ π α ι δ ι ο ῦ μ ἔ τ ὸ Σ χ ο λ ε ῖ ο .

Τὸ σπῆτι πάντα στάθηκε τὸ πρῶτο σχολεῖο γιὰ τὸ παιδί, ἡ μάνα ἢ πρῶτη παιδαγωγὸς αὐτοῦ. Παιδαγωγὸς εἶναι ἡ μάνα καὶ μάλιστα στὴν πληρέστερὴ τῆς ἔκφραση. Ἀπὸ τὴ μάνα ἐξαρτᾶται ἂν θὰ γίνῃ τὸ παιδί κακοῦργος ἢ ἥρωος. Ἀπὸ τὴ μάνα ξεκινᾶ καὶ στὴ μορφὴ τῆς ὀλοκληροῦται τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς. Σεῖς θὰ ἐνσταλάξετε στὴν ψυχὴ του τὸ πρῶτο φέγγος τῆς χαρᾶς. Σεῖς τὸ πρῶτο γέλιο. Σεῖς θὰ τὸ ἐνθαρρύνετε στὰ πρῶτα του βήματα. Σεῖς πρῶτοι θὰ παραστέκεσθε στὸν πόνο του καὶ στὴ χαρὰ του. Πρῶτοι ἐσεῖς θὰ τὸ περιβάλλετε μὲ στοργὴ καὶ καλωσύνη. Πρῶτοι ἐσεῖς στὸν ὕπνο του, στὸν ξύπνιο του στοὺς πόνους του καὶ στὰ παράπονά του. Σεῖς οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι καὶ παιδαγωγοί. Σεῖς οἱ δημιουργοὶ τῶν ὠραίων χρόνων καὶ τῶν εὐτυχισμένων στιγμῶν τῆς ζωῆς του. Σεῖς οἱ μάνες εἰσθε οἱ ἔκφρασταί τῆς θελήσεώς του. Σεῖς τὰ πάντα διαισθάνεσθε καὶ δραματίζεσθε τὴν πλέον ἰδεώδη μορφὴ τοῦ παιδιοῦ Σας, στὴν πληρέστερὴ τῆς ἔκφραση. Σεῖς σφυγομετρεῖτε τοὺς κτύπους τῆς καρδιᾶς του, τοὺς παλμούς τῶν ἀνησυχιῶν του, τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς του. Πάντα καρδιά, πάντα αἰσθημα, πάντα διαίσθηση. Πάντα παιδί μὲ τὸ παιδί Σας, πάντα ἄγγελος μὲ τὸν ἄγγελό Σας. Παροῦσαι πάντα παρηγορεῖτε καὶ ἀνακουφίζετε τοὺς πόνους του. Πάντα χαρὰ ἐσεῖς, σκορπᾶτε τὸν ἐνθουσιασμό Σας στὸ πρόσωπό του, πάντα ψυχὴ ἐσεῖς, ἀναπτρώνετε τὶς ἐλπίδες του καὶ συγκροτεῖτε τὰ παράκαιρα σχέδιά του. Μιὰ Σας ἔκφραστικὴ ματιὰ εἶναι μιὰ ἐνθάρρυνση, ἓνα χαμόγελό Σας εἶναι ἓνα ν α ί, εἶναι μιὰ ἐπιδο-

κιμασία Σας στο ἔργο τῶν χειρῶν του. Ἐνα Σας ἀγκάλιασμα εἶναι μία ἀνάταση τῆς ψυχῆς του στὸν κόσμο τῶν ἀγγέλων, ἕνα Σας φίλημα εἶναι πλήμμουρα ἀπὸ φῶς. Στὸ πρόσωπό Σας ἀντικρῦζει ἐκφρασμένη τὴ θέλησή του, στὴ μορφὴ Σας τὸ ἔργον του ποὺ πάει νὰ δώσῃ ἄνθος καὶ καρπὸ. Εὐπλαστο στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ, ἀντιγράφει τὸν περίγυρό του κόσμο ὅπως τοῦ δίνεται.

Αὕτῃ εἶναι ἡ θέση τῆς μάνας τροφοῦ μπροστὰ στὸ ἀνθοβλάσταρό της. Ἀγάπη, ἀλτρουϊσμός, θυσία. Τὸ παιδί εἰς ἀντάλλαγμα τὶ μᾶς προσφέρει; Τὸ Πᾶν Κυρίαί μου καὶ Κύριοι. Τὸ παιδί εἶναι ὅτι ὠραιότερον ἐδημιούργησεν ὁ Πλάστης. Εἶναι τὸ φῶς τῶν ματιῶν μας, εἶναι τὸ διαπασῶν τῶν ἐνεργειῶν μας. Τὸ παιδί εἶναι ἡ ἁρμονία τοῦ σύμπαντος, εἶναι ὁ κρίκος τῆς εὐτυχίας μας. Εἶναι ὁ φύλαξ ἄγγελος τῆς οἰκογενείας μας, εἶναι τὸ ἄλλας τῆς ζωῆς μας. Τὸ παιδί εἶναι τὸ καλλιτέχνημα τῶν προσπαθειῶν μας. Ἡ ἀθῶα παιδικὴ ψυχούλα του μᾶς συντηρεῖ στὴ ζωῆ. Εἶναι τὸ πᾶν γιὰ μᾶς. Οἱ κλάψεις του, τὸ πρῶτο τίναγμα τῶν ποδιῶν του, τὸ ἀνθισμα τοῦ γέλοιου στὴ μορφὴ του, μᾶς χαρίζουν κόσμους παραδεισένιους. Τὸ παιδί εἶναι ἡ προέκταση τοῦ ἑαυτοῦ. μας. Στὸ πρόσωπό του ζοῦμε τὴ ζωὴ μας, στὸ γέλοιό του παληὲς λησμονημένες χαρές, στὸ θέλω του κάποιους πόθους ποὺ δικαιοῦθησαν ἢ ποὺ δὲν πῆραν σάρκα καὶ ὄστᾶ. Αὐτὸ μᾶς διατηρεῖ στὴ ζωῆ. Ἔτσι μόνον εὐρίσκει δικαίωση τὸ καθῆκον τῶν γονέων πρὸς τὸ παιδί ποὺ φθάνει, ποὺ πρέπει νὰ φθάνει μέχρι θυσίας. Ἴδου διατὶ στὸ πρόσωπό σας θὰ πρέπει τὸ παιδί νὰ συναντήσῃ τὴν κατανόηση, τὴν στοργὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, ὁ ἔξω κόσμος εἴμεθα οὐραγοί. Συντελοῦμεν εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἰδεώδους τῆς ἀγωγῆς φωτιζόμενοι πάντα ἀπὸ τὴν μητρικὴ Σας στοργὴ καὶ ἀγάπη. Οἱ μέθοδοι καὶ τὰ παιδαγωγικὰ συστήματα θὰ ἀποτελοῦσαν νεκρὸ γράμμα ἐὰν Σεῖς δὲν συντρέχατε στὸ ἔργο τοῦ δασκάλου.

Αἱ εὐγενικαὶ Σας προσπάθειαι ἐξικνοῦνται ὡς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ποὺ τὸ μωρὸ Σας θὰ δρασκελίσῃ τὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ σας. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα τὸ σπλάγχο Σας δὲν ἀνήκει ὀλοκληρωτικὰ σὲ Σᾶς. Πολλοὶ σκόπελοι τὸ ἀπειλοῦν. Ἡ κακὴ συναναστροφή, ὁ δρόμος, ὁ φόβος ἢ παρανόηση, τὸ ψέμμα, ἡ προσποίηση, ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ τυραννία τῶν συνομηλίκων του. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ 4ον ἔτος τὸ ἔργον Σας ἀναλαμβάνει τὸ Νηπιαγωγεῖον. Καλὸν εἶναι πρωτοῦ μῶ στὸ σκοπὸ καὶ στὸ ὅλον ἔργον τοῦ νηπιαγωγείου νὰ ἀναφέρω τρεῖς περιπτώσεις ποὺ ἀνταποκρίνονται σὲ τρία διαφορετικὰ στάδια τῆς βρεφικῆς καὶ νηπιακῆς ἡλικίας. Αἱ σκηναὶ αὐταὶ θὰ μᾶς διευκολύνοαν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς σημερινῆς μου ὁμιλίας.

Τὸ βρέφος ἔχει ἀποκοιμηθῆ στα γόνατα τῆς μάνας ἕνα

κοριτσάκι ὡς δυὸ χρονῶ μετὸ χρυσάφι τοῦ ἡλίου στὰ μαλλιά, μετὴν τρυφερῇ σάρκα του στὸ χᾶδι τῆς αὔρας. Ἡ μάνα τὸ ἀτένισε, τὸ καμάρωσε τὸ ἔλουσε μετὸ τοὺς ἀσπασμοὺς τῶν ματιῶν της, καὶ ὕστερα τὸ σκέπασε μ' ἓνα ἑλαφρὸ κάλυμμα γιὰ νὰ μὴν κρυώσει.

Στὴ σκηνὴ αὐτὴ τὸ παιδί εἶναι βρέφος, ἀνήκει ὀλοκληρωτικὰ στὴ μάνα. Ζῆ κάτω ἀπὸ τὸ γαλῆνιο βλέμμα της, ἡ στοργικὴ ματιὰ της τὸ περιβάλλει μετὸ συγκατάβαση, εἶναι ὄλο θωπεῖα ἀγάπη, χᾶδι.

Σκηνὴ δευτέρη. Ἡ μάνα ἀπησχολημένη μετὸ σιγύρισμα τοῦ σπιτιοῦ ἔχει λησμονήσει γιὰ μιὰ καὶ μόνη στιγμὴ τὴ μικρὴ Νίνα στὸ σαλόνι. Ἡ Νίνα μακρὰ ἀπὸ τὴν ἐπίμονη ματιὰ τῆς μητέρας παίζει ἡσυχα μετὴν κούκλα της, μετὸ ἀμαξάκι καὶ τὸ κάου—μπόυ της. Εἶναι ὄλο χαρὰ καὶ διάθεση. Ὅλος ὁ κόσμος τὰ παιχνίδια της. Ἡ μάνα τὸ κρυφοκαμαρώνει τώρα, τὸ χαίρεται καὶ ἡσυχη ξαναγυρίζει στὴ δουλειὰ της.

Τὸ παιδί στὴ σκηνὴ αὐτὴ ξέφυγε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας καὶ ἀφοσιώθηκε στὸν κόσμον τῶν παιχνιδιῶν του. Αὐτὸ μετὰ τὰ ἀψυχὰ του. Μονολογεῖ, ὑποδύεται τὸ ρόλο τῆς μητέρας, ρυθμίζει τὰ πάντα μετὸ πρωτοβουλία χαρακτηριστικὴ. Ἱερὴ στιγμὴ. . . Δὲν ἀνέχεται καμμιά ἐξωτερικὴ ἐπέμβαση.

Τρίτη σκηνή. Ἡ Νίνα σωστὴ κοπελίτσα τώρα, γέμισε τὰ τέσσαρά της χρόνια, δρασκελίσει τὸν αὐλόγυρον τοῦ σπιτιοῦ πέρασε τὸ ἀντικρονὸ πεζοδρόμι καὶ ἐκεῖ μακρὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀπαγορευτικὰ μὴ τῆς μαμᾶς, παρακολουθεῖ τὸ παιχνίδι τῶν συνομηλίκων της. Εἶναι ὄλο προσοχὴ καὶ ἀπασχόληση. Εἶναι βυθισμένη στὸ ταίριασμα τῶν κινήσεών της, μετὸ ρυθμὸ καὶ τίς κινήσεις τῶν ἄλλων. Καὶ σεῖς ἀνησυχεῖτε. Ξέφυγε ἡ Νίνα ἀπὸ σιμά σας. Προσπέρασε τὰ ἔσκαμμένα, ἔγινε δραπέτις, μικρὸς Γαβριᾶς ποὺ τολμᾷ νὰ στήσῃ ὁδοφράγματα. Πλησιάζετε μετὰ χαρὰ καὶ μετὰ κάποια χαρακτηριστικὴ ἀνησυχία τὸν ὄμιλον τῶν παιδιῶν. Νάτην. . . . Στέκεται ὀλόρθη ἀνάμεσά τους. Θεέ μου! . . . Κάνε τὴν νὰ μὴ μετὰ προσέξῃ. Πλησιάζετε ἀπαρητήρητη. Θέλετε νὰ ζήσετε τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ σας στὸ πρῶτον του πέταγμα στὴ ζωὴ. Κάτι τολμᾷ ν' ἀρθρώσῃ τώρα ἡ Νίνα. Κάτι μισολέγει μὰ κομπιάζει, ἀπορεῖ κι' ἡ ἴδια γι' αὐτὴ της τὴν ἀνημποριά. . . Ξαναρχίζει τὸ ψέλισμά της, τ' ἄλλα κοριτσάκια δὲν τὴν προσέχουν. Αὐτὸ τὴν στεναχωρεῖ. Μιὰ ἀνέκφραστη μελαγχολία ζωγραφίζεται στὴ μορφὴ της. Εἶναι ἔτοιμη νὰ ξεσπάσῃ σ' ἓνα βουβὸ κλάμμα. Ἡ μάνα τὴν παρακολουθεῖ μετὰ σπαραγμένη καρδιά, εἶναι ἔτοιμη νὰ ἐπέμβῃ νὰ ζητήσῃ νὰ τὴν ἀκούσουν, νὰ τὴν δεχθοῦν μετὰ καλωσύνην κοντὰ τους, μὰ κάποια νέα κίνηση τῆς Νίνας τὴν συγκρατεῖ. Ἀπλώνει τὸ χεράκι της ἡ μικρὴ καὶ ἐμπιστεύεται τὸ μικρὸ της κουκλάκι στὴν ἀρχηγὸ τῆς ὁμάδος. «Πᾶρε τὴν κούκλα μου αὐτὴ, ἔχω καὶ ἄλλα παιχνίδια ἐγώ». Τὸ δῶρον γίνεται ἀνάρπαστον, τὸ παιχνίδι σταματᾷ, ἐνῶ τὰ βλέμματα ὄλων εἶναι γυρισμένα στὸ μικρὸ κουκλάκι. Ἡ μικρὴ ξε-

χνιέται, κάποια ἀθελά της τὴν σπρώχνει καὶ πέφτει. Ἀνασηκώνεται μόνη της μὲ δακρυσμένο μάτι. Συντριμμι σωστὸ ἔσεῖς, παρακολουθεῖτε τὸ μαρτύριο αὐτὸ τοῦ σπλάγγνου σας. Σκύβετε ἐπάνω της, τὴν ἀγκαλιάζετε, τὴν πλημμυρίζετε φιλιὰ. Τὰ παιδιὰ ξεμακραίνουν τώρα καὶ σεῖς μάνα καὶ κόρη, ἀμίλητοι, αἰνιγματικοί, σὰν ἄλλου κόσμου πλάσματα, παρακολουθεῖτε τὴν σκηνὴ αὐτή.

Στὴν σκηνὴ αὐτὴ μεταφέρεται τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ομάδος, τῆς κοινωνίας, στὸν ἔξω κόσμο. Ἐδῶ πρόκειται νὰ ξεχωρίσῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐδῶ ἀρχίζει καὶ παίρνει συγκεκριμένη μορφή τὸ ἔ γ ὦ καὶ σ ύ. Τὸ ἄτομον καὶ ἡ ὀλότης, τὸ μερικὸν καὶ τὸ γενικόν, ὁ ἕνας καὶ οἱ πολλοί. Τὸ δικό μου καὶ τὸ δικό σου. Εὐαίσθητη ἡ παιδικὴ ψυχὴ τραυματίζεται ἀπὸ τὸ κάθε τι ποὺ θὰ ἀρνηθῆ νὰ ὑποταχθῆ στὴ θέλησή του.

Ἐδῶ χρειάζεται κάποια γέφυρα γιὰ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα. Ἐνας κρίκος ποὺ νὰ ἐνώνῃ τὰ διεστῶτα. Ἐνας καλόβουλος διερμηνεὺς ποὺ νὰ ξέρῃ νὰ συνδιαλλάσῃ, ἕνας διαπρήσιος κῆρυξ ποὺ νὰ βροντοφωνῆ πῶς ἐδῶ ὅλα πᾶνε καλά. Χρειάζεται κάποιο πρόσωπο ποὺ νὰ ἀμβλύνη τὰ πάθη καὶ νὰ ἐξευγενίσῃ τὸ ἦθος. Μιὰ δεύτερη μάνα ποὺ νὰ παρακολουθῆ τὸ παιδί κι' ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι του. Νὰ γίνῃ διαιτητῆς καὶ πρεσβευτῆς τῶν θελήσεών του. Νὰ τὸν φέρῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν παιδικό του κόσμο. Νῆ ἀναπτύξῃ στὴν ψυχὴ του τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικότητος τῆς ἀγάπης, τῆς καλωσύνης. Αὐτὴ εἶναι ἡ Ν η π ι α γ ω γ ὄ ς. Ἡ ξεναγὸς μάνα ποὺ φέρει τὸ παιδί σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὴ ζωὴ. Αὐτὴ εἶναι ἡ γέφυρα αὐτὴ ὁ κρίκος, αὐτὴ ἡ κοινωνὸς ποὺ ἐμψυχώνει τὰ πάντα, ἐξάπτει τὴν παιδικὴ φαντασία, καὶ κάνει τὸ παιδί νὰ κλαίῃ καὶ νὰ γελά ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Ἡ νηπιαγωγὸς εἶναι μυσταγωγὸς ἐνσταλάζει στὴν παιδικὴ ψυχὴ τὴν ἀγάπη γιὰ τοὺς συνανθρώπους του. Δίδει ἐξηγήσεις εἰς τὰ ἀγωνιώδη ἐρωτήματά του. Φέρνει τὸ παιδί σὲ ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τὰ ἔξω πράγματα. Τὰ ψηλαφεῖ, τὰ μελετᾷ, τὰ κατακτᾷ. Ἀπλοποιεῖ τὰ σύνθετα. Αἰσθητοποιεῖ τὰ ἄψυχα. Ἐνθαρρύνει καὶ ἐμψυχώνει τὸν συναισθηματικὸ κόσμο τοῦ παιδιοῦ. Εὐρύνει τὸν πνευματικὸ του κόσμο, ἀμβλύνει τὰ πάθη, ἐνισχύει εὐγενικὸς διαθέσεις. Δίδει διέξοδο νὰ εὔρουν ἔκφραση οἱ πόθοι καὶ τὰ συναισθήματά του. Τὸ Νηπιαγωγεῖον ὀδηγεῖ ὁμαλὰ τὴν παιδικὴ φαντασία ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν ὀνειρῶν εἰς τὸν κόσμο τῆς πραγματικότητος, τὰ παραμῦθια καὶ ἡ μυθώδης ζωὴ του παίρνουν κάποια περισσότερο συγκεκριμένη μορφή. Χαράζει δυὸ γραμμοῦλες καὶ πάνω σ' αὐτὲς διαβάζει τὸ παραμῦθι του. Μιὰ προσπάθεια νὰ κἀνῃ ἕνα κουλουράκι ποὺ γι' αὐτὸ σημαίνει τὸν ἥλιο καὶ τὸ φεγγάρι. Δυὸ τελείες στὸν κύκλο καὶ νὰ ἐμπρός του προβάλλει τὸ ἀγαπημένο πρόσωπο τῆς μαμᾶς. Δυὸ κουλουράκια, τρία, πολλά, ἐκφράζουν τὸ οἰκογενειακό του περιβάλλον, τὸν μπαμπὰ νὰ σκέπτεται,

τὴ γαγιά νὰ τὸν χαϊδεύῃ, τὸν παπποῦ νὰ καπνίζῃ τὴν πίπα του. Αἰσθητοποιεῖ ἔτσι τὸν κόσμον τῆς φαντασίας του. Μεταφέρει στὸ χαρτὶ τὶς ἀνησυχίες του, τὶς μελετᾶ, τὶς χαίρεται. Ζῆ μέσα σ' ἓνα κόσμον χαρούμενον, συγγενικό. Ἐναρμονίζει τὶς κινήσεις του μὲ τὶς κινήσεις τῆς ομάδος. Ἀριθμεῖ παίζοντας. Ἀσκεῖται τραγουδώντας. Δὲν πλήττει, δὲν κουράζεται. Ἐδῶ συναντᾶ ἓναν κόσμον δικό του, γνωστὸ θὰ λέγαμε ἀπὸ πρῖν. Ἐδῶ βαθμολογεῖ τὶς δυνατότητές του, τὶς σφυγμομετρεῖ καὶ τὶς κατατάσσει, προετοιμάζει τὸ ἐγὼ του γιὰ τὸ ἀπίθανο, γιὰ τὸ δύσκολο. Ἐδῶ ἀμβλύνεται ἡ ἐντύπωση ὅτι τὸ σχολεῖον θὰ σταθῇ γι' αὐτὸν φυλακὴ καὶ ὁ δάσκαλος μπαμπούλας. Βέβαιο γιὰ τὶς ἱκανότητές του ἀντικρίζει τὰ πάντα θαρρετὰ μέσα στὴν πρώτη τάξη. Εὐκόλα τώρα κινεῖ τὰ δάκτυλά του, κύκλοι καὶ γραμμὲς ὑπακούουν μὲ εὐκολία στὶς θελήσεις του. Οἱ φρασσοῦλες τοῦ ἀλφαβηταρίου δὲν τὸ τρομάζουν, γιὰτὶ πιστεύει πῶς πάντα αὐτὲς θὰ ἐκφράζουν μίαν πολύχρωμη εἰκόνα. Οἱ ἀριθμοὶ ἓνα, δύο, τρία κ.λ.π. ἀποτελοῦν γι' αὐτὸ διασκεδαστικὸ παιχνίδι. Τὰ γράμματα ἀντιπροσωπεύουν γι' αὐτὸ προσφιλῆ πρόσωπα». Ἔτσι βαθμιαίως καὶ ἀπόλυτα ὁμαλὰ μεταφέρουμε τὸ νήπιον ἀπὸ τὸ στοργικὸ περιβάλλον τῆς οἰκογενείας διὰ τοῦ νηπιαγωγείου εἰς τὸ κάπως αὐστηρότερον περιβάλλον τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἀποτελεῖ δοκιμασία εὐχάριστη ἢ φοίτηση τοῦ νηπίου στὸ νηπιαγωγεῖον. Εἶναι προκαταρκτικὴ σχολὴ τὸ νηπιαγωγεῖον, Εἶναι ἡ πρώτη μικρὴ πὺν προετοιμάζει διὰ τὴν πρώτη μεγάλη. Εἶναι ἡ μηδενικὴ τάξις τοῦ Ἐρβαρτιανοῦ συστήματος. Στὸ νηπιαγωγεῖον ψυχολογικὰ καὶ παιδαγωγικὰ προετοιμάζεται διὰ τὸ ὅλον ἔργον τῆς ἀγωγῆς.

Τὸ πρόσωπον τῆς νηπιαγωγοῦ εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητον, ἀναπληροῖ τὰς πρώτας ἡμέρας τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας. Τὸ παιδί ἀναπολεῖ συνεχῶς καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἀντικρίσῃ ἓνα πρόσωπον πὺν λίγο-πολὺ νὰ τοῦ θυμίζει τὴν μαμὰ του.

Πόσο προβληματικὴ θὰ ἦτο ἡ ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ Σας ἐὰν πρωταντίκρουζε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα πὺν θὰ ἐγκατέλειπε τὸ σπίτι, τὴν μορφὴ τοῦ δασκάλου. Ἡ σκηνὴ εἶναι πρόσφατη. Ἡ μητέρα συνοδεύει τὸ Γιωργάκη στὸ Σχολεῖον. Συγκινητικὴ στιγμὴ... Ὁ πόνος τῆς μάνας ζωγραφισμένος στὴ μορφὴ της. Ἐέφυγε τὸ παιδί της ἀπὸ τὴν ἀγκάλη της, ἔχασε κάτι ἀπὸ τὴν ἡγεμονικὴ της προστασία. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ μπρὸς δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικὰ μόνο σ' αὐτήν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους πολλούς.

Τὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ της τρέμει μέσα στὸ δικό της. Τὰ βήματά του ἀσταθῆ, ἡ ματιὰ του φοβισμένη. Στ' ἀντίκρουσμα τοῦ δασκάλου τὰ χάνει, πιάνεται ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς μαμᾶς, καὶ λίγο ὕστερα τὸ βάνει στὰ κλάμματα. Ἡ καλωσύνη τοῦ δασκάλου, τὸ χαμόγελο τῶν συνομηλικῶν του, οἱ νουθεσίαι τῆς μαμᾶς, τ' ἀφοπλίζουν πρὸς στιγμὴν, πείθεται, μπαίνει μέσα καὶ κάθεται στὸ θρανίον. Θεέ μου τί κόσμος... Μία γυ-

μνή αἴθουσα, μεγάλη, ἀποκρουστική. Θρανία, παιδιά, δάσκαλος, ἔδρα ὅλα ξένα, ὅλα ἄγνωστα. Φέρνει τὰ δυὸ χεράκια του στὸ πρόσωπό του καὶ τὸ βάνει στὰ κλάμματα. Ἐνα κλάμμα βουβό, σπαραχτικό.

Τὸ μαρτύριο αὐτὸ μπορεῖ νὰ διαρκέσῃ μιὰ-δυὸ ἢ καὶ περισσότερες μέρες. Ἡ ἀγάπη τοῦ δασκάλου ἐδῶ θὰ πρέπη νὰ πλημμυρίσῃ ὁλόκληρο τὸ εἶναι του. Ἐπέτυχε ὁ Παιδαγωγὸς ν' ἀγγίσῃ τὶς λεπτὲς χορδὲς τοῦ εἶναι του; Ἐὰν ναί, τότε ἐκέρδισε μιαν νέαν ὑπαρξή. Δὲν τὸ πρόσεξε καὶ τὸ ἄφησε νὰ βασανίζεται στὸ κλάμμα καὶ στὸ παράπονο; Τετέλεσταί. Τὸ ἀποξένωσε ἀπ' τὸ σχολεῖο.

Ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη στὸ πρόσωπο τοῦ δασκάλου θὰ ἀντικρούσῃ τὸ δῆμιο, ἓνα πρόσωπο ἀντιπαθητικό, σκληρό, ξένο. Τραυματισμένη ἢ παιδικὴ ψυχὴ κλείεται στὸν ἑαυτὸ της, γίνεται μελαγχολικό, δύστροπο, ἀνεξήγητο.

Ἴδου γιὰ τὸ Νηπιαγωγεῖον καθίσταται ἀπόλυτα ἀπαραίτητο διὰ τὸ νήπιο. Αἱ ὀφέλειαι πολλαὶ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἅγιος. Μὲ τὴν φοίτησιν τοῦ νηπίου στὸ νηπιαγωγεῖον ὁ τρόφιμος ἀποκτᾷ θάρρος ὀπλίζεται μὲ τὰ πλέον ἀπαραίτητα ἐφόδια γιὰ τὴ ζωὴ του στὸ δημοτικὸ Σχολεῖο, καὶ ἀντιμετωπίζει τὸ πᾶν, καρτερικά, γόνιμα καὶ ἐλπιδοφόρα.

ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τὸ σημερινὸ νηπιαγωγεῖον ἐπιδιώκει νὰ γίνῃ σπῆτι τοῦ παιδιοῦ, κάνοντας χρῆσιν ὅλων τῶν παιχνιδιῶν καὶ τῶν ἀντικειμένων ποὺ εὐρίσκονται ὀλόγυρά του. Ἐδῶ δὲν διατάσσει ἡ νηπιαγωγός, ἀπλῶς παρασκευάζει τὸ ὑλικὸν τῶν παιχνιδιῶν καὶ τῆς ἐργασίας καὶ τὰ παιδιὰ παίζουν καὶ ἐργάζονται ὅσο μποροῦν ἐλεύθερα.

Ἡ νηπιαγωγός παρατηρεῖ πολὺ, περιμένει καὶ ἀρχίζει νὰ ὑποδεικνύῃ κάθε μία ἐργασία ὅταν εἶναι δύσκολος ἢ ἐνέργειά της. Πάντα ἤρεμη, πάντα καρτερική. Εἶναι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς δικαιοσύνης, ζωντανὸ παράδειγμα καλωσύνης, ἀληθείας, εἰλικρινείας καὶ ἀγάπης. Μὲ τὰ παιδιὰ γίνεται παιδί, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχει καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ὑψηλῆς της ἀποστολῆς.

Μέσα μὲ τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦμε τὰ παιδιὰ εἶναι πρωτίστως τὸ παιχνίδι. Ὅλοι παίζουν, δὲν εἶναι ζήτημα συμπαθείας καὶ μαθήσεως τὸ παιχνίδι. Πηγάζει ἀπὸ τὸ ἔνστικτο. Τὸ βλέπομεν στὰ ζῶα. Παίζει ἡ γάτα μὲ τὴν κουβαρίστρα. Παίζει ὁ σκύλος μὲ τὴν παντόφλα. Παιχνιδίζει τὸ πᾶν. Τὴν μπάλα παίζει τὸ παιδί. Τὴν κοντοίνα παίζει ὁ πατέρας, τὸ κομπολόγι παίζει ὁ παπποῦς. Παιχνίδι εἶναι ὅλη ἡ ζωὴ μας. Παιχνίδι γίνονται καὶ οἱ ποῖοι σοβαροὶ μας ὑποθέσεις. Τὸ παιχνίδι σκορπᾷ τὴν χαρὰ καὶ τὴν ζωὴν. Μάθετε στὰ παιδιὰ σας νὰ παίζουν. Χαρεῖστε μιὰ κούκλα στὴ μικρὴ σας, εἶναι σὰν νὰ τῆς χαρίζετε τὸ πᾶν.

Ἡ κούκλα. Κανένα ἄλλο παιχνίδι γυναικεῖο δὲν εἶναι τό-

σο μακρόβιο ὅσο ἡ κούκλα. Ἡ κούκλα δίνει τὴν ψευδαίσθησιν τῆς μητρότητος. Τῆς δίνει τὴν εὐχέρειαν σὲ κάποιον νὰ ἀφοσιωθῆ, κάποιον νὰ περιποιηθῆ, κάποιον νὰ περιβάλλῃ μὲ τὴν στοργή της. Μὲ πόση σοβαρότητα δὲν σκύβει τὸ κοριτσάκι ἐπάνω στὸ κρεββατάκι τῆς κούκλας της; Τῆς λέει παραμύθια, τὴ σκεπάζει. Ὅχι δὲν εἶναι γιὰ τὸ κορίτσι μόνον παιχνίδι ἡ κούκλα, ἡ κούκλα εἶναι ἡ γενικώτερη δοκιμὴ τοῦ στήν παράστασι πού ἔχει τὸν τίτλο, ζωὴ. Ζῆ παίζοντας μὲ τὴν κούκλα της τὸ κορίτσι. Τίποτε δὲν τῆς γεμίζει τὸ μάτι ὅσο ἡ κούκλα. Τὸ ποῖο φανταχτερό παιχνίδι τὴν ἀφίνει ἀδιάφορο ὅταν πάρει στὰ χέρια της τὴν κούκλα. Προσέξτε στήν ἐκλογή, στήν νηπιακὴ ἡλικία νὰ εἶναι κούκλα, πρὸ παντὸς προσοχὴ στὸ γένος. Κούκλα πάντα, ἐκεῖνο πού ἀναζητεῖ εἶναι τὸ βολικὸ μωρό, τὸ εὐχρηστο καὶ τὸ εὐπλαστο, αὐτὸ πού δὲν θὰ τῆς φέρει ἀντιροήσεις καὶ θὰ πειθαρχήσῃ στίς θελήσεις της. Καὶ ὅταν θὰ τὸ ξαπλώνη νὰ κοιμηθῆ θὰ κατεβάξῃ πειθήνια τὰ κερένια του βλέφαρα καὶ θὰ κλείνῃ τὰ ματάκια του. Ὑπάρχει πάντα καιρὸς γιὰ τὰ βάσανα τοῦ γένους. Τὴν κούκλα θέλει τώρα, τὴν μητρότητα πού δὲν προλογίζεται ἀπὸ τίς θύελλες τοῦ ἔρωτος καὶ ἀπὸ τίς ὀδύνες τοῦ τοκετοῦ.

Θὰ μπορούσε νὰ γραφῆ ὀλόκληρος μελέτη πάνω στὸ θέμα αὐτό. Ἀλλὰ ὁ χρόνος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς σημερινῆς μας συγκεντρώσεως δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει.

Μὲ τὸ παιχνίδι ἐξασκεῖται τὸ παιδί στήν ἐκλογή τοῦ ἐπαγγέλματός του. Εἶναι μία προάσκησις τὸ παιχνίδι. Καλλιιεργεῖ τίς δυνατότητες τοῦ παιδιοῦ. Ἀκονίζει τὴν κρίσιν, ἀπορροφᾷ κάθε ὑπερχειλίζουσα ἐνηρηγητικότητα, τὸ καθιστᾷ χαρούμενο, προσεκτικὸ καὶ ἐνίοτε τὸ ρίχνει σὲ ὄνειροπολήσεις. Εἶναι ἡ καλύτερα τροφή τοῦ ἐγκεφάλου. Ἰδιαίτερον τὸ ὀμαδικὸ παιχνίδι ἀναπτύσσει τὸ συνεταιριστικὸ πνεῦμα, τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς ἀλληλεγγύης. Ἀναπτύσσεται ἡ ἄμιλλα καὶ ὁ ζῆλος. Εἶναι ψυχαγωγία τὸ παιχνίδι. Συνήθως ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει εἰδικὴ αἵθουσα παιχνιδιῶν τὰ παιδιὰ εὐρίσκουν τὸ παιχνίδι τῆς ἀρεσκείας των. Ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ παιχνιδιοῦ τοῦ κάθε μας τροφίμου μπορούμε νὰ βαθμολογήσωμε καὶ τὴν κλίση του καθὼς καὶ ποία ἡ προοπτικὴ τῆς ἐξελίξεώς του εἰς τὸ μέλλον. Μέσα στὸ ἐργαστήριον αὐτὸ θὰ ξεχωρίσῃ ὁ μηχανικὸς ἀπὸ τὸ μουσικό, ὁ ζωγράφος ἀπ' τὸ γλύπτη, ὁ φούρναρος ἀπ' τὸν μπακάλη, ἡ μοδίστρα ἀπὸ τὴν ἰατρό, ἡ νοικοκυρὰ ἀπὸ τὴν ἀηδό, ἡ καὶ ἀπὸ τὴν χορεύτρια. Ἐπιβάλλεται ἐπίσης πρᾶγμα πού γίνεται στὸ νηπιαγωγεῖο μᾶς νὰ ὑπάρχῃ ἕνας κήπος εὐρύχωρος πού σὲ μιά του ἄκρην εὐρίσκεται πλουσία ἄμμος καὶ νερὸ ὅπου τὰ παιδιὰ θὰ περάσουν στιγμὲς εὐχάριστες σχηματίζοντας ποταμάκια, βουνὰ κήπους κλπ. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν διατίθενται καὶ μακρὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Παράλληλα ἐξασκεῖται τὸ παιδί εἰς τὴν ἰχνογραφίαν καὶ ζωγραφικὴν. Συγχρόνως παίζοντας μὲ τὸν πηλὸν καὶ τὴν πλαστίλην μὲ τὰ χρωματιστὰ χαρτιά πού κόβοντας τὰ κολλᾷ σὲ εἰδικὰ λευκὰ χαρτονάκια, ἀσκεῖ ὄχι μόνον τὴν μόρφωσιν τοῦ χεριοῦ ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἀπο-

τελοῦν καὶ ἓνα ἐξαίρετο μέσο πὸν ἐκφράζει τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ.

“Ὅλο μας ὅμως τὸ ἔργο θὰ ἐξαοακηοίετο μισοτελειωμένο ἐὰν παοάλληλα δὲν προσφέραμε στὸ τρὸφιμό μας καὶ ἀνάλογον ἠθικοπλαστικὴν διαπαιδαγώγηση. “Ἐνα παραμυθάκι ἐκλεκτὸ ἀναπτύσσει τὴν μνήμη, διεγείρει τὴν φαντασία, καλλιεργεῖ τὸν συνεσθηματικὸν τοῦ κόσμου, τὸν κάνει νὰ σκιρτᾷ ἀπὸ συγκίνηση καὶ χαρά.

Ἡ ἐπίδειξη εἰκόνων πολυχρόμων πάντα ἔχουν, πρέπει νὰ ἔχουν σχέση μετὰ τὸ παραμῦθι πὸν διηγηθῆκαμε. Αἰσθητοποιοῦν τὸ διδαχθὲν καὶ συντείνουν στὴν ἐμπέδωση τοῦ μερικοῦ καὶ τοῦ γενικοῦ σκοποῦ τοῦ μαθήματος. Ἐδῶ γίνεται καὶ ἡ διάκρισις τῶν χρωμάτων.

Ἡ ἐμπέδωση τῶν ἀριθμῶν ἀπαιτεῖ ὑπομονὴν καὶ προσοχὴν ἰδιαίτερην ἀπὸ μέρους μας. Τὸ νήπιον εἶναι περισσότερο φαντασία καὶ πολὺ ὀλίγο κρίση. Ἡ ἀφαιρετικὴ τοῦ ἱκανότης ἀσθενής. Ἡ αἰσθητοποίηση τοῦ ἀριθμοῦ θὰ γίνῃ πάντα ἀβίαστα καὶ μέσα στὸ παιχνίδι. Ἀριθμεῖ τὸ νήπιον ἐπιπόλαια στὴν ἀρχή. Πρέπει νὰ νοιώσῃ ὅτι ὁ διπλανὸς τοῦ ἀποτελεῖ μίαν μονάδα ὅπως καὶ αὐτός. Πάντοτε στὴν ἐμπέδωση τῶν ἀριθμῶν ἀναφέρομεν ὁμοιοειδῆ ἀντικείμενα στὴν ἀρχή, καὶ ὕστερα πολλὰ ἄλλες μονάδες ἀνομοιοειδεῖς λ. χ. ἓνας Γιῶργος, Χάρης, Πάνος. Καὶ ἀργότερα ἓνα θρανίον, μία ἔδρα, ἓνας μαθητής. Ἐτσι ὀλοκληροῦται μέσα τοῦ ἡ ἔννοια τοῦ ἀριθμοῦ τῆς μονάδος καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ ἓνα δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ συγκροτήσῃ, ἓνας μαθητής μόνον, ἀλλὰ καὶ ἓνα μῆλο, ἓνα θρανίον, μία θερμάστρα, ἡ ἔδρα τοῦ δασκάλου κ.λ.π.

Ὡς ἐπισφράγιση τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ νηπιαγωγείου ἔρχεται ὁ χορὸς, τὸ τραγοῦδι, ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ κίνηση. Ἡ μελωδία πάντα ἔξασκεῖ μεγάλη ἐπίδραση στὴν πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. «Κορῆτες τοὺς ἐλευθέρους παῖδας ἐκέλευον μανθάνειν τοὺς νόμους μετὰ τινος μελωδίας ἵνα ἐκ τῆς μουσικῆς ψυχαγῶνται καὶ εὐκολώτερον τῇ μνήμῃ αὐτοὺς διαλαμβάνουσιν».

Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἐπίδραση τῆς μουσικῆς, τοῦ τραγοῦδιοῦ καὶ τοῦ χοροῦ εἰς τὴν ψυχροσύνθεση τοῦ παιδιοῦ. Τὸ Νηπιαγωγεῖο μας καυχόμεθα νὰ τὸ τονίσωμεν αὐτό, κρατεῖ τὸν τρὸφιμό μας σὲ μίαν μουσικὴν, ἐπιτρέψατέ μου νὰ πῶ ἀτμόσφαιρα. Τὸ τραγοῦδι καὶ ὁ χορὸς, μετὰ ρυθμικὰς ἀσκήσεις ὀλοκληρώνουν τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς.

Ἡ Φροεβελιανὴ μέθοδος, διαφέρει τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος συστήματος Ντεκρολὸν κατὰ τοῦτο :

Ὁ παιδαγωγὸς Φροεβελ ἔχει εἰσαγάγει τὰ 7 δῶρα τοῦ νηπίου ὡς νηπιακὴν ἐργασία. Πρόκειται γιὰ κίβρους, πλίνθους, κυλίνδρους καὶ βόλους. Μ’ αὐτὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνάπτυξη τῶν δεξιοτήτων τῶν δακτύλων καὶ ἰδία ἡ ἐμπέδωση τῶν ἀριθμῶν. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία γίνε-

ται μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα χοροῦ καὶ τραγουδιοῦ. Οἱ νεώτεροι Παιδαγωγοὶ ἐχαρκτήρισαν τὸ σύστημα αὐτὸ ὡς ἀναχρονιστικὸ καὶ ὄχι τόσο γόνιμο σὲ ἀπόδοση. Γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροὶ Παιδαγωγοὶ ἀκαλουθοῦν τὴν Νεκρολιανὴ μέθοδο.

Ἡ Παιδαγωγὸς Μοντεσσόρι ἀκολούθησε μιὰ μέση ὁδὸ. Υἱοθέτησε τὸ Φροεβελιανὸ σύστημα προσθέτοντας καὶ δικό της ἕλικό, ὅπως τὰ τελλάρια ποὺ σκοπὸ ἔχουν τὴν ἐξάσκηση τῶν μικροτέρων ἀρθρώσεων.

Ὁ Ζὰν Ζὰκ Ρουσσὸ ὑπῆρξε λάτρως τῆς φύσεως. Ἐπιθυμοῦσε ὁ Αἰμίλιός του νὰ ἀφεθῆ στὴν ἐπίβλεψη τῆς παιδαγωγοῦ φύσεως. Μιὰ θεωρία ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνην εὔρεν ἀρκετοὺς θιασώτας.

Κυρίαι καὶ Κύριοι

Ἄπειρα εἶναι τὰ συστήματα καὶ οἱ μέθοδοι τῆς ἀγωγῆς. Πολλοὶ δρόμοι φέρουν στὴ Ρώμη. Ἡ ἀγωγή δὲν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ τὸ παιδί θὰ ὀρθοποδήσῃ ἢ θὰ ἀρχίσῃ νὰ ὁμιλῇ. Ἡ ἀγωγή ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ τὸ βρέφος θὰ ἰδῇ τὸ φῶς τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Λέγεται, πῶς κάποτε μιὰ μητέρα παρουσιάσθηκε στὸν διάσημο παιδαγωγὸ Πεσταλότσι καὶ ζήτησε τὴ γνώμη του ἕνεκα τὴν ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ της. «Πόσον μηνῶν εἶναι, ρώτησε ὁ σοφὸς παιδαγωγός». «Ἐνδεκα», εἶπεν ἡ μητέρα. «Πολὺ ἀργὰ κυρία μου, ἔπρεπε νὰ ἐνδιαφεροθῆτε ὅταν ἦτο ἀκόμα ἔμβρουο».

Μεγάλῃ ὑπόθεσι. Πόσο ἀργὰ καταλαβαίνομε τὴ σημασία της. Καλὸν εἶναι νὰ συμβουλευθοῦμε τὰ βιβλία βρεφοκομίας τῶν διασήμων καθηγητῶν. Εἶναι ἀπαραίτητοι βοηθοὶ δι' ὅσους φέρουν τὸ βάρος τῆς ἀνατροφῆς ἑνὸς παιδιοῦ. Ἔτσι καὶ τὸ ἔργον τῆς νηπιαγωγοῦ θὰ ἐνισχύετε καὶ τὴν καθ' ὅλου ἀγωγὴν τοῦ παιδιοῦ σας θὰ ὀλοκληρῶνετε. Μόνον ἔτσι ἡ ἀγωγή θὰ δημιουργήσῃ ἄτομα εὐτυχῆ καὶ πολίτας ἀγαθοῦς, ὄργανα καὶ συνεργάτας τοῦ σημερινοῦ σχολείου.

Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα ἔκαμε τὸ καθῆκον της ὡς μάνα, ὡς στοργή, ὡς ἰδέα πανανθρώπινη. Ἐπάλεψε σκληρὰ μὲ ὅλες τὶς ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς, τῆς δύσκολης ζωῆς, τῆς ζωῆς τοῦ πολέμου καὶ τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐπάλεψε καὶ νίκησε. Οὐδέποτε ἔλησμόνησε τὸν κύριο προορισμὸ τῆς στῆ ζωῆ, νὰ δημιουργήσῃ ψυχὰς ἡρωϊκὰς γίγαντας στὴν ψυχῆ, στὸ πνεῦμα καὶ στὸ σῶμα. Οἱ ἐξαιρέσεις δὲν ἀπόλειπαν. Τὸ πλῆθος, οἱ πολλοί, στάθηκαν μητέρες τροφοὶ ἀντάξιοι τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των. «Στοῦ τέκνου σύρριζα τὸ νοῦ, Θεοῦ τῆς μάνας μάτι», εἶπεν ὁ θεῖος Σολωμός. Ἔτσι ὁραματίζεται ἡ μάνα τὸ παιδί της.

Πιστεύομεν εἰς τὸν Ἑλληνα διότι πιστεύομεν στὴν Ἑλληνίδα μάνα. Εἶναι πίστη, ὄχι κούφια φαντασία, ἀλλὰ δύναμη ἄγνωστη, ἀνωτέρα.

* Ἡ ὁμιλία αὕτη ἔγινεν ἐνώπιον τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων ὧν Ἰδιωτικῶν Ἐκπαιδευτηρίων «Ο ΚΟΡΑΗΣ» ἀπὸ τὴν κ Γαληνοῦ Εὐγενία.

Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΥΜΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Μεγάλο και δύσκολο είναι τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς καὶ ἀμέ-
τρητα εἶναι τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται σ' ἐκείνους ποὺ ἀσχολοῦν-
ται μὲ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Ἡ προσεκτικὴ ὅμως ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν προβλημά-
των αὐτῶν, παρουσιάζει τὶς δυσκολίες, δίνει ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα καὶ
δείχνει τὸ σωστὸ δρόμο τῶν ἐνεργειῶν μας.

Οἱ γονεῖς ποὺ ἔχουν γνώση τοῦ ρόλου καὶ τῆς ἀποστολῆς
τῶν, ποὺ κατέχονται ἀπὸ ἀνησυχίες καὶ ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴ μόρφωση,
γιὰ τὴ σταδιοδρομία καὶ γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία τῶν παιδιῶν τους, προσέ-
χουν καὶ σπουδάζουν ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς παιδικῆς ζωῆς, ἐξετάζουν τὰ
προβλήματα ποὺ τοὺς παρουσιάζονται καὶ προχωροῦν στὸ ἔργο τους μὲ
πίστη καὶ μὲ αὐτοπεποίθηση.

Ἔτσι ἀνταποκρίνονται πλήρως στὸ ρόλο τῶν γονέων,
γίνονται πολύτιμοι συνεργάτες τοῦ σχολείου καὶ βάζουν γερὰ τὰ θεμέλια
τῆς προκοπῆς τῶν παιδιῶν τους, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ Ἔθνους.

Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προβλήματα ποὺ πρέπει ν' ἀπα-
σχολήσουν τοὺς γονεῖς εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἐπι-
θυμιῶν τῶν παιδιῶν, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μιλήσουμε στὴ σημερινή μας συγκέν-
τρωση.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔχει μεγάλη ἀξία. Οἱ ἐπιθυμίες τοῦ
παιδιοῦ καὶ οἱ ἔξεις ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση αὐτῶν, ἔχουν
ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη, γιὰ τὴν ψυχικὴ ἰσορρο-
πία καὶ γιὰ τὴν διαμόρφωση τοῦ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. Γι' αὐτὸ
ἀκριβῶς τὸ ἔργο τῶν γονέων στὸ κεφάλαιο τοῦτο τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν
ἐπιθυμιῶν τῶν παιδιῶν, εἶναι μεγάλο, λεπτὸ καὶ πολὺ δύσκολο.

Γιὰ νὰ μπορέσω παραστατικώτερα νὰ σᾶς ἀναπτύξω τὸ
θέμα τῆς σημερινῆς μου ὁμιλίας θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ τὴν περίπτωσι ἑνὸς
παιδιοῦ εὐπύρου οἰκογενείας ποὺ εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ ἔχουν σ' αὐτὸ οἱ γο-
νεῖς του μεγάλη ἀδυναμία καὶ νὰ ἱκανοποιοῦν χωρὶς φραγμὸ ὅλες του τὶς
ἐπιθυμίες.

‘Ο Τάκης Κ. ἦταν συμμαθητής μου στὸ δημοτικὸ σχολεῖο καὶ στὸ Γυμνάσιο. Μοναχογιὸς καὶ χαϊδεμένος, βρέθηκε μέσα σ’ ἓνα οἰκογενειακὸ περιβάλλον πλημμυρισμένο μὲ ἀνεση καὶ πολυτέλεια.

‘Ο πατέρας τοῦ Τάκη ἦταν γιατρὸς καὶ μεγαλοκτηματίας. Εἶχε μεγάλα ὄνειρα γιὰ τὸ παιδί του. Καὶ ποιὸς πατέρας δὲν ἔχει τέτοια ὄνειρα; Ἐπειτα ἀπὸ κάμποσα χρόνια ὁ Τάκης θὰ μεγάλωνε, θὰ σπούδαζε στὴν Εὐρώπη μὲ ὅλα τὰ μέσα, θὰ γινόταν μέγας καὶ ἄξιος καὶ θὰ κληρονομοῦσε τὸ ὄνομα καὶ τὴν περιουσία τοῦ πατέρα του. Ὅλη ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὅλη ἡ φροντίδα τῶν γονέων ἦταν συγκεντρωμένη στὸ μοναχογιό. Καλὲς ἦταν καὶ οἱ τρεῖς θυγατέρες ποὺ εἶχαν, μὰ αὐτὲς ὅμως ἦσαν γυναῖκες καὶ μιὰ μέρα θὰ ἔφευγαν ἀπὸ τὸ σπίτι παίρνοντας τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου των.

‘Ο Τάκης ὅμως ἦταν ἀγόρι καὶ αὐτὸς θὰ ἔμεινε στὸ σπίτι νὰ συνεχίσει τὴν ἱστορία καὶ τὴν παράδοση τῆς οἰκογενείας. Νταντάδες καὶ ὑπηρέτριες παράστεκαν στὸ πλευρὸ τοῦ Τάκη γιὰ νὰ τὸν στολίσουν, νὰ τὸν συνοδεύσουν στὸ σχολεῖο, νὰ ἱκανοποιήσουν κάθε ἐπιθυμία του. Φορέματα, παιχνίδια, φαγητά, χρήματα, τὰ πάντα ἦσαν στὴ διάθεση τοῦ Τάκη χωρὶς μέτρο καὶ χωρὶς ἔλεγχο. Μέσα στὸ σπίτι ὅλοι τὸν καμάρωναν.

— Ἐσὺ ξεχωρίζεις, δὲν εἶσαι σὰν τὰ ἄλλα παιδιά, τοῦ ἔλεγε ἡ μητέρα του.

Ἔτσι ὅπως εἶσαι ντυμένος σὰν Βασιλόπουλο, θὰ σὲ βλέπουν τὰ ἄλλα παιδιά καὶ θὰ σκᾶνε ἀπὸ τὴ ζήλεια τους, συνεπλήρωνε ἡ γιαγιά.

Εἶσαι κουκλί, τοῦ φώναζε ἡ ὑπηρέτρια.

Καὶ ὁ Τάκης, ποὺ βρισκόταν πάντα στὸ κέντρο τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τοῦ διαφέροντος, ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἐθαύμαζε κι’ αὐτὸς τὸν ἑαυτόν του, ἀνέβαινε σὲ σύννεφα ἐγωῖσμοῦ καὶ πολλαπλασίαζε τὶς ἀπαιτήσεις του. Τοὺς ἔβλεπε ὅλους σὰν ὑποτακτικούς του. Συνεχῶς διέτασσε. Κάθε στιγμή ἐξεδήλωνε νέες ἐπιθυμίες. Τὰ φαγητὰ δὲν τοῦ ἄρεσαν, τὰ παιχνίδια ποὺ τοῦ χάριζαν δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσαν ἔπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες, τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδιά του δὲν τὰ ἐπρόσεχε. Κανεὶς ὅμως δὲν τοῦ ἔκανε παρατηρήσεις, κανεὶς δὲν τὸν στενοχωροῦσε καὶ κανεὶς δὲν τοῦ ἔδινε ὁδηγίες μὲ τὸν τρόπο ποὺ πρέπει. Κάθε ἡμέρα κουβαλοῦσε στὸ σπίτι παιδιά πάσης προελεύσεως, στὰ ὁποῖα αὐτὸς ἦταν ὁ ἀρχηγός. Φωνές, θόρυβος, φασαρία.

Σὰς εἶπα πὼς ἦταν συμμαθητής μου στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ κατέβαλλε κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ κάνη πιὸ αἰσθητὴ τὴν παρουσία του καὶ γιὰ νὰ προκαλῆ τὴ ζήλεια τῶν ἄλλων παιδιῶν μὲ τὴν ἐπίδειξη τῶν χρημάτων, τῶν ἐνδυμάτων του καὶ τῶν ἀκριβῶν σχολικῶν ἀντικειμένων του. Δὲν ἦταν οὔτε ἔξυπνος πολὺ, οὔτε καὶ κουτός. Ἡ ἐπίδοσή του, στὰ μαθήματα δὲν ἦταν ἀξιόλογη. Δὲν μελετοῦσε μόνος του. Στὸ σπίτι τὸν

ἀνάγκαζαν μὲ φωνὲς ἢ μὲ παρακλήσεις νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὰ μαθήματά του. Τὶς ἐκθέσεις καὶ τὴν ἀριθμητικὴ του τὶς ἐτοίμαζαν ἢ μητέρα καὶ οἱ ἀδελφές του.

Ὅταν πήγαμε στὸ Γυμνάσιο ἔκανε συνεχῶς προγυμνάσεις γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀνταποκριθῆ στὰ μαθήματά του. Εἶχε τώρα στὴ διάθεσή του περισσότερα χρήματα καὶ ἀνοίχτηκε σὲ παρέες μὲ μεγαλύτερα παιδιά. Ὅλοι πήγαιναν κοντὰ του ἀπὸ συμφέρον. Πάντοτε αὐτὸς ἐπλήρωνε. Ἔμαθε νὰ καπνίζῃ καὶ νὰ παίξῃ χαρτιά.

Οἱ παρατηρήσεις τῶν γονέων του γιὰ τὴν διαγωγὴ του ἦσαν χλιαρὲς καὶ δὲν γίνονταν μὲ τὸν τρόπο πὺν πρέπει. Οἱ παρατηρήσεις πὺν γίνονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς μὲ φωνὲς καὶ μὲ ἀπειλὲς πὺν δὲν πραγματοποιοῦνται, δὲν φέρουν ἀποτέλεσμα. Δὲν πρέπει νὰ λέμε στὸ παιδί: «πρόσεξε μήπως τὸ ξανακάμῃς αὐτὸ γιὰτὶ θὰ σοῦ σπάσω τὸ κεφάλι». Τὸ παιδί δὲν θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὴν ἀπειλή.

Πρέπει νὰ κάνουμε τὸ παιδί ν' ἀντιληφθῆ, ὅτι αὐτὴ ἡ πράξι του ἢ ἐκείνη ἢ ἐπιθυμία του δὲν εἶναι σωστή. Νὰ συζητήσουμε μαζί του φιλικὰ καὶ νὰ νοιώσῃ τὸ λάθος του. Νὰ τοῦ ὑποδείξουμε τὸ σωστὸ δρόμο καὶ νὰ τοῦ δώσουμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως πρέπει. Αὐτὸ ὅμως θὰ τὸ κατορθώσουμε ὅταν χαλιναγωγήσουμε τὴν ἀδυναμία μας στὸ παιδί, ὅταν δὲν θὰ ὑποχωρήσουμε ἐκεῖ πὺν δὲν πρέπει καὶ ὅταν δὲν θὰ τὸ συνηθίσουμε μὲ τὴν ἐπιείκειά μας

Αὐτὰ ὅμως δὲν τὰ εἶδε καὶ δὲν τὰ ἄκουσε ποτὲ ὁ Τάκης. Ἀπὸ τότε πὺν κατάλαβε τὸν ἑαυτὸν του εἶδε γύρω του ἀνθρώπους πὺν ἔσπευδαν νὰ ἱκανοποιήσουν ὅλες του τὶς ἐπιθυμίες, ἀνθρώπους πὺν ἔτρεχαν νὰ τὸν περιποιηθοῦν, ἀνθρώπους πὺν ὑποχωροῦσαν σὲ κάθε ἀξίωσή του. Ἔτσι εἶχε κατορθώσει νὰ ἐπιβληθῆ σὲ ὅλους, τοὺς οἰκείους του καὶ τώρα δὲν ἐδέχετο ἀντιρροήσεις καὶ ἔλεγχο ἀπὸ κανένα. Μόνο τὸν πατέρα του ὑπελόγιζε λίγο. Ἀλλὰ κρυβόταν ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸν ἔκρυβε καὶ ἡ μητέρα του. Στὸ σχολεῖο δημιουργοῦσε πολλὰς φορὲς ἐπεισόδια, διὰ τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ὑφίστατο κυρώσεις, γιὰτὶ ἡ θέσι καὶ ἡ ἐπιρροή τοῦ πατέρα του ἦταν μεγάλη.

Μ' αὐτὲς τὶς συνθηκὲς μεγάλωνε ὁ Τάκης. Εἶχε συνηθίσει νὰ τὰ ἔχῃ ὅλα ἔτοιμα, νὰ ἱκανοποιῆ κάθε ἐπιθυμία του καὶ νὰ παραμερίζῃ μὲ τὸ χρῆμα ὅλα τὰ ἐμπόδια. Ἀπέκτησε πολλὰς κακὰς συνήθειες καὶ ἔξεις. Ἐγινε αὐθάδης, σκληρός, ἀτίθασος καὶ ἐγωϊστὴς σὲ μεγάλο βαθμό. Μιλοῦσε γιὰ νὰ εἰρωνευθῆ καὶ ἀπαντοῦσε γιὰ νὰ πειράξῃ καὶ νὰ πληγώσῃ. Στὶς παρατηρήσεις συγγενῶν καὶ φίλων πὺν ἀνησυχοῦσαν γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Τάκη, ὁ πατέρας του ἔδειχνε μετριοπάθεια καὶ ἔλεγε: «Σὰν μεγαλώσει θὰ γίνῃ καλός. Παιδὶ εἶναι ἀκόμη».

Τελειώσαμε τὸ Γυμνάσιο. Ὁ Τάκης ἐπῆγε στὴν Ἀθήνα

νά σπουδάση δικηγόρος Ἐπὶ τρία χρόνια δὲν μπόρεσε νὰ περάσῃ τὶς ἐξετάσεις τοῦ πρώτου ἔτους. Οἱ διασκεδάσεις, τὸ χρῆμα καὶ ἡ ἄσωτη ζωὴ δὲν τοῦ ἄφηναν καιρὸ νὰ παρακολουθήσῃ μαθήματα καὶ νὰ μελετήσῃ.

Στὸ τέλος τοῦ τρίτου ἔτους ἐγύρισε στὸ σπίτι του καὶ ἐδήλωσε ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ ἐξακολουθήσῃ σπουδές. Εἶπε πὼς προτιμοῦσε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐπίβλεψη τῶν κτημάτων τους, στὰ ὁποῖα ὅμως ἐπῆγαινε μόνο μὲ παρέες γιὰ διασκεδάσεις. Πικράθηκε πολὺ ὁ ἔρημος πατέρας του. Ἐβλεπε πὼς ἔσβυναν τὰ ὄνειρά του. Ἐβλεπε πὼς εἶχε ἀκολουθήσῃ ἐσφαλμένη τακτικὴ στὴν ἀνατροφή τοῦ μοναχογιουῦ του. Ἐβλεπε πὼς ἡ ἀπεριόριστη ἀδυναμία του ἦταν ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ παιδιοῦ του.

Πέρασαν μερικὰ χρόνια, κατὰ τὸ διάστημα τῶν ὁποίων ὁ Τάκης ἐξακολούθησε τὴ ζωὴ τοῦ γλεντζέ καὶ τοῦ τεμπέλη. Ὁ πατέρας του πέθανε, τὰ κορίτσια του παντρεύτηκαν καὶ ὁ Τάκης σὲ λίγο καιρὸ ξεκοκκάλισε τὸ μερίδιό του ἀπὸ τὴν πατρικὴ περιουσία.

Ἦταν ἄνδρας 30 καὶ πλέον χρονῶν καὶ μέχρι τότε δὲν εἶχε καθόλου ἐργασθῆ, δὲν εἶχε ἐπάγγελμα καὶ δὲν εἶχε κερδίσει ποτὲ οὔτε μιὰ δραχμὴ. Ἐπρεπε ὅμως νὰ συντηρηθῆ καὶ νὰ ζήσῃ. Γι' αὐτὸ μὲ τὴ μεσολάβηση τῶν συγγενῶν του διωρίσθηκε ταμίας σὲ μιὰ Τράπεζα. Ἀλλὰ ὁ φίλος μας, μαθημένος στὴ σπατάλη καὶ στὶς διασκεδάσεις, δὲν μποροῦσε νὰ ζήσῃ τὴν περιορισμένη ζωὴ ποὺ τοῦ προσέφερε ὁ μισθὸς τοῦ ὑπαλλήλου. Ἐβαλε λοιπὸν στὸ χέρι τὰ χρήματα τῆς Τραπεζῆς, ἀλλὰ συνελήφθη καὶ ἔμεινε στὴ φυλακὴ πέντε χρόνια.

Στὴ φυλακὴ ἐπῆρε καλὰ μαθήματα ἀπὸ διαφόρους ἀριστοτέχνες τοῦ ἐγκλήματος. Ἔτσι, ὅταν βγῆκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ, στιγματισμένος καὶ χωρὶς ὄνομα, ἀγνοημένος καὶ περιφρονημένος ἀπὸ συγγενεῖς καὶ φίλους, κατέφυγε στὴν Ἀθήνα. Πὼς ὅμως θὰ ζοῦσε ἀφοῦ ἦταν ἀνίκανος γιὰ ἐργασία; Γι' αὐτὸ ἐπείνασε. Ἐπείνασε αὐτὸς ποὺ ἄλλοτε τὰ εἶχε ὅλα. Ἀνακατεύτηκε μὲ λωποδύτες, μὲ ἀνθρώπους τοῦ ὑποκόσμου, μὲ χασισοπότες καὶ κατήντησε ἀλήτης. Πολλὲς φορὲς συνελήφθη καὶ πολλὲς φορὲς τὸ ὄνομά του φιγουράρησε τὸ ἀστυνομικὸ δελτίο.

Εἶχε φθάσει πιά στὸ τέλος τοῦ κατηφόρου. Εἶχε ὀλοκληρωτικὰ καταστραφῆ. Ἔτυχε κάποτε νὰ τὸν συναντήσω στὴν Ἀθήνα. Μὲ πλησίασε καὶ δὲν τὸν ἀναγνώρισα. Ἦταν ἓνα ἀνθρώπινο κουρέλι. «Τὶ μὲ βλέπεις» μοῦ εἶπε. «Ἐγὼ εἶμαι, ὁ Τάκης Ἐδῶ φθάνουν ὅσοι δὲν ἔχουν μυαλό». Ἦταν τάχα ἡ στιγμὴ ἐκείνη στιγμὴ μετανοίας; Ποιὸς ξέρει. Λυπήθηκα πολὺ γιὰ τὸ κατάντημά του. Ἐξακολούθησε τὴ ζωὴ τοῦ ἀλήτη. Καὶ μιὰ παγερὴ νύχτα τοῦ Γενάρη τοῦ 1945, ἄστεγος καὶ πεινασμένος, πέθανε ἀπὸ ψύξη ἐπάνω σ' ἓνα παγκάκι τοῦ Ζαπτείου. Τὸ ἐπόμενο πρωτὶ ἓνα κάρρο τῆς Δημορχίας μετέφερε τὸ πτώμα του στὸ νεκροτομεῖο. Κανεὶς δὲν τὸν εἶδε καὶ κανεὶς δὲν τὸν ἔκλαψε.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ συμμαθητοῦ μου. Ἱστορία τραγική, ἀλλὰ καὶ πολὺ διδακτική.

Γιὰ τὸ κατάντημα τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ οἱ μόνοι ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ γονεῖς του. Στὴ διάθεση τοῦ Τάκη ἦσαν χρήματα, πολυτελῆ φορέματα, καλοπέραση, ἀπολαύσεις. Στὸ περιβάλλον αὐτὸ βρέθηκε ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἄρχισε νὰ γνωρίζῃ τὸν κόσμον. Ὅλοι ἐπρόσεχαν τὶ ἤθελε καὶ ὅλοι ἔσπευδαν νὰ ἐκπληρώσουν κάθε ἐπιθυμία του καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν κάθε καπρίτσιο του. Ἦταν μοναχογιὸς καὶ χαϊδεμένος ἀπὸ τὴ νηπιακὴ του ἡλικία. Ἐπιθυμοῦσε κάτι καὶ διέτασσε. Αὐτὸς ἦταν ὁ καπετάνιος στὴν οἰκογένεια. Ὅλα τὰ εὔρισκε ἔτοιμα.

Ἔτσι συνήθισε στὴν ὀκνηρία, στὴ φιλαρέσκεια, στὴ σκληρότητα, στὴν ὑποκρισία, στὴ ματαιοδοξία. Ἡ σκέψη του ἦταν πάντοτε στὴν ἐπίδειξη καὶ στὶς ἀπολαύσεις. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἔγινε δύσκαμπτος, ἰσχυρογνώμων, αὐθάδης, σκληρός, καὶ ἐγωϊστής. Δὲν ἀπέκτησε καμμιά ἱκανότητα, δὲν ἐκοπίασε ποτέ, δὲν ἔννοιωσε ποτὲ διαφέρον γιὰ κάτι τὸ σοβαρὸ, τὸ σταθερὸ, τὸ ὠφέλιμον. Δὲν ἔρριξε ποτὲ μιὰ ματιὰ λίγο πρὸ πέρα ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ δὲν σκέφθηκε ποτὲ τὸ μέλλον.

Καὶ δυστυχῶς αὐτὰ δὲν μπόρεσαν νὰ τὰ σκεφθοῦν καὶ οἱ γονεῖς του, γιατί δὲν τοὺς ἄφηνε ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη καὶ ἡ ἀχαλίνωτη ἀδυναμία στὸ παιδί τους. Καὶ γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους ἔφθασε ὁ Τάκης στὸ φορικτὸ ἐκεῖνο κατάντημα πού εἶδαμε.

Κάποτε ἐγνώρισα ἕναν ἄλλον πατέρα, πού ἦταν τελείως ἀντίθετος ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Τάκη. Ἦταν αὐστηρὸς στὰ παιδιὰ του καὶ ἀπαγόρευση ἦταν στὴν ἡμερησία διάταξη μέσα στὸ σπίτι του.

«Ἐγὼ ἔχω πειθαρχία στὰ παιδιὰ μου, ἔλεγε. Ὁ Μίμης γιὰ νὰ βγῆ ἔξω νὰ παίξῃ πρέπει νὰ μοῦ ζητήσῃ ἄδεια. Δὲν τοῦ ἐπιτρέπω νὰ κἀνῃ παρέα, παρὰ μόνον μὲ ὠρισμένα παιδιὰ πού ξέρω ἐγώ, τὶ παιδιὰ εἶναι. Ὅταν εἶμαι στὸ σπίτι κάθονται ὅλοι φρόνιμα καὶ κανεὶς δὲν κάνει ἀταξίες».

Στὰ λόγια τοῦ πατέρα αὐτοῦ, τὰ τόσο κατηγορηματικὰ φαίνεται τὸ παιδαγωγικὸ του σύστημα ζωηρὸ, ἔντονον καὶ χαρακτηριστικόν. Ἀπολυταρχία, ψυχρότητα, καταναγκασμός, ἄγνοια τῆς παιδικῆς ψυχῆς, συνεχῆς ἀντιδικία πατέρα καὶ παιδιοῦ, ἀντιστροφὴ τοῦ πατρικοῦ καθήκοντος σὲ ἀνεξέλεγκτο δικαίωμα, κατάχρηση δυνάμεως καὶ πολλὰ ἄλλα ὑπάρχουν στὴν τακτικὴ τοῦ πατέρα αὐτοῦ. Ἀσκεῖ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς μὲ τὴν συνεχῆ ἄρνηση, μὲ τὴ σκληρότητα, μὲ τὴν καταπίεση. Τὶς σχέσεις πατέρα καὶ παιδιοῦ ρυθμίζει ὁ φόβος. ὁ καταναγκασμός, ἡ ἔλλειψη ψυχικῆς ἐπαφῆς. Τὰ παιδιὰ πού ἔχουν γονεῖς σὰν τὸν πατέρα αὐτὸν, εἶναι πάντοτε μελαγχολικά, πικραμένα, ἀπαισιόδοξα ἢ γίνονται ξεροκέφαλα, ἀτίθασα, νευρικὰ μὲ ἕνα σωρὸ ψυχικὰ τραύματα καὶ μὲ πολλὰς ἀποθήσεις στὸ ὑποσυνείδητον.

Τὴν παλαιότερη ἐποχὴ οἱ περιπτώσεις αὐστηρῶν ἢ ἀπολυταρχικῶν γονέων ἦσαν πολλές. Οἱ ἐπιθυμίες τῶν παιδιῶν δὲν ἀποτελοῦσαν γιὰ τοὺς γονεῖς θέμα μεγάλου διαφέροντος. Ἔλεγαν ὄχι καὶ ἐφώναζαν μὴ, στίς περισσότερες ἐπιθυμίες τῶν παιδιῶν, ἀσχέτως ἂν ἦσαν λογικές, ἢ ἂν ἐπεβάλλωντο ἀπὸ τὴν παιδικὴ φύση.

Γιὰ πολλοὺς γονεῖς τὸ παιγνίδι τοῦ παιδιοῦ ἀποτελοῦσε ἔγκλημα βαρύτατο. Εἶχαν τὴ γνώμη πὺς τὸ παιδί ἔπρεπε νὰ μένη καθηλωμένο στὴ θέση του καὶ νὰ καταπιάνεται μόνο μὲ σοβαρὴ ἐργασία. Ἔτσι τὰ παιδιά φρόντιζαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἄγρυπνη ἐπιτήρηση τοῦ πατέρα καὶ νὰ παίζουν. Ἔλεγαν διάφορα ψέμματα καὶ ἐφεύρισκαν ἓνα σωρὸ προφίσεις γιὰ νὰ ξεγελάσουν τοὺς γονεῖς. Τὶς σχέσεις τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς δὲν διέκρινε ἡ παρηρησία, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ στοργή, ἡ ἐμπιστοσύνη. Τὰ παιδιά ἔβλεπαν τὸν πατέρα σὰν ἀντίδικο, σὰν δεσμοφύλακα, σὰν σατράπη. Οἱ ζωηρὲς παιδικὲς φύσεις ἐγίνοντο ἐπαναστάτες καὶ οἱ ἥσυχοι τύποι ἔσκυβαν τὸ κεφάλι καὶ μαράζωναν.

Στὴ σημερινὴ ὅμως ἐποχὴ ἄλλαξαν πολὺ τὰ πράγματα. Σήμερα εἶναι περισσότεροι οἱ ἐπεικειῖς γονεῖς. Οἱ ἐπιθυμίες τῶν παιδιῶν τοὺς ἀναστατώνουν. Τὰ παιδιά διατάσσουν καὶ οἱ γονεῖς σπεύδουν νὰ ἐκτελέσουν τὶς ἐντολές των. Ἀπὸ πολλοὺς γονεῖς ἡ ἐπιθυμία τοῦ παιδιοῦ θεωρεῖται ἱερὴ καὶ ἀπαραβίαστη.

—Ὁ Γιαννάκης θὰ ἔχη πάρτυ τὸ ἀπόγευμα στὸ σπίτι καὶ ἡ μητέρα τσακίζεται νὰ ἐτοιμάσῃ γλυκά, μεζέδες, κρασί, φροῦτα.

—Ἡ Λιλίκα θὰ πάῃ ἐκδρομὴ γιὰ δυὸ ἡμέρες μὲ τὴν παρέα της—ἀγόρια καὶ κορίτσια—καὶ ἀπαιτεῖ νὰ τῆς ἀγοράσουν μερικὰ πράγματα. Ἀμέσως ὁ πατέρας δίνει χρήματα καὶ ἡ μητέρα βγαίνει νὰ ψωνίση. Δὲν θέλουν ὅμως, ἢ μᾶλλον δὲν τολμοῦν καλὰ καλὰ νὰ ρωτήσουν ποιά θὰ εἶναι τὰ πρόσωπα πού θὰ λάβουν μέρος στὴν ἐκδρομὴ. Ἄν ρωτήσουν αὐτὸ, ἡ Λιλίκα θὰ νευριάσῃ καὶ θὰ ἀρχίσῃ τὶς φωνές καὶ τὰ κλάμματα.

—Ὁ Τοτὸς ἀρνεῖται νὰ φάῃ τὰ ὅσα ἡ μητέρα μὲ πολλές φροντίδες τοῦ ἐτοιμάζει. Θέλει μόνο τηγανητὲς πατάτες. Ἡ μητέρα ὑποκύπτει.

—Κακόμαθαν σήμερα τὰ παιδιά, λένε οἱ μητέρες. Ἔγιναν ἀπαιτητικά! Δὲν ξέρετε πόσα βάσανα τραβᾶμε γιὰ νὰ φᾶνε κάτι. Καὶ ὅμως ἐμᾶς κανένας δὲν μᾶς πρόσεχε τὶ τρώγαμε.

—Δὲν κακόμαθαν τὰ παιδιά. Ἐμεῖς τὰ κακομάθαμε μὲ τὶς ἀδυναμίες μας καὶ τὶς ὑποχωρήσεις μας. Στεναχωρούμεθα ἐμεῖς, ἀλλὰ στεναχωροῦμε κι' ἐκεῖνα. Ἀλλὰ τότε τὶ πρέπει νὰ γίνῃ; Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ δώσουμε ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτό.

Ὁ πατέρας τοῦ Τάκη καὶ ἡ μητέρα τοῦ Γιαννάκη καὶ τῆς Λιλίκας δὲν ἐνήργησαν σωστά. Ἀλλὰ τὸ ἴδιο δὲν ἐνήργησε σωστά καὶ ὁ πατέρας τοῦ Μίμη μὲ τὶς συνεχεῖς ἀπαγορεύσεις του. Ὁ σωστὸς δρόμος

βρίσκεται στη μέση. Ούτε υπερβολική αυστηρότητα ούτε ἀχαλίνωτη ἐλευθερία στην ἱκανοποίηση τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν παιδιῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ αὐτὸ ἐπιβάλλει ἡ πραγματικότητα τῆς ζωῆς.

Γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἓνα ἄτομο στὴ ζωὴ του, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐργασθῆ, νὰ ἀποκτήσῃ δεξιότητες, νὰ κουρασθῆ. Δὲν ἀρκοῦν μόνο τὰ χοήματα τοῦ πατέρα του καὶ οἱ ἀνέσεις τοῦ σπιτιοῦ του. Ὅλα αὐτὰ ἐξανεμίζονται ἅμα θὰ λείψῃ ἡ ἐργασία καὶ ἡ ἱκανότητα γιὰ δράση. Εἴτε ἔχει οἰκονομικὲς ἀνέσεις μιὰ οἰκογένεια εἴτε δὲν ἔχει, πάντοτε μὲ τὸ μέτρο τῶν δυνάμεόν της θὰ προσπαθῆ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς λογικὲς καὶ τὶς φυσικὲς ἐπιθυμίες τῶν παιδιῶν. Φραγμὸς χωρὶς αυστηρότητα. Περιορισμοί, ἀλλὰ καὶ ἐλευθερία καὶ κατανόηση. Πάντοτε ὁμῶς καθοδήγηση στὴν τάξη, στὴν ἐπιμέλεια, στὴ χαλιναγώγηση τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν.

Ὅχι ὅλα ἔτοιμα στὸ παιδί. Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι εὐκόλη. Παρουσιάζει δυσκολίες, προβλήματα καὶ ἐμπόδια, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ὁποίων χρειάζεται ἐγώνιας, θέληση, ὑπομονή. Δὲν μπορεῖ πάντοτε τὸ παιδί νὰ τὰ βρῆσκῃ ὅλα ἔτοιμα. Θὰ ἔλθῃ κάποια ἡμέρα ποῦ θὰ πρέπει νὰ στηριχθῆ στὶς δικές του δυνάμεις καὶ στὶς δικές του ἱκανότητες. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη κάθε ἄνθρωπος νὰ συνηθίσῃ ἀπὸ μικρὸς στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς παιδικῆς του ἡλικίας πρέπει νὰ δοκιμάσῃ τὶς πρῶτες ἀπαγορευτεῦσεις καὶ ἀπὸ τότε πρέπει νὰ συνηθίσῃ στὴν ἐπιμονὴ καὶ στὴν ἐπανάληψη τῆς προσπαθείας μέχρι τὴν τελικὴ ἐπιτυχία.

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια πρέπει νὰ συνηθίσῃ ν' ἀγωνίζεται, νὰ παρουσιάζῃ δραστηριότητα καὶ νὰ δημιουργῆ. Γι' αὐτὸ ἐπαναλαμβάνουμε, ὅτι δὲν πρέπει τὸ παιδί νὰ τὰ βρῆσκῃ ὅλα ἔτοιμα.

Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τὸ παιδί καὶ ποῦ εἶναι δική του δουλειά, δὲν πρέπει νὰ τὸ κάνουν οἱ ἄλλοι καὶ νὰ τὸ παρουσιάζουν ἔτοιμο στὸ παιδί. Θὰ βοηθήσουμε βέβαια τὸ παιδί σὲ κάθε του βῆμα. Ἀλλὰ ἡ βοήθειά μας αὐτὴ θὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ καθοδήγηση καὶ ὠθηση τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ δοκιμάζῃ καὶ τὶς δικές του δυνάμεις καὶ ἱκανότητες. Δὲν χρειάζονται θορυβῶδεις ἔπαινοι καὶ ὑστερικὲς ἐκδηλώσεις ἀγάπης. Δὲν χρειάζονται πολλὰ φορέματα καὶ ἐπιδείξεις, γιὰτὶ τὸ παιδί γίνεται φιλάρεσκο, ματαιόδοξο καὶ ἐπιπόλαιο. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἱκανοποιοῦνται ὅλες οἱ ἀπαιτήσεις καὶ ὅλες οἱ ἐπιθυμίες τοῦ παιδιοῦ. Καὶ στὴν ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης καὶ στὴν ἐκδήλωση τοῦ ἐπαίνου καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μας καὶ στὴν ἐκδήλωση τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἓνας φραγμὸς καὶ ἓνα ὄριο. Οὔτε σκληρότητα ἐκ μέρους τῶν γονέων, ἀλλὰ οὔτε ὑποχώρηση. Θὰ παρέχωμε πάντοτε τὸ σκόπιμο, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐχάριστο ποῦ συγχρόνως θὰ εἶναι καὶ ὠφέλιμο. Ἔτσι θὰ ἐπιτύχουμε στὸ ἔργο μας καὶ θὰ προπαρασκευάσουμε ἄνθρώπους μὲ πνευματικὴ ὠριμότητα, μὲ ψυχικὴ ὑγεία καὶ μὲ ἰσχυρὸ ἠθικὸ χαρακτῆρα.

Ἄγαπῆτοὶ Γονεῖς. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ ὅταν ὑπάρχη θέληση, ὑπομονὴ καὶ κατανόηση. Συγκρατήσατε τὰ νεῦρα σας, τὶς ἰδιοτροπίες σας, τὶς ἀδυναμίες σας, τὴν ἐκδήλωση τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης σας. Τὰ παιδιά σας θὰ γίνουν μιὰ ἡμέρα ἄνθρωποι ἄξιοι καὶ ἱκανοὶ γιὰ τὴν ζωὴ, ἂν σεῖς τὸ θελήσετε. Μὴ ἐξάπτετε τὸ ἐγωϊσμό καὶ τὴ φιλαρέσκεια τῶν παιδιῶν σας. Μὴν παρέχετε σ' αὐτὰ τὰ πάντα ἔτοιμα, μὴν τοὺς ἀφαιρεῖτε τὶς εὐκαιρίες νὰ δράσουν, νὰ ἐργασθοῦν, νὰ δοκιμάσουν τὶς δυνάμεις των, νὰ δημιουργήσουν.

Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ἄνεση, ἀπόλαυση, φιλαρέσκεια, ὄνειροπόληση καὶ εὐκολὴ ἱκανοποίηση τῶν ὀρεξέων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν μας. Ἡ ζωὴ εἶναι ἐπιμονή, προσπάθεια, ὑπομονή, θέληση, ἐνέργεια, μόχθος, ἀγώνας. Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀκολουθεῖ ἡ ἐπιτυχία, ἡ ἐπικράτηση, ἡ νίκη καὶ ἡ πρόοδος.

Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα, ἀγαπῆτοὶ γονεῖς. Μὴ ξεχνᾶτε ποτὲ ὅτι τὸ παιδί σας εἶναι ἓνας ζωντανὸς ὀργανισμὸς ποὺ κάθε στιγμή ἀναπτύσσεται. Στὴν ἀνάπτυξή του αὐτὴ σεῖς καὶ ὀλόκληρο τὸ περιβάλλον τῆς οἰκογενείας παίζετε σπουδαῖο ρόλο. Ἀπὸ σᾶς καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα ποὺ τὸ περιβάλλουν, δέχεται τὸ παιδί ἐπιδράσεις. Δημιουργεῖ μὲ ὅλους σας σχέσεις. Ἀντιδρᾷ μὲ λόγια καὶ πράξεις στὶς ἐνέργειες τῶν ἄλλων. Γνωρίζει τὸν γύρω κόσμον. Προβάλλει ἐπιθυμίες. Ἀποκτᾷ συνήθειες καὶ ἔξεις. Μορφώνεται καὶ ἀναπτύσσεται ψυχικὰ καὶ πνευματικῶς. Γίνεται καλὸς ἢ κακὸς ἄνθρωπος.

Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴ ζωὴ παιδιοῦ. Μιὰ ζωὴ ἀνήσυχη, θορυβώδη καὶ πλουσία. Μιὰ ζωὴ πλημμυρισμένη ἀπὸ ὄρμη, ἀπὸ κίνηση, ἀπὸ δράση ἀπὸ γεγονότα καὶ ἐπεισόδια.

Κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν πολυποίκιλη καὶ τὴν πολύμορφη παιδικὴ ζωὴ εἶναι ἡ θέση τῶν γονέων. Τῶν γονέων ποὺ ξέρουν. Τῶν γονέων ποὺ ἔχουν γνώση τῆς ἀποστολῆς καὶ τῶν καθηκόντων τους.

Τῶν γονέων ποὺ παρατηροῦν, ποὺ ἐρευνοῦν καὶ ποὺ σπουδάζουν τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐπεισόδια τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ. Πόσο ὠραῖο εἶναι νὰ παρατηροῦν οἱ γονεῖς μὲ προσοχὴ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς παιδικῆς ζωῆς. Πόσο σκόπιμο καὶ πόσο ἀναγκαῖο εἶναι τὸ σύνθημα: Παρατήρησε τὸ παιδί σου.

Σπούδασε μὲ προσοχὴ τὴ ζωὴ του. Μάθε ποιὸς εἶναι ὁ ψυχικὸς του κόσμος. Προσπάθησε νὰ ἀντιληφθῆς καὶ νὰ νοιώσης τὸ παιδί ἀπὸ καθε πλευρά.

Νὰ τὸ ἐρευνήσης, νὰ τὸ γνωρίσης καλὰ νὰ τὸ μελετήσης. Καὶ ἀφοῦ κατορθώσης νὰ γνωρίσης καλὰ τὸ παιδί σου, φρόντισε κατόπιν νὰ ρυθμίσης τὴ στάση σου ἀπέναντί του, κατὰ τρόπο σύμφωνο μὲ τὴν ψυχὸσύνησὶ του καὶ μὲ τὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς. Φρόντισε ἀκόμη νὰ εἶσαι

κοντά του κάθε στιγμή πού πρέπει και νὰ γίνης κι' ἐσὺ φίλος του. Τὰ γεγονότα και τὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς του, οἱ ἀνάγκες και οἱ ἐπιθυμίες του, οἱ συγκινήσεις και οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς του νὰ μὴ σοῦ διαφεύγουν και νὰ μὴ σοῦ περνοῦν ἀπαρατήρητες

Ἐσὺ και τὸ παιδί σου πρέπει ν' ἀποτελέσετε ἓνα σύμπλεγμα γερό, ὠραῖο, ἁρμονικό, εὐλογημένο ἀπὸ τὸν Δημιουργό, πὺ χαρίζει τὰ παιδιὰ στοὺς εὐτυχισμένους γονεῖς.

Η ΟΜΟΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Τὸ θέμα τῆς σημερινῆς μας ὁμιλίας εἶναι : «Ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ διχόνοια στὴν οἰκογένεια».

Ἐάν σκεφθοῦμε βαθύτερα τὴ σημασία τῶν λέξεων αὐτῶν, ἀσφαλῶς θὰ ἔλθουν στὴ μνήμη μας καὶ θὰ τραβήξουν τὴν προσοχή μας διάφορα γεγονότα καὶ περιστατικά ἀπὸ τὴ ζωὴ γνωστῶν καὶ φίλων μας ἢ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴ δική μας ζωὴ. Ποιὸ ρόλο μποροῦν νὰ παίξουν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ διχόνοια στὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ, στὴν ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν, στὴν προκοπὴ τῶν γονέων, στὴν σταδιοδρομίαν τῆς οἰκογενείας;

Ἐομόνοια στὴν οἰκογένεια !! Ἐγάπη, σύμπνοια, ἀμοιβαία κατανόηση, ἀλληλοσεβασμός. Ἐὐλογία Θεοῦ. Χαρὰ καὶ εὐτυχία. Προκοπὴ καὶ δημιουργία.

Διχόνοια στὸ σπίτι !! Φαρμάκι καὶ πίκρα. Μέτρα ἀμύνης ἢ ἐπιθετικὲς διαθέσεις. Πικρόχολα λόγια. Καχυποψία καὶ ἀμφιβολία. Δακρυσμένα μάτια παιδιῶν. Θλιμμένα πρόσωπα. Βάρος ἢ ζωὴ. Ἐ πτώχεια, ἂν ὑπάρχη, φαίνεται πρὸ μαύρη καὶ ἡ ἄνεση γίνεται ἄχαρη καὶ παγερή. Ἐ οἰκογένεια διαλύεται καὶ ἡ καταστροφὴ ἔρχεται. Ψυχικὴ ὑγεία δὲν ὑπάρχει καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὑποφέρουν ὅλα γιὰ πολλὰ χρόνια, ἴσως γιὰ ὅλη τους τὴν ζωὴ.

Γιὰ νὰ μπορέσω ὅμως νὰ σᾶς παρουσιάσω σαφέστερα τὸ ρόλο ποὺ παίξει ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ διχόνοια στὴν προκοπὴ τῆς οἰκογενείας καὶ στὴν ἀνατροφή καὶ τὴν ψυχικὴ ὑγείαν τῶν παιδιῶν, θὰ σᾶς ἀναφέρω ἕνα πραγματικὸ περιστατικὸ ποὺ μοῦ διηγήθηκε κάποτε ἕνας φίλος μου, παλαίμαχος δάσκαλος. Ἐ διήγηση τοῦ φίλου μου δασκάλου ἦταν ἐπὶ λέξει, ἢ ἔξῃς :

«Πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἤμουν δάσκαλος στὸ Α΄ δημοτικὸ σχολεῖο τῆς πόλεως Κ. Ἐδίδασκα στὴν ἕκτη τάξη, στὴν ὁποία φοιτοῦσαν 65 παιδιά, ἀγόρια καὶ κορίτσια. Ἐμουν νέος δάσκαλος καὶ ἀγαποῦσα πολὺ τὸ ἔργο μου. Ἐθέλα ἢ ἔργασία μου νὰ εἶναι ἀρτία ἀπὸ κάθε ἄποψη. Δὲν περιοριζόμουν στὴ διδασκαλία τῶν διαφόρων μαθημάτων καὶ στὴν παροχὴ γνώσεων μόνον, στὰ παιδιά μου. Εἶχα φροντίσει

ν' ἀναπτύξω καὶ πλουσία σχολικὴ ζωὴ μὲ τὴν ὁργάνωσιν μαθητικῆς κοινότητος, μὲ τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ ἀνταλλαγὴν καρτῶν, γραμματοσήμων καὶ πληροφοριῶν μὲ σχολεῖα ἄλλων πόλεων καὶ χωριῶν, μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ μὲ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν μαθητικῆς βιβλιοθήκης.

Κυρίως εἶχα φροντίσει νὰ γνωρισθῶ μὲ τοὺς γονεῖς ὅλων τῶν μαθητῶν μου καὶ νὰ πλησιάσω τὶς οἰκογενεῖές των. Ἦθελα νὰ ἀντιληφθῶ τὶς συνθῆκες τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ἑκάστη μαθητοῦ μου καὶ νὰ μάθω πολλὰ πράγματα σχετικὰ μὲ αὐτήν. Ἐπιζητοῦσα ν' ἀποκτήσω ἐπαφὴ μὲ τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν μου καὶ νὰ δημιουργήσω μιὰ σταθερὴ καὶ γόνιμη συνεργασία μαζί τους. Ἐτσι θὰ μπορούσα καλύτερα νὰ ὠφελήσω τὰ ἑξὼ παιδάκια ποὺ μοῦ εἶχε ἐμπιστεθῆ ἡ Πολιτεία.

Ἐξῆντα πέντε παιδιὰ φοιτοῦσαν στὴν τάξην μου τὴ χρονιὰ ἐκείνη. Φυσικά, ἑκάστη ἓνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἦταν διαφορετικὸ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα. Ὅλοι ξέρουσαν πὼς ἑκάστη παιδί εἶναι τελείως διαφορετικὸ ἀπὸ ἑκάστη ἄλλο παιδί. Ἐκάστη παιδί ἔχει δική του ἀτομικότητα. Κανένα παιδί δὲν μοιάζει μὲ ἓνα ἄλλο παιδί. Εἶναι αὐτὸ γενικὸς κανόνας χωρὶς καμμιά ἀπολύτως ἐξαιρέση. Κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ ἓναν ἄλλον στὶς σκέψεις, στὶς ἐνέργειες καὶ κυρίως στὶς ψυχικὰς ἐκδηλώσεις. Καθένας εἶναι προικισμένος ἀπὸ τὴ φύσιν μὲ τὴ δική του τὴν ἰδιαίτη, τὴν ξεχωριστὴ ἀτομικότητα.

Ἐπρεπε λοιπὸν μέσα στὴν τάξην μου νὰ διαγνώσω ἑξῶ ξεχωριστὰ ἀτομικότητες παιδιῶν. Τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλον. Ἐκεῖνος ποὺ ἐπιχειρεῖ τὸ ἔργον τῆς διαγνώσεως τῆς ἀτομικότητος ἑνὸς παιδιοῦ, πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἀνάλογον ψυχολογικὴν καὶ παιδαγωγικὴν μόρφωσιν καὶ πρὸ πάντων νὰ ἔχη θέλησιν καὶ ὑπομονήν. Ἐκεῖνος ποὺ ἐπιχειρεῖ τὸ ἔργον αὐτό, εἴτε δάσκαλος εἶναι, εἴτε γονεὺς, γίνεται ἐρευνητὴς καὶ σπουδαστὴς τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Μπαίνει στὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴν ἐρευνᾷ, τὴν σπουδάζει καὶ τὴν γνωρίζει. Καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐρευνα καὶ τὴν γνώσιν τῆς ἀτομικότητος τοῦ παιδιοῦ, ρυθμίζει καὶ καθορίζει τὴν ἐπίδρασίν του σ' αὐτό.

Στὸ σημεῖον αὐτὸ πρέπει ἰδιαίτερα νὰ τονίσω πὼς ἡ ἐρευνα καὶ ἡ γνώσιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς μᾶς φανερώνει τὴν αἰτία τῶν διαφορῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ παιδιοῦ, τῶν διαφορῶν σκέψεων, ἐπιθυμιῶν καὶ πράξεων αὐτοῦ καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στὸ σωστὸ δρόμον τῆς ἀγωγῆς. Ἀκόμη πρέπει νὰ τονίσω, ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ δασκάλου ἢ καὶ τοῦ γονεὺς ἀκόμη, ποὺ γίνεται μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπιτυγχάνει πάντοτε καὶ ἔχει ὅλα τὰ γνωρίσματα μιᾶς προγραμματισμένης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐργασίας. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον ἂν θὰ μπορούσαν ὅλοι οἱ γονεῖς καὶ ὅλοι οἱ δάσκαλοι νὰ ὁργανώσουν ἔτσι τὴν ἐργασίαν τους.

Εἶχα λοιπὸν στὴν τάξη μου τῆς χρονιᾶς ἐκείνης 65 παιδιά. Μέσα σ' αὐτὰ ἦσαν παιδιά ἐπιστημόνων, ἐμπόρων, δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐργατῶν, κτηματιῶν, παιδιά ὀρφανὰ ἀπὸ πατέρα ἢ μητέρα, παιδιά μονογενῆ, παιδιά πλουσίων οἰκογενειῶν καὶ παιδιά—τὰ περισσότερα—οἰκογενειῶν φτωχῶν ἢ μετρίας οἰκονομικῆς καταστάσεως.

Ἐκεῖνο πού τὶς πρῶτες κυρίως ἡμέρες τοῦ σχολικοῦ ἔτους μπορούσε νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς μεταξὺ τῶν παιδιῶν αὐτῶν, ἦσαν οἱ διαφορὲς πού ὑπῆρχαν στὶς ψυχικὲς ἐκδηλώσεις των. Σὲ κάθε ἀσχολία καὶ ἐργασία τῆς τάξεως, σὲ κάθε σχέση μεταξὺ τῶν παιδιῶν, κάθε παιδί παρουσίαζε ἐκδήλωση καὶ ἐνέργεια ἀνάλογη μὲ τὴν ἀτομικότητά του. Πολλὰ παιδιά ἦσαν πολὺ ζωηρὰ καὶ ἐκινουῦντο συνεχῶς γιὰ νὰ ἐργασθοῦν ἢ γιὰ νὰ παίξουν.

Ἄλλα παιδιά ἦσαν συγκρατημένα, προσεκτικὰ καὶ δὲν ἀνελάμβαναν ποτὲ πρωτοβουλία. Ἄλλα εἶχαν ζωηρὴ φαντασία καὶ συχνὰ ἔφθαναν σὲ ὑπερβολές. Ἄλλα ἐπίσης παιδιά ἔδειχναν προτίμηση στὶς ἐκθέσεις, στὴν ἀνάγνωση καὶ στὰ ἱστορικὰ μαθήματα. Ἄλλα ἀγαποῦσαν πολὺ τὶς χειροτεχνικὲς ἐργασίες, τὶς σχολικὲς γιορτές, τὶς ἐργασίες τοῦ κήπου καὶ τὰ ὁμαδικὰ παιγνίδια. Μερικὰ παιδιά διεκρίνοντο γιὰ τὴν ἀκαταστασία τους.

Τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδιά τους ἦσαν λερωμένα, κάπου-κάπου ἀπουσίαζαν ἀπὸ τὸ σχολεῖο χωρὶς σοβαρὴ αἰτία καὶ ἀγαποῦσαν τὶς παρέες μὲ παιδιά πού δὲν φοιτοῦσαν στὸ σχολεῖο. Μερικὰ ἐπίσης παιδιά εἶχαν τάση γιὰ φιλονεικίες, ἔδερναν τοὺς μικρότερους καὶ ἀρκετὲς φορὲς ἔλεγαν ψέμματα.

Ἄν προχωροῦσε κανεὶς στὶς παρατηρήσεις του καὶ παρακολουθοῦσε ἰδιαίτερα ἓνα ἓνα παιδί, θὰ εὑρίσκει πολλὰς διαφορὲς ἀκόμη.

Ἐνα κορίτσι εἶχε σχολαστικὴ τάξη στὰ πράγματά του. Ὅλα ἦσαν καθαρὰ καὶ ἀνέγγιχτα σὲ βαθμὸ πού δὲν μπορούσες νὰ πιστέψῃς ὅτι ἦσαν πράγματα παιδιοῦ. Ἡ μαθήτρια αὐτὴ ἦταν πολὺ ὀλιγόλογη, ἡ φωνὴ της πάντοτε σιγανή, τόσο, πού μόλις ἀκούοταν καὶ οἱ κινήσεις της ἦσαν ἀργές καὶ σταθερές. Στὰ μαθήματα τὴν βοηθοῦσαν πολὺ οἱ γονεῖς της καὶ εἶχαν στὴ διάθεσή της πολλὰ βιβλία. Στὸ περιβάλλον τοῦ σπιτιοῦ της ἐπικρατοῦσε πάντοτε σοβαρότης. Ἦταν ἐπιμελής, ἀλλὰ χωρὶς δημιουργικότητα.

Ἐνα ἀγόρι εἶχε ἀρκετὰ βίαιο χαρακτῆρα. Ἦθελε νὰ ἔχη πάντοτε τὸ γενικὸ πρόσταγμα στὴν τάξη, δὲν ἐδέχετο ἀντιρροήσεις, εἶχε μεγάλη τάση στὴν ἐπίδειξη, ἐπιζητοῦσε διακρίσεις γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν δίσταζε νὰ συκοφαντήσῃ τοὺς ἄλλους μὲ τὸ σκοπὸ νὰ φανῇ αὐτὸς σπουδαῖος καὶ νὰ γίνῃ λόγος γι' αὐτόν. Ἐνα ἄλλο κορίτσι φιλονικοῦσε διαρκῶς ἔδερνε τὶς ἄλλες μαθήτριες, προτιμοῦσε τὴν παρέα τῶν ἀγοριῶν. Ἦταν ἀμελής στὰ μαθήματα καὶ δὲν ἔλεγε πάντοτε τὴν ἀλήθεια.

“Όλες αὐτὲς οἱ τόσο διαφορετικὲς ἐκδηλώσεις τῶν μαθητῶν μου ἀπαιτοῦσαν νὰ ἔχω πάντοτε σὲ ἔνταση τὴν προσοχή μου καὶ μὲ ὑποχρέωναν νὰ μελετῶ ἰδιαίτερα τὰ μέτρα ἐνεργείας μου. Ἐπρεπε νὰ φροντίσω νὰ περιορίσω τὶς ἐπιθετικὲς διαθέσεις, νὰ περιστείλω καὶ νὰ ἐξαφανίσω τὶς κακὲς συνήθειες, πού τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον εἶχε μάθει σὲ πολλὰ παιδιά, νὰ ἀμβλύνω καὶ νὰ κατασιγάσω ἐπιθυμίες, τάσεις καὶ διαθέσεις ὀφειλόμενες σὲ κληρονομικὲς καταβολές, νὰ ἐνθαρρύνω καὶ νὰ ἰσχυροποιήσω τὶς ἀγαθὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἱκανότητες καὶ γενικὰ νὰ ρυθμίσω τὴν ἐπίδρασή μου σύμφωνα μὲ τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀγωγῆς.

Μὲ τὸν καιρὸ ἡ προσπάθειά αὐτὴ ἄρχισε νὰ καρποφορῇ. Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ διαφαίνεται κάποια μεταβολὴ στὸ γενικώτερο πνεῦμα τῆς ομάδας αὐτῆς τῶν παιδιῶν πού ἀποτελοῦσαν τὴν τάξη μου. Ὁρισμένες ἐκδηλώσεις πολλῶν παιδιῶν παρουσίασαν κάμψη. Ἄλλες σταμάτησαν τελείως.

Ἐμπῆκαν σὲ ἐφαρμογὴ μερικοὶ κανόνες πού ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά ἀποφασίσθηκαν. Μὲ τὸν καιρὸ ἀταπύχθηκε μεταξὺ τῶν παιδιῶν μιὰ ἀμοιβαία κατανόηση καὶ ἀγάπη, ἓνα πνεῦμα συνεργασίας καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ, μιὰ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως. Οἱ κοινωνικὲς καὶ οἱ οικονομικὲς διαφορὲς εἶχαν πολὺ ἀτονήσει καὶ ἦσαν σχεδὸν ἀπαρατήρητες.

Μιὰ μαθήτρια πού ἦταν κόρη διευθυντοῦ Τραπεζίης συνδέθηκε μὲ στενὴ φιλία μὲ μιὰ συμμαθήτριά της κόρη φτωχοῦ κλητῆρα τοῦ Δημαρχείου. Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν μαθητριῶν καμμιὰ ἐπαφὴ δὲν εἶχε γίνει στὰ προηγούμενα χρόνια τῆς συμφοιτήσεώς των στὸ σχολεῖο.

Παρ’ ὅλα αὐτὰ ὅμως, ἐξακολουθοῦσε κάθε παιδί στὴν τάξη αὐτὴ νὰ εἶναι καὶ ξεχωριστὸς τύπος, μιὰ ξεχωριστὴ ἀτομικότητα, μὲ ξεχωριστὲς χαρακτηριστικὲς γραμμὲς ἰδιαίτερης προσωπικότητας.

Σὲ κάθε παιδί, γιὰ ἓναν ἔμπειρο παρατηρητὴ, ἡ ἐπίδραση τοῦ κληρονομικοῦ παράγοντα καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος ἦταν φανερὴ. Ὅπως ξέρεις, ἀγαπητέ μου Συνάδελφε, κάθε ἄτομο ἀναπτύσσεται ἀνάλογα μὲ τὶς ἐπιδράσεις τῶν κληρονομικῶν μεταβολῶν καὶ τοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ κληρονομικότητα καὶ τὸ περιβάλλον εἶναι οἱ δύο παράγοντες πού ρυθμίζουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν τελικὴ συγκρότηση καὶ διαμόρφωση κάθε ἀτόμου. Κληρονομικότητα εἶναι οἱ λανθάνουσες ἐκεῖνες ψυχικὲς δυνάμεις, μὲ τὶς ὁποῖες κάθε ὄντομο ἔρχεται προικισμένο στὸν κόσμον. Εἶναι προδιαθέσεις τὶς ὁποῖες κληρονομεῖ ἀπὸ τοὺς γεννήτορές του καὶ μὲ τὶς ὁποῖες συνοδεύεται στὸν ἐρχομό του στὴ ζωὴ. Περιβάλλον εἶναι ὁ ἔμφυχος καὶ ἄψυχος κόσμος πού περιβάλλει τὸ παιδί ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς γεννήσεώς του. Τὸ περιβάλλον ἀσκεῖ ἐπίδραση, ἀσκεῖ ἀγωγή στὴ σωματικὴ, στὴν πνευματικὴ καὶ στὴν ψυχικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Στὸ περιβάλλον αὐτὸ περιλαμβάνονται ἡ οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο, ἡ κοινωνία, ἡ πο-

λιτεία, ἡ ἐκκλησία καὶ γενικὰ ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος πού περιβάλλει τὸ παιδί ἀπὸ τῆ στιγμῆ τῆς γεννήσεώς του καὶ ἔπειτα. Ἐπομένως καὶ ἡ σωματικὴ καὶ ψυχοπνευματικὴ ἀνάπτυξη κάθε μαθητοῦ μου ἦταν ἀποτέλεσμα τῶν κληρονομικῶν μεταβολῶν καὶ τοῦ περιβάλλοντος.

Ἄπὸ ὅλα τὰ παιδιά τῆς τάξεώς μου ἰδιαίτερη ἐντύπωση μοῦ εἶχε κάμει ἓνα ἀγοράκι 12 χρονῶν. Ἦταν παιδί δημοσίου ὑπαλλήλου. Εἶχε μία ἀδελφή 14 ἐτῶν, μαθήτρια τοῦ Γυμνασίου. Εἶχε ἐπίσης καὶ ἓνα μικρότερο ἀδελφάκι 9 χρονῶν, τὸ ὁποῖο φοιτοῦσε στὴν τρίτη τάξη τοῦ σχολείου μας.

Ὁ μαθητῆς μου αὐτός, ὁ Νίκος Δ., εἶχε κανονικὸ ἀνάστημα, ὄψη μᾶλλον ὠχρὴ καὶ ἔκφραση μελαγχολικὴ. Ἡ στάση του ἔδειχνε παιδί φοβισμένο καὶ ἔτοιμο ν' ἀμυνθῆ σὲ ἐνδεχομένη ἐπίθεση. Εἶχε ὀξύτατη ἀντίληψη καὶ πολὺ καλὴ ἐπίδοση στὰ μαθήματα.

Ὅλα τὰ μαθητικά του ἀντικείμενα ἦσαν καθαρὰ καὶ τακτοποιημένα, ἦταν τακτικώτατος στὸ σχολεῖο, προτιμοῦσε νὰ ἐργάζεται μόνος του καὶ σπανίως ἔπαιζε μὲ ἄλλα παιδιά. Συνήθως ἔμενε μόνος καὶ παρακολουθοῦσε τὰ παιχνίδια τῶν ἄλλων. Ποτὲ δὲν ἐνοχλοῦσε κανένα, δὲν ἔδινε ἀφορμὲς καὶ ἡ στάση του εἶχε πάντοτε κάτι τὸ εὐγενικὸ καὶ τὸ συνεσταλμένο.

Παρατήρησα ὅτι πολλὰς φορές ἐρχόταν στὸ σχολεῖο ἀναστατωμένος ψυχικὰ καὶ ὅτι σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῶν μαθημάτων τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦταν πολὺ δύσθυμος καὶ ἀφηρημένος. Πολλὰς φορές ἀπογεύματα κυρίως τὰ μάτια του ἦσαν κομμένα καὶ τὸ πρόσωπό του ὠχρότερο. Ἔδινε τὴν ἐντύπωση ὅτι πρὶν νὰ ἔλθῃ στὸ σχολεῖο εἶχε κλάψει καὶ εἶχε πονέσει ψυχικὰ.

Ὅλα αὐτὰ μοῦ ἔκαναν πάντοτε βαθειὰ ἐντύπωση. Ἐπρεπε νὰ μάθω τί συνέβαινε. Χωρὶς ἄλλο, ἡ αἰτία τῆς ψυχικῆς αὐτῆς καταστάσεως τοῦ μαθητοῦ μου θὰ ἔπρεπε ν' ἀναζητηθῆ περισσότερο στὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον καὶ ὀλιγώτερο στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ μὲ ἄλλα παιδιά, πού πάντοτε ἦταν στενὴ καὶ περιορισμένη.

Εἶχα κι' ὅλας πλησιάζει τὸν πατέρα τοῦ Νίκου, χωρὶς ὅμως καὶ ν' ἀναφέρω τίποτε γιὰ τὶς παρατηρήσεις μου. Πολλὰς φορές ἔκαμα παρέα μαζί του καὶ ἡ γνωριμία μας ἐπροχώρησε ἀρκετά. Ἦταν προθυμώτατος σὲ φιλοφρονήσεις στὸ δάσκαλο τοῦ παιδιοῦ του. Ἡ ὅλη συμπεριφορά του ἦταν πολὺ καλὴ καὶ ἔδειχνε ἀνθρώπο μορφωμένον καὶ εὐχάριστον.

Πέρασε ἀρκετὸς καιρὸς καὶ δὲν εἶχα κατορθώσει ν' ἀνακαλύψω κάτι πού θὰ μὲ διαφώτιζε στὴν περίπτωσή τοῦ μαθητοῦ μου. Κάποια ὅμως ἡμέρα ὁ Νίκος ἀπουσίασε ἀπὸ τὸ σχολεῖο γιὰτὶ ἦταν ἄρρωστος. Ἡ ἀπουσία ἔξακολούθησε καὶ τὶς δυὸ ἐπόμενες μέρες. Τότε μὲ τὸν μικρὸ ἀδελφό του εἰδοποίησα τοὺς γονεῖς του ὅτι τὸ ἀπόγευμα θὰ πήγαινα στὸ σπίτι νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἄρρωστο.

Καὶ πράγματι ἐπῆγα. Ὁ Νίκος ἦταν στὸ κρεβάτι. Δὲν εἶχε τίποτε τὸ σπουδαῖο Ἐκεῖ ἐγνώρισα τὴν μητέρα του. Ἦταν μιὰ γυναῖκα 37 περίπου χρονῶν, ἀρκετὰ καλὴ σὲ ἐμφάνιση. Μὲ κόπο κατώρθωσε νὰ χαμογελάσῃ στὶς συνηθισμένες φιλοφρονήσεις τῶν ἐπισκέψεων. Μιλήσαμε γιὰ πράγματα συνηθισμένα καὶ τυπικά. Σὲ λίγο ἦλθε καὶ ὁ πατέρας. Ἐμεινα ἀρκετὴ ὥρα. Ἡ ἱκανοποίηση τοῦ μαθητοῦ μου ἀπὸ τὴν ἐπίσπῃ μου ἦταν φανερὴ.

Γνώρισα καὶ τὴν κόρη, τὴν μαθήτριά τοῦ Γυμνασίου. Τύπος ἀρκετὰ ἐγωϊστικὸς καὶ κινήσεις καὶ ἐκφράσεις ἐπιτηδευμένες. Παρουσίαζε ἀρκετὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸν Νίκο. Καὶ οἱ δυὸ γονεῖς μιλοῦσαν στὰ παιδιά μὲ πραγματικὸ διαφέρον. Μεταξὺ τῶν ὅμως ἦσαν σὰν λίγο ἐπιφυλαχτικοί, σὰν λίγο σοβαροί, σὰν λίγο ὀλιγόλογοι. Ἐνας ἔμπειρος καὶ προσεκτικὸς παρατηρητὴς μποροῦσε νὰ προσέξῃ ἀρκετὰ πράγματα. Στὸ πρόσωπο τῆς κυρίας διακρινόταν μιὰ μελαγχολικὴ σοβαρότητα. Σὰν νὰ ἔδειχνε τὴν ἀντίθεσή της γιὰ τὴν ἀπόψεις της δὲν ἦσαν παραδεκτὲς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Στὴν ἐκφραση καὶ στὸν τύπο της φαινόταν ὅτι τῆς ἔμοιαζε ἡ κόρη της.

Ἐφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι μὲ τὴ σκέψη πὼς μέσα στὴν οἰκογένεια αὐτὴ δὲν ὑπῆρχε σύμπνοια καὶ ἀγάπη. Ἀσφαλῶς οἱ ἀντιθέσεις γνώμων θὰ ἦσαν ἐκεῖ μέσα συχνὲς καὶ συνηθισμένο φαινόμενο. Οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ μαθητοῦ μου δικαιολογοῦσαν ἀπολύτως αὐτὲς τὶς σκέψεις μου. Καὶ ἐφ' ὅσον μεταξὺ τῶν γονέων δὲν θὰ ὑπῆρχε ὁμόνοια καὶ ἀγάπη, ἀσφαλῶς θὰ ἐδημιουργοῦντο σκηνὲς σοβαρὲς πὺν θὰ προκαλοῦσαν στὰ παιδιά μελαγχολία καὶ ψυχικὴ ἀναστάτωση.

Ἐπέρασε ἀρκετὸς καιρὸς: Ἐνα ἀπόγευμα ὁ Νίκος ἦλθε στὸ σχολεῖο πολὺ ἀναστατωμένος. Δὲν εἶχε καμμιά ὄρεξη νὰ παρακολουθήσῃ τὸ μάθημα. Ἡ προσοχή του ἦταν ἄλλοῦ. Ἡ ὄψη του ἦταν πολὺ ὠχρὴ καὶ ἡ ἐκφραση τοῦ προσώπου του βαθειὰ κουρασμένη. Ἀσφαλῶς συνέβαινε κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ, πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ μάθω.

Τὴν ἐπομένη ὥρα τὰ παιδιά τῆς τάξεως εἶχαν ἐργασία στὸν σχολικὸ κῆπο. Ὁ Νίκος δὲν ἐργαζόταν. Καθόταν κάτω σὲ μιὰ ἄκρη τοῦ κήπου, συλλογισμένος καὶ στενοχωρημένος. Τὸν πλησίασα, τοῦ μίλησα καὶ καταλλήλως τὸν τράβηξα στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σχολικοῦ γηπέδου. Στὴν ἀρχὴ τὸν ρώτησα γιὰ τὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ διάβασμα ἑνὸς νέου παιδικοῦ βιβλίου τῆς τάξεως πὺν πρῶτος αὐτὸς εἶχε ἀναγνώσει. Οἱ ἀπαντήσεις του δὲν ἦσαν σαφεῖς. Ἐπειτα ἀπὸ μερικὲς ἄλλες ἐρωτήσεις, τὸν ρώτησα γιὰ τὸν ἐργάζεται στὸν κῆπο. «Μήπως εἶσαι ἀδιάθετος;» τοῦ λέω. «Ὁχι κύριε» μοῦ ἀπάντησε. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ μερικὲς στιγμὲς ἐπρόσθεσε: «εἶμαι καλά, ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνω στὸν κῆπο».

Ἡ ψυχικὴ του ἀναστάτωση ἦταν φανερὴ. Ἡ σκέψη του

τροιγύριζε σὲ ὅ,τι τὸν βασάνιζε. Ἐπειτα ἀπὸ μερικὲς ἐρωτήσεις καὶ προσπάθειες πὺ κατέβαλα, ὁ μικρὸς φίλος δὲν μπόρεσε τὰ κρατηθῆ. Ἐέσπασε σὲ λυγμοὺς καὶ μοῦ εἶπε: «Κύριε σὲ σᾶς θὰ τὸ πῶ. Μᾶς μάλωσε ὁ μπαμπᾶς τὸ μεσημέρι. Πέταξε τὸ φαγητὸ ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἔδειρε ἐμένα καὶ τὴν Καίτη καὶ.».

Δὲν τὸν ἄφησα νὰ προχωρήσῃ περισσότερο. Κατέβαλα πολλὰ προσπάθειες γιὰ νὰ τὸν καθησυχάσω, γιὰ νὰ κάμω τὴν ταραγμένη ψυχούλα του νὰ ἡρεμήσῃ. Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τοῦ ζητήσω καὶ νὰ μάθω περισσότερα. Εἶχα μάθει ἐκεῖνο πὺ ἤθελα. Εἶχα ἀνακαλύψει τὴν αἰτία πὺ ἀναστάτωνε τὸν μικρὸ μαθητὴ μου καὶ τὸν σκότωνε ψυχικά.

Ἡ ἀποκάλυψη αὐτὴ ἐπεβεβαίωσε τὶς ὑποθέσεις πὺ ἔκανα ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή μου στὸ σπίτι του. Ἡ ψυχὴ μου εἶχε σφιχτῆ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, γιὰτὶ καταλάβαινα πὺς τὸ δράμα τοῦ ἀγαπημένου μου μικροῦ φίλου ἦταν ἀπὸ ἐκεῖνα πὺ δύσκολα σταματοῦν καὶ δυσκολώτερα ξεχνιοῦνται.

Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ καὶ μερικὲς πληροφορίες πὺ ἔλαβα ἀπὸ κατάλληλα πρόσωπα, μὲ διαφώτισαν ἀρκετά. Μεταξὺ τῶν γονέων τοῦ Νίκου δὲν ὑπῆρχε ἀρμονικὴ συμβίωση. Οἱ σύζυγοι πὺ δὲν ζοῦν ἀρμονικά δὲν μποροῦν νὰ κρυφτοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Πρῶτῃ ἡ γειτονιὰ τὸ μαθαίνει. Καὶ ἡ γειτονιὰ τῶν δύο αὐτῶν συζύγων ἐγνώριζε ἀρκετά. Ἐφταιγαν καὶ οἱ δύο. Ποτὲ δὲν ἔδειξαν τὴν κατανόηση πὺ ἔπρεπε καὶ ποτὲ δὲν σκέφθηκαν τὶς συνέπειες πὺ εἶχε ἡ ἀσυμφωνία των στὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ψυχικὴ ὑγεία τῶν παιδιῶν τους.

Ὁ σύζυγος ἦταν τύπος εὐθύμου ἀνθρώπου, λίγο σπάταλος, λίγο ἐπιπόλαιος. Ἡ σύζυγος ἦταν ἐγωῖστρια, καχύποπτη, πάντοτε ἀπαιτητικὴ καὶ πάντοτε ἤθελε νὰ ἐπιβάλλεται. Δὲν ὑπῆρχε σημεῖον ἐπαφῆς μεταξὺ των. Ἡ εὐθύμη διάθεση τοῦ συζύγου συναντοῦσε τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν ἀδιαφορία τῆς συζύγου.

Ἐκεῖνος πολλὰς φορὲς φανέρωνε ἐπιθυμία στὰ εὐτράπελα καὶ στὰ ἀστεῖα, πρᾶγμα πὺ ἐκείνη μὲ τὴν ἀκαμπτη σοβαρότητά της δὲν συγχωροῦσε καὶ δὲν ἀνεχόταν.

Τὶς περισσότερες φορὲς μιλοῦσε ἐκείνη γιὰ νὰ κάνῃ παρατηρήσεις γιὰ σπατάλες τοῦ συζύγου της, γιὰ νὰ ἐπικρίνῃ ἐκδηλώσεις του σ' αὐτὴν καὶ σὲ ἄλλους, γιὰ νὰ διατυπώσῃ ὑποψίες, γιὰ νὰ τονίσῃ παραλείψεις καὶ εὐθύνες. Καὶ ὁ καυγᾶς ἄρχιζε. Λόγια πικρόχολα. Λόγια κακίας καὶ μίσους. Λόγια προσβλητικά. Καὶ δυστυχῶς ὅλα αὐτὰ μπροστὰ στὰ παιδιά. Μάτωνε ἡ ψυχὴ τους, τὰ χεῖλη των ἔμεναν βουβά, τὰ μάτια θλιμμένα, ἡ καρδιὰ σφιγγόταν ἀπὸ τὸν πόνο.

Στὰ πρόσωπά των ἦταν ἀπλωμένη ἡ μελαγχολία, ἡ θλίψη, ἡ κατῆφεια καὶ ὁ μαρασμός. Πολλὰς φορὲς ἐμπῆκαν στὴ μέση γιὰ νὰ

χωρίσουν τούς συμπλεκόμενους γονεῖς των. Πολλές φορές ἄρχιζε ὁ καυγᾶς κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ φαγητοῦ καὶ ἔφευγαν ὅλοι ἀπὸ τὸ τραπέζι μὲ φωνές ἀπελπισίας καὶ πόνου καὶ μὲ κλάμματα καὶ πολλές φορές τὰ παιδιά κοιμήθηκαν νηστικά. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἱστορία τοῦ μικροῦ μαθητοῦ μου, ἀγαπητέ μου Συνάδελφε. Δὲν τὴν σχολιάζω ἐγώ. Μπορεῖς μόνος σου νὰ τὴν μελετήσης καὶ νὰ βγάλῃς τὰ συμπεράσματά σου. Δυστυχῶς δὲν ἔμαθα τὶ ἀπόγινε ὁ μαθητὴς μου αὐτός, γιατί μετετέθηκα ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τότε πέρασαν πολλὰ χρόνια.

Αὐτὰ μοῦ διηγήθηκε ἐπὶ λέξει ὁ φίλος μου παλαίμαχος δάσκαλος. Ἄν καὶ πέρασαν ἄρκετὰ χρόνια, θυμᾶμαι πάντοτε τὰ λόγια του.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰποῦμε πολλά στὸ κεφάλαιο αὐτό. Ἴσως ἔχουμε ὅλοι ὑπ' ὄψιν μας παρόμοιες περιπτώσεις γνωστῶν καὶ φίλων μας πού δὲν ἔχουν ἁρμονικὴ οἰκογενειακὴ συμβίωση.

Δυστυχῶς ἡ ἀσυμφωνία μεταξὺ συζύγων δὲν εἶναι σπάνιο φαινόμενο στὴ σημερινὴ ἰδίως ἐποχῇ. Πόσα καὶ πόσα παιδάκια δὲν ἔχουν γονεῖς πού εἶναι χωρισμένοι. Πόσα παιδάκια δὲν μαθαίνουν ἀπὸ τὴ μητέρα των, ὅτι ὁ πατέρας τούς ἐγκατέλειψε γιατί ἦταν κακός, μέθυσος, χαρτοπαίκτης καὶ πόσα παιδάκια δὲν μαθαίνουν ἀπὸ τὸν διαζευγμένον πατέρα τὰ ἴδια καὶ χειρότερα γιὰ τὴ μητέρα τους, πού ὥστόσο τὴν ποθοῦν καὶ τὴ λαχταροῦν.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι ἕνας μέγας, πανάρχαιος καὶ ἀκαλυτος θεσμός. Ἀπὸ τὴ συγκρότηση καὶ τὴ ζωὴ τῆς οἰκογενείας προέκυψε ὁ θεσμός τῆς κοινωνίας. Οἱ πρῶτοι κοινωνικοὶ νόμοι καὶ διατάξεις προέρχονται ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴν συμβίωση. Ἡ ὑπαρξὴ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια ἐξαρτᾶται. Ἡ οἰκογένεια εἶναι ὁ φυσικώτερος καὶ ὁ δυναμικώτερος παράγων τῆς ἀγωγῆς. Αὐτὴ παίζει τὸν κρισιμώτερον ρόλο στὴ σωματικὴ καὶ τὴν ψυχοπνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ.

Γι' αὐτὸ ἡ οἰκογένεια εἶναι θεῖο δῶρον, ὅταν μέσα σ' αὐτὴ κυριαρχῇ ἡ κατανόηση, ἡ ὁμόνοια, ἡ ἁρμονία, ἡ ἀγάπη. Εἶναι χαρὰ καὶ εὐλογία Θεοῦ ὅταν ὁ ἄνδρας βρίσκεται στὸ πλευρὸ τῆς γυναίκας, πλημμυρισμένος μὲ ἀπόλυτη κατανόηση τοῦ ρόλου καὶ τῶν καθηκόντων του, καὶ ἐκείνη, σὰν σύζυγος καὶ μητέρα, στέκεται κοντὰ του μὲ καλωσύνη καὶ μὲ ἀγάπη, μὲ χαρούμενη διάθεση καὶ μὲ πλήρη κατανόηση. Ἄνδρας καὶ γυναῖκα φροντίζουν γιὰ τὸ νοικοκυριό τους, γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν προκοπὴ τῆς οἰκογενείας των.

«Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς θαλπωρῆς καὶ τῆς γαλήνης, ἡ ἀγιασμένη ἀπ' τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἀλληλοσεβασμό, δημιουργεῖ τὴν εἰδυλλιακὴν ἐκείνη μορφή τῆς οἰκογενείας, στὴν ὁποία οἱ δεσμοὶ μεταξὺ γονέων καὶ παιδιῶν εἶναι ἀκατάλυτοι καὶ διαρκοῦν ὅσο διαρκεῖ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου»¹.

¹ Ἀπὸ ἕνα χρονογράφημα τοῦ Π. Παλαιολόγου.

Μέσα στην οικογένεια αυτή ακούγεται καθημερινά τὸ γέλιο καὶ τὸ τραγούδι, πὺν τρέφει ψυχικὰ γονεῖς καὶ παιδιὰ, πὺν δίνει θάρρος καὶ δύναμη γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, πὺν γλυκαίνει τὸ κομμάτι τοῦ ψωμοῦ τὸ κερδισμένο μὲ τὸ μόχθο καὶ τὸν ἰδρώτα τῆς σκληρῆς δουλειᾶς. Εἶναι χίλιες φορὲς εὐτυχισμένα τὰ παιδιὰ πὺν γεννήθηκαν καὶ μεγαλώνουν μέσα σὲ μιὰ τέτοια οἰκογένεια.

Ὅταν ὅμως στὴν οἰκογένεια δὲν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη, ἡ κατανόηση καὶ ἡ ἁρμονία, τὰ πράγματα εἶναι πολὺ διαφορετικά. Τὰ πλούτη καὶ ἡ καλοπέραση δὲν ἔχουν ἀξία. Ἡ φτώχεια φαίνεται μαύρη. Βάρος εἶναι ἡ ζωὴ. Σκοτάδι ψυχῆς καὶ μαυροφόρα ἀπελπισία.

Εἶναι οἰκογένειες στὶς ὁποῖες κυριαρχεῖ ἡ ἀσυμφωνία, ἡ ἔλλειψη σεβασμοῦ, ἡ καχυποψία, ἡ ἀδιαφορία. Ὁ πατέρας προτιμᾷ τὸ καφενεῖο, τοὺς φίλους, τὶς ἔρωτικὲς περιπέτειες ἢ εἶναι χαρτοπαίκτης ἢ μέθυσος καὶ ἔρχεται ἀργὰ τὴ νύχτα στὸ σπίτι καὶ μεθυσμένος μολύνει μὲ τὴν ἀπόπνοια τοῦ ποιοῦ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ φτωχικοῦ δωματίου, πὺν νηστικὰ κοιμοῦνται τὰ ἄμοιρα παιδιὰ του. Στὴ πρώτη λέξη παραπόνου τῆς ἀπελπισμένης γυναίκας του ἀρχίζει τὶς φωνές, βλαστημάει, λέει χυδαῖα λόγια καὶ δέρνει μητέρα καὶ παιδιὰ. Δάκρυα, πόνοι, κατάρεις συμφορὰ.

Λυγίζει ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ψυχὴ τῶν παιδιῶν διαποτίζεται μὲ τὸ δηλητήριο τῆς πίκρας, τῆς ἀπελπισίας καὶ τοῦ μαρασμοῦ. Καὶ τὸ δηλητήριο αὐτὸ θὰ μείνη γιὰ πάντα στὴν ψυχὴ τους. Μιὰ μέρα οἱ γονεῖς θὰ λείψουν ἀπὸ τὴ ζωὴ. Τὰ παδιὰ θὰ μεγαλώσουν, θὰ δημιουργήσουν δικὴ τους οἰκογένεια, θὰ λησμονήσουν τοὺς γονεῖς των, ἀλλὰ ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσουν τὶς βίαιες σκηνές, τὴν γκρίνια καὶ τὴν περασμένη ζωὴ πὺν ἔζησαν μέσα στὸ πατρικό τους σπίτι. Ἡ ἐπίδραση καὶ ἡ ἀνάμνηση τῆς ζωῆς αὐτῆς θὰ τοὺς συνοδεύει ἕως τὴν τελευταία τους ἡμέρα.

Πολλοὶ γονεῖς νομίζουν πῶς ἐκτελοῦν τὸ καθῆκον τους ὅταν παρέχουν στὰ παιδιὰ τροφή, ἐνδύματα, χρήματα, σπουδές. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιά ἀξία χωρὶς τὴν οἰκογενειακὴ γαλήνη καὶ εὐτυχία, χωρὶς τὴν ἀγάπη καὶ τὴ σύμπνοια μεταξὺ τῶν γονέων.

Οἰκογένεια χωρὶς κατανόηση, ὁμόνοια καὶ ἀγάπη ἰσοδυναμεῖ μὲ δολοφονία τοῦ παιδιοῦ. Δυστυχισμένες ὑπάρξεις ἀνατρέφουν οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι πὺν δὲν ἔχουν μεταξὺ των ἀγάπη, ὁμόνοια καὶ κατανόηση. Δὲν μποροῦν νὰ νοιώσουν πόσο μεγάλο κακὸ κάνουν στὰ παιδιὰ. Προετοιμάζουν τροφίμους τῶν ψυχιατρείων. Δημιουργοῦν γιὰ τὰ παιδιὰ μιὰ ἀστείρευτη πηγὴ μελαγχολίας πὺν θὰ τὰ τροφοδοτῇ γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ.

Κάθε πόνος καὶ κάθε δυστυχία ξεχνιέται μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ὅλα ξεχνιοῦνται καὶ ὅλα σβύνουν, ἐκτὸς μονάχα ἀπὸ τὴ βαθειὰ πληγὴ πὺν ἀνοιξε στὴν ψυχὴ μας ἡ δυσαρμονία τῶν γονέων μας. Ἡ πληγὴ αὐτὴ δὲν γιατρεῖται μέχρι τὴν στερνὴ μας πνοή.

Πατέρες καὶ μητέρες!!! Τόσους κόπους, τόσους μόχθους καὶ τόσες θυσίες κάνετε γιὰ τὰ παιδιὰ σας. Αὐτὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς σας. Αὐτὰ συγκεντρώνουν ὅλες τὶς χρυσὲς ἐλπίδες σας. Αὐτὰ δίνουν τὴν πιὸ γλυκύτερη ἡδονὴ τῆς ζωῆς. Στὴν ἁρμονικὴ σας συμβίωση, στὸ γέλοιο καὶ στὴν ἀγάπη στηρίξαμε τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν σας καὶ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς των.

Μακρὰ ἀπὸ τὸ σπίτι σας ἡ γκρίνια, ἡ παρανόηση, ἡ ἀσυμφωνία. Κι' ἂν καμμιά φορὰ ἐνοχληθῆτε μεταξὺ σας σὰν ἄνθρωποι, ὅπως πολλοὶ θέλουν νὰ λένε, μακρὰ ἀπὸ τὰ παιδιὰ σας. Μπροστὰ σ' αὐτὰ οὔτε κουβέντα, Οὔτε ψυχρότητα, οὔτε ἄλλη ἐκδήλωση πὺ μπορεῖ νὰ σᾶς προδώσει.

Τακτοποιήσατε γρήγορα τὶς διαφορὲς σας. Κάνετε ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις. Συγκρατήσατε τὸν ἑαυτὸν σας.

Εἶναι αὐτὴ ἡ ἐπιταγὴ τοῦ καθήκοντός σας. Χαλιναγωγῆσατε τὰ πάθη σας. Ἡ ζωὴ ἀνήκει στὰ παιδιὰ.

Δημιουργήσατε μιὰ εὐχάριστη οἰκογενειακὴ ζωὴ, μιὰ ζωὴ γεμάτη χαρὰ καὶ χαμόγελο, μιὰ ζωὴ πὺ μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει πολυτέλειες καὶ ἀνέσεις, ἀλλὰ πὺ εἶναι ἀπαραίτητη νὰ ἔχη γλυκὸ ψωμί, ζεστασιά, κατανόηση, ἀγάπη.

Η ΤΙΜΩΡΙΑ

Τὰ λάθη ἀνθρώπινα. Ὁ κόσμος δὲν ἐπλάσθη σύμφωνα μὲ τις ὁρέξεις τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Πλήρης συνταύτιση γνωμῶν ἀποκλείεται. Δύο καρδιές στὸ ἴδιο σῶμα θὰ ἦσαν πάρα πολλές καὶ ἡ φύση οἰκονομοῦσα δυνάμεις ἀποστρέφεται τὸ περιττό. Ἡ κυρία προσπάθεια ἐνὸς ὄντος στὴν ζωὴ εἶναι νὰ ἀποκλείσῃ σὲ οἷονδήποτε ἄλλο τὴν πιθανότητα νὰ συμπέσῃ μὲ τὴν ἰδική του μορφή ὁπότε δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι τὰ ὅμοια σπρώχνονται καὶ σωζόμενα ἀπὸ τὴν θανάσιμο σύμπτωση βοηθοῦνται νὰ εὔρουν ἄλλοῦ συμπλήρωση καὶ ἀνακαίνηση, καθὼς οἱ ἐχθροὶ μᾶς ἀνοίγουν τὰ μάτια καὶ μᾶς ἐξάπτουν τὴν ζωτικὴ ἐνεργητικότητα ὥστε νὰ τοὺς χρωστοῦμε τὴν ἀγάπη μας.

Ἐν τῇ ἀσυμφωνίᾳ ἢ πρόοδος. Τὸ δίκαιο καὶ τὸ ἄδικο κρίνονται μὲ διαφορετικὰ μέτρα καὶ σταθμὰ ἀπὸ τὸν καθένα μας. Ριζικὴ διαφωνία ὑφίσταται κατὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου. Ὅλοι κρίνουν καὶ ὅλοι κρίνονται. Καθένας μὲ τὸ μυαλό του ἔχει δίκαιο. Γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ δικαίου ἡ πολιτεία λαμβάνει ὡς μέτρον ὅ,τι ἀνταποκρίνεται μὲ τὰ συμφέροντα τῶν πολλῶν. Ὅ,τι ζημιώνει τοὺς ἄλλους λιγώτερο. Ἀπόλυτος δικαιοσύνη δὲν ὑφίσταται. Συνεπῶς κάθε μέτρο ἐπιβολῆς ὑλικά καὶ ἠθικά μειώνει τὸν ἄνθρωπο, διότι τὸν ζημιώνει.

Ὅλοι ξεκινοῦμεν ἀπὸ μίαν ἀρχὴν ὅτι ἐκάναμε τὸ πρέπον καὶ ζητοῦμεν τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ μόχθου μας. Πολλοὶ δρόμοι φέρουν στὴ Ρώμη. Κατὰ τὴν διαδρομὴ ἓνας ἀπὸ ὅλους ἐφθασε πρῶτος στὸ τέρμα, μερικοὶ ἕτερομάτισαν δεύτεροι καὶ οἱ ὑπόλοιποι τελευταῖοι. Ὅλοι εἶναι ἀξιέπαινοι κανένας ἀξιοποῖνος, διότι πουθενὰ δὲν διαβλέπομε δόλον ἢ ὀλιγωρία. Καθένας προσέφερε τὸ μᾶξιμουμ τῶν δυνατοτήτων του. Ἐδῶ δὲν δυνάμεθα νὰ καταλογίσωμε εὐθύνη, πὺ εἶναι μία μορφή τιμωρίας.

Ἐνας φίλος μου ἐὰν δὲν ἔρθῃ στὴν ὠρισμένη συνάντησή μας προσβάλλομαι. Ἄν ὅμως ἀργότερα μοῦ αἰτιολογηθῇ πῶς πέθανε ὁ πατέρας του, ὄχι μόνον τὸν συγχωρῶ ἀλλὰ μέμφομαι τὸν ἑαυτό μου διότι ἐβιάσθηκα νὰ τὸν κατηγορήσω. Τί συνέβη; Ἀπαιτῶ ἀπὸ ἐκεῖνον νὰ εἶναι συνεπὴς ὄχι πρὸς τὸ ἰδικό μου κέρδος, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδέαν πὺ ὡς ἄν-

θρωπος ἀντιπροσωπεύει. Δὲν τὸν κρίνω ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀτομικὸ μου συμφέρο, ἀλλὰ τὸν μετρῶ πρὸς τὸ κοινὸ ἰδανικόν. Ἐὰν πρὸς αὐτὸ μετρούμενος εὐρεθῆ ἐν τάξει, ἐγὼ καὶ ζημιούμενος συγχωρῶ εὐχαρίστως καὶ ὑποκύπτω.

Καὶ στὴ μία καὶ στὴν ἄλλη περίπτωση ἔχουν δίκαιο ἀνεξάρτητα ἂν ὁ δεύτερος καὶ ζημιούμενος συγχωρεῖ. Ἐνας αὐστηρώτερος κριτῆς θὰ ἐξαγακτήριζε καὶ θὰ ἐκαταλόγιζε λάθη πολλὰ καὶ στὶς δύο αὐτὲς περιπτώσεις, καὶ κάθε λάθος τιμωρεῖται.

Καὶ διερωτώμεθα. Ποιὸ εἶναι τὸ ὀρθόν, τὸ ἀληθές, τὸ τέλειο. Μήπως δὲν εἶναι συνισταμένη λαθῶν, ψεύδους καὶ σειρὰ ἀτελειῶν;

Στὸ παιδί τὸ λάθος εἶναι ἀπαραίτητο. Διότι τί εἶναι στὰ ἀλήθεια μία ἐπιτυχία; Σειρὰ σφαλμάτων. Κάθε ἀνάταση προϋποθέτει πώση, πτώσεις συνεχεῖς. Ἡ θέσις στηρίζεται στὴν ἀδελφὴ τῆς ἄρση, τὸ ψεῦδος στὴν ἀλήθεια, τὸ φῶς στὸ σκότος, τὸ Ζενιθ στὸ Ναδίρ. Ὅπου Ἰάγος ἐκεῖ Ὁθέλος. Ὅπου χαρὰ ἐκεῖ καὶ λύπη, ὅπου τάφος ἐκεῖ καὶ ἀνάσταση. Κατ' ἀκολουθίαν μία ἐπιτυχία εἶναι γέννημα τῆς ἀποτυχίας. Ἡ νίκη, κάθε νίκη εὐρίσκεται στὸ μεταίχιμον τῶν δύο αὐτῶν πόλων.

Καιρὸς νὰ μερικέψωμε τὸ θέμα μας

Τὸ βρέφος στὴν ἀγκαλιὰ τῆς τροφοῦ μιμεῖται τὸ μειδιάματά της. Ἀντανακλαστικὴ κίνηση, καθόλου συνειδητῆ. Τὸ βρέφος ἀργότερα προσφέρει τὴ συλλαβὴ μα...μα...μα.. Κι' ἡ μάνα πλημμυρισμένη ἀπὸ μιὰ ἀνεκκλάητη χαρὰ καὶ εὐτυχία ξεσπᾷ σ' ἓνα ἀσυγκράτητο ξεφωνητό. «Τὸ εἶδατε τὸ ἐξυπνούλικο, μὲ γνώρισε κι' ὅλας». Μιμητικὴ ἔκφραση, φθογγολογικὰ εὐκολέκφραστος. Τὸ μα...μα.. δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ θ έ λ ω. Θέλει κάτι τὸ βρέφος ἐκφράζει μιάν ἐπιθυμίαν, ἔντονη πολλὰς φορὲς. Τὴν ἔννοια τῆς μαμᾶς θὰ τὴν συλλάβῃ πολὺ ἀργότερα. Συνήθως μιμεῖται ὅ,τι βλέπει, ἐκφράζει ὅ,τι ἀκούει. Γελᾷ ἀσυναίσθητα, μορφαίνει ἀσυνείδητα, κλαίει ὅταν κάτι τὸ στεναχωρεῖ ἢ ὅταν ζητεῖ νὰ φάγῃ. Ἐὰν τὸ παιδί σας μιᾶ ψευδὰ θὰ φταῖτε τὶς περισσότερες φορὲς ἑσεῖς. Διότι πρῶτοι ἑσεῖς ζητήσατε νὰ τοῦ μιλήσητε ψευδὰ. Τὸ ψευδὸ γιὰ σᾶς ἦτο τόσο χαριτωμένο. Ἐὰν τὸ παιδί σας ἔμαθε νὰ ψεύδεται θὰ φταῖτε τὶς περισσότερες φορὲς ἑσεῖς διότι τὸ παροτρύνετε καὶ χειροκροτήσατε τὶς πρῶτες τοῦ ἀναλήθειες, τὶς σκόπιμα διατυπωμένες.

Τὸ παιδί πού πρὶν ἀπὸ τὴν συνειδησιακὴ του ἡλικία, ἔζησε σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα καμωμένη ἀπὸ ὑποκρισία καὶ ψέμμα κινδυνεύει νὰ μὴ γίνῃ ποτὲ ἓνα ἀπὸ τὰ τίμια καὶ εἰλικρινῆ πλάσματα ὅσα ἀποτελοῦν θέλημα τῆς κοινωνίας.

Τὸ σχολεῖο δὲν θὰ ξαναδώσῃ τὴν ἔμφυτη δροσερότητα σ' ἐκείνους πού ἀπὸ πολὺ ἔνωρὶς μολύνθηκαν ἀπὸ τὴν αἰσχροσύνητα..

Ἐὰς καταφύγωμε σ' ἓνα παράδειγμα πὺ ἀναφέρει ὁ Φροῖνετ στὸ βιβλίον «Σχολεῖον καὶ οἰκογένεια».

Στὴν ὁμάδα Α' ἦταν δύο μικρὰ παρσινα χαμίλια. Ὁ Κρ. 4 χρονῶν καὶ ὁ Ζό. 6 χρονῶν, πὺ ἦταν ἀξιολύπητα δείγματα τῶν ἀποβρασμάτων τῆς τρώγλης καὶ τῆς ἀθλιότητος. Ἡ μητέρα εἶχε πεθάνει, ἡ μητροιά του ἀπασχολιόντανε μὲ τὰ παιδιὰ πὺ μένανε μονάχα ὅλη μέρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ μεγαλυτέρου, πὺ φρόντιζε γιὰ τὸ νοικοκυριὸ καὶ ἐπιτηροῦσε ἓνας θεὸς ξέροι πῶς τὰ μικρὰ του κλωσσόπουλα. Κατόπιν ὁ πατέρας πέθανε ἀπὸ ἀτύχημα καὶ τὰ παιδιὰ σέρονταν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι δίχως περιποίηση, δίχως τὴν ἐλαχίστη ἀνθρωπίνη φροντίδα.

Μαντεύετε πόση ἀντιαγωγή προῦποθέτει μιὰ τέτοια κατάσταση κατὰ τὴν διάρκεια τῆς περιόδου πὺ θεωροῦμε τὴν πιὸ εὐδιαπέραστη καὶ τὴν πιὸ εὐαίσθητη.

Ἀναστηλώσαμε σημαντικὰ τὰ ἐκτρώματα αὐτὰ πὺ τίποτε ἄλλο δὲν λογάριζαν παρὰ τὸ φαγοπότι καὶ τὸν ὕπνο. Αὐτὸ βάσταξε πολὺν καιρὸ, χρόνια ὀλόκληρα. Ὁ Κρ. καὶ ὁ Ζό. μεγαλώνανε καὶ συνειδητοποιοῦσαν ὅλο καὶ περισσότερο τίς πράξεις τους. Ἦταν τοποθετημένοι μέσα στὴν τόση ἐνεργητικὴ κοινότητά μας, στίς καλύτερες δυνατὲς συνθηκὲς ἀναμορφώσεως. Εἶχαν ἀνάμεσα στοὺς συμμαθητὲς τους ἐκλεκτὴ τροφή, κανονισμένο ὕπνο, καθαριότητα, ροῦχα κατάλληλα, μάθηση καὶ ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἄλλα παιδιὰ τοποθετημένα στίς ἴδιες συνθηκὲς καὶ τῆς ἴδιας ἡλικίας καὶ πιὸ ἐκφυλισμένα ἀκόμα, εἶχαν στὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα βελτιωθῆ, διαπαιδαγωγηθῆ, ἀναμορφωθῆ θαυμάσια. Ὁ Ζό. καὶ ὁ Κρ. μένανε ἀκόμα σὰν τὰ ἄγρια φυτὰ, πὺ εἶναι πάρα πολὺ προχωρημένα στὴν ἀνάπτυξή τους καὶ πὺ τὰ χαρακτηριστικὰ τους στερεώθηκαν ὀριστικὰ. Ὁ Ζό. καὶ ὁ Κρ. εἶναι τώρα 10 καὶ 12 χρονῶν. Δὲν ἔχουν μῆτε ὁ ἓνας μῆτε ὁ ἄλλος καμμιά συνειδητὴ ἀνάμνηση ἐκείνης τῆς προηγουμένης τῶν ζωῆς πὺ τὰ ἀμετάτρεπτα στίγματα τους φέρουν.

Μὰ τὸ ὑποσυνείδητο, ἀλλοίμονο, εἶναι πιστὸ καὶ πιὸ πεισματάρικο. Οἱ κακὲς συνήθειες πὺ ἀπόκτησαν στὰ πρῶτα χρόνια, φάνηκε πῶς εἶναι ἀδύνατο νὰ ξεριζωθοῦνε. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ δῆτε τὰ παιδιὰ αὐτὰ γιὰ νὰ καταλάβετε πῶς τὰ περασμένα σημάδευσαν σωματικὰ καὶ ψυχικὰ. Ἐχουν μιὰ ἰδιαίτερη ἐπιτηδειότητα στὸ νὰ μεταμορφώνουν τὰ ροῦχα τους ὅσο κατάλληλα καὶ εἶναι σὲ ἀθλια κουρέλια καὶ στὸ νὰ τὰ κάμουν νὰ μοιάζουν ἀπίστευτα μὲ τὰ πρωτινά τους παλιόρουχα καὶ παλιοπάπουτσα. Καὶ ἀπὸ νοητικὴ ἄποψη παρατηροῦμε ἴδια ἐμμονὴ τῶν θλιβερῶν ροπῶν, κακὴ διάθεση, κατσούφιασμα, χυδαιολογίες, τάση στὴν προστυχιά. Ἐχουμε ἐδῶ μιὰ σίγουρη σχεδὸν ὕλικὴ ἀπόδειξη τῆς βεβαίωσής μας: Ἡ ὑποσυνείδητη περίοδος ἄφησε ἀνεξίτηλα σημάδια στὰ παιδιὰ αὐτὰ.

Ποιὰ ποινὴ μπορεῖ νὰ ἐπιβληθῆ στὸν τύπο αὐτὸ τοῦ παι-

διοῦ. Πόσοι ἄλλοι ἀνεξιχνίαστοι λόγοι παραμένουν χωρὶς τὴν προεπούμενη λύση τους. Ποιὸς φταίει; Ποιὸς ὁ ἔνοχος; Ποῦ εἶναι τὸ θῦμα καὶ πού ὁ θύτης;

Συνήθως λέμε: Τὸν τιμωρήσαμε διότι ἔσφαλε. Ἔσφαλε γιατί; Διότι ἔκανε κάτι πὸ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴ λογικὴ μας, στὴ λογικὴ τῶν μεγάλων. Ἐνήργησε ἀντίθετα ἀπὸ ὅτι θὰ ἐνεργούσαμε ἑμεῖς. Ἡ ἐργασία δὲν ἦτο ἀποδοτικὴ ἢ καὶ σωστή, διότι ἐξεκίνησε ἐσφαλμένα. Καὶ διερωτώμεθα. Φταίει πάντα τὸ παιδί; Μήπως φταίει τὸ περιβάλλον, ἡ συναναστροφή, τὸ παράδειγμα τῶν γονέων, ἡ ἀταξία πὸν βασιλεύει ὁλόγουρά του, ἡ ἔριδα τῶν γονέων, ἓνας πονοκέφαλος, μία ἀνησυχία ψυχικὴ, ὁ θόρυβος κ.λ.π.

Μήπως τὸ συνεχὲς χάδι τοῦ πολλὰς φορὰς δημιουργεῖ ἐγωϊστικούς τύπους; Μήπως στερήθηκε τὸ παιχνίδι του, τὸ φροῦτο του, ἢ τὸ μαλώσατε δημοσίως καὶ μάλιστα μπροστὰ σὲ συνομήλικούς του;

Τὰ περισσότερα σφάλματα προκαλοῦνται ἀπὸ μιὰ ἀνισορροπία ἀνάμεσα στὶς ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ καὶ στὴν περίγυρη οἰκογενειακὴ ἢ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωση. Τὸ γέλοιο του ἢ τὸ παιχνίδι του σὰς κτυπᾷ στὰ νεῦρα ὅταν εἴσεῖς εἴσθε στενοχωρημένοι. Τὸ μαλώνετε τότε χωρὶς λόγο. Τραυματίζετε τὴν παιδικὴν του ὑπαρξὴ καὶ δημιουργεῖτε κατάστασι ἀνώμαλη γιὰ τὴν μετέπειτα ζωὴν του. Ἡ ἀνυπακοὴ ὀφείλεται πολλὰς φορὰς σὲ μιὰ παραγγελία πὸν δώσατε νὰ φέρη σὲ πέρας τὸ παιδί σας καὶ πὸν εἶναι δυσανάλογη μὲ τὶς μικρὰς του δυνάμεις. Τὰ περισσότερα σφάλματα ἔχουν σὰ συνέπεια μιὰ ἀρρώστεια, μιὰ ἀδυναμία παροδική.

Ἀναζητεῖστε τὴν αἰτία ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά. Ἡ τιμωρία δὲν εἶναι λύσις. Ἡ τιμωρία δημιουργεῖ ἀπαγοητεύσεις. Εἶναι πρόκλησις ἢ τιμωρία. Ὑβρις σιωπηλὴ πὸν πάντα ὡς ἐπακόλουθο ἔχει μιαν ἀμυντικὴν χειρονομία σωματικὴ ἢ καὶ ψυχικὴ.

Ἄς δώσωμε στὸ παιδί νὰ καταλάβη ὅτι αὐτὸ πὸν ἔκανε δὲν ἦτο σωστό. Πρέπει νὰ ἔχη ἐπίγνωσι τοῦ σφάλματός του, μόνον τότε ἢ τιμωρία παίρνει κάποιον νομιμότητα.

Πρέπει νὰ ἀνησυχήσετε ὅταν τὸ παιδί σας δέχεται ἀγόγγυστα καὶ καρτερικὰ μιαν τιμωρία ἢ καὶ ἀπλὴ ἐπίπληξι. Ἡ ἀνοχὴ στὴν περίπτωσι αὐτὴ πρέπει νὰ σὰς ἐμβάλῃ σὲ σκέψεις. Κανεῖς, μὰ ἀπολύτως κανεῖς δὲν δέχεται τὸν ἄλλο ἀγόγγυστα. Ὁ δεσποτισμὸς καὶ οἱ κυρώσεις δὲν στηρίζουν οὔτε προάγουν τὴν ἀνθρωπίνην ὑπόστασι. Ἡ ἐπίθεσι πάντα ἔχει ὡς συνέπεια τὴν ἀμυνα καὶ τὴν ἀντεπίθεσι. Ἐπιτίθεται καὶ ὁ ἀδύναμος, ὁ δοῦλος, ὁ ἀνάπηρος.

Συχνὰ διαπιστώθηκε ἡ ἀξιοθρήνητη αὐτὴ τάσι. Ὁ χωριάτης, ὁ ἐργάτης πρὸ πάντων, πὸν ὅλη τὴν ἡμέρα ὑποφέρει τὸν γεμᾶτο ἀπὸ ἔπαρσι δεσποτισμὸ κάποιου ἐργοδότου, δοκιμάζουν κάτι σὰν φυσικὴ

ἀνάγκη νὰ προστάξουνε στὸ σπίτι τους ὅπως προστάξανε αὐτοὺς τοὺς ἴδιους. Καὶ εἶναι συνηθισμένο οἱ πιὸ ἀδύνατοι νὰ γίνωνται τότε οἱ πιὸ τυραννικοί. Πρέπει νὰ καταδικάζουμε πάντα, ὅτι εἶναι στὴν οὐσία του εἶναι φανέρωμα ἐπιβολῆς, ἐγωϊσμοῦ, ὅταν ἀποδείχεται ὑποκειμενικὸ καὶ ὄχι ἀντικειμενικὸ, ὅταν εἶναι χυδαία ἀντίδραση ἐνὸς πλάσματος πὸν σκέφθηκε τὸν ἑαυτό του πρῶτα πρῶτα ἀντὶ νὰ ἐνεργῇ γιὰ χάρη τοῦ ἀτόμου, πὸν πρέπει νὰ βοηθήσωμε καὶ νὰ διαπαιδαγωγήσωμε.

Ἡ ποινὴ, ὁποιαδήποτε ποινὴ, ἀφίνει στὴ θύμησή μας τὴν ὀδυνηρὴ ἐντύπωση τῆς ἀδικίας, παρὰ τὸ ἠθικὸ συναίσθημα ἐνὸς ὁποιοδήποτε μετανοιωμοῦ.

Ὅταν ἡ τιμωρία δὲν εἶναι πάρα πολὺ βαρεῖα μὰ συχνή, τὸ παιδὶ συνηθίζει καὶ ὀργανώνει τὴ ζωὴ του ἀνάλογα μὲ τὰ χαστούκια καὶ τὶς ἀπειλὰς πὸν θὰ δέχεται κάθε τόσο. Συνηθίζει στὸ ξύλο ὅπως ὁ ὀπιομανὴς στὸ ὄπιο. Ἡ τιμωρία εἶναι γι' αὐτὸ ἓνα κανονικὸ φαινόμενο. Συνεπῶς ἡ μέθοδος τῆς τιμωρίας δὲν φέρει κανένα ἀποτέλεσμα. Ἄν ἡ τιμωρία εἶναι βαρεῖα καὶ ἐπαναλαμβάνεται συχνά, τότε ὁ κίνδυνος εἶναι μεγάλος. Πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ μικροῦ φτερουγίζει παντοτινὰ ἡ ἀδικία. Ὅλα καὶ ὄλοι τοῦ φταῖνε. Γίνεται ἀδιάφορο, ἀναίσθητο στὸν πόνο. Γίνεται ἓνας μικρὸς τυραννίσκος, ἓνας σαδιστὴς ἄσυνείδητος κακοποιὸς στὰ πρῶτα του βήματα, συνειδητὸς ἐγκληματίας στὰ στερνά.

Στὴν ἀρχὴ τὸ κακὸ δὲν εἶναι τόσο σοβαρὸ. Ἐχομε μπροστά μας ἓνα κακόπαιδο στὴν μορφὴ τοῦ ὁποίου ἀντικρίζομε δόση καλωσύνης καὶ ἀγαθότητος. Ἀργότερα, ὅταν θὰ δεχθῆ περισσότερα ραπίσματα, ἠθικὸ κολασμὸ, περιφρόνηση καὶ ἀποστροφή, τότε ἐξαλείφεται καὶ τὸ τελευταῖο ἴχνος ἀνθρωπιᾶς καὶ στὴν ψυχὴ του ἐγκαθίσταται τὸ μῖσος ἢ ἐκδίκηση, ἢ καταστροφή.

Ἡ ἀδικη τιμωρία ἔχει διαστρεβλώσει ὀλόκληρο τὸ ζωτικὸ μηχανισμὸ τοῦ ἀτόμου. Ἡ τύφλωση τῶν γονιῶν δὲν εἶναι ἐγκληματικὴ ὅσο καὶ ἡ ἀσυνειδησία τῶν κακοποιῶν, πὸν ἔχουν διαπλάσει;

Ἀντὶ νὰ ἐπιβάλετε κυρώσεις φανεῖτε πῶς δυσαρεστηθήκατε ἀπὸ τὰ σφάλματά του καὶ μείνετε σιωπηλοὶ κάμποσες ὄρες χωρὶς νὰ ἀπευθύνεται λόγος στὸν ἔνοχο. Ὑπέφερε ψυχικὰ τὸ παιδί σας δι' ὅτι ἔκαμε; Συναισθάνθηκε τὸ σφάλμα του, ἤδη ἐπετύχαμε στὸ σκοπὸ μας. Ἡ ψυχικὴ συντριβὴ εἶναι καὶ ἐπανόρθωση τοῦ σφάλματος. Εἶναι ἡ μεγαλύτερα νίκη. Τὸ καλύτερον παιδαγωγικὸν μέσον.

Ἐὰν ἐξακολουθῆ νὰ ἐμμένῃ, τότε μεταχειρισθεῖτε τον σὰν ξένο καὶ ἀνεπιθύμητο. Θὰ συναισθανθῆ ὀδυνηρὰ τὴν ἀποδοκιμασία πὸν περικλείει μιὰ παρόμοια διαγωγή καὶ βαθύτατα μετανοιωμένο θὰ σᾶς ζητήσῃ ταπεινὰ νὰ ξαναποχτήσῃ τὴν ὄλο ἐνέργεια καὶ ἀγάπη θέσης του. Μιὰ τέτοια κύρωση εἶναι ἡ πιὸ ἠθικὴ καὶ ἡ πιὸ ἀποτελεσματικὴ.

Κάθε τιμωρία είναι ἐξευτελιστική γιὰ ὅποιον τὴν ὑφίσταται, γιὰτὶ δὲν εἶναι παρὰ μία ἐκδήλωση βίας καὶ ὤμότητος. Περικλείει μέσα της ἓνα μεγάλο ποσοστὸ ἀδικίας. Ἡ τιμωρία εἶναι μία ἀντίδραση ὤμῃ καὶ ἀνώμαλῃ ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ ἓνα ἐξ ἴσου ἀνώμαλο σφάλμα, ποὺ ὁ ἠλικιωμένος μπροστὰ του δὲν ξέρει ἢ δὲν μπορεῖ νὰ υἱοθετήσῃ ἄλλη στάση ἀπὸ τὴ βία.

Πολλὲς φορὲς τιμωρεῖτε καὶ χτυπᾶτε χωρὶς λόγο, ἔπειτα εὐθὺς ἀμέσως, προσφέρετε στὸ παιδί σας περισσότερα ἀπὸ ὅσα ζητοῦσε. Ἐπιπολαία καλωσύνη τὴν ὁποῖαν πολὺ σύντομα θὰ πληρώσετε πολὺ ἀκριβᾶ. Μία τέτοια τιμωρία δὲν εἶναι παρὰ μία νευρική ἀναταραχὴ στὴν ἀξιόθρηνητὴ σειρὰ τῶν συνθηκολογήσεων. Διπλὸ σφάλμα, πλάνη διπλή.

Ἀποκλείομε ἀπόλυτα τὴν σωματικὴ τιμωρία. Ἐχετε στὴ διάθεσή σας τόσες ἄλλες τιμωρίες μὲ ἀναμφισβήτητα καλὰ ἀποτελέσματα. Μὴν τοῦ σιερῆτε τὸ φροῦτο του, τὸ φαγητό του ἢ τὸ παιχνίδι του. Ἀποτελοῦν τὶς πιὸ βαρεῖες τιμωρίες ποὺ μπορούσατε νὰ ἐπιβάλλετε. Γιὰ τὸ παιδί ποὺ δὲν παίζει ἔξω μὲ τοὺς συνομήλικούς του οἱ ὥρες αὐτὲς προσθέτουν ἠθικὴ ὀδύνη ἀπόλυτα δυσανάλογη μὲ τὸ σφάλμα ποὺ διέπραξε ἢ δὲ ὑποσυνειδήτη ἀνάμνησή της θὰ ἐντυπωθῆ βαθειὰ στὴ μνήμη τοῦ τιμωρημένου. Ἐνα χαστούκι ἢ μιὰ κλωτσιὰ προκαλοῦν μιὰ σωματικὴ ἀντίδραση, ἢ ταπείνωση γίνεται καταθλιπτική, ἢ ὑπερηφάνειά του προσβάλλεται βαθύτατα καὶ ἢ προσβολὴ αὐτὴ θὰ φανερωθῆ εἴτε μὲ ἓνα εἶδος ντροπῆς ποὺ θὰ δώσῃ ἀφορμὴ γιὰ τὸ ξέσπασμα μιᾶς κρίσης θυμοῦ ἢ καὶ δακρύων, ἴσως ὅμως νὰ ἀντισταθῆ νὰ ἀπειλήσῃ καὶ νὰ ἀπαντήσῃ κατὰ παρόμοιον τρόπον. Νὰ σαρκάζῃ νὰ πεισμῶνῃ ἐνῶ οἱ γύρω νὰ γελοῦν.

Μὴν κακολογεῖτε τὸ παιδί σας μπροστὰ στοὺς συμμαθητὲς του, τὸ ρίχνετε ἔτσι στὴν ἀνυποληψία, τὸ μετεφέρετε σὲ μιὰ κατάσταση ὑποταγῆς καὶ κατωτερότητος. Δὲν ἀποδέχεται παρὰ φαινομενικὰ τὶς αὐστηρὲς σας νουθεσίες.

Ἡ ἀπουσία τῆς τιμωρίας δὲν φθάνει γιὰ νὰ χαρακτηρίσῃ μιὰν παιδευτικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἐπάρχουν οἰκογένειες ὅπου τιμωροῦν ἐλάχιστα, ἐκεῖ ὅπου ποῖος ἀμφιβάλλει ὅτι βασιλεύει μιὰ ἀτμόσφαιρα νευρικότητος καὶ δυσθυμίας.

Τὸ παιδί μιμεῖται ὅ,τι βλέπει καὶ ἀκούει. Ἴσως στὴν ἀρχὴ νὰ δέχεται παθητικὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴ. Ἀργότερα ὅμως ἀντενεργεῖ, γίνεται ἐριστικὸ, ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ τὶς θελήσεις του, ἐλεμβαίνει στὶς συζητήσεις τῶν μεγάλων καὶ γενικὰ προσπαθεῖ νὰ φαίνεται ὅτι ἐνεργεῖ τελείως ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τοῦ ζητοῦμε. Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἢ οἰκογενειακὴ ἀγωγή χροσσοκοπεῖ ἀγιάτρευτα.

Ἐσεῖς οἱ γονεῖς προσπαθεῖτε νὰ γίνετε πρότυπα ἐναρέτων πράξεων. Μὴν κακολογῆτε, μὴν ἀσχημονῆτε. Μεταβάλλετε τὸ σπιτικὸ

σας σ' ἓνα ἤρεμο οἰκογενειακὸ περιβάλλο, ὅπου νὰ βασιλεύῃ ἡ κατανόηση, ἡ ἀγάπη, ἡ διαλλακτικότητα. Προπαντὸς ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ καλωσύνη. Οἱ συνομιλία σας νὰ γίνῃ χαμηλόφωνα, οἱ παραγγελίες σας νὰ μὴν ἔχουν τὸν τόνον τῆς ἐντολῆς ἢ καὶ τῆς διαταγῆς. Ὁ δεσποτισμὸς δὲν εἶναι ἴδιον τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων. Οἱ ἀπειλὲς καὶ τὰ ξεφωνητὰ εἶναι ὄπλα τῶν ἀδύναμων ἀνθρώπων.

Λύσατε τὶς διαφορὲς σας μέσα σὲ ἓνα κλίμα πολιτισμένο, εὐγενικό. Ἀποφεύγετε νὰ δώσετε χαρακτῆρα ἀπολογίας σὲ κάθε σας ἐξήγηση. Ἀπολογοῦνται συνήθως οἱ κατηγορούμενοι, οἱ ἔνοχοι. Μεταξὺ δύο ἀνθρώπων ποὺ ἐπλάσθησαν νὰ δημιουργήσουν μίαν ὑπαρξὴ ἀνθρωπίνη, πρέπει νὰ βασιλεύῃ τὸ πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς. Ἀπέναντι στοῦ δημιούργημα σας ὀφείλετε νὰ θυσιάσετε τὶς μικροδιαφορὲς σας, τὸ ἐριστικὸ σας πνεῦμα. Ἀρθῆτε στοῦ ὕψος τῆς ἀποστολῆς σας, ὁ τίτλος τοῦ γονέως προϋποθέτει θυσίες.

Ἐνσταλάξετε στὴν ψυχὴ του μόνον τὴν ἀγάπη, τὴν ὁμόνοια, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐγενείας.

Κάνετε το νὰ διακρίνῃ τὸ ἀγαθὸ ἀπὸ τὸ πονηρὸ, τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, τὸ ἠθικὸ ἀπὸ τὸ ἀνήθικο. Γεφυρῶστε κάθε χᾶσμα ποὺ ἀνοίγεται στοῦ διάβα του. Στομώσατε τὶς ἀντιθέσεις, ἀμβλύνατε τὰ πάθη του, ἀνακουφίσατε τὸν πόνο του.

Ὁδηγήσατέ το στοῦ φῶς, στὴν ἀλήθεια, στὴ χώρα τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς εἰρήνης. Μόνον ἔτσι θὰ πάψωμε νὰ τὸ τιμωροῦμε, μόνον ἔτσι θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς, καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ παιδιοῦ σας θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν στὴν ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς.

ΕΚΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Τὸ παιδί, ἔλεγε ὁ Πετσαλότσι, εἶναι μία δύναμη πραγματική, ζωντανή, αὐτοενεργητική, πὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ὑπαρξης ἐνεργεῖ ὀργανικὰ πάνω στὴ δική της τὴν ἀνάπτυξη.

Δὲν εἶναι μηχανή, οὔτε καὶ πηλὸς¹ στὸν ὁποῖον νὰ ἀποτυπώσωμε τὴν σφραγίδα μας τὴν προσωπική. Εἶναι ὄντοτης μὲ αὐτοτέλεια, ὑπαρξη ἱκανὴ νὰ ἀποτελέσῃ κάτι τὸ ξεχωριστό, τὸ καθαρὰ ἀτομικό, τὸ ἀπόλυτα προσωπικό δικό του. Μπορεῖ νὰναι παιδί μας μ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πὺ εἶναι καὶ δεύτερος ἑαυτός μας, ἀκριβὲς ἀντίγραφόν μας, σωσίας μας. Πηγάζει ἀπὸ μᾶς, μὰ μέσα του φέρει ὅλους τοὺς σπόρους καὶ ὅλους τοὺς ἀνέμους τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Φέρει μαζί του πάντα τὴ σφραγίδα του, τὸν ἀτομικό του τύπο, κάτι τὸ ἰδιαίτερο πὺ τὸ χαρακτηρίζει. Μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπαρξή του στὴ ζωὴ, ὡς κάτι ξεχωριστό. Εἶναι ἓνα μπουμπούκι ἔτοιμο ν' ἀνοίξῃ, ἓνα σύνολο ἐμπυχωμένο, ἓνα ἔμβροιο ἀπὸ δημιουργικὲς καὶ ἐνεργειακὲς δυνάμεις, πὺ ἐνωμένες σὲ μιὰ ἀδιάσπαστη ἐνότητα ἀκτινοβολοῦν πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις τῆς ὑπαρξης καὶ ἀπορροφοῦν ἔξ ἴσου αὐτὴν τὴν τελευταία ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρές. Αὐτὴν τὴν δύναμη πρέπει νὰ τὴ σεβόμαστε καὶ νὰ τὴ βοηθᾶμε ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό. Νὰ γίνωμε κοίτη καὶ νὰ δεχόμαστε τὴν ἐνεργητικότητά του. Ὅμαλὰ καὶ ἀβίαστα νὰ τὸ ὀδηγήσωμε στὴ θάλασσα, στὸν Ὀκεανό, στὴ ζωὴ, στὴν κοινωνική ζωὴ ὅπου θὰ δώσῃ ἀνθη καὶ καρπό.

Μὴ ζητήσετε νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρεσκείας σας. Μὴν τοῦ ἐπιβάλλετε ἀπὸ τώρα νὰ κάνῃ ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος. Τὸ παιδί εἶναι παιδί καὶ παιδί σημαίνει παιχνίδι. Παίζοντας ἀναπτύσσεται τὸ παιδί σωματικά, πνευματικά, ἠθικά. Μέσα στὸ παιχνίδι ἀναμορφώνεται, μέσα σ' αὐτὸ γίνεται μιὰ ζωντανὴ μορφοποιὸς δύναμη. Παίζοντας ὀξύνη τὴν κρίση, πλουτίζει τὸν αἰσθητικό του κόσμο καὶ τὸ κάνει ἱκανὸ νὰ δημιουργήσῃ ὅλες ἐκεῖνες τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος. Θεῖον δικαίωμα τοῦ παιδιοῦ εἶναι, νὰ εἶναι πρὸ παντός ἄλλου : παιδί.

Ἡ ἱκανότητα γιὰ μιὰ σωστὴ δουλειά, μποροῦμε νὰ ποῦ-

με ὅτι συνδέεται στενότερα μὲ τὴν ἱκανότητα πρὸς τὸ σωστὸ παιχνίδι. Ὅτι μεταξὺ των δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀντίθεση ἀλλὰ βαθειὰ καὶ ὀργανικὴ σύνδεση.

Μέσα στὸ παιχνίδι καὶ μὲ τὸ παιχνίδι θὰ ἰδῆτε τι ἀρέσει στὸ παιδί σας. Μελετώντας τὰ παιχνίδια καὶ τὶς προτιμήσεις του θὰ βαθμολογήσετε τὴν κλίση του, τὶς διαθέσεις του, τὶς ἀτομικὲς του φιλοδοξίες. Μὴν τὸ ἐμποδίζετε νὰ προχωρήσῃ στὸ δρόμο του καὶ νὰ προκόψῃ. Εἶναι τόσα λιγοστὰ καὶ τελείως ἀνεπαρκῆ τὰ ἔξῃ χρόνια τῆς φοιτήσεώς του στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο πὺ εἶναι ἀνίσχυρα νὰ τὸ κάνουν ἱκανὸ νὰ διαλέξῃ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρεσκείας του.

Φαντασία καὶ ὄνειροπόληση εἶναι τὸ παιδί. Παίξει καὶ γελᾷ, τρέχει καὶ χορεύει χωρὶς ὑπολογισμό. Ὅλος ὁ κόσμος τοῦ ἀνήκει καὶ ὅλα ὑποτάσσονται στὴ θέλησή του.

Μὴ ζητεῖτε λοιπὸν νὰ δεσμεύσετε τὴν ὁρμὴ τῆς καρδιᾶς, σκοτώνετε ἔτσι τὸ νοῦ, τὴ νόηση. «Ὁ δρόμος γιὰ τὴν κεφαλὴν πρέπει νὰ ἀνοιχθῇ διὰ τῆς καρδιᾶς». Καὶ ὅταν θελήσετε νὰ σταματήσετε τὸ ρυθμὸ τῆς καρδιᾶς, νεκρώνετε τὸ νοῦ. Γίνεσθαι προκροῦσται τῶν παιδιῶν, Ἡρώστρατοι ἱκανοὶ νὰ καταστρέψετε ὅ,τι ὁ χρόνος σὲ διάστημα τῶν ἑτῶν ἐδημιούργησε.

Μὴν τορπιλίζετε τὸ ἔργο τοῦ Σχολείου, μὴ ναρκοθετῆτε τὴ βασιλικὴ στρατά τῆς ἀνθρώπινης ἀνάπτυξης, μὴν ὑποτιμᾶτε καὶ παραμελεῖτε τὴν παιδικὴ εὐγένεια. Θαυμάσατε τὴ φυσικὴ ἀνάπτυξη τοῦ πλάσματος πὺ μεγαλώνει καὶ ὅλο ἀνεβαίνει.

Τὸ παιδί σας μόνο πὺ σὰν ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐκλογῆς, θὰ διαλέξῃ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρεσκείας του. Τὸ σχολεῖο θὰ φροντίσῃ νὰ καλλιεργῆσῃ καὶ νὰ διευκολύνῃ νὰ βροῦν διέξοδο οἱ κληρονομικοὶ ἢ καὶ οἱ ἐπίκτητοι τάσεις καὶ διαθέσεις του. Ἀπὸ μέρους σας ζητοῦμεν κατανόηση καὶ εἰλικρίνεια.

Διὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν ὅμως σὲ μιὰ ὀρισμένη κατεύθυνση αἱ ἰδιαίτερες κλίσεις ἑνὸς κανονικοῦ παιδιοῦ πρέπει ὅπως ἔτονίσαμε, νὰ περάσουν ἀρκετὰ χρόνια. Οἱ ἰδιοφυῖες μποροῦν νὰ ἐκδηλωθοῦν καὶ νωρίτερα, ἀλλὰ αὐτὲς εἶναι ἐξαιρέσεις.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλεόν σοβαρὰ καὶ δύσκολα προβλήματα. Γιὰ νὰ διαλέξῃ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρεσκείας του πρέπει πρῶτα, ἀπ' ὅλα νὰ ἀναπτύξῃ ὅλες ἐκεῖνες τὶς δεξιότητες πὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ κἀνῃ σωστὴ ἐκλογὴ, ἀλάνθαστη. Τὸ ἐπάγγελμα νὰ τοῦ γίνῃ πάθος. Αὐτὸ θὰ εἰπῇ κλίση, ροπὴ. Νὰ γίνῃ καθόλα ὀριμονὰ δεχθῇ στὸ εἶναι του ὅτι ἀνταποκρίνεται στοὺς δέκτες τῆς ψυχῆς του. Νὰ γίνῃ δέκτης καὶ πομπός. Νὰ ἀφομοιώνῃ καὶ νὰ ἐμπεδώνῃ τὸ ἄγνωστο ὕλικό. Νὰ γίνῃ κύριος ὅ,τι ὁ νοῦς συνέλαβεν ὡς σκέψη καὶ νὰ τὴν ἐνσαρ-

κώση. Νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸ παιδί, ὅ,τι συγγενεύει μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς παρορμήσεις τῆς ψυχῆς του. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ ἀφυπνισθοῦν καὶ νὰ ἐξασκηθοῦν οἱ δυνάμεις ἐκεῖνες τοῦ πνεύματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ χαρακτῆρος μὲ τὶς ὁποῖες ἀναγνωρίζομεν τὴν εἰδικὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπαρξης, τότε δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι οἱ δυνάμεις θὰ ἀποδειχθοῦν ἐντελῶς δόκιμοι, ὅταν λίγο ὕστερα χρειασθῇ νὰ συνενωθοῦν στενωτάτα γιὰ μιὰ ὁρισμένη ἐπαγγελματικὴ περιοχὴ.

Ἄλλα σὺτὰ γιὰ νὰ γίνουν χρειάζεται χρόνος. Ἀπαιτεῖται τὸ παιδί νὰ ἀναπτυχθῇ ὁμαλά, ἀβίαστα. Γερὸ σῶμα, κανονικὸ μὲ ἀνάλογες πνευματικὲς καὶ ψυχικὲς δεξιότητες.

Ἀργότερα, πολὺ ἀργότερα θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐπάγγελμα. Διότι ἐπάγγελμα εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα τῶν ἐπὶ μέρους δεξιοτήτων. Ἐπάγγελμα εἶναι ψυχικὴ ἐργασία κατὰ τὸν Wundt, μιὰ τέτοια ἐργασία εἶναι ὑπερπήδηση ἐμποδίων πού γίνεται μὲ ψυχικὴ προσπάθεια. Μὴν ἀφαιρεῖτε τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ ἔργο. Ἐμφυσήσατε καὶ ὑποδαυλίσατε τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ ὅταν ἀφήσετε ἐλεύθερο τὸ παιδί σας νὰ διαλέξῃ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας πού θὰ ἀνταποκρίνεται στὶς κλίσεις καὶ στὶς δεξιότητές του.

Κατὰ τὸν Höhdht τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀγωγῆς μιᾶς ἐποχῆς καὶ ἐνὸς λαοῦ μὲ τὴν περιεκτικὴν αὐτῆς ἀφθονίαν καὶ πραγματικότητα, εἶναι ἱστορικὰ προσδιορισμένον καὶ διαμορφωμένον. Πρὸς τοῦτο συναντῶνται ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος αἱ ἀτομικαὶ προδιαθέσεις καὶ ὁ καταρτισμὸς γιὰ τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ ἀντίστοιχο ἐπάγγελμα μὲ τὴν ἐνάρθρωσίν του μέσα στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἔτσι κατὰ πρῶτον γεννᾶται ἡ πραγματικότης τῆς ἀγωγῆς, δυνάμει τῆς ὁποίας ἓνας ἄνθρωπος ἐξελίσσεται μέσα στὴν ἐποχὴν του, μέσα στὸ λαὸν του καὶ μέσα στὴν κοινωνίαν του.

Κανένας βεβαίως δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ τὸν ἀμείλικτον νόμον πού τοῦ παρέχει ὁ ἱστορικὰ καθωρισμένος κόσμος τῆς πραγματικῆς ἐποχῆς. Οἱ ἀτομικὲς κλίσεις καὶ προδιαθέσεις γίνονται πραγματικαὶ μαζὶ μὲ τὰ συγκεκριμένα ζητήματα καὶ τὶς συγκεκριμένους εὐκαιρίας. Κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἔχῃ κλίση μόνον δι' ἐκεῖνο πού εἶναι δυνατόν μέσα στὴν ἱστορικὴ καὶ πολιτιστικὴ πραγματικότητά τῆς ἐποχῆς του.

Σωστὸν κ' αὐτό. Τὸ ἀγῶγι ξυπνᾷ τὸν ἀγωγιάτη. Συγγενεύει κανεὶς μὲ τὸ πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει. Διαλέγομε ἐπαγγέλματα μέσα στὰ ὁποῖα ζοῦμε καὶ κινούμεθα. Θὰ ἦτο παραλογισμὸς ἂν τὸ παιδί σας εἶχε τὴν τάσιν νὰ γίνῃ καμηλαγωγός. Ἀπὸ ποῦ, ὡς ποῦ;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅταν ζητοῦμε νὰ ἐπιβάλωμε στὸ παιδί μας ἓνα εἶδος ἐργασίας, τότε τοῦ προξενοῦμε λύπη καὶ τὸ κάνομε σκλάβον. Στὴν ἀρχὴ ἐξανίσταται κατὰ τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἐσωτερικά, ἔπειτα ἔξωτερικά τὴν ἐκτελεῖ ὅσο μπορεῖ κακῶς ἀπὸ πείσμα, γιὰ νὰ περισώσῃ τὸ

ἐγώ του καὶ τὴν ἐγκαταλείπει σὰν ἰδῆ ὅτι ὑπάρχει κάποια διέξοδος. Κάθε παρομοία διέξοδος τοῦ φαίνεται ἠθικὰ δικαιολογημένη διότι πιστεύει ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐκδικεῖται γιὰ τὴν ἀδικίαν ποῦ τοῦ ἔγινε, γιὰ τὴν κακομεταχείριση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του.

— Μὴ θελήσετε νὰ ἰδῆτε ν' ἀποτύχη στὴ ζωὴ τὸ παιδί σας. Θᾶναι γιὰ σᾶς πληγὴ πυορροοῦσα, διότι σεῖς ὑπῆρξατε ἢ αἰτία τοῦ κακοῦ. Θὰ τὸ βλέπετε νὰ ξοδεύη ἄσκοπα τὶς δυνάμεις του χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ θὰ πονᾶτε καὶ θὰ ὑποφέρετε. | Ἔτσι εἶναι, ὅταν ὁ νοῦς, ἢ ψυχὴ ἰδίως, δὲν προσυπογράφει τὸ ἔργο τῶν χειρῶν μας, τότε τὸ ἔργο αὐτὸ θᾶναι νεκρό, ἄψυχο, ψεύτικο. Ἐκεῖνο ποῦ χαρακτηρίζει ἓνα ἔργο εἶναι ἢ πνοὴ τοῦ δημιουργοῦ του. Τὸ πάθος τῆς ἐπίδοσης φέρη τὸν νικητὴ πρὸ τοῦ τέρατος. Ἡ ἄμιλλα εἶναι προῖόν μιᾶς τάσεως τῆς ψυχῆς πρὸς ἓνα ἀντικειμενικὸ σκοπὸ. Δὲν νοεῖται ἐξάσκησις χωρὶς πόθο, δὲν νοεῖται ἐργασία χωρὶς ζῆλο, ἐπάγγελμα χωρὶς ροπή.

— Γιὰ νὰ γίνης κύριος τῆς γῆς, ἄριστος γεωργός, θὰ πρέπη πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ ἀγαπᾶς τὴν γῆ αὐτῆ. Νὰ σκύβης στὰ σπλάχνα της καὶ ν' ἀφουγκράζεσαι τοὺς κτύπους της, νὰ ἰδρωκοπᾶς ἀναποδογυρίζοντας τὸ χῶμα ποῦ θὰ καρπίση. Νὰ γίνης ἓνα μ' αὐτῆ. Πάνω ἀπ' ὅλα νὰ ἐμφυσήσης πνοὴ στὸ ἔργο σου νὰ φέρη τὴ σφραγίδα σου. Ἡ προσπάθειά σου νὰ μὴν προδίδη οὔτε ἴχνος σκιᾶς ἢ δειλίας. Νᾶναι φῶς, ἀλήθεια. Αὐτὸ θὰ πῆ ἐργασία, αὐτὸ θὰ εἰπῆ γεωργός, ἓνας εἰλικρινῆς φίλος τῆς γῆς ποῦ τὴν ἀγαπᾶ καὶ ἀνταγαπᾶται, ποῦ ὑποφέρει γι' αὐτήν, ποῦ ζῆ γι' αὐτὴ καὶ ποῦ ἀποζῆ ἀπὸ αὐτῆ.

Τὸ ἴδιο θὰ λέγαμε γιὰ ἓνα γιατρό, δικηγόρο, δικαστή. Ὁ πρῶτος θὰ ἦτο ἄξιος τῆς ἀποστολῆς του ἂν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὴ κλίση του πρὸς τὴν ἰατρικὴν εἶχε καὶ ἓνα ποσοστὸ οἴκτου μέσα του. Ὁ δεύτερος, κοντὰ στοὺς πόθους του γιὰ τὴ δικανικὴ του ἐπιστήμη, διέπετο ἀπὸ μεγαλυτέρα εἰλικρίνεια, ὁ τρίτος θὰ ἔπρεπε νὰ γεννηθῆ ἀνώτερος ἀνθρώπος, προσωπικότητα, τέλειος στὴν ψυχὴ καὶ στὸ νοῦ.

Μόνον κάτω ἀπὸ τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς θὰ δημιουργηθοῦν ἐκλεκτοὶ ἀνθρώποι, ἱκανοὶ νὰ ἀντιπαλαίσουν μὲ ὅλες τὶς ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς. Ὑπεραμύνεται καὶ πεθαίνει κανεὶς μιᾶς ἰδέας ποῦ πιστεύει. Κατὰ τὴν πάλην αὐτὴν πάντοτε θὰ προκύψη κάτι τὸ ὠφέλιμο γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν κοινωνία, τὸ Ἔθνος. Τὸ σχολεῖον θὰ σταθῆ πάντοτε βοηθὸς καὶ φίλος κάθε ὠραίου καὶ δυνατοῦ. Μὲ τὴ συνδρομὴ σας, ὦ γονεῖς, ἔχομε χρέος νὰ φροντίσωμε νὰ προετοιμάσωμε τὰ παιδιά μας γιὰ τὴν ἀριώτερον κατάρτισή τους πάνω στὶς κλίσεις καὶ στὶς ἐπιδιώξεις τους. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἀγῶνας θὰ συμπληρώσουν τὰ ὑπόλοιπα.

ΤΟ ΨΕΜΜΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

Τὸ παιδί εἶναι φαντασία, καὶ ἡ φαντασία ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα καὶ τὸν ὀρθολογισμό. Τὸ παιδί δὲν εἶναι ἕνας μικρὸς ἄνθρωπος, μόνον τὰ παιδιά τῶν ἡλικιωμένων γονέων εἶναι μικροὶ γέροι. Συνεπῶς θὰ πρέπη νὰ τοποθετήσουμε τὸ κάθε ἀντικείμενο στὴ θέση του καὶ νὰ τὸ κρίνωμε ἀπὸ τὴ σκοπιά του. Ἔτσι οἱ κρίσεις μας θὰ εἶναι δίκαιες γιὰ νὰ ἀποδώσωμε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι.

Τὸ βρέφος ὅλα τὰ συλλαμβάνει συγκεχυμένα. Οἱ αἰσθήσεις ἀδύναμες νὰ ἀνταποκριθοῦν καὶ νὰ καταγράψουν τὴν ἀληθοφανῆ ὑπόσταση τῶν ἀντικειμένων, τὴν ἀποδίδουν λανθασμένα, ἀπίθανα.

Τὸ παιδί ζῆ σ' ἕνα κόσμον δικό του, ὀλότελα δικό του, τελείως διάφορο ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἐνηλίκων. Κρίνει ὅλα ὄχι σύμφωνα μὲ τὶς δικές μας ἠθικὲς ἐκτιμήσεις, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀτομικὲς του ἀρχὲς καὶ σκέψεις.

Τὰ πάντα μυθοποιεῖ τὸ παιδί, γιὰ τὸ ἴδιο εἶναι μῦθος. Βρίσκει ἀνεκκλήρητῃ ἀγάπῃ στοὺς μῦθους πού ἀκούει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς γιαγιάς ἢ τοῦ παπποῦ. Σκῦψτε νὰ δῆτε τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ἀγωνία του τὴν ὥρα πού διηγεῖται ἢ γιὰ τὸ μῦθον τῆς σταχτοπέμπελης ἢ γιὰ τοὺς δράκοντες. Εἶναι ὅλο προσοχή. Τίποτε δὲν τοῦ ξεφεύγει. Ἀκουμπισμένο στὰ γόνατά της ρουφᾷ τὴν κάθε της λέξη. Καὶ ὅταν κάποιος κόμπος δένει τὴ μιλιὰ της, τότε ὁ μικρὸς ξεφωνίζει: — Καὶ ὕστερα — λέγε γιαγιά; Κι' αὐτὴ μὲ χαρακτηριστικὴ διάθεση συνεχίζει τὸ παραμῦθον. Τὸ ψέμμα. Ἐνα μελοποιημένο ψέμμα εἶναι τὸ παραμῦθον τῆς γιαγιάς.

Ἡ Μυθολογία εἶναι ὁ προάγγελος τῆς ἀλήθειας. Ὁ μῦθος ἐγέννησε τὴν ἱστορία. Εἶναι σκαλοπάτι πού ὀδηγεῖ τὸ παιδί ἀπὸ τὴ χώρα τῶν φαινομένων στὴ χώρα τῆς πραγματικότητος. Ἡ Ὀδύσσεια, ἡ Ἰλιάδα ἀποτελοῦν τὰ ὑπόβαθρα πάνω στὰ ὁποῖα ἐστηρίχθη καὶ ἐμεγαλουργήσε ὁ 4 π.Χ. αἰώνας. Ἔτσι μπορεῖ νὰ βρῆ δικαίωση ἡ Παλαιὰ Διαθήκη στὴν ἱστορία τῶν Ἑθνῶν.

Οἱ Μυθικοὶ χρόνοι ἀποτελοῦν ἀπαραίτητη τροφή γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ὄλων τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν δεξιοτήτων τοῦ παιδιοῦ.

Ένα ψέμμα σεοβρισμένο με τόση τέχνη και δύναμη. Ένα ψέμμα κατωμένο πάνω στα μέτρα του παιδιού μας. Μύθος είναι το παιδί και ζή στην ατμόσφαιρά του.

Η μυθομανία δέν σημαίνει ψέμμα. Είναι μία πάθηση τής φαντασίας. Νά ζήση με δρόση, χείμαρρος ἄθλων. Τό παιδί μιλάει για να μιλήση. Πέφτει στην ἴδια του τήν παγίδα. Γίνεται λιγο-πολύ θυμα του ἑαυτοῦ του. Είναι μιὰ μέθη ὀμιλίας, κάποτε και ἕνα παραμῦθι ἀληθινό. Ὑποδύεται ῥόλο Ἡρακλῆ, Θησέα, Ὀδυσσέα, Ταρζάν. Οὐρανοβατεῖ. Χρειάζεται κάποια προσγείωση.

Καιρός να ἐπέμβωμε. Πρέπει να ἀντικαταστήσωμε τή θέση τής γιαγιᾶς τής παραμυθοῦ. Ἀρκετὰ μᾶς διασκέδασε τό παιδί ἔμε τὰ φαντάσματα και τοὺς δράκοντες. Θὰ πρέπη να τὰ μεταφέρωμε σ' ἕναν κόσμο πραγματικό, κατωμένο ἀπὸ μικροευνῆνες, ἀπὸ μικροῦποχρεώσεις.

Ἐφθασε ἡ στιγμή πού πρέπει να τὸ φέρωμε σὲ ἄμεση ἐπαφή με τὰ ἀντικείμενα. Νά λάβη σαφῆ εἰκόνα τοῦ κάθε πράγματος. Νά δημιουργήση σαφεῖς περιστάσεις. Ν' ἀγγίξη τὸ κάθε τί. Νά ἀσκήσωμε τὴν ἀκοή του να συλλάβη τὴν ἠχὼ κάθε δονιζομένου σώματος, πιστά, μελωδικά. Ἡ παραφωνία εἶναι μιὰ μορφή ψευτιᾶς. Νά γευθῆ ὅσα εἶναι δυνατόν για να ξεχωρίση τὸ πικρὸ ἀπὸ τὸ γλυκὸ, τὸ γλυκὸ ἀπὸ τὸ ἀρμυρὸ, τὸ στεφὸ ἀπὸ τὸ ὑπόξυνο. Δημιουργώντας ἀληθεῖς παραστάσεις θὰ τις ἐπενδύει και με σκέψεις ἀληθεῖς, ἔτσι αὐτόματα τὸ ψέμμα θὰ παραμερίζεται και ὅτι ἀπὸ δῶ και μπρὸς θὰ κἀνη τὸ παιδί θὰ εἶναι ἀληθινό, πραγματικό.

Ἡ ἀπορία του τὴν ὁποῖαν ἐκφράζει με τὴ δισύλλαβο λέξη **γιατί** εἶναι ἡ ἀφύπνιση τής συνειδήσεως. Τό παιδί ἀπὸ τὴν ὄνειρο-πόληση σιγὰ-σιγὰ μπαίνει στή χώρα τής ἀλήθειας. Τὸ ἡμίφως τὸ κουράζει, οἱ δράκοι και τὰ φαντάσματα ἀπόλυτα δέν τὸν συγκινοῦν. Ζητεῖ τώρα να ψάσση τὴν ὄψη τοῦ κάθε ἀντικειμένου. Δέν περιορίζεται στὸ περίγραμμα. Ἡ ἐπιφάνεια δέν τὸ ἱκανοποιεῖ. Σπάζει τὸ παιχνιδάκι του για να ἰδῆ τὸ περιεχόμενό του. Καὶ ἐκεῖ πού οἱ δυνάμεις του βουβές, ἀνίσχυρες ἀδρανοῦν τότε καταφεύγει στή βοήθειά μας και ζητεῖ να τὸ λυτρώσωμε ἀπὸ τὴν ἀγωνία πού τὸ κατέχει.

Τὸ γιατί τοῦ παιδιοῦ, σημαίνει ἐγρήγορη νοητική. Παραμέρισμα τής φαντασίας, σύλληψη τής εἰκόνας τοῦ ἀντικειμένου σὴν πραγματική της ὑπόσταση. Τώρα αἰσθάνεται ἀλλὰ και ἀντιλαμβάνεται. Ἡ ἀντίληψη προῦποθέτει μαθητεία, ἡ κρίση πείρα. Πρῶτα ἔχομε τὴν αἰσθη-ση, ὀλίγο ὕστερα ἔχομε μιὰ μερικὴ ἀντίληψη και τελικὰ φθάνομε σὴν ὀλοκληρωτική ἀντίληψη. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο στάδιο τής ἀντιλήψεως τὸ ὑποβοηθοῦμε, προσφέροντας σαφεῖς, ἀληθινές ἀπαντήσεις στὸ γιατί τοῦ παιδιοῦ μας.

Ἔτσι τὸ παιδί ἀπὸ τὸ ἀφηρημένο μπαίνει στὸ συγ-

κεκριμένο, από το άπατηλό στο άληθινό, από την αυταπάτη στην επίγνωση, από το αίσθημα στην αντίληψη. 'Η γιαγιά παραγκωνίζεται, ο μύθος παύει να έχει την συγκλονιστική του επίδραση. "Έχετε γειά Πολύφημοι και 'Ηρακληδεΐς, σᾶς αγαπῶ διότι με συντροφέψατε στις δύσκολες μέρες που πλημμυρισμένος από αίσθημα και μόνον από αίσθημα, ζούσα κοντά σας, ανέπνευα τὸν ἀέρα που σεις ἀναπνέατε, συνέπασχα, ἀγωνιοῦσα, ἐλάβαινα μέρος στους πολέμους που διεξάγατε, γινόμεουν ἕνα με σᾶς και στα στερνά, ἀληθινὸ πτῶμα, παραδινόμουν στις ἀγκάλες τοῦ Μορφέα με τὴ σκέψη νὰ ξαναγυρίσω τὸ πρωὶ στο πεδίο τῆς μάχης, Εὐλογημένοι καιροὶ ἔχετε γειά.

Τὸ παιδί στην περίοδο αὐτὴ προσπαθεῖ νὰ ἐπενδύη τὰ πράγματα με τις πιὸ σαφεῖς κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκφράσεις. Εἶναι ὀλιγόλογο. Πλέει σ' ἕνα πέλαγος ἀμφιβολιῶν. Κάποτε πίστευε τὸ πᾶν, σήμερα ἀρχίζει νὰ ἀμφιβάλῃ γιὰ τὸ πᾶν. 'Ο πανθειστὴς γίνεται εἰδωολάτρης και λίγο ὕστερα καταλυτὴς, 'Ηρώστρατος.

Ὁὐ με πείσης κᾶν με πείσης. "Έχει τὴ γνώμη του, ξεχώρισε τὸ ἐγὼ του, ἀπὸ τὸ σύνολο. Εἶναι πλέον μονὰς ὑπολογίσιμος. «Κατὰ τὴν ἀντίληψή μου θὰ ἔπρεπε νὰ συμβῆ αὐτό...» λέγει ὁ ὑπὸ κατασκευὴν ἄνθρωπος. 'Η χαρὰ τῶν γονέων μεγάλη διότι διαβλέπουν μίαν ἀπότομον ἀλλαγὴ στα λόγια και στα ἔργα του. Τὸ παιδί μας ὅσο πάει και λογικεύεται. 'Ο γυιὸς μου εἶναι πολὺ θετικὸς, λέγει, ἕνας δεύτερος. 'Ομιλεῖ σὰν μεγάλος, τονίζει ἕνας τρίτος. Λίγα τὰ ψέμματα τώρα, μετρημένα. 'Αλλὰ τι εἶναι στ' ἀλήθεια ψέμμα; Αὐτὸ που ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ μέσα στὸν κόσμον τοῦ μυστηρίου, ὅτι, ἀκόμη δὲν ἐξιχνιάσθη. Τὸ ἀβέβαιον τὸ ἀσαφές. Αὐτὸ κατ' ἀγάγκην θὰ ἀποδοθῆ και ἐσφαλμένα, ψεύτικα, ἀπατηλὰ θάλεγε κανεῖς.

"Εως ἐδῶ ὠμιλήσαμε γιὰ τὸ παιδί που ἀσυνείδητα ψεύδεται. 'Ωμιλήσαμε γιὰ τὸ ἀνώριμον διανοητικὸ τύπο, γιὰ τὸ παιδί αἰσθημα, φαντασία. 'Απὸ τὴν ὥρα ὅμως που μπαίνομε στο χωρὸ του συνειδητοῦ, τότε τὰ πράγματα ἀλλάζουν. 'Απὸ τὴ στιγμή που τὸ παιδί εἶναι σὲ θέση νὰ σκέπτεται, νὰ ξεχωρίζῃ τὸ ἐγὼ του ἀπὸ τὸ σύνολο και νὰ τὸ τοποθετῆ στην ὁμάδα, ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτὴ ἀναλαμβάνει εὐθῦνες, εἶναι πλέον ὑπεύθυνον δι' ὅ,τι λέγει δι' ὅ,τι κάνει.

Τὸ ψέμμα εἶναι ὑπεκφυγὴ, εἶναι δειλία, ψεύδονται συνήθως τὰ θρασύδειλα παιδιὰ, οἱ ἐλαττωματικοὶ τύποι οἱ μονομανεῖς Λόν-Κιχώτιδες. Ψεύδονται οἱ ματαιόδοξοι.

Τὸ πραγματικὸ ψέμμα εἶναι θεληματικὴ συνειδητὴ ἀλλοίωση που ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Εἶναι ἀπαραίτητο ὄπλο γιὰ τὸ παιδί. Συνήθως ὑπόλογοι εἶναι οἱ γονεῖς. «'Εὰν μιλᾶς πολὺ θ' ἀρρωστήσης». 'Εὰν δὲν φᾶς τὴ σούπα σου θὰ πεθάνῃς. "Όλα αὐτὰ εἶναι βασικὰ σφάλματα, παραδοξολογία, ψεύτικοι ἐκφοβισμοὶ που χαράζονται στην ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ και δημιουργοῦν σύμπλεγμα φόβου και ἥττοπάθειας.

Συμβαίνει καμμιά φορά τὸ παιδί νὰ λείει ψέμματα γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς γονεῖς του. Ὁ δόκτωρ Cilbert-Robin στὸ ἔργο του «θεραπεία τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν κακῶν ἔξεων στὸ παιδί» ἀναφέρει ἓνα γεγονός συγγενές μ' αὐτὸ πού λέμε.

«Μιά μητέρα δὲν ἔβρισκε ἓνα κουτὶ καραμέλες καὶ κατηγοροῦσε τὴν ὀκτάχρονη κόρη της ὅτι τῆς τὸ πῆρε. Μὲ φοβέρες καὶ ἱκεσίες ἡ μητέρα τῆς εἶπε. «Ὁμολόγησε ὅτι τὸ πῆρες ἐσὺ καὶ δὲν θὰ τιμωρηθῆς» καὶ τὸ παιδί ὁμολογεῖ. Μετὰ ἀπὸ μερικὲς μέρες τὸ κουτὶ βρέθηκε καὶ τὸ κοριτσάκι ἀπήντησε στὴν ἐκπληκτὴ μητέρα του: «μὰ μητέρα ἔκανες τὸ πᾶν γιὰ νὰ ὁμολογήσω τὴν ἀλήθεια· σκέφθηκα ὅτι ἔπρεπε νὰ πῶ τὸ ναὶ γιὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω». Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιρροὴ τῆς ὑποβολῆς!

Καὶ ἓνα δεύτερο παράδειγμα, πού ἔχει σὰν συνέπεια τὸ φόβο.

Ἐπηρετοῦσα ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια σ' ἓνα παραμεθόριο χωριὸ τῆς Ἀριδαίας. Ἐνα πρωὶ μὲ ἐπεσκέφθηκε ἓνα γεροντάκι καὶ μοῦ κατάγγειλε τρία παιδιά τῆς δεύτερης τάξης γιὰ κλοπὴ. Χθὲς συνέχισε ὁ γέροντας τὴν ὥρα πού ἐγὼ καὶ ἡ κόρη μου ἢ παντρεμένη ἐλείπαμε ἀπὸ τὸ σπίτι τὰ τρία αὐτὰ παιδιά ἀπὸ τὸν γκρεμισμένο μαντρότοιχο μπῆκαν στὸν ἀχυρῶνα καὶ μούκλεψαν ἐννιά λίρες πού τις εἶχα κρυμμένες σ' ἓνα κουτὶ ἀπὸ γάλα ἔβαπορέ. Τὸ κουτὶ τὸ ἐτοποθέτησα σὲ μιὰ τρύπα στὸ βάθος τοῦ ἀχυρῶνα καὶ ἀπὸ μέσα καὶ ἀπὸ ἔξω ἔχρῃσα τὴν τρύπα. Πῆγαν χθὲς τὰ κακόπαιδα αὐτὰ καὶ μοῦ τις πῆραν. Φρόντισε δάσκαλέ μου μὲ τὸ ξύλο νὰ βρῆς ποιὸς μοῦ τις πῆρε. Καθησύχασα τὸν γέροντα καὶ πῆρα θέση «ἀνακριτοῦ».

Ἐκάλεσα τὰ παιδιά στὸ γραφεῖο, στὴν ἀρχὴ μεμονωμένα καὶ ἀργότερα σὲ ἀντιπαράσταση. Ἐκινδύνεψα στὴν ἀρχὴ νὰ πιστέψω ὅτι πράγματι ἔγινε ἡ κλεψιά. Τὰ παιδιά φοβισμένα καὶ τρομοκρατημένα ἀπὸ τις ἀπειλὲς τοῦ γέροντα ἔλεγαν ἄλλα ἀντ' ἄλλα. Πουθενὰ δὲν συμφωνοῦσαν. Ἐλεγαν γιὰ δυὸ αὐτὰ πού πῆραν ἀπὸ τὸ κοτέτσι, ἀλλὰ ἐπέμεναν πῶς δὲν μπῆκαν στὸν ἀχυρῶνα. Ὁ μικρότερος ὁμιλοῦσε γιὰ ἓνα μικρὸ τενεκεδάκι πού κλωτσοῦσαν στὴν αὐλὴ σὰν μπάλα· τίποτε ἄλλο. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο μὲ ἔβαλε σὲ ὑπόνοιες, μὰ καὶ πάλιν δὲν ἦτο ἀρκετὸ νὰ ἐπιρρίψω εὐθύνες. Ἀφησά τὰ παιδιά στὰ χέρια τοῦ ἀστυνόμου πού κατέφθασε ἐγκαίρως καὶ ἐγὼ πῆγα ὡς τὸ σπίτι πού ἔγινε ἡ κλεψιά. Ἡ τρύπα ὅπου ἔχει τοποθετήσῃ τὸ κουτὶ μὲ τις λίρες εὐρίσκετο σὲ ἀρκετὸ ὕψος πού θὰ ἔπρεπε νὰ καταβληθῆ ἰδιαίτερη προσπάθεια ἀπὸ τὰ παιδιά νὰ φθάσουν ὡς ἐκεῖ ψηλά. Ἡ ἐλίχιση ἦτο τόσο τεχνικὴ ὥστε ἦτο ἀδύνατον γὰ προκαλέση ὑπόνοιες καὶ μάλιστα ἀπὸ μέρους τῶν παιδιῶν, σὰν νὰ ἐννοίωσα κάποια ἀνακούφιση. Αἰσθανόμουνα μιὰ ἀνείπωτη χαρὰ, κάτι μ' ἔλεγε μέσα μου πῶς τὰ παιδιά εἶναι ἀθῶα. Κάτι ἄλλο κρύβει ἢ φάβα καὶ πρέ-

πει πάση θυσία νὰ ἐξιχνιασθῆ. Ἐζήτησα νὰ μάθω ἀπὸ ὠρισμένους σεβαστοὺς κυρίους τὸ ποιὸν τοῦ γέρου, τοῦ γαμπροῦ, τῆς κόρης. Ὁ γέροντας φιλάργυρος τύπος, ὁ γαμπρὸς τυχοδιώκτης τῆς κακιᾶς ὥρας καὶ ἡ κόρη ἓνα ἀθῶο πλάσμα ποῦ προσπαθοῦσε νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα ἀνάμεσα στοὺς δύο πρώτους. Ἀμέσως κατέληξα στὴν σκέψη ὅτι τὶς λίρες τὶς ἔκλεψε ὁ γαμπρὸς ποὺ συνεχῶς ἐνοχλοῦσε τὸν γέροντα ζητώντας χρήματα κάθε τόσο. Μόνον αὐτὸς μποροῦσε νὰ ὑποψιασθῆ ὅτι ἐκείνη ἢ ἐπιχορισμένη πλευρὰ τοῦ τοίχου δυνατὸν νὰ ἔκρυβε κάποιο θησαυρό. Σκάλισε καὶ τὸν βροῆκε. Τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸν ἀχυρῶνα τὰ τρία αὐτὰ παιδάκια ἀνύποπτα ἔπαιζαν στὴν αὐλή. Τὰ προσπέρασε καὶ ἔφυγε. Τὸ βράδυ σκηνοθέτησε ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορία καὶ εἶπε στὸν πενθερό του πὼς αὐτὰ τῆς ἔκλεψαν καὶ μιὰ καὶ δυὸ αὐτὸς στὸ δάσκαλο.

Ὑστερα ἀπὸ τὶς πληροφορίες αὐτὲς κατέβηκα νὰ ἐνημερώσω καὶ τὸν ἀστυνόμο. Στ' ἀντίκρουσμά μου ἄρχισε νὰ γελᾷ καὶ μὲ χαρακτηριστικὴ διάθεση νὰ μοῦ λέγῃ. Τὶς βροῆκαμε. Ὁμολόγησε ἐτοῦτος ἐδῶ καὶ ἔδειξε τὸ μεγαλύτερο.—"Ὁχι κύριε, ὄχι δὲν τὶς πήραμε ἐμεῖς ξεφώνισαν καὶ τὰ τρία καὶ ξέσπασαν σὲ λυγμούς —Μὰ σεῖς ὁμολογήσατε πὼς τὶς πήρατε;—Φοβηθῆκαμε τὸ περίστροφο τοῦ κυρ-Ἀστυνόμου καὶ εἶπαμε ψέμματα. Δὲν ξέρομε τίποτα κύριε. Στὴν ἐρώτησή μου:

Ἐέρετε τί λογιῶν εἶναι οἱ λίρες;

Ὁ ἓνας εἶπε ὅτι εἶναι τόσες δὰ καὶ ἔδειξε μὲ τὰ δάκτυλά του ἓνα κύκλο σὲ σχῆμα μικροῦ πετάλου. Ὁ δεῦτερος εἶπε ὅτι εἶναι κόκκινες καὶ ὁ τρίτος ἔξακολουθοῦσε νὰ κλαίῃ.

Στὸ γραφεῖο τῆς Κοινότητος, ὅπως ἔμαθα ἀργότερα, ἔφαγαν ἀρκετὸ ξύλο γιὰ νὰ ὁμολογήσουν, ἀλλὰ τὰ παιδιὰ συνεχῶς ἔλεγαν δὲν ξέρω—δὲν ξέρω. Ἔτσι ἤρθε ἰώρα ἢ σειρὰ τοῦ τυχοδιώκτη γαμπροῦ. Κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς φυλακῆς καὶ τοῦ ξύλου ὁμολόγησε ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ δράστης. Αὐτὸ τὸ ψέμμα εἶναι συνέχεια τοῦ ψεύδους.

Τὸ παιδὶ ψεύδεται πολλὰς φορὲς γιὰ νὰ ὑπακούσῃ. Πόσοι γονεῖς δὲν λένε στὰ παιδιὰ τους πρὶν κάνουν μιὰ ἐπίσκεψη σὲ κάποιο συγγενικὸ σπίτι, ἂν σὲ ρωτήσουν: «Θὰ πῆς αὐτὸ καὶ ὄχι ἐκεῖνο».

Πολλὰς φορὲς τὸ παιδὶ ψεύδεται ἀδιάντροπα καὶ δὲν τὸ παραδέχεται γιὰτὶ πιστεύει ὅτι ἡ τιμωρία ποὺ θὰ ὑποστῆ θάναί πολὺ σκληρὴ. Λίγη ἐπιείκεια καὶ θὰ δῆτε ὅτι τὸ παιδὶ θὰ ὀδηγηθῆ στὴν ἀλήθεια. Πόσες φορὲς ἐμεῖς οἱ μεγάλοι δὲν ἔχομε ξεγελάσει τοὺς ἄλλους. Ποτὲ νὰ μὴν ταπεινῶντε τὸν ψεύτη, τοῦ ἐντείνετε τὸ συναίσθημα τῆς ἐνοχῆς καὶ τὸν μαθαίνετε νὰ σᾶς κρύβῃ τὴ σκέψη του.

Νὰ εἴσθε ἐπιεικῆς ἀλλὰ νὰ βλέπετε τὴν ἀλήθεια, γιὰτὶ ἓνα ἐπιτυχημένο ψέμμα, ἔχει σὰν ἐπακόλουθο ἄλλα ψέμματα. Ἡ μέθοδος εἶναι εὐκόλη καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς νὰ τὴν ματαιώσετε.

Ἀποφύγετε λάθη πού μποροῦν δημιουργήσουν ἓνα ἢ πολλὰ ψέμματα. Νὰ εἴσθε εἰλικρινεῖς, ἀπλοί, ἀληθινοὶ μπροστά στοῦ παιδί σας. Τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ.—Σταθεροὶ καὶ ἄκαμπτοι σ' αὐτὸ πού θὰ λέτε καὶ θὰ κάνετε. Μὴν προσπαθῆτε νὰ τὸ ξεγελάσετε. Βλέπει καὶ αἰσθάνεται καλύτερα ἀπὸ σᾶς. Δώσ' τε στοῦ παιδί σας νὰ καταλάβῃ ὅτι τὸ ψέμμα εἶναι ἓνα παιχνίδι πού καὶ σεῖς τὸ καταλάβατε, ἓνα παιχνίδι ἀνώφελο, ἐπικίνδυνο, ὄχι τίμιο. Οἱ δυνατοὶ χαρακτηῖρες, ἀποφεύγουν μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐκθέτουν τοὺς ἄλλους μὲ ἓνα ψέμμα, ἢ καὶ νὰ ἐκτίθενται οἱ ἴδιοι. Στὴν περίπτωσι πού θὰ ἐξακολουθήσῃ τὰ ψέμματα θὲν θὰ πρόπη νὰ ἀναλύσετε τὰ δικά σας λάθη, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ παιδί.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ ΨΕΜΜΑ'

Τὸ παιδί ἐπείραξε ἓνα βάζο μὲ γλυκὸ καὶ ἡ μητέρα τὸ πῆρε εἶδησι. Ἡ ἀντίδρασι τοῦ παιδιοῦ μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ διαφορετικοὺς τρόπους.

1. Προληπτικὰ σὲ κάθε ἐρώτησι τὸ παιδί ἀπαντᾷ. «Δὲν πείραξα ἐγὼ τὸ γλυκό».

2. Ἡ μητέρα ἐρωτᾷ ποῖος πείραξε τὸ γλυκό· τὸ παιδί ἀπαντᾷ. α) Μ' ἓνα παθητικὸ ψέμμα, εἴτε μ' ἓνα ὕφος πού δείχνει πὼς δὲν ἄκουσε, εἴτε λέγοντας: «Δὲν ξέρω».

β) Μὲ ψέμμα ἀρνητικόν. «Δὲν τὸ πείραξα ἐγώ».

γ) Μὲ ψέμμα ἐνεργόν. «Ὁ μικρὸς μου ἀδελφὸς τὸ πείραξε».

Πολλὲς φορὲς τὸ φιλότιμο, ἡ ματαιοδοξία, ἡ ἐπιθυμία νὰ ἔχῃ αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλη ἀπόλαυσι κάνουν τὸ παιδί ν' ἀρνηθῇ τὰ λάθη του.

Τὸ συμφέρο, ἡ λαιμαργία καὶ ὁ φόβος συχνὰ προκαλοῦν τὸ ψέμμα. Ἐπίσης ὁ φόβος τοῦ ξύλου ἢ τῆς στερήσεως τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἀνάλυσι τοῦ ψέμματος ἀποκαλύπτει ὅτι πολλὲς φορὲς τὸ παιδί ψεύδεται διότι δὲν ἔχει διάθεσι νὰ παραδεχθῇ τὴν πραγματικότητα. Μία στενοχώρια, μία σύγχυσι, κάποια δυσχέρεια, γίνονται ἀφορμὴ νὰ λήψῃ ψέμματα τὸ παιδί. Ὁ Allénay μᾶς τονίζει ὅτι ὑπάρχει μέσα στοῦ ψέμμα ἓνα εἶδος προσκλήσεως στὴν παντοδύναμη μαγεία τῶν λέξεων, πού εἶναι ἵχνη τῆς μαγικῆς σκέψεως τῶν πρωτογόνων καὶ τῶν μικρῶν παιδιῶν πού δὲν μποροῦν νὰ διακρίνουν τὸ φανταστικὸ ἀπὸ τὸ πραγματικόν.

Ἡ ἀνεσι ἐξασφαλίζει στοῦ παιδί ἐλευθερία σκέψεως καὶ εὐχέρεια κινήσεων χωρὶς τὸν κίνδυνο νὰ ἐκτεθῇ στοῦ ψέμμα. Ἐπίσης ἡ ἱκανοποίηση τῶν ἐπιθυμιῶν του, ὄχι ἐννοεῖται πάντοτε, ὁπότε θὰ καταστήσῃ

ἐγωκεντρικὸ καὶ μικρὸς τυραννίσκος. Νὰ τὸν φέρωμε σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὰ πράγματα γιὰ νὰ δημιουργήσῃ σαφεῖς παραστάσεις. Ἡ παρανόηση εἶναι ἔννοια ψευδῆς στὴ βάση.

Γιὰ σὰς τοὺς γονεῖς μπαίνει ὡς καθῆκον ἢ διαφώτιση. Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ νοιώσῃ τὴ μεγάλη σημασία τῆς ἀλήθειας. Δημιουργήσατε μίαν ἀτμόσφαιραν καλωσύνης καὶ ἀγάπης μέσα στὴν ὁποίαν τὸ παιδὶ νὰ κινῆται μὲ ἄνεση χωρὶς προσωποποίηση καὶ ὑστεροβουλία. Ὅταν τὸ παιδὶ εἶναι ἤσυχον μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, κλίνει πολὺ ὀλίγο πρὸς τὸ ψέμμα.

Ὅπως ὑπάρχουν χρήσιμοι φόβοι, θεμιτοὶ θυμοί, ἔτσι ὑπάρχουν ἐπίσης ψέμματα ποὺ ὑπηρετοῦν εἴτε τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως εἴτε τὰ διάφορα ἀλτροῦστικὰ αἰσθήματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ὑπάρχουν μερικοὶ τύποι παιδιῶν ποὺ ψεύδονται συχνὰ χωρὶς καμμιά χρησιμότητα καὶ πολλὰς φορὲς καὶ ἐναντίον τοῦ συμφέροντος τῶν ἄλλων. Διαστρεβλώνουν τὴν ἀλήθεια καὶ δημιουργοῦν φανταστικοὺς μύθους. Αὐτοὶ λέγονται μυθομανεῖς. Οἱ τύποι αὐτοὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγουν τὴν μοναξιά καὶ τὶς ὄνειροπολήσεις. Ὅχι μυθιστορήματα καὶ ἰδίως ἀστυνομικὰ μυθιστορήματα, οὔτε καὶ κινηματογράφος.

Ἡ μυθομανία τὶς περισσότερες φορὲς εἶναι ἡ πάθησις τῆς ματαιοδοξίας.

Ἡ μυθομανικὴ προδιάθεση ἐκφράζεται μὲ τὴν ὑπερβολὴ τῆς εὐγενείας ἢ τῆς κομψότητος. Ἡ κολακεία, ἡ δουλοπρέπεια, ἡ ψευδοταπεινοφροσύνη, ἡ κουτοπονηριά, ἡ ὑποκρισία, ὁ δόλος ἢ διπροσωπία ἢ ἀντίστροφα ἡ μωρία, ἡ ἐπίδειξη, τὸ γεμᾶτο κομπορημοσύνη βάδισμα εἶναι οἱ πολλαπλῆς μορφῆς τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀρέσῃ καὶ ἐκφράζον τὴν διαρκῆ προσπάθεια νὰ γίνῃ κανεὶς ἐνδιαφέρων καὶ ἄξιος προσοχῆς. Ἡ μιμική, οἱ κινήσεις, οἱ στάσεις, τὸ ντύσιμο, τὸ λεκτικόν, οἱ πράξεις, μετέχουν ὅλα στὴν ἴδια κυρίαρχη φροντίδα.

ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΤΕΡΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ἐνα ἀγοράκι πολὺ ἔξυπνον, γράφει ὁ Robin ἐδήλωσε στοὺς γονεῖς του ὅτι ἐλήθηξε μιὰ τάξη στὸ σχολεῖο. Γιὰ ἓνα μῆνα ἔκαμε τὴν μητέρα του νὰ τοῦ ἀγοράσῃ ὅλα τὰ βιβλία τῆς καινούργιας τάξεως. Ἐδήλωσε μάλιστα ὅτι ἦτο ὁ πρῶτος τῆς τάξεως. Ὅλα αὐτὰ μὲ ἓνα ὕψος ψυχρό, ἀτάραχον. Τυχαίως μόνον ἀπεκαλύφθη τὸ ψέμμα του.

Ἡ Εὐά, ἓνα κορίτσι ζωηρό, πολυάσχολον, ἀλλὰ μέτριον στὶς ἐπιδόσεις του, πολὺ ὅμως ψεύτικο καὶ ἀλαζονικόν, ἔλεγε συνεχῶς στοὺς γονεῖς του ποὺ ζητοῦσαν νὰ πληροφορηθοῦν πῶς πάει στὰ μαθήματα, ὅτι ἀριστεύει. Τὸ πρῶτον ἐξάμηνον ἔφερε τὸν ἑλεγχόν της μὲ καλοῦς βαθμοὺς ποὺ

ϊκανοποιημένοι οἱ γονεῖς ἠρκέσθησαν σὲ μερικὰ χάρδια καὶ ἐπαίνους. Στὸ τέλος τῆς χρονιάς ἐκρίθη στάσιμος. Τὶ συνέβη; Ὅλοι οἱ μονοψήφιοι ἀριθμοὶ κάθε μαθήματος ἔγιναν διψήφιοι. Τὸ 8 λ.χ. ἔγινε 18, τὸ 6, 16 κλπ. Ἡ μελάνη συνέπεσε νᾶναι ὁμοια καὶ δὲν ἐκίνησε τὴν ὑποψία κανενός. Ἔτσι κοντὰ στὸ ψέμμα ἔχομε καὶ τὴν κλεψιά. Δυὸ μεγάλα κακὰ ποὺ διαφθείρουν τὸ ἦθος τοῦ παιδιοῦ.

Γιὰ τὸν ματαιόδοξο τύπο ἐπιβάλλεται ὅταν διηγῆται τερατολογίες νὰ μὴν τὸν ἀκοῦμε. Νὰ μὴν τὸν ἀναμιγνύωμε στὴ ζωὴ τῶν μεγάλων. Νὰ μὴν ἐμφανίζεται μπροστὰ στὸ κοινὸ ἢ νὰ λάβῃ μέρος σὲ παραστάσεις, εἴτε εἶναι καλὸς μουσικὸς, εἴτε καὶ καλὸς θεατρῖνος. Νὰ μὴν τὸν ἐπαινοῦμε, ἔστω καὶ ἂν ἀξίζη νὰ ἐπαινῆται. Προσοχὴ στὴ φιλαρέσκεια τῶν κοριτσιῶν. Ὅχι κοσμήματα. Ὅχι στολίδια. Ἐκλεκτὰ ἀναγνώσματα, ζωὴ ὁμαδική, ζωὴ συλλογική. Στους ματαιόδοξους νὰ ἐπιβάλωμεν δύσκολες ἐργασίες, καθημερινὲς ἀγγαρεῖες γιὰ νὰ νικηθῆ κατὰ μέτωπον ἢ ματαιοδοξία καὶ νὰ φθαρῇ.

Πολλὲς φορὲς τὸ ψέμμα παίρνει χαρακτήρα κακόβουλο, συκοφαντικόν.

Μικρὰ κοριτσάκια κατηγοροῦν τοὺς γονεῖς τῶν ὅτι τὰ κακομεταχειρίζονται. Ζητιανεύει καὶ προκαλεῖ τὸν οἶκτο τῶν διαβατῶν, λέγοντάς τους ὅτι πεινᾷ καὶ ὅτι οἱ γονεῖς του δὲν τοῦ δίνουν νὰ φάγῃ ἀρκετὰ στὸ σπίτι.

Κατὰ τὸν Adler οἱ ἐγκληματικὲς αὐτὲς κατηγορίες ἐκφράζουν μίαν ἀνάγκη ἐκδικήσεως τῶν παιδιῶν ποὺ εἶνε δυστυχῶς ἐγκαταλελειμένα ἢ ποὺ τὰ κακομεταχειρίζονται. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι πάντα μὲ τὸ μέρος τους. Τὰ περισσότερα παιδιά διέπονται ἀπὸ μιὰ κακεντρέχεια ἐξ ἰδιοσυγκρασίας. Τότε ἐπιβάλλεται ἡ ἀναμόρφωση σ' ἓνα εἰδικὸ ἴδρυμα.

Ἐπιβάλλεται τελικὰ νὰ ὑποχρεώσουμε τὸ παιδί ποὺ ἔχει ἔμφυτὴ τὴ μυθομανία νὰ ἐπαναλάβῃ τὴ διήγησή του σημεῖον πρὸς σημεῖον σὲ ὅλες τῆς τῆς λεπτομέρειες καὶ νὰ καθορίσῃ αὐτὸ τὸ ἴδιο ὅ,τι εἶναι ἀκριβῶς ἀληθινὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅ,τι ὑπερέβαλλε, ὅ,τι ἐφαντάσθηκε ἢ παρεμόρφωσε. Ἔτσι θὰ τοῦ ὑποδεικνύουμε σὲ ποῖο σημεῖο ἀκολούθησε λαθασμένον δρόμον καὶ θὰ τοῦ ὑποδείξουμε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἔχουν ἐμπιστοσύνη παρὰ μόνο ὅταν τὸ ξέρουν ἱκανὸ νὰ διακρίνῃ τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ ψεύτικο. Ἔτσι θὰ καταλάβῃ μόνο του ὅτι συμφέρον του εἶναι νὰ χαράξῃ τὸ ἀκριβὲς ὄριο μεταξὺ τῶν πραγματικῶν γεγονότων καὶ αὐτῶν ποὺ ἐπινοεῖ. Ἔτσι περιορίζει τὴν φαντασία του καὶ φροντίζει ὅσο αὐτὸ τοῦ εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι συγκεκριμένους σὲ ὅ,τι θὰ πῇ.

Τὸ ψέμμα εἶναι παραποίηση τῆς ἀλήθειας, εἶναι ἄγνοια τῆς πραγματικότητος, εἶναι καὶ ἐσκεμμένη ἐκτροπὴ ἀπὸ τὸν ὀρθολογισμό. Γιὰ τὸ παιδί ὅταν εἶναι ἀγαθὸ καὶ ἀπονήρευτο χαρακτηρίζεται ὡς ἀφέλεια,

για τὸ πονηρὸ καὶ ἔξυπνο παιδί, ὡς παιῖσμα, μὲ ὅλα τὰ ἑλαφρυντικά του, για τὸν ἐνήλικο ὡς ἐνοχὴ ἱκανὴ νὰ τὸν ἐκθέσῃ στοὺς συνανθρώπους του, καὶ ἔναντι τῶν κειμένων νόμων.

Γιὰ μᾶς μπαίνει ὡς καθήκον νὰ ἀναλύσουμε τὰ ψέμματά του καὶ μὲ τὴ συνεργασία του νὰ τὰ ἐπανορθώσουμε. Ὅφείλομε νὰ διατηρήσουμε πάντοτε τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸ πρόσωπό μας. Δὲν πρέπει νὰ δυσπιστῆ σὲ μᾶς, γιατί τότε θὰ ἀμυνθῆ, καὶ για νὰ ἀποφύγῃ τὴ μομφὴ καὶ τὶς τιμωρίες, θὰ λάβῃ τὰ μέτρα του καὶ στὸ μέλλον θὰ πῆ ψέμματα μὲ ἐπιτηδειότερο τρόπο.

Μόνον ἔτσι θὰ πετύχουμε τὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ θὰ ἀποφύγουμε νὰ μεταβάλουμε τὸν μικρὸν ὄνειροπόλο ἢ τὸν μικρὸ ἀσυνείδητο μυθολόγο σ' ἓναν πραγματικὸ ψεύτη, δόλιο καὶ πονηρό.

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΓΝΙΟΥ¹

Κυρίαί και Κύριοι,

Διὰ τρίτην ἤδη φορὰν λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιασθῶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐνώπιον ὑμῶν. Καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ ὀμιλία μου θὰ περιστραφῇ εἰς θέμα περὶ τὴν ἀγωγὴν τοῦ παιδιοῦ.

Εἶναι εἰς ὅλους γνωστὴ ἡ σημερινὴ γύρω ἀπὸ τὸ παιδὶ ζωηροτάτη κίνησις. Τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ προκαλοῦν σήμερον τὸ διαφέρον περισσοτέρων γονέων καὶ περισσοτέρων ἀνθρώπων. Ἐκ μέρους τῶν πολλῶν κατενοήθη πλήρως ἡ σημασία τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς σπουδῆς τῶν ζητημάτων τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἐν γένει μόρφωσιν καὶ ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων γενικώτερον. Πολλοὶ κατενόησαν πλέον, ὅτι ἡ μετὰ προσοχῆς καὶ σκοπιμότητος ἀσκησις τοῦ ἔργου τῆς ἀνατροφῆς ἔχει τεραστίαν σπουδαιότητα καὶ σημασίαν διὰ τὸ ἄτομον, διὰ τὴν οἰκογένειαν, διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ διὰ τὸ Ἔθνος. Διεπιστώθη καὶ κατενοήθη, ὅτι ἡ ἐπιμελὴς καὶ ἀριτία μόρφωσις τῶν νέων ἀποτελεῖ τὴν πρωταρχικὴν προϋπόθεσιν καὶ τὴν βάσιν πάσης ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν. Πλεῖστα ὅσα φαινόμενα τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου βίου ἔχουν τὴν ἀρχὴν των εἰς τὴν κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον ἀσκησιν τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς ἐπὶ τῶν ἀτόμων. Ἀταξίαι καὶ παρεκκλίσεις παρατηρούμεναι εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν, ἔχουν τὴν ρίζαν των εἰς παραλείψεις καὶ σφάλματα ἀνατροφῆς τῶν νέων. Ἀποτυχίαι καὶ ἀπογοητεύσεις ἐκδηλούμεναι εἰς τὴν ἀτομικὴν καὶ οἰκογενειακὴν ζωὴν εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὀφείλονται συχνάκις, ὡς ἐπίσης ἐπιτυχία καὶ πρόοδος εἰς τὴν ζωὴν ἄλλων ἀτόμων ὀφείλεται εἰς τὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησαν ταῦτα συνεπείᾳ ἐπιμελοῦς ἀγωγῆς.

¹ Τὸ θέμα τοῦτο ἐδόθη εἰς διάλεξιν γενομένην προπολεμικῶς ἐνώπιον γονέων καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκροατῶν τῆς ἐπαρχικῆς πόλεως Α. Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ θέμα τοῦτο χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τῆς καθαρευούσης εἰς τὴν δημοτικὴν, πράγμα πού δύναται νὰ πράξῃ, ἐφ' ὅσον θελήσῃ, ἐκεῖνος πού καθ' οἷονδήποτε τρόπον θὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ εἰς ὀμιλίαν του πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου του.

Ἡ ζωὴ εἶναι σήμερον δύσκολος καὶ τραγεῖα. Τὰ προβλήματα, αἱ συνθῆκαι καὶ αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς ἀπαιτοῦν ἔντονον δρᾶσιν. Ἐπιτυγχάνουν τὰ ἄτομα, τὰ ὅποια κατέχουν ἱκανότητος καὶ δεξιότητος πολλὰς καὶ θετικὰς. Βαδίζουν πρὸς τὴν πρόοδον ὅσοι ἔχουν μόρφωσιν ἱκανήν, βούλησιν ἰσχυρὰν καὶ ἠθικὴν καὶ ἀντίληψιν ὀξεῖαν. Νικοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατέχουν ἀποθέματα πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ δυναμισμοῦ.

Πάντα δὲ ταῦτα κτῶνται κατόπιν ἐπιμελοῦς καὶ σκοπίμου ἀγωγῆς. Ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς ἐπιμελοῦς καὶ σκοπίμου ἀγωγῆς τῶν νέων, τυγχάνει σήμερον γενικῆς ἀναγνωρίσεως καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν στρέφεται ἡ προσοχὴ καὶ τὸ διαφέρον πολλῶν. Περὶ τούτου μᾶς πείθει καὶ ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πανταχόθεν ἐκδηλουμένη κίνησις πρὸς ἴδρυσιν ὀργανώσεων διὰ τὴν προστασίαν τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ὁ αἰὼν μας εἶναι αἰὼν τοῦ παιδιοῦ. Κυριαρχεῖ ἡ Α. Μ. τὸ παιδί καὶ πάντες παραμερίζουν διὰ τὴν περάσῃ τὸ παιδί.

Διὰ τὴν δυνηθῶμεν ὁμῶς τὴν ἀσκήσωμεν καλύτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τὴν ἐπὶ τῶν παιδιῶν ἀγωγὴν, εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ἐπακριβῶς τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς παιδικῆς ἀτομικότητος, τὰς ἰδιορρυθμίας τῆς παιδικῆς ψυχῆς, τὴν πορείαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ παιδιοῦ, τὰ ἐκάστοτε διαφέροντα καὶ ἐπιθυμίας αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνστίκτους προδιαθέσεις του. Πρέπει νὰ γίνωμεν παρατηρηταὶ καὶ μελετηταὶ πάσης ἐκδηλώσεως καὶ πάσης αὐθορμήτου ἀσχολίας τοῦ παιδιοῦ, διὰ τὴν κινήσωμεν ἀναλόγως πρὸς αὐτὰς καὶ νὰ ρυθμίσωμεν καταλλήλως τὴν ἐπίδρασίν μας.

Αὕτη ἡ παρατήρησις καὶ σπουδὴ τῶν παιδικῶν ἐκδηλώσεων θὰ μᾶς παράσῃ τὴν δυνατότητα νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ ν' ἀνεύρωμεν τὰ κατάλληλα μέσα καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιδράσωμεν θετικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἐπὶ τοῦ παιδιοῦ. Ἐπὶ πλέον ἡ σπουδὴ αὕτη τῶν παιδικῶν ἐκδηλώσεων, ὡς καὶ τῶν αὐθορμήτων ἀσχολιῶν καὶ τῶν διαφερόντων τοῦ παιδιοῦ καὶ ἡ βάσει τῆς σπουδῆς ταύτης ρύθμισις τῶν ἐνεργειῶν μας, θὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν δημιουργίαν εὐνοϊκωτέρων ὄρων διὰ τὴν ἐλευθέραν, σύμμετρον καὶ ἀβίαστον ἀνάπτυξιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχοπνευματικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τοῦ παιδιοῦ.

Μία δὲ ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας αὐθορμήτους ἐκδηλώσεις καὶ ἀσχολίας τοῦ παιδιοῦ, εἶναι τὸ παιγνίδι. Περὶ τῆς ψυχολογικῆς βάσεως καὶ τῆς παιδαγωγικῆς σημασίας τοῦ παιγνιδιοῦ θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν μας.

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, ἐξέλεξα διὰ τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν μου τὸ θέμα τοῦτο, διότι ὀλίγοι γονεῖς ἔχουν κατανοήσει τὴν μεγάλην σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ παιγνίδι, τόσον διὰ τὴν γνῶσιν τῶν

τῶν διαφερόντων καὶ τῆς ἀτομικότητος τοῦ παιδιοῦ, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν μελέτην τοῦ θέματός μου εἶχον ὑπ' ὄψιν μου τὰ ἐν τῷ συγγράμματι «Ἡ ψυχολογία τοῦ Παιδός» τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Γεωργ. Σακελλαρίου ἀναφερόμενα περὶ τοῦ παιγνίου, ὡς ἐπίσης τὰ περὶ τοῦ ἰδίου θέματος ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ σεβαστοῦ μου Διδασκάλου κ. Νικολάου Ἐξαρχοπούλου, διδαχθέντα εἰς τοὺς μετεκπαιδευομένους δημοδιδασκάλους ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ὅμοίως ἔλαβον ὑπ' ὄψιν μου τὰ συμπεράσματα ἀτομικῶν μου παρατηρήσεων.

Φύσις τοῦ παιγνίου, θεωρίαι καὶ ἀπόψεις περὶ αὐτοῦ καὶ ψυχολογικὴ βάση καὶ σημασία τούτου

Τὸ παίγνιον εἶναι μία φυσικὴ, ἀβίαστος καὶ αὐθόρμητος ἐκδήλωσις τοῦ παιδιοῦ, ἀρχομένη πολὺ ἔνωρις καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν πρώτων ἀκόμη ἡμερῶν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, διὰ τῶν διαφορῶν κινήσεων τούτου. Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου, αἱ κινήσεις αὗται ἐξελίσσονται καὶ διαμορφοῦνται εἰς συνειδητὴν ὁμάδα κινήσεων καὶ ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουσι συνάφειαν καὶ ἀλληλουχίαν καὶ χωροῦσιν ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου πρὸς ἐπίτευξιν, ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ, ὁρισμένου σκοποῦ.

Τὸ παίγνιον εἶναι γνῶρισμα χαρακτηριστικὸν τῆς παιδικῆς ἡλικίας, διὰ τὸ ὁμιλήσωμεν δὲ σαφέστερον, εἶναι τοῦτο ἢ συνισταμένη πασῶν τῶν τοῦ παιδὸς ἐνεργειῶν. Ἔτι δέ, τὸ παίγνιον δὲν ἀποτελεῖ φαινόμενον παρατηρούμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ παιδιά, ἀλλ' εἶναι ἐνέργεια παρατηρουμένη καὶ ἐκδηλουμένη καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν τῶν ζώων, εἴτε ἐν μικρᾷ εἴτε ἐν εὐρύτερῳ κλίμακι.

Ἡ αὐθόρμητος ἐκδήλωσις τοῦ παιγνίου, ἢ χαρὰ καὶ ἢ ὄρεξις, ἢ ὁποῖα συνοδεύει τὴν ἐμφάνισίν του καὶ ἢ ἰδιαιτέρα ἀγάπη, τὴν ὁποῖαν τὸ παιδί τρέφει πρὸς αὐτό, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ στραφῇ εἰς τοῦτο ζωηρὰ ἢ προσοχὴ τῶν ψυχολόγων καὶ τῶν παιδαγωγῶν. Οὗτοι κατέβαλον πολλὰς προσπάθειάς διὰ τὸ ἐρευνήσουν τὸ παίγνιον καὶ νὰ καθορίσουν τόσον τὴν ψυχολογικὴν του ὑφὴν καὶ προέλευσιν, ὅσον καὶ τὴν πορείαν τῆς ἐξελίξεως αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο πλεῖσται ὅσαι θεωρίαι διεμορφώθησαν κατὰ καιροὺς περὶ τοῦ παιγνίου, ἀποβλέπουσαι εἰς τὸν ψυχολογικὸν τούτου καθορισμόν. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἀκόμη χρόνων ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἠσχολήθησαν μὲ τὸν καθορισμόν τῆς θεωρητικῆς βάσεως τοῦ παιγνίου.

Θεωρίαι περὶ τοῦ παιγνίου. Ἡ πρώτη περὶ τοῦ παιγνίου θεωρία εἶναι ἢ τῆς ἀναψυχῆς. Τὸ ἄτομον καταπονούμενον ἐκ τῆς σοβαρᾶς ἐνασχολήσεως καταφεύγει εἰς τὸ παίγνιον ἵνα

διασκεδάση ψυχικῶς καὶ ἀναπαυθῆ σωματικῶς. Ἡ θεωρία ὁμως αὕτη εἶναι φανερόν, ὅτι στερεῖται παντὸς ἐπιστημονικοῦ ἐρείσματος. Μόνον οἱ πρεσβύτεροι τὴν ἡλικίαν ἀνθρώποι καταφεύγουν ἐνσυνειδήτως εἰς τὸ παίγνιον, κατόπιν σοβαρᾶς ἐνασχολήσεως, ἐνῶ τὰ παιδιά παίζουν ἀδιακρίτως, ὁρμώμενα ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν ὄθησιν εἴτε προηγῆθη σοβαρά τις ἐνασχόλησις εἴτε ὄχι, ἀδιαφοροῦντα διὰ τὴν κόυρασιν καὶ αἰσθανόμενα μόνον τὴν ἐκ τοῦ παιγνίου εὐχαρίστησιν καὶ ἡδονήν.

Δευτέρα θεωρία εἶναι ἡ τῆς πλεοναζούσης ἐνεργείας. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ ἀποταμιεύεται ὑπερβολικὸν ποσὸν ζωϊκῆς ἐνεργείας, ὅπερ, συσσωρευόμενον, ἐπιζητεῖ διέξοδον καὶ ἔνεκα τούτου προκαλεῖται τάσις τῶν μυῶν πρὸς κίνησιν καὶ ἐνέργειαν. Ἡ συσσώρευσις αὕτη τῆς ζωϊκῆς ἐνεργείας εὐρίσκει διέξοδον πρὸς τὰ παίγνια, ἀναγκαζομένου οὕτω τοῦ παιδιοῦ εἰς συνεχῆ κίνησιν καὶ ἐνέργειαν.

Καὶ ἡ θεωρία αὕτη, καίτοι ἔχουσα δόσιν ὀρθότητος, δὲν εἶναι παραδεκτὴ. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν θεωρίαν αὐτήν, θὰ ἔπρεπε μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν σειρᾶς κινήσεων καὶ ἐνεργειῶν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ παίγνιδι, νὰ καταπαύη πᾶσα κίνησις αὐτοῦ, λόγῳ διαρρεύσεως τῆς ἐν αὐτῷ πλεοναζούσης ἐνεργείας. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμως δὲν συμβαίνει τοῦτο. Τὰ παιδιά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δὲν ἐγκαταλείπουν τὸ παίγνιδι των, ἔστω καὶ ἂν κουρασθοῦν μέχρις ἐξαντλήσεως. Πολλάκις κάθιδρα καὶ ἀσθμαίνοντα, ἐξακολουθοῦν νὰ παίζουν.

Ἄλλη θεωρία εἶναι ἡ τοῦ ἀτταβισμοῦ καὶ τῆς ἐξασθενήσεως, διαμορφωθείσα ὑπὸ τοῦ ψυχολόγου Stanley Hall (Στάνλεϋ Χάλλ). Ὁ ψυχογόγος οὗτος ἐστηρίχθη εἰς τὸν βιογενετικὸν νόμον τοῦ Haeckel (Χαϊκελ), κατὰ τὸν ὅποιον «ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ εἶναι βραχεῖα ἀνακεφαλαίωσις τῆς ἐξελίξεως τῆς φυλῆς».

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ πορεία τῆς ἐξελίξεως ἐνὸς ὄντος εἶναι ἐν σμικρογραφίᾳ, ἡ ἐπανάληψις τῆς διαπλάσεως ὀλοκλήρου τοῦ εἴδους ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του μέχρι σήμερον. Δηλαδή, ὁ ἀντιπρόσωπος ἐκάστου ζωϊκοῦ εἴδους, ἐξελισσόμενος, ἀφ' ἧς στιγμῆς γεννηθῆ, ἀκολουθεῖ, κατὰ ταχύτατα χρονικὰ διαστήματα, ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐξελίξεως, ἐν σμικρογραφίᾳ, ἀπὸ τὰ ὅποια διῆλθεν ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ εἴδους του, ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς της εἰς τὴν ζωὴν μέχρι τῆς σημερινῆς μορφῆς της. Ὁ γενετικὸς οὗτος νόμος τοῦ Haeckel στηρίζεται ἐπὶ τῆς γνωστῆς Δαρβινείου θεωρίας.

Κατὰ τὸν Hall λοιπόν, στοιχεῖα καὶ ὑπολείμματα παρελθουσῶν γενεῶν, διατηρούμενα ἐνστίκτως ἐντὸς τοῦ παιδιοῦ, ἐκδηλοῦνται διὰ τῶν παιγνίων. Δι' αὐτῶν δὲ τούτων τῶν ἐν τῷ παιγνίῳ κινήσεων ἀσκεῖται τὸ παιδί καὶ διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐξασθενοῦνται καὶ ἀφανίζονται

ὅλα τὰ ὑπολείμματα τῶν παρωχημένων γενεῶν, προαγομένου οὕτω τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐξελισσομένου καλύτερον σωματικῶς.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἠγέρθησαν πολλαὶ ἀντιρρήσεις. Στοιχεῖα προγονισμοῦ καὶ ἐνστίκτων, λέγει ὁ Hall, κατατρίβονται καὶ ἐξασθενοῦσι διὰ τῶν παιγνίων. Ἐν τούτοις ὅμως εἶναι ἐξηκριβωμένον, ὅτι πλεῖστα ὅσα ἐνστικτα, ὄχι μόνον δὲν ἐξαφανίζονται διὰ τῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνισχύονται. Κατὰ τὸν Hall, ἔπρεπε κατ' ἀρχὰς ὁ παίζων παῖς νὰ εἶναι δεξιὸς καὶ ἠσκημένος ἐν τῷ παιγνίῳ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ, λόγῳ τῆς ἀσχολίας του εἰς τὸ παίγνιον, νὰ ἐξασθενοῦν τὰ διάφορα ἐνστικτα αὐτοῦ καὶ νὰ γίνεται ἀδεξιότερος εἰς τὸ παίζειν. Τὸ ἀντίθετον, βεβαίως, συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα.

Ἄλλη θεωρία εἶναι ἡ διαμορφωθείσα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, Καθηγητοῦ Παν)μίου, Groos (Γκρούς). Οὗτος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν σκέψιν: Ποῖος ὁ βιολογικὸς σκοπὸς τοῦ παιγνίου; Βάσει τῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τῶν παιγνίων τόσοσ τῶν παιδιῶν, ὅσον καὶ τῶν ζώων, διεμόρφωσε τὴν θεωρίαν του, ἣτις σήμερον εἶναι ἡ περισσότερον κρατοῦσα. Ὁ ἐρευνητῆς οὗτος, ἐπισκοπῶν τὰ παίγνια τῶν διαφόρων ζώων παρατήρησεν, ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ὅμοια. Τὰ διάφορα εἶδη τῶν ζώων δὲν παίζουσι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλ' ἕκαστον εἶδος ἀσχολεῖται μὲ ἰδιάζουσαν μορφήν παιγνίων. Παρατήρησεν ἐπίσης, ὅτι τὰ παίγνια ταῦτα εἶναι ἐνέργειαι ὅμοιαι πρὸς τὰς κατόπιν σοβαρὰς ἐνασχολήσεις τοῦ ζώου. Τὸ μικρὸ, δηλαδή, γατάτι πηδᾷ καὶ μὲ τὰ νύχια του ἀρπάζει τὸ χαρτάκι πὺν κινεῖται, διότι ἀργότερον θὰ ἀσχοληθῆ διὰ παρομοίων κινήσεων πρὸς σύλληψιν τοῦ ποντικοῦ. Αἱ ἐνέργειαι, δῆλον ὅτι, τοῦ ζώου τούτου εἶναι προπαρασκευὴ καὶ προάσκησις διὰ τὰς μετέπειτα σοβαρὰς ἐνασχολήσεις του. Τὸ σκυλάκι ἐπίσης, γαυγίζει καὶ προσπαθεῖ νὰ δαγκάσῃ ἐκεῖνο πὺν τοῦ προτείνομεν. Ἡ ἐνέργειά του αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ μίαν προάσκησιν διὰ τὴν μετέπειτα ζωὴν του. Τὸ μικρὸ κατσικάκι πὺν πηδᾷ καὶ ἐπιτίθεται διὰ νὰ κτυπήσῃ μὲ τὸ κεφάλι του, ἀσκεῖται διὰ τὸν κατόπιν βίον του. Γενικῶς ἕκαστον ζῶον παίζει κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὰ παιγνίδια του νὰ εἶναι προάσκησις τῶν μελλουσῶν σοβαρῶν ἀσχολιῶν του.

Ὁ Γκρούς λέγει, ὅτι πάντα τὰ ζῶα καὶ ἰδίως τὰ ἐκ τούτων ἀνώτερα, ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν μείζονι μοίρῳ, φέρουν μεθ' ἑαυτῶν κατὰ τὴν γέννησίν των ἐνστίκτους τὰς διὰ τὴν σωματικὴν των ἐξέλιξιν ἀπαιτουμένας ἐνεργείας καὶ κινήσεις, ὡς σπέρματα ἔτοιμα πρὸς βλάστησιν. Τὰ ἐνστικτα ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ ἐκδηλοῦνται καὶ ὠθοῦσι τὸ παιδί εἰς ἐνέργειαν καὶ κίνησιν τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματός του, ἐπιτυχανομένης οὕτω τῆς ἐξελίξεως ἐκάστου μέλους καὶ τῆς ἀναλόγου προπαρασκευῆς του διὰ τὴν ἐν καιρῷ σοβαρὰν τοῦ παιδιοῦ ἐνασχόλησιν.

Διὰ τῶν παιγνίων λοιπόν, ἐπιτελεῖται ἄσκησις τῶν ἀτελῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀτόμου. Διὰ τὴν δημιουργίαν δὲ εὐνοϊκωτέρων ὄρων πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἐνστικτῶν, προέβλεψεν καλῶς ἡ Φύσις διὰ τῆς κατὰ τὸ παίγνιον παρουσίας τοῦ εὐαρέστου συναισθήματος τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἡδονῆς. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξασφαλίζεται ἡ φυσικὴ καὶ ἀβίαστος ἐξέλιξις τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀτόμου.

Κατὰ τὸν Γκρούς ἐπομένως, τὸ παίγνιον δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀόριστον, ὅπερ τυχαίως συμβαίνει, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη καθαρῶς φυσιολογική, ἐκδηλουμένη ὡς ἐνστικτος καὶ ἀτελής ἀναπαράστασις τῶν μετέπειτα ἐνεργειῶν τοῦ ἀτόμου.

Διάφοροι ἄλλαι θεωρίαι ὑπάρχουσι περὶ τοῦ παιγνίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τῆς ζωτικῆς λειτουργίας, διαμορφωθείσα ὑπὸ τοῦ Ψυχολόγου Claparède, καθ' ἣν τὸ παίγνιον εἶναι μέσον ἐξελίξεως τῶν φυσιολογικῶν καὶ ψυχολογικῶν λειτουργιῶν. Ἐπίσης ἄλλαι θεωρίαι διευτυπώθησαν ὑπὸ τῶν ψυχολόγων Λάνζ, Κάρο καὶ Ἀπλετόν.

Ἡ πλέον ὁμως ἀρμόζουσα καὶ ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν πραγματικότητα εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Γκρούς.

Ψυχολογικὴ βᾶσις καὶ σημασία τοῦ παιγνίου

Κατεδείχθη διὰ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων, ὅτι τὸ παίγνιον εἶναι ἀνάγκη τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὅτι ἡ κυρία αἰτία τούτου εὐρίσκεται εἰς ἐσωτερικοὺς παράγοντας, δηλαδὴ εἰς ἐνστικτα ἐνυπάρχοντα ἐν τῷ ὀργανισμῷ καὶ ὠθοῦντα αὐτὸν πρὸς ἐνέργειαν. Συνεπεία τῆς ἐσωτερικῆς ταύτης ὠθήσεως ἐμφανίζονται διάφοροι κινήσεις, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸ παίγνιον. Ἡ μεταβολὴ δὲ τῶν κινήσεων εἰς συνειδητὴν ἐνέργειαν, γίνεται μὲ τὴν ἐπίδρασιν διαφόρων ἐξωτερικῶν παραγόντων καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς νοήσεως.

Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ χωρίσωμεν τὸ παίγνιον εἰς τὰς ἐξῆς δύο λειτουργίας: 1) Εἰς τὸ ἐνυπάρχον ἐνστικτον, δηλαδὴ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν παράγοντα καὶ 2) εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἐνέργειαν, ἣτις εἶναι ἀποτέλεσμα νοητικῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος τοῦ παιδι κόσμου, ὅποτε ἔχομεν τὸν ἐξωτερικὸν παράγοντα.

Τὸ παίγνιον δὲν θὰ εἶχεν εὐρύτεραν σημασίαν, ἐὰν ἡ ἄκτις αὐτοῦ περιορίζετο μέχρις ἐδῶ. Δὲν συμβαίνει ὁμως τοῦτο. Τὸ παίγνιον ἐν τῇ ἐκδηλώσει καὶ ἐν τῇ πορείᾳ του, ἀκολουθεῖται ὑπὸ πληθῆος ψυχικῶν φαινομένων καὶ ψυχολογικῶν συμπλεγμάτων, αὐθορμήτως, φυσικῶς καὶ ἀβίαστος ἐμφανιζομένων καὶ ἐχόντων, κατὰ τελείως φυσικὴν καὶ ἀβίαστον πορείαν, ἰδιαιτέραν ἰσχύν, ἔντασιν καὶ διάρκειαν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ παιγνίου διὰ τὴν ψυχολογίαν. Εἰς τὸ παίγνιον, ἡ ψυχολογία καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἔρευνα, εὐρίσκουν ἄριστον συνεπίκουρον πρὸς ἀσφαλῆ παρατήρησιν καὶ μελέτην διαφόρων ψυχικῶν φαινομένων

καὶ πρὸς ἔξαγωγήν σαφῶν πορισμάτων. Τοιοῦτοτρόπως τὸ παίγνιον καθίσταται ἄριστον μέσον ψυχολογικῆς ἐρεῦνης. Διὰ τούτου δυνάμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν πλεῖστα ὅσα ζητήματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν προσοχὴν, εἰς τὴν μνήμην, εἰς τὴν φαντασίαν, εἰς τὰς παραστάσεις, εἰς τὸ συναίσθημα, εἰς τὴν κρίσιν, εἰς τὴν βούλησιν. Διὰ τοῦ παιγνίου δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀτομικότητα τοῦ παίζοντος προσώπου, τὰς ψυχικὰς τούτου προδιαθέσεις, τὰ ἔνστικτα, τὰς σκέψεις, τὰς ἐπιθυμίας, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν αὐτοῦ καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα συναφῆ. Ἀκόμη καὶ περὶ τῆς ψυχολογίας ὀλοκλήρων λαῶν δυνάμεθα νὰ ἔξαγάγωμεν συμπεράσματα ἐκ τῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ παιγνίου. Καὶ τὰς σωματικὰς ἐπίσης ἰκανότητας καὶ ἑλλείψεις δυνάμεθα νὰ διαγνώσωμεν διὰ τοῦ παιγνίου.

Οὕτω τὸ παίγνιον εἶναι ἄριστον μέσον πρὸς ἐρευναν ψυχολογικῶν προβλημάτων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦτο εἶναι ἐπίσης μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν πιστὴν εἰκόνα τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδιοῦ.

Παιδαγωγικὴ σημασία τοῦ παιγνίου

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι τόσον σπουδαία, ὡς διὰ τῶν ἀνωτέρω κατεδείχθη, ἡ ψυχολογικὴ σημασία τοῦ παιγνίου, εἶναι λίαν εὐνόητον, ὅτι τὸ παίγνιον θὰ ἐνέχη καὶ ὑψίστην παιδαγωγικὴν ἀξίαν. Γνωρίζομεν, ὅτι σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡἐξέλιξις τῶν σωματικῶν καὶ ψυχοπνευματικῶν δυνάμεων καὶ δεξιοτήτων τοῦ παιδιοῦ καὶ τῶν χαρακτηριζουσῶν τὴν ἰδιοφυίαν αὐτοῦ γραμμῶν. Ἐλέχθη ἐν τοῖς ἀνωτέροις, ὅτι διὰ τοῦ παιγνίου τίθενται εἰς κίνησιν πλεῖστα ὅσα ψυχικὰ λειτουργία, αἱ ὁποῖαι αὐθορμήτως ἐκδηλοῦνται καὶ ἀβιάστως βαίνουσιν. Ἡ ἐκδήλωσις δὲ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπιφέρῃ τὴν προαγωγήν καὶ ἐξέλιξιν αὐτῶν.

Ἡ σημασία εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ὅτι ἡ αὐθορμησία ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων. Ἡ αὐθορμησία αὕτη εἶναι ὅλως ἰδιαιτέρας σημασίας, διότι συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ εὐαρέστου συναισθήματος τῆς χαρᾶς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εὐνόητον τυγχίνει τὸ γεγονός, ὅτι τὸ παίγνιον ἀποτελεῖ ἐν ἐκ τῶν ἀρίστων μέσων τῆς ἀγωγῆς, διότι ἀπείρως συντελεῖ εἰς τὴν ἀβιάστον ἐκδήλωσιν καὶ τὴν κανονικὴν ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχοπνευματικῶν δεξιοτήτων τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παίγνιον εὐρύτατα χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς μέσον ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς. Δὲν εἶναι τὸ παίγνιον ἀπλοῦν μόνον ὄργανον ἀναψυχῆς, ἀλλ' ἀποτελεῖ τοῦτο πολυτιμότερον παράγοντα διὰ τὴν καθ' ὅλου ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παίγνιον εἶναι πηγὴ ζωογονοῦσα τὸν ὄργανισμόν. Εἶναι μέσον γενικῆς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀτόμου προόδου. Εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις ἰσχυροποιήσεως ὅλων τῶν ὀργάνων καὶ ὅλων τῶν μελῶν τοῦ σώματος. Διὰ τοῦ παιγνίου καθίσταται ὁ παῖς δεξιότερος εἰς τὰς κινήσεις

του καὶ κύριος τῶν σωματικῶν ὀργάνων του. Τοῦτο δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν, ἐὰν παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ παιδί πὺ συνεχῶς παίζει, εἶναι εἰς θέσιν μὲ τὰ δύο του χεράκια μόνον καὶ μὲ ὀλίγα μικροπράγματα, νὰ κατασκευάζῃ τόσα καὶ τόσα παιγνίδια, μὲ τέχνην καὶ ζηλευτὴν ἱκανότητα. Τοιοῦτοτρόπως τὸ παιδί ἀσκεῖται καὶ προετοιμάζεται, ὥστε ὅταν θὰ ἐνηλικιωθῇ θὰ ἔχῃ δεξιότητα καὶ ἱκανότητα διὰ πᾶσαν ἐργασίαν ἀπαιτοῦσαν ἐνέργειαν τῆς χειρός. Καὶ συμβαίνει πολλάκις, ἄνθρωποι ἀσκοῦντες διανοητικὰ ἐπαγγέλματα, νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ κατασκευάσουν χίλια-δυὸ πράγματα καὶ νὰ ἐκτελοῦν ἐργασίας, τὰς ὁποίας ἐκτελοῦν εἰδικοί τεχνῖται. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, χωρὶς καμμίαν ἀμφιβολίαν, ἔπαιξαν πολὺ ὅταν ἦσαν παιδάκια. Ἀντιθέτως δέ, ἔχει παρατηρηθῆ, ὅτι ὅσοι δὲν ἔπαιξαν ἀρκετὰ ὅταν ἦσαν παιδιά, μεγάλοι εἶναι ἀδέξιοι εἰς χειροτεχνικὰς ἐργασίας καὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν «νὰ καρφώσουν ἓνα καρφί».

Ἐὰν τώρα προχωρήσωμεν ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ παιγνίου θὰ διαπιστώσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διάρκειαν τούτου ἀσκεῖται ἡ παρατηρητικότης, ἡ φαντασία καὶ ἡ κρίσις τοῦ παιδιοῦ. Ἡ λειτουργία τῆς κατ' αἴσθησιν ἀντιλήψεως ἰσχυροποιεῖται. Ἡ ἱκανότης τοῦ παρατηρεῖν προάγεται εἰς ὑψιστον βαθμόν. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παίζοντος παιδιοῦ παρελαύνουσι τὰ διάφορα τμήματα τοῦ ἀντικειμένου μὲ τὸ ὁποῖον παίζει ἢ ἀσχολεῖται. Γίνεται πρὸ αὐτοῦ ἀνάλυσις καὶ σύνθεσις ἢ σύνθεσις καὶ ἀνάλυσις μερῶν καὶ συνόλου. Λαμβάνει χώραν ἰδιαιτέρα ἐπισκόπησις ἐκάστου τμήματος, συσχέτισις τῶν μερῶν, σύγκρισις, ἐπιλογή καὶ ταξινόμησις. Ἡ φαντασία πολλάκις ὀργιάζει ἐντὸς τοῦ παιγνίου. Δημιουργεῖ αὕτη πολυπλόκους καὶ λίαν πρωτοτύπους συνδυασμοὺς καὶ συνθέσεις. Ἡ προσοχὴ ἀσκεῖται, ἰσχυροποιεῖται, ἐξελίσσεται καὶ ἐθίζεται τόσον εἰς τὴν ἰσχυρὰν συγκέντρωσιν, ὅσον καὶ εἰς τὸν καταμερισμόν. Ἡ μνήμη συμπαρίσταται ἐν τῷ παιγνίῳ, ἡ δὲ βούλησις ἀσκεῖται ἀρκούντως καὶ καθίσταται ἰσχυρά. Περαιτέρω πλεῖστοι ὅσοι συνειρμοὶ παραστάσεων δημιουργοῦνται. Αἱ γνώσεις αὐξάνουν, τακτοποιοῦνται, ἐμποδοῦνται καὶ μονιμοποιοῦνται. Ἡ γλωσσικὴ ἱκανότης ἐξελίσσεται θαυμασίως καὶ τὸ λεξιλόγιον πλουτίζεται συνεχῶς διὰ νέων λέξεων. Τὰ συναισθήματα πλημμυρίζουν τὴν παιδικὴν ψυχὴν. Γενικῶς λέγομεν, ὅτι ὀλόκληρος ὁ ψυχικὸς κόσμος τοῦ παιδιοῦ εὐρίσκεται εἰς συνεχῆ κίνησιν, εἰς ἀληθῆ ὀργασμόν, εἰς ἀδιάκοπον κραδασμόν, εἰς μίαν συντονισμένην ἐξελικτικὴν δρασίαν καὶ ἐνέργειαν.

Καὶ ἐν προσέτι σπουδαῖον πλεονέκτημα ἔχει τὸ παίγνιον. Τοῦτο εἶναι τὸ ἔξῃς: Δὲν διαιρεῖ, δὲν κομματιάζει εἰς χωριστὰς ἀπ' ἀλλήλων λειτουργίας τὸ ἐνιαῖον ψυχικὸν γεγονός, τὸ ἐνιαῖον ψυχικὸν φαινόμενον, τὴν ἐνιαίαν, δῆλον ὅτι συμπλεγματικὴν ἐμφάνισιν τῶν διαφόρων ψυχικῶν λειτουργιῶν τῶν ἐν μιᾷ στιγμῇ συμβαινουσῶν, ὅπως ἀντιθέτως

γίνεται μὲ ἄλλας ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, καθ' ὅς ἐμφανίζονται μεμονωμένα λειτουργία. Δηλαδή τὸ παίγνιον δὲν ἀναπτύσσει μονομερῶς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ψυχικὴν λειτουργίαν, ἀλλ' ἐπιδραῖ ἐφ' ὅλων ὁμοῦ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ ἐμφανίζει αὐτὰς συνημμένας εἰς ἕνιαῖον τι ὅλον, ὅπερ ὁμοιομερῶς καὶ ἰσοδυνάμως ἐξελίσσει καὶ ἰσχυροποιεῖ.

Παιδαγωγικαὶ διαπιστώσεις, φροντίδες καὶ ὑποδείξεις.

Ἐξεθέσαμεν τὰς εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις τοῦ παιγνίου ἐπὶ τῆς σωματικῆς καὶ τῆς ψυχοπνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ. Ἦδη εἶναι ἀνάγκη νὰ ἴδωμεν πῶς θὰ γίνεται ἡ ὀρθὴ χρῆσις τῶν παιγνίων. Τὸ παιδί πού παίζει δὲν πρέπει νὰ κουράζεται καὶ νὰ ἐξαντλήται. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ ρυθμίζωμεν καταλλήλως τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῶν παιγνίων. Θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ρύθμισιν ταύτην τῆς χρονικῆς διαρκείας, διὰ τῆς φροντίδος τῆς ἀποσπάσεως τῆς προσοχῆς καὶ τοῦ διαφέροντος τοῦ παιδιοῦ εἰς ἄλλας ἀσχολίας. Θὰ ὑποδείξωμεν εἰς τὸ παιδί καὶ θὰ ἐθίσωμεν αὐτὸ νὰ ἀναπαύηται καὶ νὰ μὴ ἀφοσιούται τελείως εἰς τὰ παιχνίδια. Θὰ μάθῃ τὸ παιδί ὅτι ἡ ζωὴ του δὲν εἶναι μόνον ἀσχολία μὲ τὸ παιχνίδι. Θὰ τὸ συνηθίσωμεν εἰς τὴν ἀσχολίαν καὶ ἐκτέλεσιν σοβαρωτέρων ἐργασιῶν. Μία καὶ ἀσφαλῶς ἡ κυριώτερα τῶν ἐργασιῶν τούτων, εἶναι ἡ μελέτη τῶν μαθημάτων του. Δὲν ὑπάρχει ἀχαλίνωτος ἐλευθερία καὶ ἀσχολία κατὰ τὰς ὁρέξεις τοῦ παιδιοῦ μόνον. Τὸ παιχνίδι θὰ ὑπάρχη καὶ θὰ καταλαμβάνῃ σημαντικὸν μέρος τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ. Παραλλήλως ὅμως θὰ ὑπάρχη καὶ προγραμματισμένη αὐτοῦ ἐργασία, ὅπως εἶναι τὸ σχολεῖον, τὰ μαθήματα, ἡ μελέτη. Θὰ ὑπάρχη ἀνάπαυσις καὶ ἀνανέωσις τῶν δυνάμεων. Θὰ ὑπάρχη ὑποχρέωσις πρὸς ἐκτέλεσιν διαφόρων ἄλλων ἐργασιῶν, διατεταγμένων καὶ πηγαζουσῶν ἐκ τῆς ἐν γένει οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ τῶν καθηκόντων ἑνὸς ἐκάστου τῶν μελῶν αὐτῆς. Θὰ ὑπάρχη ἐν ἐνὶ λόγῳ, τάξις, πρόγραμμα, πειθαρχουμένη ἐλευθερία, δικαίωμα καὶ καθῆκον, ἱεράρχησις ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, συναίσθησις εὐθύνης καὶ ὑποταγῆ εἰς ἀρχὰς καὶ ὑποχρεώσεις.

Πάντα ταῦτα θὰ διδαχθῇ τὸ παιδί διὰ τῆς ὅλης ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐκδηλώσεως τῆς ἐν αὐτῇ ζωῆς. Διὰ τῆς σκοπίμου καὶ προγραμματισμένης ἐπιδράσεως τῶν γονέων καὶ διὰ τῆς καταλλήλου καθοδηγήσεως ἐν ἀβιάστῳ καὶ φυσικῇ συζητήσει μετὰ τοῦ παιδιοῦ, χωρὶς φωνὰς καὶ ἀπειλάς, χωρὶς ἐπιπλήξεις καὶ ἀκρότητας, χωρὶς θυμοῦς καὶ νεῦρα. Θὰ ἐπιτύχωμεν δὲ τοῦτο ὅταν δὲν θὰ σπεύδωμεν, ὅταν θὰ ἔχωμεν ἐμπνεύσει ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ παιδί, ὅταν θὰ θεωρούμεθα ὑπ' αὐτοῦ ὡς φίλος. Ἐν ταῦτῳ ὅμως, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι τὸ παιδί πρέπει νὰ παίξῃ. Ὁ χρόνος τοῦ παιχνιδιοῦ τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ παραμείνῃ ἀνέπαφος. Τὸν χρόνον τοῦτον θὰ σεβώμεθα ἀπολύτως καὶ θὰ τὸν

παρέχωμεν εἰς τὸ ἀκέραιον, ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι εἶναι ἐγκληματικὸν νὰ μὴ παρέχωμεν ἢ νὰ περιορίζωμεν τὸ ἀπαιτούμενον χρόνον παιχνιδιοῦ τοῦ παιδιοῦ.

Ἐπίσης πρέπει νὰ παρέχωμεν εἰς τὸ παιδί τὰ ἀπαιτούμενα μέσα διὰ τὰ παιχνίδια του, ἢτοι χαρτιά, ξυλαράκια, κουρελάκια, τόπια, πλαστιλίνη, ἔτοιμα παιχνίδια ὅπως αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν τὴν πρωτοχρονιά εἰς τὰ καταστήματα καὶ διάφορα ἄλλα ὑλικά ἀντικείμενα. Θὰ ἀποφεύγωμεν ὅμως νὰ δίδωμεν παιχνίδια σοβαρᾶς χρηματικῆς ἀξίας, εὐθραυστα, διότι ἡ καταστροφή αὐτῶν θὰ προκαλέσῃ στενοχωρίαν καὶ λύπην εἰς τὸ παιδί. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ παιδί λαμβάνει τὴν πρώτην ὕλην τῶν παιχνιδιῶν του ἀπὸ τὴν φύσιν. Τὸ χῶμα καὶ τὰ πετραδάκια εἶναι τὰ πλεόν ἀπαραίτητα εἰς τὸ παιδί. Τὰ παιχνίδια μὲ τὰ ὑλικά αὐτὰ παίζονται ἀπὸ τὰ παιδιὰ μικροτέρας ἡλικίας. Τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ ἀσχολοῦνται εἰς ὁμαδικὰ παιχνίδια, εἰς τὰ ὁποῖα λαμβάνουν μέρος πολλὰ πρόσωπα. Τὰ θέματα τῶν τοιούτων παιχνιδιῶν λαμβάνονται ἐκ τοῦ γύρω κόσμου. Ταῦτα εἶναι κυρίως ἀπομιμήσεις τῶν συμβαινόντων, τῶν γεγονότων καὶ τῶν εἰκόπων τοῦ περιβάλλοντος τὸ παιδί ἀνθρωπίνου καὶ φυσικοῦ κόσμου. Ὑπάρχουν πολλαὶ κατηγορίαι παιγνίων καὶ πολλὰ εἶδη αὐτῶν. Ἰδιαιτέραν προτίμησιν καὶ ἀγάπην δεικνύουν τὰ ἄρρενα εἰς τὸ ποδόσφαιρον. Εἶναι εἰς ὅλους γνωστὴ ἡ ἀφοσίωσις τῶν παιδιῶν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀθλοπαιδιᾶς. Πολλὰκις ἡ ἀφοσίωσις αὕτη φθάνει μέχρις ὑπερβολῶν καὶ καταπονεῖ τὰ παιδιὰ. Ἐπίσης συχνάκις τὰ παιδιὰ παίζουν τὸ παίγνιον τοῦτο μετὰ διαφόρων ἄλλων παιδιῶν ἀγνώστου προελεύσεως. Διὰ τοῦτο ἐφιστῶμεν τὴν ἐν προκειμένῳ προσοχὴν τῶν γονέων. Ἡ ὑποχρέωσις τῶν γονέων νὰ προσέχουν ποῖοι εἶναι οἱ συμπαίκτορες τῶν παιδιῶν των, εἶναι μεγάλη. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παίζουν τὰ παιδιὰ μετὰ τοῦ πρώτου τυχόντος ἀγνώστου παιδιοῦ, διότι ὑφίστανται ἠθικοὶ κίνδυνοι καὶ κίνδυνοι ὑγείας. Νὰ προσέχουν ἐπίσης οἱ γονεῖς νὰ μὴ διδαχθῶν τὰ παιδιὰ ἀσέμνους κινήσεις ἢ χυδαίας λέξεις καὶ φράσεις. Τὸ παιδί ποὺ παίζει πρέπει νὰ παρακολουθῆται ἀγρύπνως καὶ νὰ καθοδηγῆται τεχνηέντως ὑπὸ τῶν γονέων του καὶ κυρίως ὑπὸ τῆς μητρὸς του. Ἄλλως εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ εὐρεθῶμεν πρὸ λίαν δυσαρέστων ἐκπλήξεων καὶ πρὸ καταστάσεως, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ὁποίας θὰ χρειασθῆ κατόπιν μεγάλη προσπάθεια.

Ἀσφαλῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο νὰ μὲ ἐρωτήσῃ τις διὰ τῶν ἐξῆς : «Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθῆσωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ παιδιὰ μας, ἀφοῦ εἴμεθα ἠναγκασμένοι ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς ;»

Εἰς μίαν τοιαύτην ἐρώτησιν θ' ἀπαντήσωμεν ὡς ἀκολουθῶς : «Βεβαίως ἡ ἀντιμετώπισις τῶν πάσης φύσεως ἀναγκῶν καὶ προβλημάτων ποὺ μᾶς παρουσιάζει σήμερον ἡ ζωὴ, ἀπορροφᾷ τὸ μεγαλύτερον

μέρος τοῦ χρόνου καὶ τῶν δυνάμεών μας. Εἴμεθα, πρὸ παντὸς ἄλλου, ὑποχρεωμένοι νὰ ἐργασθῶμεν τόσον διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ὅσον καὶ διὰ ν' ἀνταποκριθῶμεν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀνάγκας καὶ ὑποχρεώσεις, τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ μᾶς παρουσιάζει καθημερινῶς. Παραλλήλως ὅμως πρὸς αὐτὰ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν καλῶς καὶ νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν εἶναι ἓν ἐκ τῶν δυσκολωτέρων προβλημάτων καὶ ἔργων. Ἄν τις νομίζῃ, ὅτι αἱ δυνάμεις του εἶναι ἀσθενεῖς καὶ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ καλῶς τὸ καθῆκον του ὡς γονεὺς, ὀφείλει νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων. Τοῦτο δὲν σημαίνει βεβαίως, ὅτι ἀπαραιτήτως ὁ ὑποψήφιος γονεὺς πρέπει πρῶτον νὰ γίνῃ παιδαγωγός.

Μία τοιαύτη ἀπαιτήσις θὰ ἦτο παράλογος. Τὸ καθῆκον τοῦ γονεὺς καθ' ἡμᾶς, εἶναι ἡ λήψις ὅλων ἐκείνων τῶν προϋποθέσεων διὰ μίαν ἀνεκτὴν τουλάχιστον ἀντιμετώπισιν τῶν ὑλικῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ προσπάθεια τοῦ γονεὺς νὰ προσέξῃ διὰ τὴν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς μόρφωσιν τοῦ παιδιοῦ, διὰ τὴν ἠθικὴν τούτου ἀνατροφήν, διὰ τὴν ὑπὸ τούτου τοῦ ἰδίου γονεὺς ἀπόκτησιν τῶν στοιχειωδῶν περὶ καλῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν γνώσεων καὶ διὰ πᾶν ἄλλο ζήτημα δυνάμενον νὰ βοηθήσῃ τὸν γονεᾶ εἰς τὸ ἔργον του. Ὁ γονεὺς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν, ψυχραιμίαν καὶ δραστηριότητα. Μὲ τὰ ἐφόδια ταῦτα θὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰς δυσχερείας καὶ τὰ προβλήματα, θὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀποστολῆς του καὶ θὰ βαδίσῃ σταθερῶς τὸν δρόμον τῆς ἐπιτυχίας. Τὰ παιδιὰ εἶναι τὰ λουλούδια τῆς ζωῆς. Ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας σκοπίμους καὶ λελογισμένας ἐνεργείας ἐξαρτᾶται ν' ἀνοίξουν τὰ πέταλά των τὰ μυρωμένα αὐτὰ λουλούδια καὶ νὰ χαροῦν τὸν ἥλιον. Ἀπὸ τὴν φροντίδα τῶν γονέων ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ καὶ ἡ προκοπὴ τῶν παιδιῶν. Ἐφ' ὅσον οἱ γονεῖς ἔχουν πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ ρόλου καὶ τῆς ἀποστολῆς των, πρέπει νὰ εἴμεθα ἡσυχοί, ὅτι τὰ παιδιὰ εἶναι ἐξησφαλισμένα. Θὰ ἀποκτήσουν τὰ ἐφόδια ποὺ πρέπει καὶ θὰ βαδίσουν σταθερῶς τὸν δρόμον τῆς ἐπιτυχίας. Παιδιὰ ὅμως ποὺ δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης ἐκ μέρους τῶν γονέων τῶν φροντίδος καὶ δὲν ὠπλίσθησαν διὰ τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ζωὴν ἐφοδίων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχουν πολλὰ πράγματα. Ἐπομένως, παρὰ τὰς τόσας καὶ τόσας ἀσχολίας των, οἱ γονεῖς πρέπει νὰ προσέχουν, νὰ ἐνδιαφέρονται καὶ νὰ παρακολουθοῦν καὶ τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν των. Αὐτὸ εἶναι ἐντὸς τῶν καθηκόντων καὶ ἐντὸς τῶν ὑποχρεώσεών των.

Συγκεφαλαιώσεις

Διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων κατέστη φανερὰ ἡ ψυχολογικὴ βάση καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τοῦ παιγνίου. Τὸ παίγνιον εἶναι

πράγματι θαυμάσιον δῶρον τῆς φύσεως διὰ τὴν εὐδωσιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς. Τὰς εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας ἐπὶ τοῦ παιδιοῦ ἀσκεῖ τὸ παίγνιον, δυνάμεθα ἤδη νὰ συνοψίσωμεν ὡς ἀκολούθως :

1) Τὸ παίγνιον ἀσκεῖ ἀξιόλογον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ, ἐνδυναμώνει καὶ τελειοποιεῖ τὰς διαφόρους σωματικὰς κινήσεις, τονώνει τοὺς μῦς καὶ τὰ νεῦρα, διευκολύνει τὴν κανονικὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος καὶ τὴν συχνὴν ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης, συντελεῖ εἰς τὴν καλυτέραν πέψιν, ἀποδιώκει τὴν σωματικὴν νάρκην, προάγει καὶ τελειοποιεῖ τὰ διάφορα αἰσθητήρια ὄργανα τοῦ σώματος, καταμερίζει τὴν σωματικὴν κόπωσιν, διευκολύνει τὴν ἀναπνοήν, διευρυνομένου οὕτω τοῦ θώρακος, ἐμποδίζει τὴν καθυστερημένην καὶ ἀτροφικὴν ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος, ἀποδιώκει τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν πλῆξιν, χαροποιεῖ, φαιδρύνει καὶ ζωογονεῖ τὸ παιδί.

2) Τὸ παίγνιον ἀσκεῖ τεραστίαν ἐπίσης εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ. Ἡ κρίσις ἐνισχύεται, ἡ βούλησις ἰσχυροποιεῖται, ἡ παρατηρητικότης ἀσκεῖται καὶ ἐξελίσσεται, ἡ φαντασία κινεῖται ζωηρῶς, ἡ προσοχὴ ἐθίζεται εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὸν καταμερισμὸν τῆς βοηθείας τῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας. Τὰ συναισθήματα ἐκδηλοῦνται ἐντόνως, κυριαρχοῦσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ καὶ ἐξελίσσονται θαυμασίως. Γενικῶς διὰ τοῦ παιγνίου συνταράσσεται καὶ προάγεται ὁλόκληρος ὁ ψυχικὸς βίος τοῦ παιδιοῦ.

3) Διὰ τοῦ παιγνίου μεγάλως προάγεται τὸ καλαισθητικὸν συναίσθημα τοῦ παιδιοῦ. Εἰς τὰ παίγνια τὸ παιδί βλέπει τὸ καλὸν ἢ τὸ δυσειδές, ἐκφέρει γνώμας ἀρεσκείας ἢ ἀπαρεσκείας, μορφώνει ἀντίληψιν περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἀσκεῖται ἐπιτυχῶς καὶ προάγεται καλαισθητικῶς.

4) Τεραστίαν ὡσαύτως ἐπίδρασιν ἀσκεῖ τὸ παίγνιον ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ παιδιοῦ μορφώσεως, συγκροτήσεως καὶ ἐξελίξεως. Πρὸ τοῦ παίζοντος παιδιοῦ προβάλλουσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πράξεις καλαὶ ἢ κακαί, τὰς ὁποίας ἀντιλαμβάνεται, παρατηρεῖ, κρίνει, υἰοθετεῖ ἢ ἀπορρίπτει τὸ παιδί. Ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ παρουσιάζωνται ἐντὸς τοῦ παιγνίου αἱ καλαὶ πράξεις κατὰ τρόπον προκαλοῦντα εὐάρεστα συναισθήματα καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὸ παιδί, ἀσφαλῶς τότε αἱ καλαὶ πράξεις θὰ γίνουν προτίμησις καὶ συνήθεια τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί θὰ σχηματίσῃ ὀρθὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ θὰ ἀγαπήσῃ ταῦτα. Ἐὰν προσέτι προσέχωμεν ν' ἀποφεύγωνται αἱ κακαὶ πράξεις ἢ νὰ συνωδεύωνται αὐταὶ ὑπὸ δυσαρέστων συναισθημάτων καὶ ὑπὸ καταλλήλων καὶ ἐπικαίρων φιλικῶν καθοδηγήσεων καὶ συμβουλῶν, ἀσφαλῶς θὰ γεννηθῇ εἰς τὸ παιδί ἀποστροφή διὰ τὸ κακόν. Σὺν τῷ χρόνῳ, διὰ τῆς τακτικῆς καὶ ἐνεργείας μας ταύτης, τὸ παιδί θὰ σχηματίσῃ σαφεῖς ἀντιλήψεις περὶ τοῦ καλοῦ καὶ περὶ τοῦ κακοῦ καὶ θὰ μάθῃ νὰ ρυθμίζῃ ἀναλόγως τὰς ἐνεργείας του καὶ νὰ δοῦ καταλλήλως.

5) Αἱ διὰ τοῦ παιγνίου ἀποκτώμεναι γνώσεις εἶναι μόνιμοι, σταθεραί, διαρκεῖς σαφεῖς, τακτοποιημένοι καὶ πλήρεις περιεχομένου, διότι ἀποκτῶνται εὐχαρίστως ἀπὸ τὸ παιδί εἰς στιγμὰς χαρᾶς καὶ ἡδονῆς καὶ λίαν εὐμενοῦς ψυχικῆς καταστάσεως.

Πλείστας ὅσας ἄλλας καὶ ποικίλας γνώσεις προσκτᾶται τὸ παιδί διὰ τοῦ παιγνίου. Αἱ περισσότεραι γνώσεις τοῦ παιδιοῦ, τῆς μικρᾶς ἰδίως ἡλικίας, ὀφείλονται εἰς τὸ παίγνιον. Γενικῶς, τὸ παιδί διὰ τοῦ παιγνίου εὐρύνει καὶ πλουτίζει διαρκῶς τὸν κύκλον τῆς ἐμπειρίας του, ἐξελίσσεται πνευματικῶς, μορφοῦται καὶ βαδίζει ἀνετώτερον τὸν δρόμον τῆς προόδου.

6) Τέλος τὸ παίγνιον εἶναι ἄριστον μέσον κοινωνικῆς μορφώσεως τοῦ παιδιοῦ. Ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή τούτου, ἡ τόλμη εἰς τὴν ζωὴν, ἡ ἀποφασιστικότης ἢ ψυχραιμία, ἡ δημιουργικότης, ἡ καρτερία, ἡ αὐτοκυριαρχία, ἡ αὐτοπεποίθησις καὶ ἄλλαι προσέτι ἱκανότητες καὶ ἀρεταὶ ἐνισχύονται καὶ προάγονται αἰσθητῶς διὰ τοῦ παιγνίου. Προσέτι τὸ παιδί ἔρχεται διὰ τοῦ παιγνίου εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων παιδιῶν. Συνάπτει φιλίας καὶ δημιουργεῖ συμφέροντα. Ἀναλαμβάνει καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀλληλοβοηθείας ἢ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ προάγεται. Δημιουργεῖται εὐγενῆς ἄμιλλα καὶ δοκιμάζονται αἱ δυνάμεις ἐνὸς ἐκάστου. Ὁργανώσεις κοινωνικῆς] χροιάς δημιουργοῦνται. Θεσπίζονται νόμοι καὶ ὑπερπροσωπικαὶ καὶ ὑπερατομικαὶ διατάξεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας ὑποτάσσονται πάντες οἱ συμπαίκτορες καὶ πάντες ἀγρυπνοῦσι διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν καὶ ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Συμβάλλουσι πάντες διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ [σκοποῦ, διαθέτοντες προθύμως καὶ ἀφιλοκερδῶς τὰς δυνάμεις των πρὸς τοῦτο. Κατὰ τρόπον λίαν ἐπαγωγικὸν ἀποκτᾶται ἐκ μέρους τῶν παιζόντων παιδιῶν, ἢ ἐμπειρία, ὅτι ἡ συνεργασία τῶν ἀτόμων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ ἔργου καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ καὶ ὅτι τὸ ἀτομικὸν συμφέρον πρέπει νὰ παραμερίζεται ἢ καὶ νὰ θυσιάζεται ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ὀλότητος. Γενικῶς τὸ παίγνιον ἀσκεῖ ὅλως ἀγαθὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν προπαρασκευὴν τοῦ παιδιοῦ διὰ τὸν κοινωνικὸν βίον.

Ἀχθέντες ἤδη εἰς τὸ πέρας τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ θέματός μας, σκόπιμον θεωροῦμεν ὅπως, ἀπευθυνόμενοι πρὸς τοὺς γονεῖς, καταλήξωμεν διὰ τῶν ἐξῆς ἁπλῶν λόγων :

Φίλοι Γονεῖς, σταθῆτε σὲ κάθε στιγμή κοντὰ στὰ παιδιά σας, σὰν πραγματικοὶ φίλοι καὶ συμπαραστάτες. Σεβασθῆτε τὴν προσωπικότητά των. Κατανοήσατε τὶς ἀνάγκας των. Διευκολύνετε τὴν ἀνάπτυξή των. Τὸ παιχνίδι εἶναι ὀργανικὴ ἀνάγκη γὰρ τὸ παιδί. Στὴν

ἀνάγκη αὐτὴ νὰ δείξετε τὴν κατανόησιν καὶ τὸ σεβασμὸν ποὺ πρέπει. Νὰ δώσετε στὸ παιδί σας τὶς εὐκαιρίες νὰ παίξῃ ἄνετα. Νὰ παίξῃ χορταστικά. Νὰ παίξῃ σὰν παιδί. Ἡ ἐπέμβασίς σας δὲν θὰ ἔχη σκοπὸν νὰ περιορίσῃ τὸ παιχνίδι τοῦ παιδιοῦ. Θὰ ἀποβλέπη τόσο στὴν ἐξασφάλισιν τῶν προϋποθέσεων γιὰ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασιν τοῦ παιχνιδιοῦ στὴν καθόλου σωματικὴ καὶ ψυχοπνευματικὴ ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ, ὅσο καὶ στὴν προφύλαξιν αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς σωματικούς, τοὺς ψυχικούς καὶ τοὺς ἠθικούς κινδύνους, ποὺ ἀπειλοῦν τὸ παιδί ποὺ παίζειτε τελείως ἐλεύθερο, χωρὶς τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν παρακολούθησιν τῶν γονέων του.

Φυσικά, θὰ κουρασθῆτε μέ τὴν φροντίδα σας αὐτὴ καὶ θὰ χρειασθῆ νὰ διαθέσετε χρόνον καὶ δυνάμεις. Ἄλλὰ ἔτσι εἶναι!!

Τὸ ἔργον τῶν ἀνθρώπων στὸν τομέα τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν εἶναι τραχὺ καὶ δύσκολον καὶ ἡ πορεία γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ ποὺ τὸ ἔργον τοῦτο ἐπιδιώκει, εἶναι πολὺ μεγάλη σὲ μᾶκρος καὶ γεμάτη εὐθύνες, καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις. Γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πορεία τούτη πρέπει νὰ εἶσαι ἄνθρωπος δυνατός. Πρέπει νὰ ἔχῃς ἀποθέματα ψυχικοῦ δυναμισμοῦ. Πρέπει νὰ συνηθίσῃς νὰ ἐπιμένῃς καὶ νὰ ὑπομένῃς. Πρέπει νὰ μὴ ἀπογοητεύεσαι καὶ νὰ μὴ ἀναστενάξῃς. Πολλὰ πράγματα ὅλα αὐτά, μὰ ὄχι ἀδύνατα καὶ ἀκατόρθωτα. Θὰ κουρασθῆς βέβαια, θὰ μοχθήσῃς καὶ θὰ ἰδρώσῃς. Μὰ ὅμως θὰ φθάσῃς στὸ τέρομα τῆς πορείας σου γιὰ ν' ἀντικρύσῃς ἐκεῖ φῶς! Πολὺ φῶς!! Ὁ μόχθος σου θὰ ἔχη μεταβληθῆ σὲ χαμόγελα τῶν χαρούμενων καὶ ἱκανῶν γιὰ τὴ ζωὴ παιδιῶν σου καὶ ὁ ἰδρώτας σου σὲ καθολικὴ καὶ μεγάλη νίκη.

Η ΟΚΝΗΡΙΑ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

«Ἡ ὀκνηρία δὲν εἶναι μιὰ αὐθύπαρκτη πραγματικότητα, μιὰ ἐξουσία δαιμονική. Ἔτσι χορταίνομε μὲ ἀφαιρέσεις. Ζοῦμε μὲ τὴ μεταφυσικὴ προκατάληψη τῆς σκέψεως. Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι φαντάζονται τὸν ψυχικὸ κόσμον ὡς κάτι δίχως οὐσία, ὡς μιὰ πνοή, ἓνα νεφέλωμα, ἓνα δῶρο ποῦ ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἡ φράση «τὸ παιδί μου εἶναι ὀκνηρό» δὲν εἶναι τόσο ὁ ὀρισμὸς μιᾶς καταστάσεως, ὅσο μιὰ ἠθικὴ καταδίκη¹.

Ἐνα σωσίβιο στὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ καταφύγῃ ὁ γονεὺς, ὁ δάσκαλος, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ μιὰ δικιὰ του ἀνημποριά. Τὸ παιδί μου εἶναι ὀκνηρό. Ἡ «ὁ μαθητὴς αὐτὸς εἶναι φύσει ὀκνηρός». Κουβέντες χωρὶς νόημα καὶ δίχως κανένα σκοπὸ εἰπωμένες. Λόγια ὅμως ποῦ καίνε καὶ καταστρέφουν ὀλοκληρωτικὰ τὴ δυναμικότητα μιᾶς τρυφερῆς ὑπάρξεως. Πετᾶτε τὸ σάλιο σας στὴ μορφὴ τοῦ παιδιοῦ σας καὶ καταρρακώνεται ὅ,τι καλὸ ἔκρυβε μέσα του. Φτᾶτε τὸ ὁμοίωμά σας ἱερόσυλοι. Ἐνας λόγος «εἶναι τεμπέλικον τὸ παιδί μου» ἓνα πρόχωμα πίσω ἀπὸ τὸ ὁποῖον ταμπουρώνεσθε σεῖς οἱ γονεῖς γιὰ νὰ δικαιολογήτε ὅτι σεῖς καταβάλατε ὑπεράνθρωπες θυσίες, ἀλλὰ πᾶνε στὸ βρόντο· νίπτετε τὰς χεῖρας σας καὶ ὡς καλοὶ γονεῖς προσμένετε τὴν ἐπιείκεια τῶν συνανθρώπων σας. Πιλάτοι ποῦ ἀναμένετε δικαίωση.

Μία λεπτομερειακὴ ἐξέταση τοῦ ζητήματος θὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι δὲν ὑπάρχουν ὀκνηρὰ παιδιά, ἀλλὰ ὀκνηροὶ γονεῖς καὶ διδάσκαλοι.

Ποιὸς ἀπὸ μᾶς ἀναζήτησε τοὺς λόγους τῆς μειονεκτικότητος; Ποιὰ αἰτία στάθηκε ἐμπόδιον στὴν ὁμαλή του ἐξέλιξιν; Ποιὸς φταίει γι' αὐτό; Ποιὰ ἢ θεραπεία τοῦ κακοῦ; Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἔχει τὸ παιδί μου κανονικὴ νοημοσύνη; Στ' ἀλήθεια πῶς μπορούμε νὰ χαρακτηρίσωμε ἓναν καθυστερημένον τύπον γιὰ ὀκνηρό;

¹ Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Dr. Cilbert—Robin: μετάφραση Ἑλένης Ὀλιβιέρη—Νομικοῦ.

Ἐδῶ ὅπως βλέπετε, δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ὁ τύπος τοῦ ἡλιθίου ἢ τοῦ βλάκα. Ἀνήκουν στὴ σχολὴ τῶν ἀνωμάτων παιδιῶν. Παρουσιάζουν φανερὲς ἀνωμαλίες, ἐνῶ μὲ τὸ καθυστερημένο παιδί δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ὁ ἀπλὸς τύπος τοῦ καθυστερημένου εἶναι ὑπάκουος, τρυφερός, πρόθυμος, παρ' ὄλο τὸν κανονικὸ του σχολικὸ βίον. Εἶναι τὸ παιδί πὺ δὲν ἀποκομίζει καμμιά ὠφέλεια ἀπὸ τὴν σπουδὴν του. Μένει στάσιμος. Ἄς δοῦμε ὅμως τί συμβαίνει μὲ τὸν τύπο αὐτόν :

«Εἶναι μικρὸς εὐαίσθητος, μᾶλλον ἀδύνατος, στερεῖται τῆς κινητικότητος καὶ ζωηρότητος πὺ φέρνει τὸ παιδί σὲ γρήγορη συνάφεια μὲ ὄλους καὶ διαλύει τὴν ἀγωνία τοῦ ἀγνώστου. Ὅπου τὸν βάλουν νὰ καθήσῃ μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀκίνητος ὥρες καὶ δὲν τολμᾷ [νὰ ἀναλάβῃ μία σταθερὰ πρωτοβουλία. Εἶναι ὀργανικὰ ὑγιής, πρέπει ὅμως κάποιος νὰ τὸν σπρώξῃ. Κάτι ἐπίκειται νὰ ξυπνήσῃ μέσα του καὶ τὸ ἐγὼ του περιορίζεται αὐτὸ τὸ ξύπνημα. Ἄν καὶ [δὲν συλλαμβάνει νοητικῶς τὴν κατάστασίν του αὐτὴν, αἰσθάνεται ὅμως πῶς εἶναι βαρὺς στὴ θέσῃ του, διψᾷ τὸ κάτι πὺ πρέπει νὰ τὸν κινήσῃ λησμονημένον στὴν ἀδράνεια καὶ ἀφοῦ δὲν ἔρχεται πρὸς αὐτόν, στρέφεται μὲ τὴν ἀμηχανία του πρὸς τοὺς ἄλλους.

Οἱ ἄλλοι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπέβλεπον πρὸς τὸν μικρὸν μὲ τὸ δέος πὺ ἔχομεν πρὸ τοῦ αἰνίγματος. Μόλις ὅμως ἔτεινε χέρι ζητῶν βοήθειαν, ἀπέδειξε ὅτι δὲν εἶναι αὐτάρκης καὶ ἐπίφοβος, αὐτοὶ μὲν στὴν ἀρχὴ ἀμιλλῶνται σὲ περιποιητικότητα, ποῖος πρῶτος νὰ τὸν πλημυρίσῃ μὲ ὑποχρέωσιν καὶ νὰ κατακτῆσῃ τὴν ψυχὴν του. Ἀφοῦ ἔπειτα διαλυθῇ ὁ ἀρχικὸς σεβασμὸς πρὸ τοῦ ἀγνώστου καὶ βροῦν ἀνοχὴν ἐκεῖ ὅπου ἐπερίμεναν κυριαρχίαν, φέρονται ὅπως ἢ τραχεῖὰ καὶ ὀρμητικὴ ζωὴ μόνις λάβει τὸ ἐλεύθερο νὰ κινήθῃ ὅπου τῆς ἦταν ἐμποδισμένο. Κλωτσᾷ δυνατὰ γιὰ νὰ λάβῃ πλήρη συνείδησιν τῆς νέας τῆς δυνάμεως τῆς ὁποίας ἢ ἐπίγνωσιν τὴν μεθᾷ.

Ὁ μικρὸς ὅταν ἀρχίξῃ τὸ πείραγμα καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς πὺ τοῦ πληγόνου τὴν εὐαίσθησίαν του, ἀπορεῖ, πικραίνεται καὶ κλαίει. Πὺ νὰ στραφῇ; Αὐτὸς ὁ τύπος σπανίως ἔχει φίλους, γιὰ τὰ παιδιά δημιουργοῦν τὰ κόμματα τους καὶ ἐνθουσιάζονται γύρω ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς, ἢ τοὺς διακρινομένους, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀδρανής, δὲν ἔχει πρωτοβουλίαν στὰ παιχνίδια οὔτε διακρίνεται στὸ τυπικὸ μάθημα.

Τὰ παιδιά τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι προικισμένα μὲ θαυμάσιο ἐνστικτό. Ὅταν τὸ διδασκόμενον βγαίνει ὡς σπινθήρας ἀπὸ ζωντανὴν καρδιά δονοῦνται ἀμέσως τὸ τυπικὸν ὅμως ἀναμάσημα τοὺς ἀφίνει ψυχροὺς καὶ ἐπειδὴ τὸ μυαλό τους δὲν ξέρει τί τὸ ἐνστικτό τους ζητεῖ ἀπογοητεύονται νομίζοντες πὺ δὲν εἶναι ἱκανοὶ γιὰ τίποτε.

Αὐτὸς εἶναι ὁ καθυστερημένος τύπος, ὅχι ὅμως καὶ τε-

μπέλης. Κάνει ὅ,τι μπορεί γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὴν προσοχή του ἀλλὰ κουράζεται γρήγορα. Οἱ πῶς ζωηροὶ ἐρεθισμοὶ προκαλοῦν στὴ φτωχή του νοημοσύνη στοιχειώδη μόνον ἀντίδραση.

Ἐπάρχει μία οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τῆς διανοητικῆς καθυστερήσεως καὶ τῆς διανοητικῆς ἀνεπαρκείας. Κατὰ τὸν Robin στὸν καθυστερημένον τύπον, οἱ διανοητικὲς λειτουργίαι, ὅσο ἀνεπαρκεῖς καὶ ἂν εἶναι, διαμοιράζονται κανονικὰ περίπου μέσα στὸ ἴδιο πεδίο τῆς ἀνεπαρκείας τους, ἐνῶ στὴν ἀνεπάρκεια οἱ διανοητικὲς λειτουργίαι παρουσιάζουν μιὰ ἐκδηλῆ ἀνισορροπία στὴν ἀνάπτυξή τους. Ὁ ἀνεπαρκὴς χαρακτηρίζεται γιὰ τὴν εὐπιστία του, τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποίαν ὑποβάλλεται, τὴν ἐπιτήδευση, τὴ μνησμανία του. Ἡ μνήμη του εἶναι καταπληκτικὴ, ἡ φαντασία του φθάνει εἰς τὴν ἔξαρση. Κρίση καὶ λογικὴ σκέψη δὲν ὑπάρχουν σχεδὸν ποτέ. Τὸ λάθος ποὺ κάνει δὲν τὸ βλέπει, τὴν ἀνοησία του δὲν τὴν ἐλέγχει.

Κατὰ τοῦτο διαφέρει ὁ κουτὸς ἀπὸ τὸν ἀνόητο :

Τὴν διανοητικὴ καθυστέρηση τὴν ὀνομάζουμε κουταμάρα, τὴν δὲ διανοητικὴ ἐνεπάρκεια ἀνοησία.

Θὰ ἔπρεπε οἱ τύποι αὐτοὶ νὰ μὴν ἀπασχολοῦν τὸ σχολεῖο καὶ τὸν διδάσκαλο, διότι δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἔχουν ἓνα κανονικὸ σχολικὸ βίον. Θὰ ἔπρεπε νὰ εὐρίσκωνται ἀδιάκοπα στὰ χέρια τοῦ νευροψυχιάτρου καὶ τοῦ εἰδικευμένου παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ τεχνικοῦ, ποὺ θὰ ἀναλάβῃ νὰ τοὺς μάθῃ μιὰ τέχνη.

Οἱ συνεχεῖς παρατηρήσεις, ἡ κακομεταχείριση, οἱ ταπεινώσεις καὶ τὰ πειράγματα ἀπὸ μέρους τῶν γονέων πολλὰς φορὰς ἀποβλακώνουν τὸν μαθητὴν. Τὸ παιδί δὲν εἶναι μόνον σάρκα ἀλλὰ καὶ αἴσθησις, δὲν κινεῖται μόνον ἀλλὰ καὶ αἰσθάνεται, σκέπεται, ἀντιλαμβάνεται, κρίνει, ἀποφασίζει. Οἱ ἀδιάκοπες ἐπιπλήξεις φέρουν κάποια ἀναστολὴ στὴν ὅλη πνευματικὴ του ἀνάπτυξη, δίνοντας τὴν ἐντύπωση τῆς βλακειίας. "Ὅχι, κύριοί μου, τὸ παιδί σας δὲν εἶναι βλάκας, χαρίσατέ του λίγη ἐμπιστοσύνη, δείξατέ του λίγη καλωσύνη καὶ τρυφερότητα καὶ θὰ διαπιστώσετε ὅτι ἡ νοημοσύνη του εἶναι κανονικὴ.

Μὴν ἀποκαλεῖτε τὸ παιδί σας ὀκνηρὸ πρὶν διαπιστώσετε τοῦτο ἐπιστημονικά. Μὴν πληρώνετε καὶ μὴν προσδιορίζετε, σεῖς πολλὰς φορὰς, τὸ μέγεθος τῆς νοημοσύνης τῶν παιδιῶν σας. Δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα νὰ ἐπιρρίπτετε εὐθύνες, ἐκεῖ ὅπου χρειάζεται κατανόηση καὶ πνεῦμα συμπαθείας. Δὲν ἔχετε κανένα δικαίωμα νὰ ἐκστομίζετε τὴ λέξη τεμπέλη στὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ σας. Εἶναι βαρεῖα κουβέντα ποὺ ἐξοφλεῖται μὲ τὸ ἀνάλογο νόμισμα. Μὲ τὸ νόμισμα τοῦ μίσους, τῆς ἀδρανείας, τοῦ πείσματος καὶ τῆς ὀκνηρίας. Ὅ,τι σπεύρατε θὰ θερίσετε.

Ὅπως στρώσατε θὰ πέσετε, ἀλλὰ παρακαλῶ σας μὴν δημιουργεῖτε θύματα, βάρη τῆς ζωῆς, παράσιτα, ἐκεῖ ὅπου μόνον δυνάμεις ἀγαθὲς δύνανται νὰ ἀνθίσουν.

Γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὴν ὀκνηρία, θὰ πρέπη πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ ἀποκλείσωμε τὶς φυσιολογικὰς καὶ φυσικὰς αἰτίαι τῆς σχολικῆς ἀνεπαρκείας.

Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ἓνα παιδί ὀκνηρὸ ὅταν παρουσιάζει κάποια ἀλλοίωση τῶν αἰσθησέων. Ὅπως μίαν ἀνωμαλίαν τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς ὄρασεως.

Δὲν μπορούμε νὰ ἀποκαλοῦμε ὀκνηρὸ ἓνα μαθητὴ ὅταν παρουσιάζει μίαν ἀναπνευστικὴν ἀνεπάρκειαν. Ὅπως μίαν ἀδεννοειδῆ ἐκβλάστηση, μίαν γλωσσόπτωση.

Δὲν μπορούμε νὰ χαρακτηρίσωμε ἓνα μαθητὴ ὀκνηρὸ ὅταν παρουσιάζει μίαν ἀδενικὴν ἀνεπάρκειαν. Ὅπως ἀνεπάρκεια τῆς ὑποφύσεως, τῶν ἐπινεφροιδίων, νευρολογικὴ καθυστέρηση, ὑπολείμματα ἐγκεφαλίτιδος, ἐπιληψία κ.λ.π.

Νὰ γιὰ ἐπιμένομεν ὅτι μπροστὰ σὲ κάθε περίπτωσιν ὑποτιθεμένης ὀκνηρίας, ἐπιβάλλεται γιὰ τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ, ἡ προκαταρκτικὴ ἐξέταση ἐκ μέρους τοῦ ἰατροπαιδαγωγοῦ καὶ τοῦ νευροψυχολόγου, ἀκόμα κι' ἂν αὐτὴ ἢ ἐξέταση δίνει ὀρητικὰ ἀποτελέσματα.

Ἄλλο ἀπρόσεκτος καὶ ἄλλο ὀκνηρός. Ἄπροσεξία εἶναι ἔλλειψη προσοχῆς. Στὴν κατηγορίαν αὐτὴν τοποθετοῦμε τὰ παιδιά ποὺ κουράζονται, ποὺ παθαίνουν ὑπερκόπωση κ.λ.π.

Ἐπίσης ὁ ἀσταθὴς μαθητὴς μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς κακὸς μαθητὴς ὄχι ὅμως καὶ ὀκνηρός. Πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντά του, ὅλα γύρω του τὸν καλοῦν. Πουθενὰ ὅμως δὲν μένει καὶ τίποτε δὲν τὸν συγκρατεῖ. Εἶναι φίλος τῶν εὐκόλων εὐχαριστήσεων, εἶναι καλοζωϊστὴς καὶ αἰσιόδοξος. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἢ δὲ σὺρξ ἀσθενῆς. Εἶναι ὅλο θέληση χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Ποιὸς φταίει;

Συνήθως οἱ γονεῖς!!! Ἄμαρτια γονέων τέκνα παιδεύουσιν. Εἶναι μία ἐγκληματικὴ διαθήκη ποὺ πολλὰς φορές, ἂν ὄχι πάντοτε, οἱ γονεῖς κληρονομοῦν στὰ παιδιά τους. Ἐὰν ὁ γυιὸς σας εἶναι ἀμελὴς φταίτε ἐσεῖς ὁ πατέρας, ἢ μητέρα. Σπαταλᾶτε τὶς καλύτερές σας ὥρες στὴ μοδί-στρα, σ' ἓνα πάρτυ, σὲ μιὰ φιλικὴ ἐπίσκεψη. Καὶ ἐγκαταλείπετε τὸ σπλάχνο σας μόνον τοῦ στὸ δωμάτιό του νὰ δέρνεται μὲ τοὺς τέσσαρες τοίχους, ψάχνοντας μὲ τὴ ματιὰ του ν' ἀντικρύσῃ τὴν προστατευτικὴν ματιὰ τῆς μάνας ἢ τοῦ πατέρα. Ἡ λύση ἑνὸς προβλήματος τὸ στενοχωρεῖ ἀλλὰ δὲν εἶναι κανένας δίπλα του νὰ τὸ ἐνθαρρύνῃ. Ἡ γραμματικὴ του θέλει κάποια

διόρθωση, ἀλλὰ πάλιν δὲν εἶναι κανένας δίπλα του νὰ τὸ βοηθήσῃ. Καὶ σὰν νὰ μὴν φθάνει τὸ μαρτύριο αὐτὸ μέσα στὴν σιγαλιὰ τῆς σπουδῆς του, δέχεται πολλές φορές τὴν κατακραυγὴ τοῦ πατέρα. «Ἡσύχασε εἶπα, πιὸ σιγά, δὲν περνᾷς στὴ σάλα;»

Νὰ γιατί χρειάζονται πρῶτα ἀπ' ὅλα οἱ γονεῖς ἀγωγή. Πρέπει νὰ νοιώσουν τὴ λεπτὴ ὅσο καὶ σπουδαία ἀποστολὴ τους πάνω στὸν τομέα αὐτό. Πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι τὸ παιδί θέλει παρακολούθησιν, βοήθεια, συμπαράστασιν. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐκστομίζετε τὴ λέξη ὀκνηρὸς στὸ παιδί σας ὅταν σεῖς καλλιεργεῖτε μὲ τὴ στάσιν σας, μὲ τὴν ἀδιαφορίαν σας, μὲ τὴν ἀμέλειάν σας μὰ στατικὴ διανοητικὴ κατάστασιν στὸ παιδί σας.

Ἡ ὑπερβολικὴ ἐπίσης αὐστηρότητα κουράζει, σκοτώνει. «Δὲν ἀγαπᾷς τοὺς γονεῖς σου, εἶσαι ἕνας ἀπατεώνας, θὰ σὲ κανονίσω ἐγώ, χαμένο κορμί». Φράσεις σκληροῦ πατέρα, σαδιστοῦ θάλεγε κανεῖς. Ἀποθαροῦνετε τὸ παιδί, φίλοι μου, τὸ ὀπλίζετε μὲ τὴν ἀδιαφορίαν σας, ἀποκτᾷ τὴν δύναμιν τῆς ἀδρανεῖας, τὸν κάνετε πεισματάρη, ἐπαναστάτη.

Ἡ κολακεία πάλιν εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ κακῆς ποιότητος προϊόντα ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὸ ἀναμάσημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτονομίας τοῦ παιδιοῦ. Κολακεία σημαίνει ὑποχώρησιν μπροστὰ στὰ θελήματα τῶν παιδιῶν σας.

Εἶναι μία συναλλαγματικὴ ποὺ ὀδηγεῖ τὸ παιδί στὴν ἀναρχία. Εἶναι σημάδι δειλίας.

Ὅταν ὁ γυῖός σας ἀποκτᾷ συνείδησιν τῆς ἐπιρροῆς του ἐπάνω στὴ θέλησή σας, στὸ εἶναι σας, στὸν ψυχικὸν σας κόσμον, τότε κύριος τῶν ὅλων ἀλωνίζει ὅπου θέλει καὶ ὅπως θέλει. Ἡ κολακεία σας, τὸ παραχάϊδεμά σας, τὸ διέφθειρε, τὸ μετέβαλλε σὲ ἀλαζόνα, σὲ τύραννον. Ζῆ χωρὶς πίστιν, χωρὶς ἰδανικόν. Ζῆ μέσα σ' ἕνα θεομὸ περιβάλλον, γεμάτο χάδια, ὑποκλίσεις. Τίποτε δὲν τοῦ λείπει. Τὸ οἰκογενειακόν μας αὐτὸ κλίμα, ὁ καθαρὸς ὑγιεινὸς ἀέρας τοῦ βουνοῦ, οἱ διασκεδάσεις, τὰ παιχνίδια του. Λίγο ὕστερα, ὅταν κάποια μέρα θὰ ὀδηγηθῆ μπροστὰ στὸ δάσκαλον, τότε ὁ ὑπερτροφικὸς μπεμπές σας θὰ ἀντικρύσῃ ἕνα πρόσωπον ἀπόλυτον διάφορον ἀπὸ τὰ γνωστὰ πρόσωπα ποὺ τὸ περιέβαλλον ὡς τὰ τώρα. Τὸ νέον αὐτὸ πρόσωπον εἶναι ψυχρὸν καὶ ἀδιάφορον μπρὸς στίς θελήσεις του. Δὲν γελᾷ ὅταν αὐτὸς γελᾷ καὶ δὲν παίζει ὅταν αὐτὸς θέλει νὰ παίξῃ. Ἐδῶ βασιλεύει κάποια τάξις, ἐνῶ αὐτὸς συνήθισεν στὴν ἀταξία. Ἐδῶ διευθύνει ἄλλος, ἐνῶ αὐτὸς πάντα ἦτο κύριος τῶν θελήσεών του. Ἐδῶ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούῃ αὐτὸς ποὺ ἦτο συνηθισμένος νὰ δίνει διαταγὰς. Καὶ τότε ἔρχεται σὲ ἀντίθεσιν μὲ τὸν κόσμον ποὺ ὁ ἴδιος ἔπλασεν πάνω στὰ μέτρα του καὶ ἐξανίσταται καὶ πεισμώνει. Γίνεται δύστροπος, μελαγχολικὸς, ὀξύθυμος. Δὲν διαβάζει, δὲν προσέχει, δὲν ἀπαντᾷ. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἕνα μέτρο αὐτοάμυνας. Καὶ ὁ παιδαγωγός, ὅχι ὁ νευρο-ψυχολόγος, βγάζει τὸ συμπέρασμα ὀκνηρὸν παιδί.

Ἐδῶ πρέπει νὰ μεταβληθῇ ριζικὰ ἡ νοοτροπία τῶν γονέων. Τὸ παιδὶ πρέπει νὰ ὀδηγηθῇ βαθμιαία, χωρὶς ὑπερβολές, σὲ μιὰ πρὸ σκληραγωγημένη ζωὴ. Λιγιστὰ τὰ χὰδια σας. Φροντίστε νὰ κυττάξῃ τὸν ἑαυτὸ του νὰ παίρῃ μέρος στὴ ζωὴ τοῦ σπιτιοῦ. Δώσατέ του νὰ καταλάβῃ τὶς συνέπειες πὺν μπορεῖ νὰ ὑποστῇ ἐὰν δὲν φθάσῃ ἐγκαίρως στὸ σχολεῖο. Νὰ τρώγῃ ὅτιδῆποτέ. Νὰ φέρεται εὐγενικὰ πρὸς ὄλους. Νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ὁμαδικὸ παιχνίδι. Μέσα σ' αὐτὸ θὰ ἀμβλύνη τὴν ἐγωϊστικὴν του τάση καὶ θὰ ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς συνεργασίας.

Ἐὰν οἱ γονεῖς ἀπὸ συναισθηματικὴ τύφλωση δὲν ἐννοοῦν ν' ἀλλάξουν τὴν στάση τους ἀπέναντί του, τότε ἄς τὸ ἀποχωρισθοῦν. Ἄς τὸ κλείσουν ἐσωτερικὸν σ' ἓνα σχολεῖο. Ἐδῶ ἴσως εἶναι καιρὸς νὰ ἀποβάλλῃ ὅλες τὶς κακὲς του ἕξεις καὶ νὰ γίνῃ ἓνα κοινωνικὸ μέλος, ἱκανὸ νὰ συνταυτίσῃ τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς κινήσεις του στὸ πνεῦμα τῆς ομάδος, τῆς κοινότητος.

Παιδαγωγικὰ σφάλματα

ἌΟχι βαρετὰ παραφορτωμένα προγράμματα. ἌΟχι ποσὸν ὕλης, ἀλλὰ ποιόν. ἌΕμπέδωση καὶ ἀφομοίωση τῆς διδαχθείσης ὕλης, δυνάμωμα τοῦ πνεύματος καὶ ὄχι φόρτο δουλειᾶς πὺν καταπονεῖ, πὺν κουράζει, πὺν φέρει τὴν ἀνία καὶ τὸν κορεσμό.

Κάθε τι τὸ πολὺ κουράζει, τὸ πολὺ φῶς, τὸ πολὺ φαγητό. ἌΗ διανοητικὴ κούραση φέρει τὴν πλήξη, σκοτώνει τὴν διάθεση, μαράζώνει τὸ πνεῦμα. ἌΟ μαθητῆς ἀντιδρᾷ μὲ ἀγνωμοσύνη καὶ ἀφαιρεῖται κατὰ τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος. Ταξιδεύει ἄλλοῦ. Καὶ τὸ κακὸ εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερο, ὅταν πολλὰς φορὰς συμβῇ ἓνας μαθητῆς νὰ παρακολουθῇ μιὰ τάξη ἀνώτερη ἀπὸ τὸ διανοητικὸ του ἐπίπεδο.

Εἶναι ἐγκληματικὸ ἐπικρίνοντες τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας του νὰ ζητήσωμε νὰ τὸν κατατάξωμε στοὺς τεμπέληδες.

ἌΕπίσης τὸ παιδὶ πὺν ἀλλάζει συνεχῶς σχολεῖο, σπάνια εἶναι καλὸς μαθητῆς. ἌΗ συχνὴ ἀλλαγὴ μεθόδων παιδαγωγικῶν καὶ συστημάτων καθιστοῦν εὐερέθιστο τὸ μαθητῆ, ἀδιάφορο, ἀπρόσεκτο.

Κάθε ἐπάγγελμα ἔχει τὶς ὁμορφιὰς του. Καλὸς παιδαγωγὸς εἶναι ἐκεῖνος πὺν συγκρατεῖ ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν του. Πὺν ἀντικρούζει τὸ μαθητῆ ὄχι σὰν ἓνα μικροσκοπικὸν οὐμανιστῆ, ὡς μιὰ ὕλη ἀσχημάτιστο, ἀμορφο καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρον. ἌΟ Da Vinci λέγει πρὸς τὸ ἀμορφο μάρμαρο πῶς ἐκεῖνο ἔχει μέσα του ὄλα τὰ ἀγάλματα. Συλλαμβάνει τὰς ἀπείρους δυνατότητας πὺν ὑπάρχουν μέσα στὴν ἀπελέκμητη πέτρα καὶ τρέμει ἂν ἡ μορφή πὺν θὰ δώσῃ αὐτὸς μπορεῖ νὰ ὑψωθῇ ὡς τὴν ἀπαίτηση τῆς πέτρας.

Τὴ χαρακτηριστικὴ λοιπὸν διαβάθμιση μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν δίδει τὸ ποσὸν προσφορᾶς φανταστικοῦ καινούργιου, ἀλλὰ τὸ ῥίγος τοῦ ἀγνώστου πού περνᾷ διὰ μέσου τῶν γραμμῶν μας.

Πρέπει διὰ τὸν διδάσκοντα οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ εἶναι ἀνδρείκελλα. Εἰς τὴν συνείδησή του πρέπει καθημερινῶς νὰ προσπίπτῃ τὸ ἀκροατήριον ὡς ἐντελῶς διαφορετικὸν καὶ νέον, ἐπομένως νὰ χρειάζεται καὶ νέαν προσαρμογὴν.

Ὁ διδάσκαλος εἶναι δημιουργός. Πλάστης ψυχῶν, καλλιτέχνης, πρέπει νὰ εἶναι τέλειος γιὰ νᾶναι τέλεια καὶ τὰ πλάσματά του. Πρέπει νὰ διαπλάσῃ ὀλόκληρη τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ. Πρέπει νὰ ἀγαπηθῇ ἀπὸ τὸ παιδί γιὰ νὰ τὸ ὀδηγήσῃ πρὸς τὸ φῶς, πρὸς τὴν ἀλήθεια. Σπανίως σ' ἓνα καλὸν διδάσκαλον νὰ ὑπάρχουν ὀκνηροὶ μαθηταί.

Πρέπει τὸ κάθε μάθημα νὰ προκαλῇ τὸ ἐνδιαφέρον του, πρέπει νὰ τὸ συγκινῇ, πρέπει νᾶναι δέκτης καὶ πομπός, πορθμὸς πού νὰ ἐνώνῃ δύο θάλασσεσ καὶ νὰ γεφυρώνῃ δύο ξηρές. Πρέπει δηλαδή, καὶ τὴν μορφήν αὐτὴν τοῦ παιδιοῦ πού ἔχει μπροστά του νὰ τὴν εὐρύνῃ καὶ νὰ τὴν ἀνυψώνῃ ἀδιάκοπα, ἀνοίγων συνεχῶς τὸ ἐγὼ του καὶ δεχόμενος μέσα του τὸ ἐγὼ τοῦ μαθητοῦ.

Ὅπως μιὰ μεγάλη μορφή ποιητικὴ, ἓνας Ἀμλέτος ἢ ἓνας Φάουστ δέχεται εὐκόλα μέσα της τὸν καθένα μας, ἔτσι καὶ εἰς τὸν ἰδεώδη τύπον ἀνθρώπου πού θὰ συλλάβῃ ὁ παιδαγωγὸς καὶ χωρᾷ καὶ πρέπει νὰ χωρᾷ εὐκόλα, κάθε μορφή παιδιοῦ. Εἶναι ὁ παιδαγωγὸς ποιητὴς μὲ τὸν τρόπο του. Καὶ τὸ ὑλικόν του δὲν εἶναι ὁ στίχος καὶ ὁ λόγος, ἀλλὰ τὰ ζωντανὰ πλάσματα πού ἔχει μπροστά του.

Ἔτσι θὰ καταπολεμηθῇ ἡ ὀκνηρία καὶ θὰ διατηρηθῇ ἡ φρεσκάδα καὶ ἡ νοητικὴ εὐδιαθεσία τοῦ παιδιοῦ.

Καὶ ἤδη μπαίνομε στὴν ὀκνηρία ἐκείνη πού ὀφείλεται στὸ χαρακτήρα.

— « Δὲν θέλω νὰ κάνω τίποτα »

Δὲν εἶναι οἱ ἀδύναμοι, οἱ ἄρρωστοι, οἱ καχεκτικοί. Πρόκειται δυστυχῶς γιὰ ἐπενεργητικὰ παιδιὰ πού ἡ ἐνεργητικότης των ἐκδηλώνεται ἀρνητικά. Εἶναι οἱ ἐπαναστάτες, οἱ σατράπαι, οἱ κακοὶ τυραννίσκοι. Ἄλλο δὲν θέλω καὶ ἄλλο δὲν μπορῶ. Τὸ δὲν θέλω σημαίνει ἄρνηση καὶ ἡ ἄρνηση προδιαθέτει κακῶς τὸν ἀκροατή. Εἶναι ἐγωϊστικὴ ἀπάντηση πού ἐπιδέχεται καὶ ἀνάλογο μεταχείριση. «Τὸ δὲν μπορῶ» προκαλεῖ οἶκτο. Φανερόναι ἀδυναμία, εἶναι ἐκδηλο σύμπτωμα ὑποταγῆς. Τὸ δὲ θέλω εἶναι δύναμη ἐν ἀδρανεῖα. Χρειάζεται ὑποκίνηση. Πρέπει ἡ παιδικὴ αὐτῆς ἐνεργητικότης νὰ διοχετευθῇ ἐκεῖ ὅπου θὰ μεταβληθῇ σὲ ἐνεργητικὴ κίνηση, σὲ κίνηση καρποφόρα, γόνιμη.

Πρέπει νὰ δώσωμε στὸ παιδὶ νὰ καταλάβῃ ὅτι τὰ μαθήματα εἶναι χρήσιμα γιὰ τὴν μόρφωσή του, εἶναι συντελεσταὶ τῆς προόδου του, εἶναι βαθμίδες πάνω στις ὁποῖες θὰ στηριχθῆ γιὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ. Πρέπει νὰ ἀξιοποιήσωμε ὅλη του τὴν ἐνεργητικότητα γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ, νὰ φθάσῃ στὸν σκοπὸ πὺν ἔθεσε μπροστά του. Τίποτε δὲν κατακτᾶται μὲ ἄλματα, τίποτε δὲν κερδίζεται μὲ καθυστέρηση ἢ παλινδρομήσεις. Κάθε πρᾶγμα στὸν καιρὸ του, κι' ὁ κολλῶς τὸν Αὐγουστο. Τὸ πρῶϊμο φρούτο δὲν θεωρεῖται μεστωμένος καρπός. Τὸ ὄψιμο ὑστερεῖ σὲ γεύση καὶ περιεκτικότητα. Καιρὸς παντὶ πράγματι.

« Εἶσαι ἔνοχος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ὅταν δὲν κατορθώσῃς σὲ κάθε ὥρα καὶ στιγμή νὰ ὑπάρχῃς. Θαρρεῖς πὺς ἡ ὑπαρξή σου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ χρόνο; Αἱ πράξεις μας αὐταὶ εἶναι ἡ ἐποχή μας » ἀναφωνεῖ ὁ Φάουστ.

Αὐτὴ τὴ σκέψη νὰ ἐμβάλωμε στὴν ψυχὴ τοῦ τροφίμου μας ἐπαγωγικά. Ὅφείλομε νὰ ὑψώσωμε ὅλα τὰ προβλήματα εἰς τὴν συνείδησή του γιὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀγωνία τους.

Ἡ φράση « δὲν θέλω νὰ μελετήσω » ὅταν λέγεται στοὺς γονεῖς, σημειώνει τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς συγκρούσεως μὲ αὐτούς. Τὸ παιδὶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ διάφορα ὠφελήματα ἐκβιάζοντας. Ἐναν περίπατο μακρονό, κάποιο χρηματικὸ ποσὸ κ.λ.π. Ἐδῶ ἐμπορεύεται τὴ μελέτη του.

Ἄς μὴν τοῦ ἐπιτεθοῦμε κατὰ μέτωπο. Οἱ ἐλιγμοὶ ἐπιβάλλονται, πρέπει νὰ περάσῃ ἡ καταιγίδα καὶ ὅταν κοπάσῃ ὁ θυμὸς τότε ἄς συνομιλήσωμε μαζί του. Μία φιλικὴ συνεννόηση φέρει πάντα καλὸ ἀποτέλεσμα. Πρέπει νὰ δημιουργήσωμε μίαν τέτοια ψυχολογικὴ κατάστασιν πὺν τὸ ἴδιο τὸ παιδὶ νᾶρχεται σὲ σύγκρουσιν μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του.

Ἐπάρχουν καὶ οἱ ψυχικὰ διεφθαρμένοι. Αὐτοὶ εἶναι μίαν κοινωνικὴ πληγὴ - βάρη τῆς γῆς. Ἀχθος ἀρούροισ, παράσιτα, ἱκανὰ νὰ προξενοῦν μόνον τὸ κακό. Ἐπιβάλλεται στοὺς τύπους αὐτοὺς ἀναγκαστικὴ ἐργασία καὶ ἡ τοποθέτησίς τους σὲ εἰδικὸ σχολεῖο.

Καὶ ἐρχόμεθα τῶρα στὸν κλασικὸ τεμπέλη, τὸν ἀρχιτεμπέλαρο. Στὸ παιδὶ ἀπάθεια. Στὸ παιδὶ πὺν δέχεται χίλιες δυὸ ταπεινώσεις χωρὶς διαμαρτυρία καὶ σύγχυσιν.

Εἶναι τὸ παιδὶ πὺν δέχεται τὸ ξύλο, τὶς τιμωρίες χωρὶς νὰ ἐπαναστατήσῃ, χωρὶς νὰ παραπονεθῆ. Πιστεύει πὺς εἶναι ἄξιος τῆς τιμωρίας καὶ τὴν δέχεται ἀδιαμαρτύρητα. Δὲν σᾶς μισεῖ γιὰ τὶς ποινὲς πὺν τοῦ ἐπιβάλλετε. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ταπεινώνεται οὔτε καὶ αἰσθάνεται τὴν παραμικρὴ ἐνόχλησιν ἢ τύψιν. Ἡ διάθεσίς του εἶναι ἡ ἴδια καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν κἀνῃ τίποτε.

Δὲν δημιουργεῖ ὄνειρα γιὰ τὸ μέλλον, διότι τὸν ἐνδια-

φέρει τὸ παρόν, ἔστω καὶ ἄβολο, ἀντιπροσωπεύει γι' αὐτὸν τὸ πᾶν. Ἐνα παρὸν νωχελικό, ὑπναλέο, πὺν νὰ μὴν τὸν προκαλεῖ. Πέσε μῆλο νὰ σὲ φάω.

Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ μαθητοῦ εἶναι γενναιόδωρος καὶ ἔξυπνηρετικός. Ὡς τόσο θέλει ὅ,τι δὲν θέλει. Ἐνα παιδί ἄβουλο, ἄπραγο, ἀπαθές. Δὲν εἶναι καμωμένο ἀπὸ πέτρα. Ἀναίσθητο δὲν εἶναι, εἶναι ἕνας κλασικός τύπος ἀδιαφορίας. Τὸν σπρώχνετε καὶ ξαναγυρίζει πάλι στὴν ἴδια θέση. Σᾶς ἀκούει μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἐπιδοκιμάζει τὶς σκέψεις σας, ἀλλὰ δὲν τὶς ἀξιοποιεῖ. Καμμιά προσπάθεια δὲν καταβάλλει γιὰ νὰ σηκωθῆ. Εἶναι ὁ στατικός ἄνθρωπος, ὁ στῦλιτης, ὁ καθηλωμένος σταθερὰ στὴ γῆ, ὁ δεμένος στὸν πάσσαλο. Εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς ἀδρανείας, αἰωρεῖται μεταξὺ τοῦ θέλω καὶ τοῦ «μοῦ εἶναι ἀδιάφορο». Εἶναι ζεμαφουτιστής.

Ἐνας ἔξυπνος τεμπέλης. Ὁ αἰσιόδοξος πὺν τίποτε γύρω του δὲν τὸν ἐνοχλεῖ. Δὲν κουράζει τὸ μυαλό του, διότι δὲν σκέπτεται, δὲν βασανίζει τὸ κορμί του, διότι δὲν ἐργάζεται. Εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀντιληφθῆ κάθε ὑστερόβουλη σκέψη του, κάθε πείραγμα, ἀλλὰ τὰ ἀντιμετωπίζει μὲ ἕνα χαμόγελο, μ' ἕνα βλέμμα σπινθηροβόλο. Δὲν κινεῖται γιὰ νὰ ἐπιτεθῆ, σὲ ἀφοπλίζει μὲ τὰ μάτια του, καὶ αὐτὸ εἶναι πὺν σὲ ἐνοχλεῖ, διότι συναντᾶς ἀνοχὴ ἐκεῖ ὅπου ἀνέμενες ἀντίδραση.

Λεῖπει ἡ δύναμη πὺν θὰ τὸ βάλῃ σὲ κίνηση γιὰ νὰ ὑπερικήσῃ τὸ νεκρὸ ἐκεῖνο σημεῖο πὺν ἀντιπροσωπεύει ὁλόκληρη τὴν ὑπόστασή του.

Γιὰ τοὺς γονεῖς, γιὰ τὸ σχολεῖο, μπαίνει ἐδῶ ἕνα πολὺ δύσκολο πρόβλημα. Βρισκόμαστε πραγματικὰ προστὰ σ' ἕνα πνευματικὸ τεμπέλη. Ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ βοῆ τὶ ἀπ' ὅλα συγκινεῖ τὸν τεμπέλη. Πρέπει νὰ βαθμολογήσῃ τὰ χαρίσματά του καὶ τὰ βαθύτερα προσόντα του.

Συνήθως οἱ τύποι αὐτοὶ αἰσθάνονται ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση στὶς χειροτεχνικὲς ἐργασίες. Εἶναι κάτι πὺν ἐλκύει τὴν προσοχή του καὶ τὸν παροτρύνει νὰ ἐργασθῆ. Ἡ χειροτεχνικὴ αὐτὴ ἐργασία πρέπει νὰ γίνῃ ἀφετηρία καὶ κίνητρο, γιὰ νὰ τεθοῦν σὲ κίνηση ὅλες ἐκεῖνες οἱ δυνάμεις πὺν δὲν βοῆκαν ὡς τὴν ὥρα διέξοδο.

Ἔτσι θὰ προηγηθῆ ἡ πράξη, τὴν ὁποῖαν ἀργότερα θὰ ζητήσῃ νὰ ἐπενδύσῃ μὲ τὴ λογική. Ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων θὰ τὸν ὠθήσῃ σ' αὐτό. Ξερὴ τεχνικὴ φέρει τὴν σύγχυση, τὴν ἀνία. Αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔργο του θὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴ μελέτη. Μόνος του θὰ ἀναζητήσῃ τοὺς λόγους, τὴν αἰτία, τὴν καλύτερη προσαρμογή. Ἡ βελτίωση ἑνὸς ἔργου χειροῦ προσποθέτει καὶ ἀνάλογη πνευματικὴ ἐργασία. Αὐτὴ θὰ τὸν φέρῃ ἐνωρίτερα στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του. Καὶ τότε γεμᾶτος χαρὰ θὰ σκύψῃ τὸ κεφάλι του στὸ βιβλίο γιὰ νὰ ἐξιχνιάσῃ τόσα ἄλλα τεχνικὰ προβλήματα πὺν

ὡς τὴν ὥρα τὸν κρατοῦσάν ἀδιάφορο. Ἐμεῖς, οἱ γονεῖς, ὁ διδάσκαλος, θὰ παρακολουθοῦμε καὶ θὰ ἐνισχύωμε τὴν προσπάθειά του αὐτὴ εἰ δυνατόν παρασκηνιακὰ στὴν ἀρχὴ καὶ μὲ τὸν καιρὸ ὀλοφάνερα.

Θᾶναι παραλογισμὸς σὲ μιὰ παρόμοια περίπτωση νὰ ἐπιμένωμε ὁ γυιὸς μας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρεσκείας μας. Λακτίζομε πρὸς κέντρα. Ἐπιτακτικὸν καθῆκον μπαίνει ν' ἀφήσωμε τὸ παιδί μας ἀνενόχλητο νὰ τραβᾷ τὸ δρόμο του. Δὲν ὑπάρχουν ἐπαγγέλματα πρόστιχα. Πρέπει οἱ γονεῖς νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τὴν προκατάληψη πὺρ τοποθετεῖ τὸν διανοούμενο στὴν κορυφὴ τῆς ἱεραρχίας. Μεταξὺ δύο κακῶν τὸ μὴ χειρὸν βέλτιστον. Γιὰ μᾶς προέχει νὰ γίνῃ τὸ παιδί μας ἄνδρας ἱκανὸς νὰ παράγῃ κάτι τὸ ὠφέλιμο.

Συμβαίνει πολλὰς φορὰς ὁ τρόφιμός μας νὰ μὴν παρουσιάσῃ καμμίαν ἀπολύτως κλίση οὔτε καὶ στίς χειροτεχνικὰς ἐργασίας. Νὰ εἶναι ἕνα μηδέν. Νὰ παρακολουθῇ τὸ πᾶν ἀδιάφορα. Ἐνῶ βλέπει καὶ ἐνῶ ἀκούει, ἐνῶ κινεῖται καὶ αἰσθάνεται, νὰ μένῃ ἀπαθὴς, ἀποβλακωμένος θὰ ἔλεγε κανεὶς. Εἶναι ἢ πλεόν οἰκτρὰ περίπτωση, ἀνίατη θὰ τολμούσαμε νὰ ποῦμε.

Ἐπιβάλλεται νὰ τὸν ἀποσύρωμε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ν' ἀλλάξῃ περιβάλλο, νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα ἐκείνη ὅπου ἡ φήμη του ὡς τεμπέλης ἔχει ἐπιβληθῆ, ἔγινε ἀξίωμα στοὺς συμμαθητάς του. Πάντα μία ἀλλαγὴ εἶναι ἀναγκαία. Νὰ δημιουργήσωμε ἕνα καινούργιο κλίμα. Νὰ βάλωμε σὲ ἐνέργεια ὅλους τοὺς μηχανισμούς του. Νὰ προκαλέσωμε τὰ ἐνδιαφέροντά του. Νὰ ξυπνήσωμε ὅ,τι ὑπνώττει. Νὰ κεντρίσωμε ὅ,τι εἶναι ἐπιδεκτὸν κεντρίσματος. Μακρυνὰ ἀπὸ τὰ μαθήματα πὺρ θὰ ἀπεκοίμιζαν τὴν τεμπελιά του. Συχνὰ ἐπισκέψεις σὲ ἐργοστάσια, σὲ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς. Ἴσως κάποια μέρα κάποιο ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπαγγέλματα θὰ τραβήξῃ τὴν προσοχή του καὶ θὰ ξυπνήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον του. Εἶναι ἢ πλεόν κρίσιμη στιγμή, ἔκανε ἕνα βῆμα πρὸς τὰ ἔμπρός, ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴ φωνὴ τῆς καρδιᾶς του, ἔκαμε τὴν ἐκλογὴν του, ἐσώθη πλεόν.

Πολλὰς φορὰς ὁ χρόνος εἶναι ὁ καλύτερος γιατρός. Ἄς μὴν ἀπελπιζώμεθα. Καμμιά φορὰ δὲν εἶναι ἀργά. Ποιὸς ἀμφιβάλλει πῶς ὁ τεμπέλης μας θὰ κερδίσῃ ὅλο του τὸ χαμένο καιρὸ; Ἐμεῖς οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι θὰ μεταχειρισθοῦμε κάθε εἶδους ἐνθάρρυνση, ἀνταμοιβὴ καὶ παρόντρηση. Θὰ ἀγρυπνοῦμε προσμένοντες. Κάποτε οἱ λανθάνουσες δυνάμεις θὰ ἀφυπνισθοῦν καὶ τότε ὁ τεμπέλης θὰ ἰδῇ καὶ θὰ νικήσῃ τὰ προβλήματα πὺρ ἀνοίχθηκαν μπροστά του. Καὶ σὰν νέος ἄνθρωπος μὲ πανίσχυρες δυνάμεις θὰ προβῇ στὴ λύση τους. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἱκανοποίησή μας θ' ἔσονται μεγάλη διότι ἐπετύχαμε σ' βαρὴν νίκη, νίκη πὺρ μόνον μία σχολὴ ἀνωμάτων παιδιῶν, μοροῦσε νὰ ἐπιτύχῃ.

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ

Φίλοι Γονεῖς,

Τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ὁμιλίας μου εἶναι «Ὁ Κινηματογράφος καὶ οἱ ἐπιδράσεις του».

Ἐθεώρησα ἀναγκαία τὴν ἐξέταση τοῦ θέματος αὐτοῦ, γιατί πολλοὶ εἶναι οἱ γονεῖς ἐκεῖνοι, πού δὲν ἔχουν ὑπ' ὄψιν τους ποιὸ σπουδαῖο ρόλο παίζει στὴν ψυχοπνευματικὴ ἀνάπτυξη καὶ ὑγεία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων ὁ Κινηματογράφος. Πολλὲς ἀταξίες τῶν παιδιῶν καὶ πολλὲς παρανοήσεις καὶ ἐσφαλμένες ἰδέες καὶ ἀπόψεις τῶν νέων ὀφείλονται στὴν ἐπίδραση, τὴν ὁποία ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῶν ἡ συχνὴ παρακολούθηση κινηματογραφικῶν ταινιῶν, πού δὲν εἶναι κατάλληλες γιὰ παιδιά καὶ γιὰ νέους. Τὸ θέμα τοῦτο περὶ κινηματογράφου πρέπει νὰ τὸ προσέξουν ἰδιαίτερος ὅλοι οἱ γονεῖς, νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν καλὰ καὶ νὰ τὸ μελετήσουν ὅπως πρέπει, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ρυθμίζουν ἀνάλογα τὶς ἐνέργειές των, κάθε φορὰ πού προβάλλεται σ' αὐτοὺς ἡ ἐπιθυμία ἢ ἡ ἀξίωση τῶν παιδιῶν νὰ πᾶνε στὸν Κινηματογράφο.

Καίτοι τὸ θέμα περὶ Κινηματογράφου εἶναι εὐρύτατο σὲ ἔκταση καὶ βαθὺ σὲ περιεχόμενο, θὰ προσπαθῆσω, μέσα στὰ στενὰ χρονικὰ ὅρια μιᾶς ὁμιλίας, νὰ θίξω τὰ σπουδαιότερα σημεῖα αὐτοῦ καὶ νὰ παρουσιάσω ἰδιαίτερος ὅσα ἐξ αὐτῶν ἐνδιαφέρουν τοὺς Γονεῖς καὶ τὸ Σχολεῖο.

1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Στὴν ἐποχὴ μας ὁ Κινηματογράφος εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένος. Εἶναι μία ἀπὸ τὶς σπουδαῖες κατακτήσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει πολλὰ στὸν κινηματογράφο, τόσο ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ψυχαγωγίας, τῆς διαφωτίσεως καὶ τῆς μορφωτικῆς ἐπιδράσεως, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἐπιβλαβῶν παρορμήσεων.

Ὁ Κινηματογράφος μὲ τὴν προβολὴ καὶ ἀπεικόνιση στὴν ὀθόνη, ἀποβλέπει ν' ἀποδώσῃ καὶ νὰ ἐκφράσῃ μὲ ζωντάνια καὶ μὲ ἀκρίβεια, ἰδέες, σκέψεις, γεγονότα, ἐκδηλώσεις, καταστάσεις καὶ κατακτήσεις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς παρουσίας καὶ τῶν περασμένων ἐποχῶν.

Τὰ θέματα τοῦ Κινηματογράφου εἶναι παρμένα ἀπὸ τὰ ἄπειρα ὕλικὰ καὶ πνευματικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα μέσα στὴ Φύση καὶ στὸ πέρασμα τοῦ Χρόνου ἐδημιούργησε καὶ δημιουργεῖ ὁ ἀκατάπαυστος μόχθος καὶ ἡ προοδευτικὴ πορεία καὶ δράση τοῦ ἀνθρώπου. Συμβάντα τὰ ὁποῖα ἔπαιξαν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴ σταδιοδρομία καὶ στὴν τύχη τῆς ἀνθρωπότητος, ἀποδίδονται μὲ σαφήνεια ἐπὶ τῆς ὀθόνης. Ὁ θεατὴς παρακαλουθεῖ καὶ ζῆ τὰ γεγονότα, σχηματίζει σαφέστερη εἰκόνα τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς πλοκῆς αὐτῶν, ἐμβαθύνει στὴν οὐσία των, κρίνει καὶ καταλήγει σὲ συμπεράσματα. Μὲ τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα γνωρίζει ὁ θεατὴς τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ παραδειγματίζεται ἀπὸ τὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις αὐτῶν. Στὸν Κινηματογράφο προβάλλεται ἡ ζωὴ, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ ἡ κατάσταση τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων λαῶν. Στὶς κινηματογραφικὰς ταινίες βλέπει ὁ θεατὴς μακρινὰ καὶ ἄγνωστος σ' αὐτὸν γῶρες, θαυμάζει τὶς φυσικὰς καὶ καλλονὰς καὶ γνωρίζει τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ αὐτῶν. Μὲ τὸν Κινηματογράφο πληροφοροῦμεθα τὴν παγκόσμιον κίνηση στὴν ἐπιστήμη, στὴν τέχνη, στὸν ἀθλητισμὸν, στὴ βιομηχανία, στὴν παραγωγικὴ ἀπόδοση, στὸ ἐμπόριον, στὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας. Ὁ Κινηματογράφος παρουσιάζει στὸ εὐρύτερον κοινὸν φωτεινὰς σελίδας ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορίαν λαῶν, τονίζει ἰδιαίτερα τὶς ἀρετὰς αὐτῶν, χρωματίζει τὶς εὐγενεῖς ἰδέας καὶ πράξεις, παρέχει πρότυπα καὶ παρορμὰς σὲ μίμησιν καὶ σὲ δράσιν. Μὲ τὸν Κινηματογράφο παίρνουν σάρκα καὶ ὄστα καὶ ζωντανεύουν τὰ ἀθάνατα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ἡ σκέψις, ἡ φαντασία καὶ ἡ ἰδιοφυΐα τῶν μεγάλων φιλοσόφων, τῶν συγγραφέων καὶ τῶν καλλιτεχνῶν. Ὁ Κινηματογράφος παρουσιάζει στὸ θεατὴν σκηνὰς τοῦ καθημερινοῦ οἰκογενειακοῦ ἢ κοινωνικοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου. Μὲ τοὺς ρόλους τῶν ἡρώων του φανερῶνει καὶ αἰσθητοποιεῖ τὶς σύγχρονες ἰδέας, τὶς τάσεις καὶ τὶς ροπὰς γύρω ἀπὸ κάθε ἐκδήλωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Οἱ σύγχρονοι τρόποι συμπεριφορᾶς καὶ κοινωνικῆς ἀγωγῆς, οἱ ἐξελίξεις τῆς μόδας, οἱ ἐλλείψεις καὶ οἱ ἀνέσεις τῆς ζωῆς, ἡ κίνηση στὰ σπῆρα καὶ ἡ ζωὴ στὸ ὑπαίθριον, παρουσιάζονται καὶ χρωματίζονται ζωηρὰ στὸν Κινηματογράφο. Ἀκόμη ὁ Κινηματογράφος φανερῶνει τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τοῦ ὑποκόσμου καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐκκλυσιν τῶν ἠθῶν καὶ ἀπὸ κάθε μορφῆς παραστράτημα καὶ παρέχει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀντιληφθῆ ὁ θεατὴς ποιὸς εἶναι ὁ σωστὸς δρόμος γιὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ εὐημερίαν. Περαιτέρω ὁ Κινηματογράφος παρουσιάζει εὐθύμως ἱστορίας, φαιδρὰς ὑποθέσεις καὶ διασκεδαστικὰ γεγονότα, μὲ τὰ ὁποῖα ψυχαγωγεῖ τὸν θεατὴν καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὶς σκοτοῦρας καὶ τὶς στενοχώριες τῆς καθημερινῆς βιοπάλης. Τέλος ὁ Κινηματογράφος, μαζὶ μὲ τὰ τόσα καὶ τόσα ποὺ προσφέρει στὸ θεατὴν, ἀποτελεῖ καὶ ἄριστον μέσον προπαγάνδας ἐναντίον τῶν πάσης φύσεως κινδύνων, ποὺ ἀπειλοῦν τὴν σωματικὴν

καὶ τὴν ἠθικὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου. Γενικῶς ὁ Κινηματογράφος, μὲ τὴν γεμάτην ποικιλίαν τῶν θεμάτων καὶ τῶν ἔργων ποὺ προβάλλει, ἀποκαλύπτει κάθε πλευρὰ καὶ κάθε γωνία τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τῆς ἐν γένει κινήσεως καὶ δράσεως τῶν ἀνθρώπων μέσα στὴ φύσιν καὶ στὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον καὶ καλύπτει, καὶ ἱκανοποιεῖ καὶ διαποτίζει τὰ διαφέροντα, τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὶς ὀρέξεις ὅλων τῶν συγκεντρουμένων μέσα στὶς κινηματογραφικὰς αἴθουσας ἀτόμων. Κάθε θεατῆς, μέσα στὴν τόση ποικιλία τῶν παιζομένων κινηματογραφικῶν ἔργων, μπορεῖ νὰ ἀναζητήσῃ, νὰ ἐκλέξῃ καὶ νὰ παρακολουθήσῃ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι σύμφωνο μὲ τὶς ἰδέες καὶ μὲ τὶς ἀντιλήψεις του, μὲ τὶς προτιμήσεις καὶ μὲ τὰ ἐνδιαφέροντά του, μὲ τὶς ἀξιώσεις καὶ μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του καὶ γενικῶς μὲ τὴν πνευματικὴν του ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν. Γι' αὐτὸ, καθημερινῶς, πλῆθος ἀτόμων, πάσης ἡλικίας καὶ πάσης προελεύσεως, συγκεντρώνεται στὶς αἴθουσας τῶν κινηματογράφων.

2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ,

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΣ

Ὁ Σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖον προβάλλονται τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα εἶναι ἀγαθός. Ἀποβλέπει δὲ ὁ σκοπὸς αὐτός, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ψυχαγωγίαν τῶν θεατῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου στὴν πνευματικὴν, στὴν ἠθικὴν καὶ στὴν καλαισθητικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καὶ ἀγωγὴν.

Ἡ πραγματοποίησις τοῦ σκοποῦ τούτου ἐπιτυγχάνεται μόνον ἐφ' ὅσον ἡ ὑπόθεσις τοῦ προβαλλομένου ἔργου εἶναι καλοδιαλεγμένη καὶ περιέχει ψυχαγωγικὰ καὶ μορφωτικὰ στοιχεῖα. Ἐκτὸς τούτου πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πλοῦτος σκηρικῶν, ὡραία μουσικὴ, τελειότης σκηνοθεσίας, πλουσία ἐναλλαγὴ εἰκόνων μέσα σὲ ἀνάλογο περιβάλλον, ἀφογὴ καὶ κατὰ τὸ δυνατόν τελεία ἀπόδοσις τῶν ρόλων ἐκ μέρους τῶν ἠθοποιῶν. τέλεια μηχανήματα προβολῆς, εὐρύχωρη αἴθουσα, ἀνετα καθίσματα καὶ γενικὰ ὁ θεατῆς πρέπει νὰ εὐρίσκηται μέσα σὲ συνθηκὰς ποὺ ἐξασφαλίζουν ἀπολύτως τὴν σωματικὴν του ὑγείαν καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν του ἀνάπτυξιν.

Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτῆς, ἡ ἐπίδρασις ποὺ ἀσκεῖ ὁ κινηματογράφος στοὺς θεατὰς εἶναι ἀγαθὴ καὶ εὐεργετικὴ. Ἐκεῖνος ποὺ παρακολουθεῖ τὴν προβολὴν ἑνὸς πραγματικὰ καλοῦ κινηματογραφικοῦ ἔργου, ὑφίσταται πλεῖστες ὅσες ψυχοπνευματικὰς μεταπτώσεις καὶ ἐπιδράσεις, Ἡ προσοχὴ του αἰχμαλωτίζεται. Ζῆ ἔντονα τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου. Δοκιμάζει συγκίνησιν καὶ δονεῖται ἀπὸ πλῆθος συναισθημάτων. Παρατηρεῖ, κρίνει, ἐκφέρει γνώμες καὶ καταλίγει σὲ συμπεράσματα. Ὁ κύκλος τῶν γνώσεών του εὐρύνεται. Διδάσκηται ποικιλοτρόπως καὶ μορφώνεται πνευματικῶς. Βλέπει τὸ ὡραῖο στὴ Φύσιν καὶ στὴν Τέχνην καὶ προάγεται καλαισθητικῶς. Ἐπικροτεῖ

ἢ καταδικάζει ιδέες, σκέψεις καὶ πράξεις καὶ ἀναπτύσσεται ἠθικῶς. Ψυχαγωγεῖται, γελᾷ, εὐχαριστεῖται καὶ ἐγκαταλείπει τὴν αἴθουσα τοῦ κέντρου πλήρως ἱκανοποιημένος.

Καὶ ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν φυσικά, ἐφ' ὅσον τὰ προβαλλόμενα ἔργα εἶναι καλὰ καὶ πληροῦν τὶς προϋποθέσεις πού ἀναφέραμε ἄνωτέρω. Ἄτυχῶς ὅμως ὅλες οἱ ταινίες πού προβάλλονται στοὺς κινηματογράφους δὲν ἔχουν τὶς ἀρετὲς πού πρέπει καὶ δὲν ἀνταποκρίνονται πλήρως στὴ μορφωτικὴ ἀποστολὴ πού ἔχει ὁ κινηματογράφος. Πολὺ συχνὰ παίζονται ἔργα μὲ ἐντυπωσιακοὺς τίτλους, ἀλλὰ μὲ περιεχόμενο ἀνούσιο, πεζό, στερημένο ἀπὸ κάθε ψυχαγωγικὸ καὶ μορφωτικὸ στοιχεῖο. Γι' αὐτὸ προκαλοῦν τὶς διαμαρτυρίες καὶ τὴν ἀγανάκτηση τῶν θεατῶν. Συχνὰ ἐπίσης προβάλλονται ἄλλα ἔργα, τῶν ὁποίων ἡ ὑπόθεση ἀσκεῖ ἐπιβλαβῆ ἐπίδραση στοὺς θεατὰς καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν παρορμᾷ στὴν ἐκτέλεση κακῶν πράξεων. Ἄλλοτε ἐπίσης προβάλλονται ἔργα πού παραποιοῦν ἱστορικὰ γεγονότα καὶ παρέχουν ἀνακριβεῖς καὶ ἐσφαλμένες γνώσεις στοὺς θεατὰς. Ἐξ ἄλλου, ἄλλα ἔργα ἀσκοῦν ἐπιβλαβῆ ἐπίδραση στὴ σεξουαλικὴ ἰσορροπία καὶ ἀγωγή τῶν θεατῶν.

Μὲ τὴν κατάστασι αὐτῇ, πού ὀφείλεται στὴν ἔλλειψη αὐστηροῦς λογοκρισίας ἀπὸ τὸ Κράτος καὶ στὴν κερδοσκοπικὴ μανία τῶν ἐπιχειρηματιῶν τοῦ κινηματογράφου, ὁ σκοπὸς τοῦ κινηματογράφου δὲν πραγματοποιεῖται, ἡ ψυχαγωγικὴ καὶ μορφωτικὴ αὐτοῦ ἀξία καὶ ἀποστολὴ ἐξουδετεροῦται καὶ ἐπὶ πλέον, πλεῖστοι ὅσοι κίνδυνοι ἀπειλοῦν καὶ ζημιώνουν τοὺς θεατὰς ἀπὸ πνευματικῆς, ψυχικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπόψεως.

Ἡ διαπίστωση τῆς πραγματικότητος αὐτῆς ἔχει ὅπως ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ γιὰ τοὺς γονεῖς, γιατί οἱ κίνδυνοι πού ἀναφέραμε ἀπειλοῦν περισσότερο τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους. Σχολεῖο καὶ γονεῖς ἔχουν ὑποχρέωσι νὰ λάβουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν προστασία τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὶς ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις πού προκαλοῦν τὰ ἀκατάλληλα κινηματογραφικὰ ἔργα.

Οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ ὑπάρχουν πάντοτε. Ἰδιαίτερος ὅμως πολλαπλασιάζονται κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ, πού, στὶς μεγάλες κυρίως πόλεις, λειτουργεῖ πλῆθος ὑπαιθρίων κινηματογράφων. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1953 στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἐλειτούργησαν 136 ἐν ὅλω θερινοῖ κινηματογράφοι, στοὺς ὁποίους κάθε βράδυ παρακολουθοῦσαν τὰ παιζόμενα σ' αὐτοὺς ἔργα 45.000 θεατὰς, κατὰ μέσον ὄρον. Ἡ λειτουργία τῶν ὑπαιθρίων κινηματογράφων κατὰ τὴ θερινὴ περίοδο, παρέχει μεγαλύτερη εὐχέρεια σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ πηγαίνουν συχνὰ καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὰ προβαλλόμενα ἔργα. Σὲ κάθε συνοικία καὶ σὲ κάθε γειτονιὰ ἀκόμη, λειτουργεῖ τὸ καλοκαίρι καὶ ἀπὸ ἕνας κινηματογράφος μὲ φθινὸ κατὰ κανόνα εἰσιτήριο. Ἐπομένως εἶναι εὐκόλο καὶ φυσικὸ γιὰ πλῆθος ἀνθρώπων νὰ ζητήσῃ τὴν ψυχαγωγία του στὸν κινηματογράφο κατὰ τὴ

διάρκεια τῆς θερινῆς περιόδου, πού διαρκεῖ ἀπὸ τὰ τέλη Μαΐου μέχρι τὰ τέλη Ὀκτωβρίου.

Ἀνάμεσα τώρα, στὸ παντὸς φύλου καὶ πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως πλῆθος τῶν θεατῶν τοῦ κινηματογράφου, βλέπει κανεὶς καὶ πολλὰ παιδικὰ ἡλικίας ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν καὶ ἄνω. Ἀνήσυχα καὶ νευρικά, τὰ παιδάκια αὐτά, σηκώνονται καὶ κάθονται καὶ μὲ ὅλες τὶς αἰσθήσεις των παρακολουθοῦν τὴν προβολὴ τοῦ ἔργου, πού τὶς περισσότερες φορὲς δὲν εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴν ἡλικία τους, δηλαδὴ δὲν εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴ βαθμίδα τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς των ἀναπτύξεως. Πόσοι ὅμως γονεῖς ἐπρόσεξαν τὸ ζήτημα ταῦτο; Πόσοι γονεῖς παρατήρησαν καὶ ἐξήτασαν τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὴν ψυχικὴ κατάσταση πού ἐδημιούργησαν στὰ παιδιά τὸ περιεχόμενο καὶ οἱ σκηνὲς τοῦ ἔργου πού παρηκολούθησαν; Ἦθελαν οἱ ἴδιοι νὰ περάσουν τὴν ὥρα των στὸν κινηματογράφο καὶ ἐνόμισαν ὅτι μαζί μ' αὐτοὺς μπορούσαν νὰ περάσουν τὴν ὥρα των καὶ νὰ ψυχαγωγηθοῦν καὶ τὰ παιδιά. Ἔτσι, γονεῖς καὶ παιδιά, εὐκόλα, ἀνεξέταστα καὶ χωρὶς νὰ υποψιάζονται τὸν κίνδυνο, παρακολουθοῦν τὴν προβολὴ τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων.

Ἄλλὰ, εἰδικώτερα, ποῖα εἶναι τὰ ἔργα αὐτά; Ἡ γενικὴ ἐξέταση τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων, πού πρὶν πάνω ἐκάναμε, δὲν μᾶς παρουσίασε πολλὰ πράγματα. Γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε καλὰ τὴ σημασία καὶ τὶς ἐπιδράσεις τοῦ κινηματογράφου, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε καὶ νὰ ἀναλύσουμε τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα, πού πάντοτε παίζονται στοὺς κινηματογράφους. Μαζὶ μὲ τὴν ἐξέταση καὶ ἀνάλυση αὐτῆ, θὰ καθορίσουμε καὶ τὶς ἐπιδράσεις, τὶς ὁποῖες ἄσκουν στὰ παιδιά καὶ στοὺς θεατὰς γενικώτερον, τὰ προβαλλόμενα κινηματογραφικὰ ἔργα.

3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΘΕΑΤΩΝ

Εἶπαμε στὰ προηγούμενα, ὅτι τὰ θέματα τοῦ κινηματογράφου εἶναι παρμένα ἀπὸ τὰ ἄπειρα ὕλικά καὶ πνευματικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα μέσα στὴ φύση καὶ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἐδημιούργησε καὶ δημιουργεῖ ὁ ἀκατάπαυστος μόχθος καὶ ἡ προοδευτικὴ πορεία καὶ δράση τοῦ ἀνθρώπου. Εἶπαμε ἐπίσης, ὅτι ὁ κινηματογράφος, μὲ τὴ μεγάλη ποικιλία τῶν θεμάτων καὶ τῶν ἔργων πού προβάλλει στὴν ὀθόνη, ἀποκαλύπτει κάθε πλευρὰ καὶ κάθε γωνία τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ δράσεως. Αὐτὴ ἡ ἀπέραντη ἔκταση καὶ ποικιλία τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων σὲ ὑπόθεση, πλοκὴ καὶ περιεχόμενο, μᾶς ἐπιβάλλει τὴν κατάταξή των σὲ κατηγορίες, γιὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐπισκόπηση καὶ ἐξέταση αὐτῶν. Κατὰ τὴ γνώμη μας, πρέπει νὰ διαιρέσουμε τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα στὶς ἐξῆς κατηγορίες:

α) **Έργα εϋθυμα, τερπνά διασκεδαστικά.** Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τὰ κινηματογραφικά έργα, πού παρουσιάζουν ώραϊες κωμωδίες, μίκυ—μάους, εϋθυμες και τερπνές ιστορίες ἀπὸ τὴ ζωὴ παιδιῶν και μεγάλων, σπὸρ στὴ θάλασσα και στὴν ξηρά, διασκεδαστικὲς ὑποθέσεις μὲ εϋθυμη μουσική και χωρὶς ἐπεισόδια και σκηνές ἐρωτικῆς χοριᾶς, παραμύθια παρμένα ἀπὸ τὴ δική μας και τὴν ξένη μυθολογία και πολλὰ ἄλλα παρόμοια. Τὰ έργα αὐτὰ παρακολουθοῦνται εϋχαρίστως ἀπὸ πολλοὺς και ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὰ παιδιά, γιατί τὰ παιδιά κατανοοῦν πλήρως τὴν ὑπόθεση τῶν ἔργων αὐτῶν και εϋχαριστοῦνται πολὺ. Ἡ προσοχή των αἰχμαλωτίζεται και τὸ διάφέρον των παραμένει ἀδιάπτωτον [μέχρι τέλους. Τὸ πρόσωπό των λάμπει ἀπὸ χαρὰ και ἡ ψυχὴ των δονεῖται ἀπὸ πλῆθος εὐαρέστων συναισθημάτων. Ἐκ παραλλήλου ἡ πνευματικὴ των ἀνάπτυξη προάγεται, γιατί μὲ τὴν παρακολούθηση τέτοιων ἔργων ἀποκτοῦν τὰ παιδιά και ἀρκετὲς ὠφέλιμες γνώσεις. Βλέπουν, θαυμάζουν και μιμοῦνται τοὺς ἥρωες τῶν ἔργων. Διηγοῦνται και σὲ ἄλλους τὰ ὅσα εἶδαν και παρηκολούθησαν, ἡ χαρὰ των παρατείνεται και ἐπαναλαμβάνεται και ἡ γλωσσική των ἱκανότητα προάγεται μὲ τὴ διήγηση, τὴν ὁποία κάνουν εὐχάριστα και αὐθόρμητα. Οἱ γονεῖς ἔχουν ὑποχρέωση νὰ ὀδηγοῦν τὰ παιδιά των σὲ κινηματογράφους πού παίζουν τέτοια έργα, γιατί εἶναι ἀναμφισβήτητη ἡ ἀγαθὴ ἐπίδραση τῶν ἔργων τῆς κατηγορίας αὐτῆς στὴν ψυχοπνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν. Ἀτυχῶς ὅμως δὲν ὑπάρχουν πολλὲς ταινίες τῆς κατηγορίας αὐτῆς και δὲν παίζουν πολλοὶ κινηματογράφοι τέτοια έργα.

β) **Έργα διδακτικὰ και ἠθοπλαστικά.** Τὰ έργα τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι παρμένα ἀπὸ τὶς ιστορίες και τοὺς θρύλους τῶν λαῶν, ἀπὸ τὴ ζωὴ και τὴν ιστορία τῶν ἀνθρώπων πού ἔδρασαν κοινωνικῶς και ἐκπολιτιστικῶς, ἀπὸ ὠραϊες συνθηῆκες οἰκογενειακῆς και κοινωνικῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικὸ και τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἔργο ἱεραποστόλων, ἐξερευνητῶν και ἐπιστημόνων, ἀπὸ τὰ διδακτικὰ και ὠφέλιμα ἔργα λογοτεχνῶν και μυθιστοριογράφων, ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ζωὴ, τὴν πατριωτικὴ δράση και τοὺς ἀγῶνες ἀτόμων και λαῶν, ἀπὸ γεγονότα τῆς ιστορίας, ἀπὸ τὴν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἀνάπτυξη και τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὶς γεωργικὲς, ἐμπορικὲς, βιομηχανικὲς και ἄλλες προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ ταξίδια και περιηγήσεις, ἀπὸ τὶς φυσικὲς καλλονὲς τῆς πατρίδος μας και τῶν ἄλλων χωρῶν ἐν συνδυασμῶ μὲ τὴν ἐθνικοθησκευτικὴ και κοινωνικὴ ζωὴ στὴν ὑπαιθρο και στὶς πόλεις. Ἐπὶ πλέον στὴν κατηγορία τῶν ἔργων αὐτῶν μποροῦμε νὰ περιλάβουμε και τὰ ἔργα ἐπιστημονικοῦ και καλλιτεχνικοῦ περιεχομένου, τὰ ὁποῖα εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ και τὴ δημιουργικὴ δράση ἐπιστημόνων, μουσουργῶν, μεγάλων ζωγράφων, γλυπτῶν, συγγραφέων και ποιητῶν.

Τὰ ἔργα αὐτὰ ἀσκοῦν εὐεργετικὴ ἐπίδραση σὲ μικροὺς και σὲ μεγά-

λους. Πλουτίζουν τις γνώσεις τῶν θεατῶν. Προκαλοῦν εὐχαρίστηση καὶ ψυχαγωγοῦν. Διεγείρουν ἔντονα τὸ συναίσθημα. Προάγουν τὴν παρατηρητικότητα καὶ τὴν κριτικὴ ἱκανότητα. Παρέχουν πρότυπα γιὰ μίμηση. Παρορμοῦν στὴν ἐκτέλεση εὐγενῶν πράξεων. Προτρέπουν τὸ θεατὴ στὴν ἐργατικότητα, στὴ μελέτη καὶ στὴ δημιουργικὴ δράση. Διδάσκουν κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο τὴν ἀλληλεγγύη, τὸν ἀλληλοσεβασμό, τὴν ἀγάπη, τὴν εὐγενῆ ἀμιλλα, τὴ φιλαλήθεια. Παρουσιάζουν τὸ ὄραϊο στὴ Φύση καὶ στὴν Τέχνη καὶ προάγουν τὸ θεατὴ καλαισθητικῶς. Φανερόνουν μὲ σαφήνεια καὶ μὲ ζωντάνια τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εὐρύνουν τὸν κύκλο τῶν γνώσεων τῶν παρακολουθούτων θεατῶν. Ἐξαιροῦν κατὰ φυσικὸν τρόπον τὰ ἀποτελέσματα τῆς εὐσυνειδήτου ἐργασίας καὶ τῆς ἐναρέτου ζωῆς καὶ φρονηματίζουν.

Τέτοιες ταινίες προβάλλονται ἀρκετὰ συχνὰ στοὺς κινηματογράφους. Εἶναι πολὺ κατάλληλες γιὰ παιδιὰ ἀπὸ ἡλικίας 12 χρονῶν καὶ ἄνω. Πολλὲς ἀπὸ τὶς ταινίες αὐτὲς ἔχουν περιεχόμενο ἀπλό, πὺ μμποροῦν νὰ τὸ κατανοήσουν καὶ παιδιὰ μικροτέρας ἡλικίας. Φυσικὰ, οἱ ταινίες τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀσκοῦν ἀγαθὴ ἐπίδραση στοὺς θεατὰς κάθε ἡλικίας. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἀναζητοῦν κινηματογράφους πὺ προβάλλουν τέτοια ἔργα καὶ νὰ ὀδηγοῦν σ' αὐτοὺς τὰ παιδιὰ των μὲ τὴ βεβαιότητα, ὅτι προσφέρουν θετικὴ ὠφέλεια στὰ παιδιὰ.

γ) Ἔργα δραματικὰ. Ἡ ὑπόθεση τῶν ἔργων τῆς κατηγορίας αὐτῆς λαμβάνεται κυρίως ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ, τὴν οἰκογενειακὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Κυριαρχεῖ ἡ περιπέτεια καὶ τὸ δράμα. Τὸ περιεχόμενο τῶν ἔργων αὐτῶν παρουσιάζει ραγδαῖα γεγονότα, πράξεις βίας καὶ μίσους, ἀπίθανες περιπέτειες, καταπάτηση κάθε ἐννοίας δικαίου καὶ ἐκμετάλλευση τοῦ πόνου καὶ τοῦ μόχθου τῶν ἀδυνάτων, δολοπλοκίες καὶ συγκρούσεις ἀλόψεων, ἰδεῶν καὶ πράξεων, καχυποψίες καὶ ψεύδη, διεφθαρμένους χαρακτῆρες καὶ χυδαῖες πράξεις, θανάσιμη πάλη τῆς ἐννόμου τάξεως μὲ τὶς σκοτεινὲς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ πολλὰ ἄλλα συναφῆ. Τὸ βαθύτερο νόημα τῶν ἔργων τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι βεβαίως ἡ καταδίκη τῶν κακῶν σκέψεων, προθέσεων καὶ πράξεων καὶ ἡ κατίσχυση τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ τὸ νόημα τοῦτο δὲν γίνεται κατανοητὸ πάντοτε ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν θεατῶν καὶ κυρίως ἀπὸ τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα προσέχουν καὶ παρακολουθοῦν μόνον τὶς δραματικὲς σκηνὲς τοῦ ἔργου. Ἡ ψυχικὴ ἀναστάτωση πὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν παρακολούθηση τῶν ἔργων τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι ἰσχυροτάτη. Πολλοὶ ἐκ τῶν θεατῶν ἀγωνιοῦν καὶ συμπάσχουν μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου. Ἐχουν τὴν ἐντύπωση πὺς παρακολουθοῦν ὑπόθεση πὺ συμβαίνει στὴν πραγματικότητα. Ζοῦν ἔντονα τὶς σκηνὲς τοῦ ἔργου καὶ παρακολουθοῦν μὲ ψυχικὴ ὑπερένταση τὰ ἐπεισόδια, πὺ μὲ τόση ζωντάνια ἐκτυλίσσονται στὴν ὀθόνη. Πολλοὶ ἐκ τῶν θεατῶν συγκινοῦνται ζωηρῶς καὶ κλαίου.

Δὲν εἶναι βεβαίως ὅλα τὰ δραματικά ἔργα ὅπως τὰ περιγράψαμε ἄνωτέρω. Ὑπάρχουν ἔργα δραματικῆς χοροῦς, πού εἶναι ἥπια σέ πλοκή καὶ σέ ἐξέλιξη καὶ σύντομα σέ διάρκειά, πού καταλήγουν μὲ τὴν καταδίκη καὶ τὴν τιμωρία τοῦ κακοῦ καὶ μὲ τὸ θρίαμβο τῆς ἀρετῆς. Τὰ ἔργα αὐτὰ προκαλοῦν καὶ διεγείρουν τὸ συναισθηματικὸ κόσμον τῶν θεατῶν χωρὶς νὰ προκαλοῦν ἰσχυρὲς ψυχικὲς ἀναστατώσεις. Τέτοια ἔργα μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν καὶ παιδιὰ ἀπὸ 12 χρονῶν. Ἀλλὰ πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ ξεχωρίσουμε τὰ ἔργα αὐτὰ ἀπὸ τὰ προηγούμενα; Πολλὲς φορὲς προβάλλονται στοὺς κιν)φους δραματικά ἔργα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἡ γνωστὴ ἀνακοίνωσις «Κατάλληλον δι' ἀνηλίκους» καὶ τὰ ὁποῖα ὡστόσο, δὲν εἶναι κατάλληλα γιὰ τὰ παιδιὰ ἡλικίας τοῦλάχιστον μέχρι 14 χρονῶν. Ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὸ ἔργο μὲ τὸν τίτλον «Παιδιὰ τῆς ἁμαρτίας» ποῦ ἔπαιξαν οἱ κιν)φοὶ τὸ 1953. Τὸ ἔργο τοῦτο ἐκρίθη κατάλληλον γιὰ ἀνηλίκους. Καὶ ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλον, γιὰτὶ παρουσιάζει σκηνὲς πόνου καὶ ἀφιθάστου δραματικότητος, πού συγκλονίζουσιν τὴν ψυχὴ μεγάλων καὶ μικρῶν. Ἔργα δραματικά, στὰ ὁποῖα παρουσιάζονται σκληρότητες, μίση καὶ κάθε εἶδους περιπέτειες, ποτὲ δὲν εἶναι κατάλληλα γιὰ τὰ παιδιὰ. Ἀπὸ τὰ προγράμματα κιν)φῶν Ἀθηνῶν τῆς 11-8-1953 παίρνω τοὺς τίτλους μερικῶν δραματικῶν ἔργων. Ἴδου οἱ τίτλοι τῶν ἔργων αὐτῶν: Ἀμάρτησα χίλιες φορὲς, Ματωμένο Πάσχα, Φλογισμένα χεῖλη, Γέφυρα τῆς ἁμαρτίας, Ὁ Ἐφιάλτης, Ἐμπόριον λευκῆς σαρκός, Τὸ παιδί μιᾶς διεφθαρμένης, Ἄγνωστο Ἐξπρές, Σάροξ καὶ Διάβολος κ.λ.π. Καὶ μόνον οἱ τίτλοι τῶν ἔργων αὐτῶν φανερόνουν πῶς δὲν εἶναι κατάλληλα γιὰ παιδιὰ. Τὰ παιδιὰ πού παρακολουθοῦν τέτοια ἔργα ὑποφέρουσιν καὶ πάσχουσιν. Εἶναι ἀνήσυχτα καὶ νευρικά. Κατέχονται ἀπὸ φόβον καὶ ἀγωνία. Καὶ μετὰ τὴν προβολὴν τοῦ ἔργου, ἡ ψυχικὴ τῶν ἀναστάσις ἐξακολουθεῖ. Εἶναι ὠχρὰ καὶ τὴ νύχταν βλέπουσιν ἐφιαλτικὰ καὶ τρομακτικὰ ὄνειρα. Ἡ σύστασίς μας στοὺς Γονεῖς εἶναι θερμὴ γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν παιδιῶν ἀπὸ κιν)φους πού προβάλλουσιν ἔργα μὲ δραματικὴ ὑπόθεσιν.

δ) Ἔργα ἑλαφρά.

Τὰ ἔργα τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἶναι κυρίως θεαματικά καὶ περιέχουσιν λίγον ἀπ' ὅλα. Συνήθως ἔχουσιν ὑπόθεσιν σχεδὸν μηδὲν καὶ παρουσιάζουσιν κυρίως ἑλαφρὰ μουσικὴν, εὐθυμὰ ἐπεισόδια, ἀσήμαντες σκηνὲς ζήλειας, μικροδραματάκια, πού σύντομα φθάνουσιν σέ εὐχάριστη λύσιν καὶ ἄλλα παρόμοια. Προσπάθεια μεγάλη καταβάλλεται νὰ παρουσιάζεται στα ἔργα αὐτὰ πλοῦτος σκηρικῶν καὶ ἀμφίσεων γιὰ νὰ αὐξάνεται ἡ θεαματικότης. Τὰ ἔργα αὐτὰ συνήθως διασκεδάουσιν μὲ κωμικὰ ἐπεισόδια, τὸ χορὸν καὶ τὴν εὐθυμὴν μουσικὴν. Σὲ πολλοὺς ὅμως ἐκ τῶν θεατῶν προκαλοῦν ἀδιαφορίαν καὶ ἀνία μὲ τὴν ἔλλειψιν συνοχῆς, εἰσομοῦ καὶ ἐνδιαφερούσης ὑποθέσεως. Τὰ ἔργα τῆς κατηγορίας αὐτῆς δὲν εἶναι ἀκατάλληλα

γιὰ τὰ παιδιά, ἔκτος ἂν περιέχουν τολμηρὰς ἔρωτικὰς σκηνάς, ἄσεμνες κινήσεις καὶ γυμνὰς γυναῖκες.

ε) Ἔργα ἐρωτικά.

Τὸ περιεχόμενον τῶν ἔργων αὐτῶν εἶναι γνωστὸν σὲ ὅλους. Τὰ ἔργα τοῦ εἴδους τούτου παρουσιάζουν συνήθως περιβάλλον πολυτελείας, ἀνέσεων καὶ γλιδῆς. Πρὸ τῶν θεατῶν παρελαύνουν κοσμικὰς συγκεντρώσεις σὲ κομπὰ σαλόνια, ἐκδρομὰς σὲ μαγευτικὰς τοποθεσίας, πολυτελέστατα αὐτοκίνητα, πολυθρόνες πλάζ καὶ λουτροπόλεις μὲ καζίνα, θέατρα καὶ ὄργανα στὰ παρασκήνια, μεγάλοι ἢ ἐφήμεροι ἔρωτες, πολυτελεῖς τουαλέττες καὶ πανάκριβα κοσμήματα, φημισμέναι ἐταῖρες μὲ στρατιὰς θαυμαστῶν, μεγάλη ζωὴ γυναικῶν, συζυγικὰς ἀπιστίας, γκαρσονιέρας, ἐρωτικὰ ξενύχτια, φιλιὰ καὶ ἐκδηλώσεις ἐρωτικοῦ πάθους, σκηνὰς ἡδονῆς, γυμνὰς γυναῖκες καὶ ὅτι ἄλλο μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς προβάλλεται στὴν ὀθόνη. Τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι ἀκατάλληλα καὶ πολὺ ἐπικίνδυνα τόσο γιὰ τὰ παιδιά, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἐφήβους. Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ ἐρεθίζεται ἰδιαιτέρως τὸ γενετήσιο ἔνστικτον καὶ ἡ φαντασία ἐξάπτεται σὲ μεγάλο βαθμὸν. Ἡ σεξουαλικὴ διάθεση τροφοδοτεῖται ἐπικινδύνως καὶ ἐξεγείρεται ζωηρῶς. Παιδιά καὶ ἔφηβοι, κορίτσια καὶ νέες, ποὺ κατὰ κανόνα στεροῦνται πείρας καὶ δὲν γνωρίζουν τοὺς κινδύνους ποὺ παραμονεύουν σὲ κάθε τους βῆμα, παρακολουθοῦν μὲ ζωηρὸν διαφέρον καὶ μὲ ἰδιαίτην προσοχὴν τὰς προβαλλόμενας σκηνὰς τοῦ παρανόμου ἔρωτος, τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς γύμνιας, ποὺ καθόλου δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν φυσιολογικὴν σεξουαλικὴν τους κατάστασιν, ἀνάπτυξιν καὶ πείρα. Μαθαίνουν πρόωρα ἕνα σωρὸν πράγματα καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀκόμη ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη ἡ κριτικὴ τῶν ἰκανότητων καὶ ἡ πείρα τῆς ζωῆς, παρωθοῦνται καὶ παρασύρονται σὲ ἀνάλογες μὲ τὰς σκηνὰς ποὺ παρακολουθοῦν, σκέψεις καὶ πράξεις. Ἡ πολυτέλεια, ἡ ἀνεση, ἡ γλιδὴ καὶ τὸ χρῆμα, ποὺ μὲ τόση ἀφθονία παρουσιάζονται στὴν ὀθόνη, δημιουργοῦν καταστάσεις παρανοήσεως, διασαλεύουν τὴν ἀγνότητα τῶν νεανικῶν ἰδεῶν, σκέψεων καὶ συναισθημάτων καὶ παρομοῦν τοὺς νέους καὶ τὰς νέας σὲ ἐπικίνδυνες σκέψεις, ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειαι. Ἡ μεγάλη ζωὴ γυναικῶν, ποὺ τόσο ἐντυπωσιακὰ προβάλλεται στὴν ὀθόνη, γίνεται τὸ κρυφὸ ὄνειρον πολλῶν κοριτσιῶν, ἔστω καὶ ἂν τὸ τίμημα ποὺ θὰ καταβάλουν γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσουν, θὰ εἶναι πολὺ βαρὺ. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μᾶς παρουσιάζει πολλὰ τέτοια περιστατικὰ. Πολλὰ ἀτομικὰ καὶ οἰκογενειακὰ δράματα ὀφείλονται στὴν καταστρεπτικὴ παρόρμησιν καὶ ἐπίδρασιν παρομοίων κινηματογραφικῶν ἔργων. Πολλὰ κορίτσια, ποὺ ζοῦσαν ἡσυχὰ καὶ ἀσφαλισμένα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς οἰκογενείας τῶν, ἐγκατέλειψαν σπῆτι καὶ γονεῖς γιὰ νὰ γίνουν ἀστέρες τοῦ κινῆθου, γιὰ ν' ἀποκτήσουν πλοῦτην καὶ δόξαν καὶ γιὰ νὰ ζήσουν τὴν μεγάλην ζωὴν. Ξεκί-

νησαν με ὄνειρα καὶ με πολλὰς ἐλπίδες. Ἔδωσαν πίστη σὲ λόγια καὶ σὲ ὑποσχέσεις. Θυσίασαν τὰ πάντα στὸ μεγάλο ἰδανικό τους. Ἀλλὰ πόσο πολὺ γελάσθηκαν, πόσο σκληρὰ πληγώθηκαν, πόσο πολὺ κατακύλησαν, γιατί, γυρεύοντας τὴ δόξα καὶ τὴ μεγάλη ζωὴ, ἔπλεσαν στὰ χέρια μαστροπῶν καὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων καὶ ἔγιναν λεία τῶν ἐμπόρων τῆς λευκῆς σαρκός. Δὲν εἶναι ὑπερβολὲς ὅλα αὐτά. Ἄτυχῶς, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν καὶ οἱ ἔφημερίδες, τέτοια δράματα συμβαίνουν στὴν πραγματικότητα.

Τὰ ἔργα ἐρωτικοῦ περιεχομένου εἶναι, τὶς περισσότερες φορές, κίνδυνος—θάνατος, τόσο γιὰ τὰ παιδιά, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἐφήβους, κυρίως στὸν τομέα τῆς σεξουαλικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀγωγῆς, ὅπως καὶ πιὸ πάνω ἐτονίσαμε. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ ὠρισμένα ἔργα ἐρωτικῆς χροιάς, ποὺ δὲν ἐξάπτουν τὴ φαντασία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων, ποὺ δὲν παρέχουν ἐπικίνδυνες παρορμήσεις, ποὺ δὲν ἔχουν τολμηρὲς σκηνές, ἀλλὰ παρουσιάζουν τὴν ὅλη ὑπόθεση σὲ τόνο ἀπλὸ καὶ φυσικό, μέσα στὰ ὅρια μιᾶς συγκρατημένης καὶ πολιτισμένης πλοκῆς. Τέτοια ἔργα μποροῦν νὰ παρακολουθοῦν μεγάλα παιδιά καὶ ἔφηβοι. Δὲν μποροῦν ὅμως νὰ θεωρηθοῦν κατάλληλα γιὰ τὰ παιδιά καὶ γιὰ τοὺς ἐφήβους τὰ κινηματογραφικὰ ἔργα Μεγάλος ἐραστής, Ἡμουν μιὰ ἁμαρτωλή, Νεανικὰ χτυποκάρδια, Οἱ ὠραιότερες γάμπες τοῦ κόσμου, Ἀθῶες ἁμαρτωλές, Ἀξιολάτρευτες γυναῖκες, Κολασμένοι ἔρωτες, Στὸ νησί τῆς ἡδονῆς, Συζυγικὲς ἀπιστίες κλπ.

στ) Ἔργα περιπετειώδη, ἀστυνομικά, ληστρικά

Μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς κατηγορίας αὐτῆς, ποὺ ἔπαιξαν οἱ κιν)φοὶ Ἀθηνῶν καὶ Θεσ]νίκης τὸ καλοκαίρι τοῦ ἔτους 1953, ἦσαν καὶ τὰ ἑξῆς: Τὸ μυστήριο τοῦ Μαύρου Πύργου, Γκρεμίστε τὰ σύνορα, Μονομαχία στοὺς δρόμους, Χαμένο Καραβάνι, Τελευταῖο ἀτοῦ, Ἄμαρτωλὴ πόλις, Τρομοκράτες τῆς Δύσεως, Ἰπλότης με μάσκα, Ἀρχηγὸς τῶν παρανόμων, Αὐτοὶ ποὺ ξέχασαν τὸ Θεό, Ἰπλότης καὶ καλόγρια, Βασίλισσα τῶν Τροπικῶν, Πίσω ἀπὸ τὰ σίδηρα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Τὰ ἔργα αὐτὰ παρουσιάζουν ἀπίθανες ὑποθέσεις, στίς ὁποῖες παρελαύνουν χαρακτηριστικοὶ τύποι τυχοδιωκτῶν, λωποδυτῶν, δολοφόνων, ληστῶν, πειρατῶν, ἀπατεῶνων, χαρτοπαικτῶν, τοξικομανῶν, μεθύσων, διεστραμμένων γυναικῶν, καταδίκων, ἀποκλήρων τῆς τύχης, κατασκόπων, λαθρεμπόρων, ἐκβιαστῶν, ἐμπόρων τῆς λευκῆς σαρκός καὶ ἄλλων ὁμοίων. Ἀπαντες οὗτοι παρουσιάζονται σὲ συνεχῆ παρανομία καὶ σὲ συνεχῆ πάλη μετὰ τὴν κοινωνία καὶ τὰ ὄργανα τῆς ἐννόμου τάξεως. Τὰ προβλλόμενα στὴν ὀθόνη γεγονότα καὶ ἐπεισόδια ἐκτυλίσσονται ραγδαίως καὶ λαμβάνουν χώραν, κατὰ προτίμηση, μέσα σὲ καταγῶγια, σὲ κάτεργα, σὲ στοιχειωμένους πύργους, σὲ ὑποπτα κέντρα, σὲ ἐρημικὰ μέρη, σὲ ὑποπτες συνοικίαι πόλεων, σὲ περιβάλλον ἀθλιότητος ἢ σὲ ἀριστοκρατικὰ σαλόνια

καὶ κέντρα. Στὰ ἔργα αὐτὰ κατὰ κανόνα κυριαρχεῖ τὸ μυστήριον καὶ ἡ ἀγωνία, ὁ τρόμος καὶ τὸ μῖσος, ἡ σκληρότης καὶ τὸ ἔγκλημα, ὁ κίνδυνος καὶ ἡ ἀπελπισία τοῦ θανάτου. Μὲ τὴν πλοκὴ τῶν γεγονότων καὶ τὴ δράση τῶν πρωταγωνιστῶν τῶν ἔργων αὐτῶν τονίζεται ἰδιαιτέρως ἡ πανουργία, ὁ τυχοδιωκτισμός, ἡ κακία, ἡ ἀπάτη, ἡ παρανομία. Προβάλλονται πράξεις βίας καὶ αἵματος, ληστρικές ἐπιθέσεις, ἀρπαγὲς χρημάτων, συγκρούσεις μεταξὺ κακοποιῶν, χρησιμοποίησις περιστροφῶν, ἐγχειριδίων καὶ ἄλλων φονικῶν ὄπλων. Πόνος καὶ δάκρυα, κακία καὶ μῖσος, παράνομη ζωὴ καὶ δράση, συνεχῆς πάλη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Οἱ ταινίες μὲ τέτοια ἔργα εἶναι ἀκατάλληλες γιὰ τοὺς μικροὺς καὶ δὲν ἀνταποκρίνονται στὰ διαφέροντα καὶ στὴν ψυχικὴ κατάστασι αὐτῶν. Προκαλοῦν στὰ παιδιά ἀγωνία, φόβον καὶ νευρικὴν ὑπερέντασι. Ὁ ὕπνος τῶν παιδιῶν ποὺ βλέπουν τέτοιες ταινίες, δὲν εἶναι ἡσυχος. Βασανίζονται ἀπὸ ἐφιάλτες καὶ συχνὰ τὴ νύκτα φωνάζουν καὶ σηκώνονται ἀπὸ τὸ κρεβάτι νων τρομαγμένα.

Οἱ περιπετειώδεις ταινίες ἀσκοῦν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασι κυρίως στὰ μεγαλύτερα παιδιά καὶ στοὺς ἐφήβους καὶ ἰδίως σὲ ὅσους ἐξ αὐτῶν παρουσιάζουν ψυχικὰς ἀνωμαλίας καὶ διαταραχὰς. Τὰ παιδιά τῆς κατηγορίας αὐτῆς τρέχουν ἀκράτητα στοὺς κιν)φοὺς ποὺ παίζουν περιπετειώδη ἔργα καὶ παρακολουθοῦν τὴν προβολὴν μὲ ἀγαλίασι καὶ ἡδονῇ. Ζοῦν ἐντατικὰ τὶς σκηνὰς τοῦ ἔργου ποὺ βλέπουν. Ἡ φαντασία των ὀργιάζει. Στοὺς ἥρωες τῆς ὑποθέσεως τοῦ ἔργου ἀναζητοῦν καὶ εὐρίσκουν πρότυπα γιὰ νὰ μιμηθοῦν. Ἀφομοιώνουν τοὺς τύπους τῶν πρωταγωνιστῶν καὶ πλάθουν μὲ τὴ φαντασία των παρομοίους ὑποθέσεις. Σχεδιάζουν πὼς θὰ μπορέσουν νὰ γίνουν ἥρωες παρομοίων ὑποθέσεων. Καὶ ἀτυχῶς πολλὰς φορὰς γίνονται τέτοιοι ἥρωες, γιὰ νὰ πληρώσουν κάποιον ἀθῶον τὶς παρορμήσεις τῆς νοσηροῦς φαντασίας των. Τὰ ἐγκληματικὰ χρονικὰ ὄλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου παρουσιάζουν συχνὰ τέτοιες περιπτώσεις. Μιὰ ἀπὸ τὶς περιπτώσεις αὐτὰς εἶναι καὶ ἡ περίπτωσι τοῦ νεαροῦ Κώνστα, ποὺ δολοφόνησε τὸν οἰκογενειάρχον αὐτοκίνητιστὴν Στάϊκο, γιὰ νὰ κλέψῃ τὸ αὐτοκίνητό του καὶ νὰ πάρῃ τὸ δρόμον τῶν περιπετειῶν.

Ἀκόμη καὶ τὰ περιπετειώδη ἔργα ποὺ παρουσιάζουν θηρία, κυνηγοὺς θηρίων, περιπέτειες στὴ ζούγκλα, ἐνέδρες καὶ καταδιώξεις, κρίνονται ἀκατάλληλα γιὰ παιδιά, γιὰτὶ ἐξάπτουν τὴ φαντασία των καὶ τὰ παρορμοῦν σὲ μίμησι παρομοίων πράξεων. Πολλὰ παιδάκια ποὺ παρακολουθοῦν τέτοια ἔργα, παίζουν στὸ σπῆτι των, κατόπιν, τὸ ρόλον τῶν θηριοδαστῶν καὶ τῶν κυνηγῶν θηρίων. Χρησιμοποιοῦν στὰ παιγνίδια των πιστόλια καὶ μαχαίρια, πηδοῦν ἄνω-κάτω καὶ μιμοῦνται τὶς φωνὰς τῶν θηρίων.

Πολύ συχνά οί εφημερίδες αναγράφουν παραστρατήματα παιδιῶν καὶ ἐφήβων, ὀφειλόμενα στὶς ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις καὶ παρορμήσεις, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν παρακολούθηση περιπετειωδῶν κινηματογραφικῶν ἔργων. Ἡ εὐθύνη γὰρ τὰ παραστρατήματα αὐτὰ βαρύνει κυρίως τοὺς γονεῖς, ποὺ ἐφήγουν ἐλεύθερα τὰ παιδιά των νὰ παρακολουθοῦν τέτοια ἔργα.

ζ) Ἐπίκαιρα καὶ εἰδήσεις ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον.

Οἱ κινηματογραφικὲς ταινίες τοῦ εἴδους αὐτοῦ εἶναι καλὲς καὶ ὠφέλιμες γιὰ ὅλους τοὺς θεατὰς, ἀνεξαρτήτως ἡλικίας. Παρουσιάζουν μὲ συντομία τὴν παγκόσμιον κίνηση γύρω ἀπὸ τὸν ἀθλητισμό, τὶς ἐσοτὲς καὶ τὶς παρελάσεις, τὶς ἐπισκέψεις βασιλέων καὶ ἄλλων ἐπισήμων προσώπων σὲ διάφορες χῶρες, τὴν πρόοδο στὴ βιομηχανικὴ καὶ γεωργικὴ παραγωγή, τὶς τελευταῖες κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τὶς τελευταῖες ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις. Παρουσιάζουν ἐπίσης τὴν κίνηση γιὰ τὴν περιφρούρηση τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἴδρυση κοινωφελῶν ὀργανισμῶν, τὶς συγκεντρώσεις καὶ συνδιασκέψεις ὑπουργῶν, ἐπιστημόνων καὶ ἄλλων ἐπισήμων προσώπων. Ὅμοίως παρουσιάζουν διάφορα γεγονότα ποὺ συμβαίνουν σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ὅπως θεομηνίες ἀπὸ σεισμοὺς καὶ πλημμύρες, περίθαλψη θυμάτων τῶν θεομηνιῶν αὐτῶν, πολεμικὰ γεγονότα, διαφημίσεις προϊόντων, ἐπιδείξεις τῆς μόδας, ἐκθέσεις ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, μουσικὴ κίνηση, ἀξιοθέατα ἀπὸ ἀρχαιολογικοὺς τόπους καὶ ἀπὸ φυσικὲς καλλονὲς τῶν διαφόρων χωρῶν, ἔργα πολιτισμοῦ ὅπως εἶναι κατασκευὴ μεγάλων γεφυρῶν, ἀποξηραντικὰ καὶ ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια. Μὲ τὴν προβολὴ τῶν ταινιῶν αὐτῶν ὁ θεατὴς ψυχαγωγεῖται, εὐχαριστεῖται, μαθαίνει τί γίνεται σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ἀποκτᾷ γνώσεις καὶ μορφώνεται. Εἶναι πολὺ εὐεργετικὴ ἡ ἐπίδραση ποὺ προκαλεῖται στὸ θεατὴ ἀπὸ τὶς ταινίες αὐτές. Στὴν Ἀθήνα ὑπάρχει μάλιστα ὁ κινηματογράφος «Σινεάκ», ὁ ὁποῖος προβάλλει ἀποκλειστικὰ ταινίες τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Καθημερινῶς πηγαίνει ἐκεῖ πλῆθος παιδιῶν, ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς των. Ἀτυχῶς τέτοιοι κιν)φοὶ δὲν ὑπάρχουν σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς πατρίδος μας, οὔτε καὶ οἱ ἄλλοι κιν)φοὶ δίδουν εἰδικὲς παραστάσεις μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν προβολὴν ταινιῶν τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

4. ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ

α) Μορφωτικὴ ἀξία καὶ ἀγαθὲς ἐπιδράσεις τοῦ Κινηματογράφου.

Ἡ διεξοδικὴ ἐξέταση τῆς ἐννοίας, τοῦ περιεχομένου, τῶν πηγῶν καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ κιν)φου καὶ ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων, κάνουν πολὺ φανερὴ τὴν ἀξία καὶ τὴ σπουδαιότητα

τοῦ κιν)φου ὡς ψυχαγωγικοῦ καὶ μορφωτικοῦ μέσου γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τῇ μορφωτικῇ ἀξίᾳ καὶ σπουδαιότητι τοῦ κιν)φου ἐπρόσεξεν ἰδιαίτερος καὶ ἐξετίμησε δεόντως τὸ σχολεῖο.

Εἶναι γνωστό, ὅτι σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶναι ἡ μόρφωση καὶ ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν. Τὸ σχολεῖο, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου, χρησιμοποιεῖ πολλὰ καὶ διάφορα μέσα, στηριζόμενα στὰ διδάγματα τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς. Ἐνα ἐκ τῶν μέσων τούτων, πὺ χρησιμοποιεῖ τὸ σχολεῖο καὶ μάλιστα τὸ κυριώτερο ἐξ ὅλων, εἶναι ἡ διδασκαλία. Μὲ τὴ διδασκαλία ἐπιδιώκουμε τὴ μετάδοση γνώσεων καὶ τὴν ἀπόκτηση δεξιοτήτων, καθὼς καὶ τὴ φυσικὴ καὶ ἀβίστη ἐξέλιξη καὶ πρόοδο τῶν πνευματικῶν ἱκανοτήτων καὶ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν καὶ δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ. Ἡ διδασκαλία ὅμως ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ της, ἐφ' ὅσον λαμβάνει ὑπ' ὄψει της ὠρισμένα ψυχολογικὰ δεδομένα καὶ ἐφ' ὅσον στηρίζεται σὲ ὠρισμένες παιδαγωγικὰς καὶ διδακτικὰς ἀρχὰς, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπαιτεῖ νὰ στηρίζεται ἡ διδασκαλία στὴν ἄμεσο ἀντίληψη, παρατήρηση, ἔρευνα καὶ ἐξέταση ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς διδασκομένης ὕλης. Μὲ ἄλλες λέξεις, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας ἐπιβάλλει νὰ μὴ διδάσκουμε π. χ. γιὰ τὸ ἄλογο ἢ γιὰ τὸ λόφο ἢ γιὰ τὸ δάσος, μὲ ἀφηρημένα λόγια μέσα στὴν αἴθουσα τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ νὰ ὀδηγοῦμε τὰ παιδιά στὸ λόφο ἢ στὸ δάσος ἢ στὴν αὐλὴ καὶ στὸ λειβάδι πὺ εἶναι τὸ ἄλογο καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ τόπου, νὰ γίνεται ἡ διδασκαλία, μὲ βάση τὴν ἄμεσο ἀντίληψη, παρατήρηση καὶ ἐξέταση τοῦ διδασκομένου θέματος. Ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ἡ λεγομένη ἐποπτικὴ διδασκαλία.

Καὶ ὅταν βεβαίως, πρόκειται νὰ διδάξουμε θέματα ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῆς πατρίδος μας, εἶναι εὐκόλη καὶ δυνατὴ ἡ ἐποπτικὴ διδασκαλία. Ὅταν ὅμως τὸ θέμα τῆς διδασκαλίας μας εἶναι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Κίνα, ἡ Ἀμερικὴ, οἱ καταρράκτες τοῦ Νιαγάρα, οἱ οὐρανοξύστες τῆς Νέας Ὑόρκης, ὁ Ἀμαζόνιος ποταμὸς, τὰ παρθένα δάση, τὰ Ἰμαλάια, οἱ παγετῶνες τῶν πολικῶν περιοχῶν, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῶν θερμοῶν χωρῶν, οἱ Ἐσκιμῶοι, οἱ Ἐρυθρόδερμοι κ.λ.π. πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τηρηθῇ κατὰ τὴ διδασκαλία ἡ σπουδαιοτάτη διδακτικὴ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας; Πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ δώσουμε στὰ παιδιά νὰ καταλάβουν καλὰ τὶ εἶναι παρθένα δάση, πῶς γίνεται τὸ κυνήγι τῶν τίγρεων ἢ τῶν ἐλεφάντων, πῶς γίνεται τὸ ψάρεμα τῆς φάλαινας, πῶς καλλιεργεῖται τὸ ζαχαροκάλαμο ἢ ἡ καφέα, πῶς ζοῦν καὶ πῶς πολλαπλασιάζονται τὰ μικρόβια, πῶς εἶναι ἡ διώρυγα τοῦ Παναμᾶ, πῶς εἶναι τὰ ἠφαίστεια κ.λ.π. κ.λ.π. Ἐφ' ὅσον ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποπέσουν στὴν ἄμεσο ἀντίληψη τῶν παιδιῶν γιὰ νὰ τὰ ἴδουν καὶ νὰ τὰ παρατηρήσουν, ἡ διδασκαλία θὰ στηρίζεται στὰ λόγια τοῦ δασκάλου, στὸ διάβασμα βιβλίων καὶ στὴν ἐπίδειξη καὶ παρατήρηση ὀλί-

γων σχετικῶν εἰκόνων. Οἱ ἔννοιες ὁμως ποὺ θὰ σχηματίσουν τὰ παιδιά γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ οἱ σχετικὲς γνώσεις ποὺ θ' ἀποκτήσουν, δὲν θὰ εἶναι ζωηρὲς καὶ πλήρεις, γιατί δὲν θὰ στηρίζονται στὴν ἄμεση ἀντίληψη καὶ παρατήρηση.

Καὶ ὁμως ὅλα αὐτὰ ποὺ δὲν μποροῦν τὰ παιδιά νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ παρατηρήσουν, τὰ παρουσιάζει ὁ κινηματογράφος στὴν ὀθόνη. Φαντασθῆτε ἕναν δάσκαλο, ποὺ προσπαθεῖ, μὲ λόγια καὶ μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν εἰκόνων ἢ καὶ βιβλίων, νὰ διδάξῃ στὰ παιδιά τῆς τάξεώς του πῶς γίνεται τὸ γυαλί ἢ πῶς ἐγίνε ἡ ἄλωση τῆς Τροίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἢ τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ φαντασθῆτε ἕναν ἄλλον δάσκαλο, ποὺ διδάσκει ἕνα ἀπὸ τὰ ἴδια αὐτὰ θέματα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ κινηματογράφου. Στὴν πρώτη περίπτωση ὁ δάσκαλος ὁμιλεῖ πολὺ, περιγράφει, διηγεῖται, χειρονομεῖ ἐκφραστικά, δείχνει εἰκόνες, διαβάζει περικοπὲς ἀπὸ βιβλία, ἀγωνίζεται ἰδρώνει. Ἄμεση ἀντίληψη καὶ παρατήρηση τοῦ διδασκομένου δὲν ὑπάρχει. Τὰ παιδιά παρακολουθοῦν τὰ λόγια τοῦ δασκάλου, παρατηροῦν τὶς εἰκόνες, ἂν θὰ ὑπάρχουν βέβαια καὶ εἰκόνες, καὶ προσπαθοῦν νὰ καταλάβουν τὸ μάθημα μὲ τὴ βοήθεια τῆς φαντασίας των. Μαθαίνουν φυσικά, ἀλλὰ οἱ ἔννοιες καὶ οἱ γνώσεις ποὺ ἀποκτοῦν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν δὲν εἶναι σαφεῖς καὶ πλήρεις.

Στὴ δευτέρη περίπτωση, ποὺ γίνεται χρῆση τοῦ κινηματογράφου, ὁ δάσκαλος δὲν ὁμιλεῖ πολὺ. Ἐπεμβαίνει κάπου-κάπου καὶ μὲ λίγα λόγια καθοδηγεῖ τὰ παιδιά νὰ παρατηρήσουν ἰδιαιτέρως ὠρισμένες λεπτομέρειες, ἐπεξηγεῖ μερικὰ ἄλλα σημεῖα καὶ συμπληρώνει ἄλλα μὲ διαφορὲς σύντομες πληροφορίες. Καὶ γίνεται ἔτσι, γιατί τὸ θέμα τῆς διδασκαλίας ζωντανεύει καὶ αἰσθητοποιεῖται μὲ τὴν προβολὴ καὶ τὴν ἀπεικόνιση στὴν ὀθόνη. Κανένα παιδί δὲν ἀδιαφορεῖ, ὅπως συχνὰ γίνεται στὴ διδασκαλία μὲ λόγια. Ἐδῶ τὰ παιδιά παρακολουθοῦν τὸ μάθημα μὲ ὅλες τὶς αἰσθήσεις των καὶ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ των. Βλέπουν, ἀκούουν, αἰσθάνονται. Τὰ πράγματα συμβαίνουν πρὸ τῶν παιδιῶν μέσα σὲ τόπο καὶ σὲ χρόνο, ὅπως συμβαίνει καὶ στὴν πραγματικότητα. Ζοῦν καὶ κινοῦνται. Παρουσιάζουν ὄντοτητα, ὑπαρξή, ζωὴ, χρῶμα, τόνο, λεπτομέρεια, πλοκή. Ἡ προσοχὴ τῶν παιδιῶν αἰχμαλωτίζεται καὶ παραμένει ἀδιάπτωτη μέχρι τὸ τέλος τῆς προβολῆς. Τὸ διαφέρον αὐτῶν ἐγείρεται ζωηρῶς. Πλῆθος συναισθημάτων δονεῖ τὴν ψυχὴ των. Ἡ ἀντίληψη τῶν πραγμάτων εἶναι ἄμεση, ἢ παρατήρηση εὐχερῆς καὶ ἀνετη, ἢ λειτουργία τῆς νοήσεως πλήρης, ἢ κρίση γίνεται αὐθόρμητα καὶ οἱ ἀποκτώμενες γνώσεις εἶναι πληρέστερες, ζωντανώτερες, λεπτομερέστερες, σαφέστερες, πλατύτερες καὶ πρὸ παντὸς μονιμώτερες καὶ πραγματικὸ γίνονται κτῆμα τῶν παιδιῶν.

Περαιτέρω ὁ κινηματογράφος παρέχει πολύτιμη βοήθεια στὴν προσπάθεια τοῦ σχολείου γιὰ τὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγηση τῶν μαθη-

τῶν. Στὸ σχολεῖο διδάσκεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα, ἡ εὐσέβεια, ἡ καλωσύνη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ πειθαρχία, ἡ ἀγάπη, ἡ φιλοπονία. Στὸ σχολεῖο ἐπίσης, καταβάλλεται προσπάθεια νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιὰ στὴν ἐκτέλεσι καλῶν πράξεων, στὴν εὐπρέπεια, στὴν καλαισθησία, στὴν τάξη, στὴν καθαριότητα, στὴν τήρηση τῶν ὄρων τῆς ὑγιεινῆς, στὸ πνεῦμα τῆς συνεργατικότητος καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα. Μαθαίνουν ἀκόμη, ὅτι τὸ ψέμμα, ἡ κλεψιά, ἡ ἀνυπακοή, ἡ ἀσέβεια, ἡ σκληρότητα, ἡ ὀκνηρία καὶ ἄλλα παρόμοια, εἶναι ἀταξίες καὶ κακίες, τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ ἀποφεύγουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἡ ἀσκησις τῶν παιδιῶν στὶς ἀρετὰς καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῶν ἀταξιῶν καὶ τῶν κακιῶν, ἐπιδιώκεται στὸ σχολεῖο, μὲ τὴν διδασκαλίαν, μὲ τὸ παράδειγμα, μὲ τὴν ὅλην ὁργάνωσιν τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ μὲ τὴν παροχὴν στὰ παιδιὰ πολλῶν εὐκαιριῶν γιὰ σχετικὴ δράσιν καὶ γιὰ ἐκτέλεσιν παρομοίων πράξεων.

Ὅμοιος στὸ σχολεῖο καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν παιδιῶν καὶ γιὰ τὴν διατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ψυχικῆς αὐτῶν ὑγείας καὶ ἰσορροπίας. Τοῦτο ἐπιδιώκεται μὲ τὴν ὁργάνωσιν σχολικῶν ἑορτῶν, μὲ τὸ πνεῦμα ἀγάπης καὶ στοργῆς ποὺ διάχυτο ἐκδηλοῦται στὴ σχολικὴ ἀτμόσφαιρα, μὲ τὶς ἐκδρομὰς, μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια, μὲ τὰ παιγνίδια καὶ γενικὰ μὲ τὴν δημιουργίαν μιᾶς πλουσίας σχολικῆς ζωῆς.

Ἡ προσπάθεια ὅμως τοῦ σχολείου ἐπάνω σὲ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπαμε γιὰ τὴν μόρφωσιν, τὴν ψυχαγωγίαν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν, θὰ ἐπιτύχη καὶ θὰ ὀλοκληρωθῆ, ἐὰν παράλληλα μὲ τὴν ὅλην εὐσυνείδητην σχολικὴν ἐργασίαν, χρησιμοποιηθῆ καὶ ὁ Κινηματογράφος ὡς ἐποπτικόν, διδακτικόν, καὶ ψυχαγωγικόν μέσον. Ἡ προβολὴ κινηματογραφικῶν ταινιῶν μὲ τερπνόν, διασκεδαστικόν, μορφωτικόν καὶ ἠθοπλαστικόν περιεχόμενον συντελεῖ μεγάλως στὴν μόρφωσιν, στὴν ψυχαγωγίαν καὶ στὴν ἠθικὴν τῶν παιδιῶν διάπλασιν. Μέσα στὴν ὑπόθεσιν τῶν ἔργων ποὺ παρουσιάζουν οἱ ταινίες αὐτὲς, κατὰ τρόπο φυσικόν καὶ ἀβίαστο, φανερόντωνται ἰδέες, σκέψεις, ἐνέργειαι καὶ πράξεις παιδιῶν καὶ μεγάλων, μὲ τὶς ὁποῖες ἐξαίρεται ἡ ἀρετὴ καὶ καταδικάζεται ἡ κακία. Ἡ παρακολούθησις τέτοιων ἔργων προάγει τὰ παιδιὰ ἀπὸ κάθε ἀποψῆ.

Ἡ διαπίστωσις τῶν εὐεργετικῶν τούτων ἐπιδράσεων τοῦ κινηματογράφου, προεκάλεσε τὸ διαφέρον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου καὶ τῆς Πολιτείας καὶ ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην τῆς ὁργανώσεως Σχολικοῦ Κινηματογράφου, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν στὰ ἐπόμενα καὶ εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐπιβλαβῶν τοῦ κιν)φου ἐπιδράσεων.

β) Ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις τοῦ Κινηματογράφου

Ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων ἔγινε φανερόν, ὅτι ὁ κιν)φος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ψυχαγωγικὰ καὶ μορφωτικὰ προτερήμα-

τα, πὰ ὅποια ἀναμφισβητήτως ἔχει, μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ πλῆθος ἐπιβλαβῶν ἐπιδράσεων καὶ νὰ ζημιώσῃ πολὺ τὴν ψυχικὴ ἰσορροπία καὶ τὴν ἠθικὴ ἀνάπτυξη τῶν θεατῶν καὶ κυρίως τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων. Θὰ γίνω περισσότερο ἀντιληπτὸς στὸ σημεῖο τοῦτο, ἐὰν ἀναφέρω τὰ ἑξῆς μόνον συγκεκοιμένα περιστατικά:

Ἐνα παιδάκι, μαθητὴς τῆς τρίτης τάξεως ἑνὸς ἰδιωτικοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῆς Θεσ)νίκης, τραυματίσθηκε σοβαρὰ μὲ μαχαίρι στὸ μηρό του, τὴ στιγμὴ πού ἔπαιζε τὸ ρόλο τοῦ Ταρζάν, ὅπως τὸν εἶδε στὸν κιν)φο. Τὸ ἴδιο παιδάκι εἶχε ἀνησυχίες στὸν ὕπνο του, ἔβλεπε τρομακτικὰ ὄνειρα, παρουσίαζε πολλὰς ψυχικὰς διαταραχὰς καὶ μὲ τὴν ὅλη συμπεριφορὰ του ἦταν κυριολεκτικὰ ἀνυπόφορο στὸ σπίτι καὶ στὸ σχολεῖο.

Ἐνα ἄλλο παιδάκι ἡλικίας 10 χρονῶν, ἐπηρεασμένο καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ κατορθώματα καὶ τὶς περιπέτειες τοῦ Ταρζάν, ἔπαιζε συνεχῶς μὲ μαχαίρια, μὲ ψεύτικα πιστόλια καὶ αὐτόματα ὄπλα, μὲ σχοινιά καὶ μὲ ρόπαλα. Πηδοῦσε ἀπὸ ντιβάνι σὲ ντιβάνι καὶ ἀπὸ καρέκλα σὲ καρέκλα, κρυβόταν στὶς γωνιὰς καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τραπέζια, ἔκανε ξαφνικὰς ἐπιθέσεις σὲ ἔπιπλα καὶ ἄλλα πράγματα πού φανταζόταν πὼς ἦσαν θηρία, ξεφώνιζε ἀπαίσια, μιμούμενο τοὺς πιθήκους καὶ τὶς τίγρεις καὶ ἀναστάτωνε κυριολεκτικὰ τὸ σπίτι. Τὸ κακὸ εἶχε προχωρήσει πολὺ καὶ οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ ἐνημέρωσαν σχετικὰ τὸν δάσκαλό του. Χρειάσθηκε μεγάλη προσπάθεια, χρόνος πολλὸς καὶ αὐστηρὸς ἀποκλεισμὸς τῶν περιπετειωδῶν κιν)φικῶν ἔργων, γιὰ νὰ ξεχάσῃ τὸ παιδάκι τὴ ζούγκλα καὶ τὸν Ταρζάν καὶ νὰ παρουσιάσῃ βελτίωση.

Πρὸ καιροῦ, ὅπως ἔγραψαν οἱ ἑφημερίδες, τρεῖς νεαροὶ ἐγκατέλειψαν τὶς οἰκογένειες τῶν ἄρπαξαν μιὰ βάρκα καὶ ἀνοίχθηκαν στὸ πέλαγος γιὰ νὰ ταξιδέψουν σὲ ἄγνωστες χῶρες καὶ νὰ γνωρίσουν περιπέτειες ὅμοιες μὲ ἐκεῖνες πού συχνὰ παρακολουθοῦσαν στὸν κιν)φο. Αὐτὰ εἶπαν στὴν Ἀστυνομία πού τοὺς ἀναζήτησε καὶ τοὺς συνέλαβε κατόπιν καταγγελίας τῶν γονέων τῶν περὶ τῆς ἐξαφανίσεώς των.

Πέρουσι, ὅπως ἔγραψαν ἐπίσης οἱ ἑφημερίδες, μιὰ ὠραιότητα νέα ἀπὸ κάποια πόλη τῆς Μακεδονίας, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὰ ἀκατάλληλα κινηματογραφικὰ ἔργα πού πολὺ συχνὰ παρακολουθοῦσε, ἐγκατέλειψε σπίτι καὶ γονεῖς καὶ πῆγε στὴν Ἀθήνα νὰ γίνῃ ἠθοποιὸς τοῦ κιν)φου, νὰ ζήσει τὴ μεγάλη ζωὴ καὶ νὰ γνωρίσῃ τοὺς θρισμῶν καὶ τὴ δόξα τῶν ἀστέρων τοῦ Χόλλυγουντ. Ἀντὶ ὅμως νὰ εὔρη ὅλα αὐτά, εὐρέθηκε ἀπὸ τὶς πρῶτες ἡμέρες στὰ χέρια τῶν μαστροπῶν καὶ τῶν σωματεμπόρων, συνελήφθη ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία σὲ κάποιο σπίτι διαφθορᾶς καὶ ἀκολασίας καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ ἐπιστρέψῃ στοὺς γονεῖς της, σωστὸ σωματικὸ καὶ ψυχικὸ φάκος.

Ἄπειρες ὅμοιες περιπτώσεις ὑπάρχουν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες

φαίνεται καθαρά, πόσο έντονη και πόσο άποφασιστική είναι ή επίδραση πού άσκει ό κιν)φος στά άτομα τής παιδικής και τής νεανικής ήλικίας. 'Η επίδραση αύτή είναι άγαθή ή επιβλαβής, αναλόγως τής ύποθέσεως του προβαλλομένου έργου.

Τό κινηματογραφικό έργο, μέσα σέ χρονικό διάστημα μιᾶς ή δύο ώρων, παρουσιάζει γεγονότα, περιστατικά και σκηνές ύποθέσεως πού στην πραγματικότητα διήρκεσε επί πολύ. 'Η ταχυτάτη έναλλαγή τών σκηνών, ή άλληλουχία τών γεγονότων, τό εύχάριστο ή τό δραματικό τής ύποθέσεως, ή πλουσία σκηνοθεσία και ή τέχνη τής ήθοποιίας, αΐχμαλωτίζουν τό θεατή, τόν άναγκάζουν νά άπομακρυνθῆ από την πραγματικότητα και τόν κίνουν νά ζήση την ύπόθεση του προβαλλομένου έργου. 'Η διέγερση αύτή του ψυχικού κόσμου, πού προκαλείται στο θεατή κατά τη διάρκεια τής προβολής, είναι έντονώτερη στα παιδιά. Τό νέο και τό άγνωστο, πού παρουσιάζεται στο έργο πού παίζεται, έγείρει την προσοχή και τό διαφέρον του παιδιού, γιατί τό παιδί κατέχεται από τη δίψα νά μάθη και νά γνωρίση κάθε νέο και άγνωστο. 'Ενθουσιάζεται εύκολα, δοκιμάζει χαρά και ίκανοποίηση, ή λύπη και άπογοήτευση και αναλόγως τής ύποθέσεως του έργου, κυριαρχείται από συναισθήματα συμπαιθείας και θαυμασμού ή προσδοκίας, φόβου και άγωνίας. Ζῆ την ύπόθεση του έργου, παρακολουθεῖ την πλοκή και την εξέλιξη αυτού, ύφίσταται ισχυρά την επίδραση τής ύποβολής, υίοθετεῖ ή καταδικάζει τις σκέψεις και τις πράξεις τών ήρώων τής ύποθέσεως και προσπαθεῖ κατόπιν νά μιμηθῆ τους ρόλους και τά έργα αυτών.

Τά δραματικά έργα, τά έρωτικά, τά περιπετειώδη, τά ληστροικά, τά άσεμνα, άσκοῦν έπιβλαβεῖς επιδράσεις στα παιδιά και πρέπει ν' άποφεύγεται ή παρακολούθηση αυτών. 'Η ψυχή του παιδιού δέν πρέπει νά ταρασσεται. Γύρω στο παιδί πρέπει νά υπάρχη άτμόσφαιρα άγάπης, στοργῆς, θαλπωρῆς, γαλήνης, χαρᾶς, ξενοιασιάς. Οί άσχολίες, οί εργασίες, τά παιγνίδια και ή ζωή του παιδιού, πρέπει νά συμφωνοῦν μέ την παιδική του φύση, μέ τις σωματικές του δυνάμεις, μέ τις πνευματικές του δυνατότητες, μέ την άτομική ιδιοσυγκρασία του, μέ τά διαφέροντά του, μέ τη βαθμίδα τής ψυχικής του εξέλιξεως, μέ την όλη φυσιογνωμία του. 'Η θέση όλων ήμῶν κοντά στο παιδί πρέπει νά είναι σύμφωνη μέ τις αλήθειες αυτές, ή δέ επίδρασή μας συνειδητή, σκόπιμη και μελετημένη. 'Από τις αλήθειες αυτές προκύπτει άκόμη ή ύποχρέωσή μας νά προφυλάξουμε τό παιδί από τις επιβλαβεῖς επιδράσεις του κιν)φου.

'Ο κινηματογράφος όμως, εκτός τών ψυχολογικών επιδράσεων, προκαλεῖ και βιολογικές επιδράσεις επί τών θεατών, οί όποιες μποροῦν νά ζημιώσουν την σωματική υγεία αυτών. Παρατηρήθη και διεπιστώθη, ότι ή παρακολούθηση τής κινηματογραφικής ταινίας στην όθόνη

κουράζει τὰ ὀπτικά ἐγκεφαλικά κέντρα σὲ μεγάλο βαθμό. Ἡ συχνὴ φοίτηση στὸν κιν)φο προκαλεῖ ἀλλοιώσεις καὶ διαταραχὲς τῶν ὀπτικῶν ὀργάνων, κεφαλόπονο κούραση τῶν ὀφθαλμῶν, ἰλίγγους σκοτοδίνες καὶ ἀδιαθεσίες. Ὅταν ὁ θεατὴς κάθεται πλαγίως καὶ κοντὰ στὴν ὀθόνη, αἰσθάνεται κόπωση τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τὴ συνεχῆ τρομώδη κίνηση τῶν προβλλομένων εἰκόνων. Ἀπὸ τὴν αἰτία αὕτη καὶ ἀπὸ τὴν ἀπότομη μετάπτωση ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ ζωηρὸ φῶς, προκαλεῖται ὑπεραιμία τοῦ ἐπιπεφυκότος τῶν ὀφθαλμῶν, φωτοφοβία, αἴσθησις ξένου σώματος καὶ θάμβωση. Τέτοιες βλάβες συχνότερα καὶ εὐκολώτερα παθαίνουν ἐκεῖνοι ποὺ πηγαίνουν καθημερινῶς ἢ δύο φορές τὴν ἡμέρα στὸν κιν)φο.

Ὁ Ἀμερικανὸς ὀφθαλμολόγος ἰατρὸς Park Luys ὀρίζει τοὺς ἑξῆς κανόνες, γιὰ νὰ εἶναι ἀβλαβὴς στὴν ὄραση ἡ παρακολούθησις τῆς κινηματογραφικῆς προβολῆς :

1) Ἡ εἰκόνα στὴν ὀθόνη πρέπει νὰ εἶναι καθαρὴ καὶ εὐδιάκριτη καὶ νὰ προβάλλεται μὲ ἀκριβῶς καθωρισμένη ταχύτητα

2) Οἱ παλαιῆς καὶ ἐφθαρμένες ταινίες εἶναι πολὺ κουραστικὲς στὴν ὄραση τῶν θεατῶν, καὶ

3) Ἡ θέσις τοῦ θεατοῦ νὰ μὴ εἶναι οὔτε κοντὰ οὔτε πλαγίως πρὸς τὴν ὀθόνη.

Ἐπὶ πλέον, γιὰ τὴν προφύλαξιν τῆς υγείας τῶν θεατῶν, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ εἶναι εὐρύχωρες οἱ αἴθουσες τῶν κιν)φων, νὰ ἀερίζονται καλῶς καὶ νὰ ἔχουν ἀνετα καθίσματα. Ἐπίσης τὰ μηχανήματα προβολῆς καὶ ἤχου νὰ εἶναι τέλεια.

Σπουδαιότερες ἀπὸ τὶς σωματικὲς βλάβες εἶναι οἱ νευρικές καὶ σεξουαλικὲς διαταραχὲς, τὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ ὁ κινηματογράφος. Λόγω τῆς ἐντάσεως τῆς προσοχῆς τοῦ θεατοῦ καὶ τῆς ταχύτητος τῆς ἐναλλαγῆς τῶν παραστάσεων, προκαλεῖται ὑπεραιμία καὶ κόπωση τοῦ ἐγκεφάλου τῶν θεατῶν. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν δὲν πρέπει ποτὲ μιὰ προβολὴ νὰ διαρκῆ περισσότερο ἀπὸ 1 1/2 ἕως 2 τὸ πολὺ ὥρες. Ἡ κόπωση τοῦ ἐγκεφάλου προκαλεῖ γενικὸ κλονισμὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ διεγείρει ἐντόνως τὶς ψυχικὲς λειτουργίες τῶν θεατῶν καὶ κυρίως τῶν παιδιῶν. Ἡ ψυχοφυσικὴ κατάστασις τοῦ παιδιοῦ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν τοῦ ἐνηλίκου. Τὸ νευρικὸ σύστημα τοῦ παιδιοῦ διεγείρεται εὐκολώτερα καὶ κουράζεται συντομώτερα. Γι' αὐτὸ ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοὺς νευρολόγους καὶ τοὺς παιδαγωγοὺς ἢ συχνὴ φοίτησις τῶν παιδιῶν στὸν κιν)φο καὶ μάλιστα ἡ παρακολούθησις ἀκαταλλήλων γι' αὐτὰ ἔργων. Ἀπὸ τοὺς ἰδίους νευρολόγους καὶ παιδαγωγοὺς διεπιστώθη, ὅτι τὰ παιδιά ποὺ φοιτοῦν συχνὰ στὸν κιν)φο, παρουσιάζουν ὑστερικὲς κρίσεις, ἐπίμονες κεφαλαλγίες, νυκτερινοὺς φόβους, τρομακτικὰ ὄνειρα καὶ πολλὰς ἄλλες ψυχο-νευρικὲς διαταραχὲς. Ὁ ἰατρὸς Victor de Ruelle λέγει τὰ ἑξῆς στὸ ση-

μεῖο αὐτό : « Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κινηματογράφου ἐπὶ τῆς νεολαίας καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν νευρικῶν, τῶν ἀνωμάτων καὶ τῶν ψυχικῶς νοσοῦντων ἀτόμων, εἶναι κολοσσιαία καὶ πολὺ σοβαρώτερα, ἀφ' ὅσον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ».

Μεγάλη ἐπίσης ἐπίδραση ἀσκει ὁ κιν)φος στὰ παιδιὰ ἡλικίας 12 χρονῶν καὶ ἄνω στὸ κεφάλαιο τῆς ἡβης. Ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 12 χρονῶν ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται ἡ ἡβη καὶ συνεπεία τοῦ γεγονότος τούτου, προκαλεῖται στὸ παιδί μιὰ ψυχοφυσικὴ μεταβολή, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ μεγάλη προσοχὴ στὴ στάση τῶν γονέων καὶ ἀνάλογη ρύθμιση τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν στὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς. Ταινίες ἐρωτικοῦ περιεχομένου πρόπει νὰ ἀποκλείωνται γιὰ τὰ παιδιὰ, γιὰτὶ διεγείρουν προῶρως καὶ ἐπικινδύνως τὸ γενετήσιο ἔνστικτο.

5) ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΜΕΤΡΑ. Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ.

Ἡ μορφωτικὴ ἀξία καὶ οἱ πολλὲς καὶ ποικίλες ἐπιδράσεις τοῦ κιν)φου ἐπὶ τῶν θεατῶν, προεκάλεσαν, ὅπως ἦτο ἐπόμενο, ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας σὲ ὅλα τὰ πολιτισμένα κράτη.

Ἀπὸ πολλὰ χρόνια, στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ κόσμου, σημειώθηκε ἀξιόλογη κίνηση γύρω ἀπὸ τὸν κιν)φο. Παλαιότερα ἀπὸ τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἰδρύθη τὸ Διεθνὲς Ἰνστιτοῦτον τοῦ Μορφωτικοῦ Κινηματογράφου, μὲ ἔδρα τὴ Ρώμη καὶ μὲ σκοπὸ τὴ συγκέντρωση σχετικῆς βιβλιογραφίας καὶ τὴν παραγωγὴ καὶ συλλογὴ ταινιῶν γιὰ τὴ διδασκαλίαν καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀγωγὴ σὲ ὅλον τὸν κόσμον. Στὸ Διεθνὲς Συνέδριον Δημοσίας Ὑγιεινῆς, πού ἐγίνε στὸ Παρίσι τὸ ἔτος 1937, ἀναγνωρίσθη ἐπισημῶς ἡ μεγάλη σημασία πού ἔχει ὁ κιν)φος στὴν προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ ἐλήφθησαν ὠρισμέναι ἀποφάσεις, τὶς ὁποῖαι υἱοθέτησε ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ τὶς ἔθεσε σὲ ἐφαρμογή. Σὲ πολλὰς χῶρας τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου, ἰδρύθησαν καὶ λειτουργοῦν ὑπηρεσίαι κινηματογράφου, οἱ ὁποῖαι ἐλέγχουν ὄχι μόνον τὶς κινηματογραφικὰς ταινίας ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἀλλὰ ἐξετάζουν καὶ τὰ μηχανήματα προβολῆς καὶ τὶς αἴθουσας τῶν κιν)φων. Οἱ ἴδιαι ἀκόμη ὑπηρεσίαι φροντίζουν γιὰ τὴν παραγωγὴν πολλῶν μορφωτικῶν, διδακτικῶν καὶ ἠθοπλαστικῶν ταινιῶν. Δὲν μπορῶ φυσικὰ νὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο καὶ νὰ ἀναφέρω λεπτομέρειαι γιὰ τὰ μέτρα πού λαμβάνονται στὰ διάφορα κράτη γύρω ἀπὸ τὸν κιν)φο καὶ τὰ ὁποῖα ἀποβλέπουν ν' ἀποβῇ ὁ κιν)φος μέσον ψυχαγωγίας, μορφώσεως καὶ κοινωνικῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν. Θὰ περιορισθῶ μόνον νὰ σᾶς πληροφορήσω, ὅτι στὰ περισσότερα κράτη ὁ κιν)φος εἶναι ἀπαραίτητο ἀπόκτημα κάθε σχολείου καὶ ὅτι ἡ παιδικὴ καὶ ἡ ἐφηβικὴ ἡλικία προστα-

τεύεται αποτελεσματικά ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ κινηματογράφου.

Στὴ χώρα μας τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Πολιτείας γιὰ τὸν κινηματογράφο ἐξεδηλώθη γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἔτος 1930 μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ Νόμου 4767, πὺ ἀπαγορεύει τὴν εἴσοδο στοὺς κιν)φους σὲ παιδιὰ ἡλικίας κάτω τῶν 16 χρόνων, ἐκτὸς ἂν ἡ προβαλλομένη ταινία εἶναι ἐγκεκριμένη ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Λογοκρισίας τοῦ Κιν)φου. Τὸν Αὐγουστο τοῦ 1935 ἔγινε καὶ δεύτερος Νόμος, μὲ τὸν ὁποῖον ἰδρύθηκε στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας τὸ Γραφεῖον Μορφωτικοῦ Κινηματογράφου, τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ μέχρι σήμερα. Τὸ Γραφεῖο τοῦτο εἰσήγαγε ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ μικρὰ κινηματογραφικὰ μηχανήματα καὶ ταινίες μορφωτικὰ καὶ ἠθοπλαστικὰ καὶ ἐφοδίασε πολλὰ σχολεῖα τῆς χώρας. Τὰ μηχανήματα ὅμως αὐτὰ κατεστράφησαν κατὰ μέγα μέρος κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς. Μεταπολεμικὰ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας εἰσήγαγε νέα μηχανήματα ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ καὶ παρήγαγε ἀρετὲς ταινίες μορφωτικοῦ καὶ ψυχαγωγικοῦ περιεχομένου. Τὸ ὑλικὸ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἐλάχιστο καὶ εἶναι ζήτημα ἂν στὰ 100 σχολεῖα ἀπέκτησαν σχολικὸ κιν)φο τὰ 3—4 σχολεῖα. Καὶ ὅμως ὁ Σχολικὸς Κιν)φος εἶναι χρησιμώτατος καὶ ἀπαραίτητος, τόσο στὸ διδακτικὸ ἔργο τοῦ σχολείου, ὅσο καὶ στὸ κεφάλαιο τῆς ψυχαγωγίας τῶν παιδιῶν. Εἶναι δὲ περισσότερο ἀπαραίτητος ὁ σχολικὸς κιν)φος στὰ σχολεῖα τῶν χωριῶν, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἄλλος κιν)φος καὶ τὰ παιδιὰ δὲν ξέρουν τί εἶναι κιν)φος. Γι' αὐτὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας ἔχει καθῆκον νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ μεγάλου ἀριθμοῦ μηχανημάτων καὶ ταινιῶν σχολικοῦ κιν)φου καὶ νὰ ἐφοδιάσῃ μὲ αὐτὰ πρῶτα τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου καὶ κατόπιν τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἄλλων πόλεων. Ἡ σπουδαιότητα τοῦ σχολικοῦ κιν)φου κατεδείχθη μὲ ὅσα εἶπαμε σὲ ἄλλο σημεῖο ὁμιλίας μας.

6) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ—ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

Φίλοι Γονεῖς,

Ἀναπτύξαμε διεξοδικὰ τὸ θέμα περὶ Κινηματογράφου. Παρουσιάσαμε καὶ διεκρίναμε τῆς ἀρετῆς, τὴν ψυχαγωγικὴν ἐπίδραση, τὴ μορφωτικὴν ἀξία καὶ τὴν ἠθοπλαστικὴν δύναμη πὺ ἔχει ὁ Κιν)φος. Ἐτονίσσαμε τοὺς κινδύνους πὺ διατρέχουν τὰ παιδιὰ καὶ οἱ νέοι ἀπὸ τὴν παρακολούθηση ἀκαταλλήλων ταινιῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιβλαβεῖς αὐτῶν ἐπιδράσεις. Ἄν ἀνακεφαλαιώσουμε ὅλα αὐτὰ πὺ εἶπαμε, μπορούμε νὰ καταλήξουμε στὰ ἑξῆς συμπεράσματα :

1) Ὁ κιν)φος ἔχει ἀναμφισβήτητη μορφωτικὴ καὶ ἠθοπλαστικὴ ἀξία καὶ ἀποστολή, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ προκαλέσῃ καὶ πλῆθος ἐπι-

βλαβῶν ἐπιδράσεων στὴ σωματικὴ, στὴν πνευματικὴ, στὴν ψυχικὴ καὶ στὴν ἠθικὴ ὑγεία καὶ πρόοδο τῶν θεατῶν καὶ κυρίως τῶν παιδιῶν.

2) Ἡ μέριμνα τῆς Πολιτείας γιὰ τὴν προστασίαν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων ἀπὸ τὶς ἐπιβλαβεῖς ἐπιδράσεις τοῦ κιν)φου, πρέπει νὰ εἶναι συνεχῆς καὶ ἡ παρακολούθησις ἀγρυπνῆ. Ἡ λογοκρισία ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῶν κινηματογραφικῶν ἔργων πρέπει νὰ εἶναι αὐστηροτάτη. Νὰ ἀποκλεισθῇ τελείως ἡ προβολὴ ληστρικῶν καὶ ἀσέμνων ἔργων, γιὰτι αὐτὰ κυρίως ἐπιδροῦν καταστρεπτικῶς ἐπὶ τῶν νέων.

3) Ὁ ἔλεγχος τῆς εἰσόδου ἀνηλίκων στοὺς κιν)φους, πρέπει νὰ γίνεται αὐστηρότερος καὶ νὰ τιμωροῦνται παραδειγματικῶς τόσον οἱ διευθύνοντες τοὺς κιν)φους, ὅσον καὶ οἱ γονεῖς τῶν εἰσερχομένων στοὺς κιν)φους παιδιῶν.

4) Ἡ διδακτικὴ καὶ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ σχολικοῦ κιν)φου εἶναι σπουδαιοτάτη. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια, ὥστε ὅλα τὰ σχολεῖα, τῆς ὑπαίθρου κυρίως, νὰ ἀποκτήσουν κινηματογραφικὰ μηχανήματα. Τὸν λόγον ἐν προκειμένῳ, ὡς καὶ τὴν εὐθύνη, ἔχουν τὸ Κράτος καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

Ἄλλὰ καὶ σεῖς, φίλοι Γονεῖς, πρέπει νὰ λάβετε τὰ μέτρα σας, γιὰ νὰ προφυλάξετε τὰ παιδιὰ σας. Τὰ μέτρα αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ λάβετε σεῖς, περιλαμβάνονται στὶς ἐξῆς ὑποδείξεις :

1) Τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ πηγαίνουν στὸν κινηματογράφο περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἢ δυὸ φορές τὴν ἑβδομάδα. Αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἀπὸ λόγους ὑγείας.

2) Νὰ ἀποκλεισθῇ τελείως ἡ ἀπὸ τὰ παιδιὰ παρακολούθησις ἔργων περιπετειωδῶν, ληστρικῶν, ἔρωτικῶν, δραματικῶν καὶ ἔργων μὲ σοβαρὴ καὶ δυσνόητη γιὰ τὴν ἀντιληπτικὴ ἱκανότητα τῶν παιδιῶν ὑπόθεσις. Τὰ πρῶτα ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπιδροῦν ἐπιβλαβῶς καὶ παρέχουν ἐπικίνδυνες παρορμήσεις στὰ παιδιὰ. Τὰ δεύτερα ταλαιπωροῦν καὶ κουράζουν τὰ παιδιὰ διανοητικῶς γιὰτι δὲν τὰ καταλαβαίνουν.

3) Νὰ ὀδηγῆτε τὰ παιδιὰ σας σὲ κιν)φους ποὺ παίζουσι εὐθυμὰ, τερπνὰ, διασκεδαστικὰ καὶ μορφωτικὰ ἔργα.

4) Νὰ ἀποφεύγετε τοὺς κιν)φους ποὺ ἔχουσι μικρὰς, ἀκάθαρτες καὶ ἀκατάλληλες αἰθουσας καὶ δὲν διαθέτουσι ἄριστα μηχανήματα προβολῆς καὶ ἄνετα καθίσματα.

5) Νὰ μὴ ὑποχωρῆτε ποτὲ στὶς παρακλήσεις, στὶς ἀξιώσεις καὶ στὶς φωνὰς τῶν παιδιῶν σας νὰ σᾶς ἀκολουθήσουσι στὸν κιν)φο, ἐφ' ὅσον τὸ ἔργο ποὺ προβάλλεται δὲν εἶναι κατάλληλο γιὰ τὰ παιδιὰ. Εἶναι προτιμότερο νὰ μείνετε καὶ σεῖς στὸ σπίτι, παρὰ νὰ ἔλθουσι μαζί σας τὰ παιδιὰ καὶ νὰ παρακολουθήσουσι ἔργο ποὺ δὲν εἶναι γι' αὐτὰ. Νὰ σέβεσθε ἀπολύτως τὴν ἐντολὴ «ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟΝ ΔΙ' ΑΝΗΛΙΚΟΥΣ» ποὺ ὑπάρχει σὲ κάθε κιν)φο ποὺ προβάλλει ἀκατάλληλο ἔργο.

6) Νὰ μὴ ἀφήνετε τὰ παιδιὰ σας νὰ πηγαίνουν στὸν κιν)φο μὲ ξένα καὶ ἄγνωστα σὲ σᾶς πρόσωπα καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ τὸ ξέρετε σεῖς.

7) Νὰ βοηθήσετε οἰκονομικῶς τὸ σχολεῖο ποὺ φοιτοῦν τὰ παιδιὰ σας, ν' ἀποκτήσῃ σχολικὸ κινηματογράφο. Θὰ προσφέρετε ἔτσι μεγάλη ὑπηρεσία στὰ παιδιὰ σας καὶ στὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου.

Φίλοι Γονεῖς,

Ἄπειρά εἶναι τὰ θαυμαστὰ ἔργα καὶ ἀμέτρητα τὰ ὑπέροχα ἐπιτεύγματα, τὰ ὁποῖα μέσα στὴ Φύση καὶ στὴ ροὴ τοῦ Χρόνου ἐδημιούργησεν ὁ νοῦς, ἡ ἀνεξάντλητη ὑπομονὴ καὶ ὁ ἀκατάπαυστος μόχθος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πρὸς τὰ πρόσω πορεία συνεχίζεται καὶ συνεχῶς εὐρύνεται ὁ κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων κατακτήσεων. Νέες ἀνακαλύψεις καὶ νέες ἐφευρέσεις βλέπουν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Τὸ θαῦμα τῆς διασπάσεως τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ ὑποταγὴ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας στὴ θέληση καὶ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου, ἀνοιξαν καινούργιους δρόμους δράσεως καὶ κατακτήσεων. Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι ἐποχὴ τῆς ὑλικῆς προόδου καὶ τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως. Ὁ ἀνθρώπος προχωρεῖ, προχωρεῖ, προχωρεῖ.

Αὕτῃ ὁμως ἡ τεραστία ἀνάπτυξη τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ, ὅσο καὶ ἂν θεραπεύη καὶ ἱκανοποιῇ πληρέστερα τὶς ἀνθρώπινες ἀνάγκες, δὲν ἐξασφαλίζει τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐτυχία τῶν λαῶν, ἐφ' ὅσον, παράλληλα μὲ τὴν τεχνικὴν πρόοδο, δὲν ἀναπτύσσεται καὶ δὲν προάγεται κατὰ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν ὁ ἠθικὸς καὶ ὁ πνευματικὸς βίος τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ὁποιοδήποτε ὕψος τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ δὲν λύει τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς, ἐφ' ὅσον μέσα στοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας δὲν εἶναι περισσότερα τὰ ἄτομα, ποὺ ζοῦν ἐνάρετα, ποὺ λατρεύουν τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ ποὺ παραμένουν προσηλωμένα στὶς ἀκατάλυτες ἐκεῖνες πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξίας τὶς ὁποῖες ὕψωσε σὲ σύμβολα ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς διὰ μέσου τόσων γενεῶν καὶ τόσων αἰώνων. Ὅσο εἶναι ἀλήθεια τὸ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἔφθασε σήμερον σὲ δυσθεώρητα ὕψη ὑλικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου, ἄλλο τόσο εἶναι ἀλήθεια τὸ ὅτι οἱ κοινωνίες καὶ τὰ ἔθνη ἔχουν σήμερον ἀνάγκη τῆς παρουσίας πολλῶν ἠθικῶν καὶ ἐναρέτων ἀτόμων.

Σεῖς, φίλοι Γονεῖς, καλεῖσθε νὰ δώσετε στὴν κοινωνία καὶ στὴν πατρίδα τοὺς ἠθικοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους, ποὺ χρειάζονται. Ἀναθρέψατε καὶ μορφώσατε τὰ παιδιὰ σας σύμφωνα μὲ τὰ ρήματα τοῦ ξανθοῦ Ναζωραίου, σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς ἠθικῆς καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιταγὰς τῆς ἑλληνικῆς μας πατρίδος. Ἀσκήσατε σκό-

πιμα καὶ συνειδητὰ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν σας. Προπαρασκευάσατε ζωντανὰ καὶ δραστήρια στελέχη γιὰ τὴν κοινωνία καὶ γιὰ τὸ ἔθνος. Κάμετε ἀνθρώπους ἱκανοὺς γιὰ τὴ ζωὴ Πυκνώσατε τὶς τάξεις τῶν καλῶν, τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων. Σταθῆτε στὸ ὕψος τῆς ὠραίας καὶ μεγάλης ἀποστολῆς σας. Μὲ τὴν ὀλόψυχη προσήλωσή σας, μὲ τὴ στοργικὴ σας φροντίδα καὶ μὲ τὴ δράση σας στὸ ρόλο τῶν γονέων, φανῆτε ἀξίιοι τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐνοίας τοῦ Πανάγαθου Θεοῦ, Ἐκείνου ποὺ σᾶς ἀξίωσε τῆς ἀνείπωτης χαρᾶς ν' ἀποκτήσετε τὰ ἀγαπημένα μικρὰ ἀγγελούδια, αὐτὰ ποὺ σὲ κάθε στιγμή ἀπλώνουν τὰ χεράκια τους καὶ σᾶς ἀγκαλιάζουν καὶ σᾶς χαμογελοῦν γλυκὰ καὶ σᾶς φωνάζουν τρυφερὰ Πατερούλη Μανούλα.!!

ΘΕΜΑΤΑ ΗΜΙΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΑ

Τὰ θέματα ποὺ διαπραγματευθήκαμε μέχρι τώρα στὸ ἀνά χειρας βιβλίο μας, εἶναι πλήρως ἀνεπτυγμένα.

Κάθε Συνάδελφος μπορεῖ νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ ὅπως ἔχουν, σὶς ὁμιλίαις του πρὸς τοὺς γονεῖς.

Μπορεῖ ὅμως, ἂν θέλῃ, νὰ πάρῃ ὠρισμένα μόνο στοιχεῖα καὶ μὲ βάση τὶς δικές του ἀπόψεις καὶ παρατηρήσεις νὰ φορμάρῃ μιὰ δική του ἐργασία. Μπορεῖ ἐπίσης ν' ἀφαιρέσῃ ὠρισμένα σημεῖα ἢ νὰ προσθέσῃ καὶ δικὰ του σχετικά στοιχεῖα καὶ κυρίως συγκεκριμένα παραδείγματα ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του πείρα. Ὅλα αὐτὰ θὰ γίνουν, φυσικά, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι δὲν θὰ μεταβληθοῦν οἱ δικές μας γνώμες καὶ ἀπόψεις.

Γιὰ νὰ διευκολύνωμε τώρα ἐκείνους ποὺ θὰ θελήσουν νὰ ἐργασθοῦν ἐπάνω στὸ σκελετὸ ἑνὸς θέματος, ἐθεωρήσαμε σκόπιμο νὰ παραθέσωμε κατωτέρω μερικὰ θέματα ἡμιανεπτυγμένα. Γιὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν ἐκάστου θέματος, παραθέτομε τὰ κύρια καὶ βασικὰ σημεῖα αὐτοῦ καὶ ὅπου χρειάζεται, δίδομε περισσότερα σχετικά στοιχεῖα.

Κάθε θέμα γίνεται σαφέστερο καὶ περισσότερο εὐχάριστο καὶ κατανοητὸ γιὰ τὸν ἀκροατὴ, ἐὰν εἶναι πλαισιωμένο μὲ συγκεκριμένα παραδείγματα καὶ μὲ προσωπικὰ παρατηρήσεις τοῦ ὁμιλητοῦ, βγαλμένες ἀπὸ τὴν πράξιν. Κάθε θέμα, καλὸ εἶναι νὰ κλείνῃ μὲ στροφή πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ μὲ παραινέσεις πρὸς αὐτούς, ἀπλές, κατανοητὲς καὶ ἐφαρμόσιμες. Ἴδου τώρα τὰ ἡμιανεπτυγμένα θέματά μας.

ΑΦΗΝΕΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ

Τὸ θέμα τοῦτο πρέπει κυρίως ν' ἀναπτυχθῇ σὲ σχολεῖα πόλεων καὶ πρὸ πάντων σὲ ἰδιωτικὰ σχολεῖα, στὰ ὁποῖα συχνότερα ἀπαντᾶται ὁ τύπος τοῦ «μαμόθρεπτοῦ» παιδιοῦ.

Ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ παιδιοῦ καὶ ὁ «ἐγκλωβισμός» του μέσα σ' ἓνα περιβάλλον ἀντιπαιδικό, ὅπου οἱ συνεχεῖς φροντίδες, ἡ φορτικὴ ἐπιτήρηση καὶ ἡ ἀγρυπνὴ παρακολούθηση, ἀπομακρύνουν τὸ παιδί ἀπὸ τὸ νόημα καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σφάλματα στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Ἐγνώρισα δυὸ παιδιά ποὺ μεγάλωσαν μέσα σὲ τέτοιες συνθῆκες. Ἐζησαν τὴν παιδική τους ἡλικία ἀποκλειστικὰ κοντὰ στοὺς γονεῖς των. Δὲν βγῆκαν ποτὲ στὸ δρόμο νὰ παίξουν μὲ ἄλλα παιδιά. Δὲν λέρωσαν ποτὲ τὰ φορέματά των. Δὲν ἔπαιξαν μὲ χρώματα καὶ μὲ ἄλλα ἀντικείμενα, ἀπὸ τὰ τόσα πολλὰ ποὺ βρίσκονται στὴ διάθεση τῶν παιδιῶν τῆς γειτονιάς. Δὲν εἶδαν ποτὲ καυγάδες παιδιῶν καὶ δὲν ἄκουσαν ποτὲ καμμιὰ ἀπὸ τὶς συνηθισμένες βροσιές ποὺ ἐκστομίζουν τὰ παιδιά ποὺ παίζουν στὸ δρόμο. Δὲν μάλωσαν ποτὲ μὲ ἄλλα παιδιά καὶ δὲν ἔφαγαν οὔτε καὶ ἔδωσαν ξύλο. Τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὰ ἐδιδάχθησαν μέσα στὸ σπίτι. Ἡ ζωὴ των ἦταν πάντοτε ζωὴ «μεγάλων», γιατί ἦσαν πάντοτε κοντὰ στοὺς μεγάλους. Ἐβγαιναν ἔξω μόνον μὲ τοὺς γονεῖς των. Μὲ αὐτοὺς μιλοῦσαν πάντοτε. Τὰ χέρια των καὶ τὰ φορέματά των ἦσαν ἀνέγγιχτα. Δὲν ἀκουμποῦσαν, ὅταν ἔβγαιναν ἔξω, σὲ τοίχους, σὲ δένδρα, σὲ τραπεζάκια, σὲ ἀντικείμενα ποὺ ἔπιασαν ἄλλοι, γιατί ἀπὸ τοὺς γονεῖς των εἶχαν μάθει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦσαν γεμᾶτα μικρόβια. Ἡ ζωὴ των ἦταν σὰν χρονόμετρο. Ξυπνοῦσαν τὸ πρωῖ νὰ πλυθοῦν, νὰ κάνουν προσευχή, νὰ προγευματίσουν, νὰ μελετήσουν, νὰ μιλήσουν μὲ τοὺς μεγάλους, νὰ παίξουν περιορισμένα καὶ μόνον μὲ τὰ ἔτοιμα παιγνίδια ποὺ εἶχαν μέσα στὸ σπίτι, νὰ φᾶνε τὸ μεσημέρι, νὰ κοιμηθοῦν τὸν ἀπογευματινὸ ὕπνο, νὰ ξυπνήσουν, νὰ μελετήσουν λίγο ἢ νὰ βγοῦν περίπατο μὲ τὴ Μαμά, νὰ ἐπιστρέψουν στὸ σπίτι, νὰ πλύνουν τὰ χέρια των, νὰ δειπνήσουν, νὰ κάνουν τὴν προσευχὴ των καὶ νὰ κοιμηθοῦν. Ζωὴ μέσα σὲ καλούπι. Ζωὴ μηχανικὴ. Ζωὴ μεγάλων, ἡλικιωμένων, ἀντιπαιδική. Ἐδιδάχθησαν θεωρητικὰ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας. Στὴν πράξη καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ δὲν εἶδαν τίποτε.

Πέρασαν τὸ Γυμνάσιο χωρὶς συναναστροφές ἐλευθέρων παιδιῶν. Σπίτι, σχολεῖο, μελέτη, τυποποιημένη ζωὴ. Εἶχαν λιγοστὲς σχέσεις μὲ παιδιά ποὺ ζοῦσαν σὲ παρόμοιο περιβάλλον. Ἡ σεξουαλικὴ τους ζωὴ καὶ διαφώτιση ἦταν ἀνάλογη καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα.

Δὲν ἔτρωγαν ποτὲ φρούτα ἢ ὠμὰ λαχανικὰ χωρὶς νὰ τὰ πλύνουν μὲ τρόπο σχολαστικόν. Ἐπαιρναν καὶ παίρνουν ἀκόμη, τὸ ψωμί καὶ ἔτρωγαν τὸ μέσα μέρος, τὴν ψίχα, γιατί τὸ ἔξω μέρος τὸ εἶχαν πιάσει ἀνθρώποι μὲ ἀκάθαρτα χέρια καὶ τὸ εἶχαν γεμίσει μὲ μικρόβια.

Πέρασαν τὰ χρόνια. Ὁ πατέρας τῶν παιδιῶν πέθανε καὶ αὐτὰ ἔζησαν καὶ ζοῦν καὶ σήμερον μὲ τὴ μητέρα των. Ἐγιναν καὶ τὰ

δυὸ δικηγόροι, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν νὰ δικηγορήσουν, καίτοι ἦσαν ἀριστοὶ ἐπιστήμονες, γιατί δὲν εἶχαν τὸ θάρρος τῆς ζωῆς. Ἡ μητέρα των τοὺς μετέδωσε μιὰ νοσηρὰ θρησκευτικότητα. Ἔγιναν κι' οἱ δυὸ μέλη θρησκευτικῶν ὀργανώσεων καὶ ἔδιναν δωρεὰν τὶς νομικὰς γνώσεις των. Ἡ οἰκονομικὴ των ζωὴ καὶ ἀντοχὴ ἦταν περιορισμένη. Οἱ ἔξεις, οἱ συνήθειες καὶ οἱ ἀντιλήψεις ποὺ ἀπέκτησαν δὲν τοὺς ἄφηναν νὰ εἰσχωρήσουν στὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ νὰ προσαρμοσθοῦν στὴν πραγματικότητα. Δὲν μποροῦσαν νὰ ζήσουν μακριὰ ἀπὸ τὴ σκιὰ τῆς μητέρας των. Καὶ σήμερα ἀκόμη ζοῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Δὲν μπαίνουν ποτὲ σὲ καφενεῖο, σὲ κέντρο, σὲ κοσμικὴ συγκέντρωση. Δὲν κάπνισαν ποτὲ ἓνα τσιγάρο, δὲν ἠπιάν ποτὲ ἓνα οὔζο, δὲν πλησίασαν σὲ τραπέζι ποὺ ἔστω γιὰ νὰ περᾶση ἡ ὥρα, παίζουν οἱ ἄλλοι χαρτιά.

Ζωὴ μὲ μονομέρεια, χωρὶς τόνο, χωρὶς θάρρος. Μὲ τὶς πνευματικὰς ἱκανότητες καὶ μὲ τὴ μόρφωση ποὺ διαθέτουν μποροῦσαν νὰ δημιουργήσουν πολλὰ, νὰ ὠφελήσουν θετικώτερα, ν' ἀνέλθουν σὲ ἀνώτερες βαθμίδες τὶς δημοσίας ζωῆς, χωρὶς τὸν κίνδυνο νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀρχῶν ποὺ ἀπέκτησαν.

Ἀπὸ τὴν περίπτωσι τῶν παιδιῶν αὐτῶν βγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ γονεῖς ἔχουν ὑποχρέωση ν' ἀφήνουν στὰ παιδιά των τὴν ἐλευθερίαν ποὺ πρέπει γιὰ νὰ γνωρίζουν τὴ ζωὴ. Ἡ ἐλευθερία αὐτὴ δὲν θὰ εἶναι βέβαια, ἀχαλίνωτη καὶ ἀπεριόριστη. Θὰ παρέχουν ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ θὰ παρακολουθοῦν ἀγρύπνως τὰ παιδιά των. Θὰ τὰ ἀφήσουν νὰ ἔλθουν σὲ ἐπαφὴ καὶ μὲ τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς. Νὰ παίξουν μαζί των. Νὰ τσακωθοῦν. Νὰ χτυπηθοῦν καμμιὰ φορὰ καὶ νὰ κλάψουν. Νὰ λερωθοῦν. Νὰ ἀκούσουν λόγια ἄσχημα καὶ νὰ συζητήσουν κατόπιν ἐπάνω σ' αὐτά. Νὰ ἰδοῦν κακὰς πράξεις, νὰ τὶς σχολιάσουν ἔπειτα σὲ σχετικὴ συζήτηση, νὰ τὶς κρίνουν καὶ νὰ τὶς καταδικάσουν. Ἔτσι θὰμποῦν σιγὰ-σιγὰ στὸ νόημα τῆς ζωῆς. Θὰ καταβάλουν προσπάθειες καὶ θὰ δοκιμάσουν τὶς δυνάμεις των. Θὰ ἐπιτύχουν καὶ θὰ νοιώσουν χαρὰ καὶ ἱκανοποίησι ἢ θὰ ἀποτύχουν καὶ θὰ δοκιμάσουν ἀπογοήτευσιν καὶ λύπην. Ἔτσι εἶναι ἡ πραγματικότης τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία ἢ ἡ ἀποτυχία θὰ συντελέσῃ στὴν ἀσκησὴ των, στὴν ἐπανάληψιν τῆς προσπάθειας, στὴν καταβολὴ περισσοτέρων δυνάμεων καὶ προσοχῆς, στὴν ἀσκησιν στὴν ἐπιμονὴ καὶ στὴν ὑπομονή, στὴν ἀπόκτησιν θάρρους καὶ σὲ τόσα ἄλλα.

Τὰ παιδιά ὅμως ποὺ δὲν ἔχουν ἐλευθερίαν δὲ θὰ γνωρίσουν ποτὲ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς καὶ δὲν θ' ἀποκτήσουν τὶς ἀπαραίτητες ἱκανότητες. Θὰ συνηθίσουν νὰ τὰ βρίσκουν ὅλα ἔτοιμα, θὰ εἶναι προσκολλημένα στοὺς γονεῖς των, ἐξαρτημένα ἀπὸ αὐτοὺς, χωρὶς καμμιὰ πρωτοβουλίαν, χωρὶς πείρα ἀπὸ τὴ ζωὴ, πράγμα ποὺ θὰ ἔχη δυσάρεστες συνέπειες στὴ μετέπειτα ζωὴ των καὶ στὴν κοινωνικὴ των ἐξέλιξιν, γιατί

οἱ γονεῖς των κάποια ἡμέρα θὰ λείψουν ἀπὸ κοντά των καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι ἀνίκανα νὰ κάνουν μόνα των ἔστω καὶ ἓνα βῆμα.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῶν γονέων, πού ἀνάτρεφουν τὰ παιδιά των ἀποξενωμένα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, δημιουργεῖ τὸν ἀπαράδεκτο ἐκεῖνον τύπο τοῦ ἀπαιτητικοῦ, τοῦ ἀνικάνου καὶ τοῦ «μὰ μὲ ὄθρεπτου» παιδιοῦ.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημ. σχολείων τῆς Δ'. περιφερείας Ἀθηνῶν, κ. Παυλοῦρος στὴ σελίδα 1195 (τεῦχος 51) τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ του «Βιβλιοθήκη Ἰονέων» παραθέτει τὴν ἑξῆς περίπτωσι :

«— Ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀυστηρότητα τῶν γονέων μου ἔπαθα τὸ κακὸ αὐτό». Ἔτσι ἔλεγε μιὰ κυρία, πού εἶχε διαλυθῆ ἡ οἰκογένειά της, γιατί χώρισε μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ τὰ δύο τους παιδιά ἐταλαιπωροῦντο καὶ ἄρχισαν κι ὅλας νὰ δείχνουν ποιά ὀλέθρια ἐπίδραση εἶχε πάνω στὸ χαρακτῆρα τους τὸ σπάσιμο τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ τοῦ γάμου τῶν γονέων τους. Ἡ κυρία διεκτραγωδοῦσε μιὰ ἐλεεινὴ συμπεριφορὰ τοῦ συζύγου της, πού ἦταν ἀδύνατο νὰ ζήσει πιά μαζύ του καὶ ὅταν τῆς ἔγινε ἡ εὐλογη ἐρώτησι, γιατί ἀφοῦ ἦταν τέτοιος ὁ σύζυγός της τὸν πῆρε, ἀπάντησε πὼς οἱ γονεῖς της μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ἀυστηρότητα τους τὴν ἐμπόδισαν καὶ σὲ μεγάλη ἡλικία νὰ ἔχη πείρα ἀπὸ τὴν ζωὴ καὶ ἔτσι ὅταν ἀντίκρουσε τὸ μεγάλο πρόβλημα τοῦ γάμου, ἀνίδεγη ἀπὸ ἀνδρικές πλεκτάνες καὶ ἀπὸ ἀνθρώπινες ὑποκρισίες, νομίζοντας πὼς ὅλος ὁ κόσμος ἦταν μιὰ ἀπλὴ προέκτασι τοῦ σπιτιοῦ της, ἔπεσε θῦμα τοῦ πρώτου κατεργάρη καὶ ἀνίκανη πάλι νὰ ὑψωθῆ ἀπὸ τὸ πέσιμό της ἢ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν τραγικὴ περιπλοκὴ της, ἐτράβηξε μοιραῖα τὸ δρόμο της, ὥσπου τὸ μεγάλο της παιδὶ κόντευε νὰ γίνῃ ἔφηβος καὶ τότε πιά ἔσπασε τὸ δεσμὸ τοῦ γάμου της!—

Κάθε ὑπερβολὴ εἶναι πάντα κακὴ καὶ ἐπικίνδυνη καὶ ἰδιαίτερα ὅταν ἀφορᾷ τὴν ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν. Γι' αὐτὸ κανεῖς παιδαγωγὸς δὲ θὰ συμβούλευε ὑπερβολικὴ ἀυστηρότητα. Οἱ μεγάλες ἀυστηρότητες καὶ σὲ μερικὲς περιπτώσεις καὶ ἡ ἀπλὴ ἀκόμη ἀυστηρότητα, εἶναι δείγματα ἀνθρώπων στείρων στὴ σκέψη, πού χαράζουν μιὰ ἀπαράλλακτη γραμμὴ γιὰ ὅλα, ἐνῶ οἱ περιπτώσεις τῆς ζωῆς εἶναι ποικίλες καὶ εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ ἀνάλογη προσαρμογὴ τῆς συμπεριφορᾶς μας, ἀφοῦ μάλιστα καὶ οἱ ἀτομικότητες τῶν παιδιῶν εἶναι ποικίλες. Μόνο στὰ μηχανικὰ κατασκευάσματα καὶ στὴν ἄλογο φύσιν οἱ νόμοι εἶναι μονοκόμματοι καὶ ἄτεγκτοι. Στους ἀνθρώπους ὅμως πού ἔχουν ψυχὴ καὶ λογικὴ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Οἱ γονεῖς πού εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴ μόρφωσι καὶ τὴ διαπαιδαγώγησι τῶν παιδιῶν των, ὀφείλουν νὰ προσέχουν ὥστε χωρὶς νὰ δείχνουν στίς ἐνέργειές των ἀβουλία μαλθακότητα μὲ ἄτονη καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιείκεια νὰ μὴ παρασύρονται σὲ μιὰ σκληρὴ ἀυστηρότητα πού πνίγει τὴν

πρωτοβουλία τῶν παιδιῶν καὶ ὅταν ἀπ' αὐτὰ φύγη ἢ ἐπιβολὴ τῶν γονέων, παρδίδονται ἄβουλα θύματα στὸν ἐπιτήδειον ἀπατεῶνα τῆς ζωῆς των».

Αὐτὰ γράφει ὁ κ. Παυλοῦρος στὸ περιοδικό του. Ἡ περίπτωση ποὺ ἀναφέρεται ἐδῶ θίγει τὴν ἀπομόνωση τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς καὶ τὴ στέρηση τῆς ἐλευθερίας των ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ αὐστηρότητα τῶν γονέων. Ἡ στέρηση αὐτῆ τῆς ἐλευθερίας τῶν παιδιῶν εἴτε σὲ ὑπερβολικὴ ἀδυναμία εἴτε σὲ ὑπερβολικὴ αὐστηρότητα τῶν γονέων ὀφείλεται, φέρνει τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Δημιουργεῖ ἀδιαπέραστο τεῖχος μεταξὺ ζωῆς καὶ παιδιοῦ, τοῦ ἀποστερεῖ τὴν πρωτοβουλία, τὸ καταδικάζει στὴν ἄγνοια καὶ τὸ καθιστᾷ ἀνίκανο νὰ σταθῆ στὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς ὅταν θὰ γίνῃ μεγάλο καὶ θὰ ὑποχρεωθῆ νὰ ζήσει μόνο του.

Κύριοι Συνάδελφοι τὸ θέμα τοῦτο εἶναι πολὺ ὠραῖο. Σεῖς, στηριζόμενοι στὰ ὅσα συνοπτικὰ ἐξεθέσαμε καὶ χρησιμοποιοῦντες καὶ ἄλλες παρόμοιες περιπτώσεις καὶ παρατηρήσεις ποὺ ἔχετε ἀπὸ τὴν πείρα σας, θὰ τὸ ἀναπτύξετε πλαιύτερα καὶ θὰ τὸ φορμάρετε ὅπως θέλετε.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΛΟΥΤΙΖΟΥΝ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος αὐτοῦ θὰ περιστραφῆ στὰ ἑξῆς σημεία :

1) Ἡ τάση τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὴ γνῶση τοῦ περιβάλλοντος κόσμου

Τὰ παιδιὰ βλέπουν γύρω τους τόσα καὶ τόσα ἄγνωστα σ' αὐτὰ πράγματα καὶ νοιώθουν τὴν ἐπιθυμία νὰ τὰ γνωρίσουν. Τὰ πλησιάζουν, τὰ παρατηροῦν, τὰ περιεργάζονται, τὰ ἐξετάζουν. Ἀπευθύνουν πλῆθος ἐρωτήσεων στοὺς μεγάλους καὶ κυρίως στοὺς γονεῖς των, τοὺς ὁποίους νομίζουν πὼς τὰ ξέρουν ὅλα.

—«Τί εἶναι τοῦτο Μπαμπά, γιατί εἶναι ἔτσι, πὼς γίνεται αὐτό, τί χρειάζεται ἐκεῖνο» ; κ.λ.π. κ.λ.π.»—

Δὲν ἔχουν τέλος οἱ ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν. Ὅλες αὐτές, οἱ ἐρωτήσεις εἶναι πηγαῖες καὶ αὐθόρμητες. Προέρχονται ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴ δίψα νὰ μάθουν καὶ νὰ γνωρίσουν τὸ περιβάλλον, τὸν γύρω κόσμον, ποὺ παρέχει σ' αὐτὰ τόσα πολλὰ ἐρεθίσματα.

2) Ἡ ἀντίδραση στοὺς ἐρεθισμοὺς ποὺ παρέχει τὸ περιβάλλον στὰ παιδιά, εἶναι ζωηρὰ καὶ αὐθόρμητη

Τὸ νήπιο ἀντιδρᾷ στοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς κατὰ

τρόπο ψυχοφυσικό. Βλέπει τὸ ἀναμμένο κερὶ ἢ ἓνα μῆλο ἢ ἓνα ὀποιοδήποτε ἀντικείμενο, ἀπλώνει τὰ χέρια του καὶ μὲ ὄλο τὸ σῶμα του ρίχνεται νὰ τὸ ἀρπάσῃ. Στὴν ἐντύπωση καὶ στὸν ἐρεθισμό πού τοῦ προξένησε τὸ ἀντικείμενο, ἀντιδρᾷ ψυχικὰ μὲ τὴν ἐκδηλουμένη ἐπιθυμία νὰ τὸ κάμῃ δικό του, σωματικὰ δὲ μὲ τὶς κινήσεις τοῦ σώματος καὶ τῶν χειρῶν του νὰ τὸ πιάσῃ, νὰ τὸ ἀρπάσῃ. Ὅταν θὰ ἀσχοληθῇ γιὰ κάμποση ὥρα μὲ αὐτό, τὸ ἀφήνει γιὰ νὰ πάρῃ κάτι ἄλλο πού προκάλεσε τὴν προσοχή του. Ἔτσι ἱκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία του, γιὰ γνώση, γιὰ μάθηση καὶ γιὰ ἀσχολία.

Τὰ μεγαλύτερα παιδιά ζητοῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ἀνάγκη αὐτὴ μὲ ἐρωτήσεις πού ἀπευθύνουν στοὺς μεγάλους καὶ μὲ τὶς ἀπαντήσεις πού παίρνουν. Οἱ ἐρωτήσεις εἶναι σχεδὸν ἀτελείωτες, λεπτομερειακὲς καὶ δὲ σταματοῦν ἂν δὲν ἱκανοποιηθῇ πλήρως τὸ παιδί.

3) Ἀπαντᾶτε στὶς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν

Ὑπάρχουν, δυστυχῶς, γονεῖς πού στὶς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν ἐξάπτονται ἢ ἀδιαφοροῦν καὶ φωνάζουν :

— «Πάψε, ἄφησέ με ἡσυχον, δὲν ξέρω, μὲ παρασκότισες, εἶσαι χαζός, δὲν κάνει νὰ ρωτᾷς τέτοια πράγματα κ.λ.π. κ.λ.π.».

Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σωστὸς δρόμος, φίλοι Γονεῖς. Εἰσθε ὑποχρεωμένοι ν' ἀπαντᾶτε στὶς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν σας. Καὶ ὅταν δὲν ξέρετε κάτι ἢ θὰ ρωτήσετε καὶ σεῖς κάποιον πού ξέρει ἢ θὰ διαβάσατε νὰ τὸ μάθετε ἢ θὰ δώσετε κάποια γενικὴ ἀπάντηση μὲ τὴ δήλωση πὼς γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ θὰ φροντίσετε νὰ μάθετε καλύτερα καὶ ν' ἀπαντήσετε μὲ περισσότερες λεπτομέρειες. Ἀπάντηση θὰ δίνετε σ' ὅλες τὶς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν. Ὅχι ψεύτικες καὶ ἀνακριβεῖς, ἀλλὰ σωστὲς καὶ θετικές. Ὅταν πρόκειται γιὰ θέματα δυσνόητα ἢ ἀκατάλληλα, θὰ δίδετε γενικὲς ἀπαντήσεις καὶ ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως, θὰ λέγετε στὸ παιδί, ὅτι γιὰ τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ μάθῃ περισσότερα πράγματα, ὅταν θὰ μεγαλώσῃ πιὸ πολὺ καὶ θὰ φοιτήσῃ σὲ ἀνώτερες τάξεις καὶ συγχρόνως θὰ στρέφετε καταλλήλως τὴ συζήτηση σὲ ἄλλο θέμα. Μὴ τραυματίζετε ψυχικὰ τὸ παιδί καὶ μὴ τὸ ἀπογοητεύετε μὲ τὸν ἀλότομο τρόπο σας καὶ μὲ τὶς λέξεις «πάψε, μὲ ζάλισες κ.λ.π.». Εἶσαι πατέρας καὶ ὀφείλεις νὰ προσέχῃς κάθε ἐρώτηση τοῦ παιδιοῦ σου.

4) Ἐκμεταλλευσθῆτε τὴ φυσικὴ ἐπιθυμία τῶν παιδιῶν γιὰ τὴ γνώση καὶ τὴ μάθηση

Τὸ σχολεῖο διδάσκει καὶ παρέχει γνώσεις. Ἡ ἐπιθυμία ὅμως τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ γιὰ νὰ μάθῃ ἐκδηλοῦται αὐθόρμητα περισσότερο ὅταν εἶναι κοντὰ στοὺς γονεῖς, ἔξω, στὴ φύση καὶ στὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον. Αὐτὴ τὴν αὐθόρμητη ἐπιθυμία τοῦ παιδιοῦ πρέπει

να ἐκμεταλλευθοῦν οἱ γονεῖς καὶ νὰ παρέχουν σ' αὐτὸ ποικίλες καὶ πολλές ὠφέλιμες γνώσεις.

Καθημερινῶς βλέπομε γονεῖς ποὺ βγάζουν σὲ περίπατο τὰ παιδιά των. Πόσοι ὅμως ἐξ αὐτῶν ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὰ ὅσα συναντοῦν καὶ βλέπουν στὸν περίπατο, γιὰ νὰ πλουτίσουν τὶς γνώσεις τῶν παιδιῶν τους; Τὸ φυσικὸ καὶ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον μᾶς παρέχουν τόσες καὶ τόσες εὐκαιρίες καὶ τόσα μορφωτικὰ στοιχεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ εὐρύνωμε τὸ γνωσιολογικὸ καὶ τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν παιδιῶν. Σὲ περιπάτους μέσα στὴν πόλη, στὴν ἀγορὰ, στὸ λιμάνι, στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ, στὸ μνημεῖο τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου, στὰ ἐργοστάσια, στὶς ἐκκλησίες, στὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ἢ σὲ ἐκδρομὲς στὴν ἐξοχὴ, σὲ ἀρχαίους τόπους, σὲ ἀγροτικές ἐγκαταστάσεις κλπ. μποροῦμε, μέσα σὲ φυσικὴ καὶ ἀβίαστη συνομιλία μὲ τὸ παιδί, νὰ ἱκανοποιήσωμε τὴν ἐπιθυμίαν του γιὰ γνώση καὶ συγχρόνως νὰ δώσωμε σ' αὐτὸ πλῆθος γνώσεων φυσιογνωστικῶν, πραγματογνωστικῶν, γεωγραφικῶν, θρησκευτικῶν, ἱστορικῶν, πλουτοπαραγωγικῶν κ.λ.π.

Γνώρισα κάποτε τὸν πατέρα δυὸ ἀγοριῶν ἡλικίας 10 καὶ 12 ἐτῶν. Εἶχε βγῆ μιὰ Κυριακὴ πρωτὶ περίπατο μὲ τὰ παιδιά του στὴν πευκόφυτη πλαγιὰ τοῦ Σείχ-Σοῦ τῆς Θεσσαλονίκης. Ἦλθαν καὶ κάθησαν σὲ ἀπόσταση 4·5 μέτρων κοντὰ μου. Μπροστὰ μας ἀπλωνόταν καταγάλανος ὁ Θερμαϊκὸς κόλπος μ' ὅλη του τὴ μεγαλοπρέπεια. Τὸ βλέμμα μας ἀχόρταγο ἀγκάλιαζε τὴν ὁμορφὴν πόλη. Σὲ μιὰ στιγμή εἶδα τὸν πατέρα νὰ σηκώνεται καὶ νὰ δείχνῃ μὲ τὸ χέρι του σὲ κάποιον σημεῖο τῆς θάλασσας. «Ἐκεῖ κάτω εἶχε ἀγκυροβολήσει τὸ μεγάλο τουρκικὸ πολεμικόν, ἔλεγε. Οἱ Τοῦρκοι νόμιζαν πὼς ἦταν ἀσφαλισμένοι. Μὰ ποὺ νὰ ἤξεραν τὶ τοὺς περίμενε. Ἦταν νύχτα τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1912. Ὁ ὑποπλοίαρχος Νικόλαος Βότσης μὲ τὸ γρήγορον πλοῖον του καὶ τὰ ἀτρόμητα παλληκάρια του, ἀψηφώντας κάθε κίνδυνον, μπαίνει στὸ λιμάνι καὶ λίγες στιγμὲς ἔπειτα τὸ τουρκικὸ πολεμικὸ Φετιχ—Μπουλέντ γινόταν πυροτέχνημα στὸν ἀέρα».

Μὲ ὑπέροχην παραστατικότηταν ὁ πατέρας αὐτὸς συνέχισε τὴ διήγησίν του. Τὰ παιδιά του τὸν παρακολουθοῦσαν, κρεμασμένα ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Μετὰ τὴ διήγησιν τὸν πλημμύρισαν μὲ ἐρωτήσεις. Ἀπαντοῦσε πρόθυμα καὶ ζητοῦσε καὶ τὴ δική του γνώμη. Σκέφθηκα πὼς χωρὶς ἄλλο ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ ἦταν δάσκαλος καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς ἀρίστους. Σὲ λίγο τοὺς εἶδα νὰ φεύγουν καὶ ἔφυγα κι' ἐγώ. Μὰ ἦταν τυχερὸ νὰ γνωρίσω τὴ συντροφίαν αὐτὴ τὴν ἄλλην Κυριακὴν στὸ ἴδιον μέρος. Πλησίασα διακριτικά. Ἦσαν καθισμένοι κάτω ἀπὸ ἓνα πεῦκο καὶ μιλοῦσαν. Ἄκουσα πάλιν τὸν πατέρα νὰ λέγῃ: «Ἔτσι λοιπὸν ζῆ καὶ εὐδοκιμεῖ τὸ πεῦκον. Ἐπισημονικὰ λέγεται πίτυς ἢ χαλέπιος. Ἐχει ἰδιαίτηρη χρησιμότητα γιὰτὶ μᾶς δίνει τὸ ρετσίνιν, ποὺ χρησιμεύει στὴν οἰνοποιίαν γιὰ νὰ γίνεται ἡ γνωστή μας «ρετσίνα». Ἀπὸ τὸ ρετσίνιν, ποὺ καλύτερα λέγεται ρητίνη, παίρ-

νομε τὸ τερεβινθέλαιο καὶ τὸ κολοφώνιο, πὺ μᾶς χρησιμεύουν στὴ φαρμακευτικὴ καὶ στὴν κατασκευὴ σαπουνιῶν καὶ βερνικιῶν». Μίλησε ὕστερα μὲ λίγα λόγια γιὰ τὴν ὑγιεινὴ σημασίᾳ τοῦ πεύκου καὶ ἔπειτα ἀπὸ μερικὲς ἀπαντήσεις πὺ ἔδωσε στὶς σχετικὲς ἐρωτήσεις τῶν παιδιῶν, τοὺς εἶπε: «Φθάνει πιά! Τὸ καλύτερο πὺ ἔχομε νὰ κάνωμε τώρα, εἶναι νὰ παίξωμε». Πέταξε πὺ κάτω ἓνα ποδόσφαιρο πὺ κρατοῦσε καὶ λέγοντας «φωνάξετε κι' ἄλλα παιδιά νὰ παίξουν μαζί σας» σηκώθηκε, ἀναψε τσιγάρο καὶ προχώρησε πὺ κάτω.

Τὸν πλησίασα καὶ τοῦ συστήθηκα: «Χάρης Σταθᾶς, δάσκαλος. Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς συγκαρῶ γιὰ τὸ θαυμάσιο μάθημα πὺ κάνετε. Ἀσφαλῶς εἴσθε ἐκπαιδευτικός».

— Ὅχι μοῦ ἀπήντησε. Λέγομαι Γιάννης Π. καὶ εἶμαι τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος. Ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα μου τὶς περισσότερες φορὲς τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῖ εἶναι ἀπασχολημένη στὸ σπίτι, βγαίνω ἐγὼ περίπατο μὲ τὰ παιδιά. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὺς πάντοτε σχεδιάζω κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ τοὺς μιλήσω. Κάθε φορὰ ἀλλάζω καὶ θέμα, ἐκτὸς ἂν πρόκειται γιὰ συνέχεια. Παρατήρησα πὺς τὰ παιδιά πάντα ρωτοῦν καὶ ἔχουν τὴν ἐπιθυμία νὰ μάθουν τί εἶναι τοῦτο καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο. Σκέφθηκα πὺς τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ δὲν θὰ ἦταν ἀσχημο νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῶ, παρέχοντας κι' ἐγὼ ὠρισμένες ὠφέλιμες γνώσεις στὰ παιδιά μου.

Εἶπαμε πολλὰ ἀκόμη. Γνώρισα σὲ λίγο καὶ τὰ παιδιά. Δυὸ παιδιά ζωηρὰ καὶ γεμᾶτα θάρρος καὶ αὐτοπεποίθηση, εὐγενικὰ καὶ πρόθυμα. Χωρίσαμε φιλικὰ. Συναντηθήκαμε κι' ἄλλες φορὲς. Ἐγὼ ἦμουν δάσκαλος κι' ἐκεῖνος τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος, ἀλλὰ μὲ δίδαξε πολλά. Ἀναφέρω τὴν περίπτωσή αὐτὴ γιὰ νὰ μιμηθοῦν κι' ἄλλοι τὸν θαυμάσιον αὐτὸν πατέρα. Πόσοι γονεῖς ὑπάρχουν πὺ τοῦ μοιάζουν; Πόσοι γονεῖς ὀδηγοῦν σὲ περίπατο τὰ παιδιά τους καὶ σκέπτονται τί μορφωτικὸ στοιχεῖο θὰ τοὺς προσφέρουν; Στὴν Ἀθήνα ὑπάρχουν χιλιάδες γονέων πὺ δὲν ὠδήγησαν ποτὲ τὰ παιδιά τους στὴν Ἀκρόπολη ἢ σὲ ἄλλους ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς Ἀθήνας. Χιλιάδες γονέων κάνουν περίπατο μὲ τὰ παιδιά τους στὴ Θεσσαλονικὴ μπροστὰ στὸ Λευκὸ Πύργο, στὸ ἀγαλμα τοῦ Βότση, στὸ λιμάνι κλπ. Πόσοι ὅμως ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτοὺς ἐξήγησαν κάτι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ στὰ παιδιά τους;

5) Ἡ ὁμιλία τώρα θὰ κλείσῃ μὲ στροφὴ πρὸς τοὺς γονεῖς

Φίλοι Γονεῖς: Ἀπειρα εἶναι τὰ μορφωτικὰ στοιχεῖα πὺ μᾶς παρέχει ὁ γύρω κόσμος, ὅλο τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον, ὅλη ἡ φύση. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ πάρετε ὅ,τι χρήσιμο καὶ ὅ,τι ὠφέλιμο ὑπάρχει καὶ δώσατέ το στὰ παιδιά σας. Μάθετέ τα νὰ παρατηροῦν, νὰ ἐξετάζουν, νὰ ἐρευνοῦν, νὰ κρίνουν. Δίνετε ἀπάντηση στὶς ἐρωτήσεις των. Ἐρω.

τοῦν γιατί δὲν ξέρουν καὶ γιατί θέλουν νὰ μάθουν. Ὁδηγήσατε τὰ παιδιά σας σὲ καθετὶ πὺν μπορεῖ νὰ μᾶς προσφέρῃ γνώσεις. Πηγαίνετε προετοιμασμένοι γιὰ ὅσα θὰ ἰδῆτε καὶ θὰ παρατηρήσετε. Μὴ κουράζεσθε. Ἡ ὥρα τοῦ περιπάτου μὲ τὰ παιδιά ἀνήκει μόνο στὰ παιδιά. Ψυχαγωγία καὶ κάτι ἀπὸ τὰ τόσα μορφωτικὰ στοιχεῖα πὺν γύρω ὑπάρχουν. Ἔστω καὶ ἐλάχιστα. Τὰ θέματα εἶναι πολλὰ καὶ ἀνεξάντλητα. Λίγα θὰ εἰπῆτε. Καὶ θὰ τὰ εἰπῆτε μὲ τρόπο φυσικὸ καὶ ἀβίαστο, ἥρεμα καὶ σὰν ἀπάντηση στὶς τόσες ἐρωτήσεις πὺν τὰ παιδιά θὰ σᾶς προβάλουν.

Αὐτὰ ὑπαγορεύει τὸ καθῆκον σας, ἀγαπητοὶ Γονεῖς καὶ εἴμεθα βέβαιοι πὺς πρόθυμα καὶ εὐσυνείδητα θὰ ἐκτελέσετε τὸ καθῆκον σας αὐτό, γιατί θὰ ἔχετε πάντοτε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ὄχι μόνον τὸ σχολεῖο ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς εἶναι σὲ θέση νὰ πλουτίζουν τὶς γνώσεις τῶν παιδιῶν.

Τώρα σεῖς κ. Συνάδελφοι, μὲ τὸ ὑλικὸ πὺν παρέχομε στὸ θέμα αὐτό, μπορεῖτε νὰ φορμάρετε καὶ ν' ἀναπτύξετε τὴν ὁμιλία σας.

ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Τὸ θέμα τοῦτο εἶναι πολὺ ὠραῖο καὶ πρέπει ν' ἀναπτυχθῆ σὲ συγκέντρωση γονέων, γιατί σήμερα ὑπάρχουν, ἀτυχῶς, πολλοὶ γονεῖς πὺν παραμελοῦν τὴν καλλιέργεια τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος στὰ παιδιά των. Μὲ τὴν τακτικὴ τους αὐτῆ οἱ γονεῖς τοῦτοι χάνουν μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες βάσεις γιὰ τὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγησι τῶν τέκνων των.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ παρόντος θέματος παραθέτομε περισσότερα στοιχεῖα γιὰ νὰ μὴ ὑποχρεωθῆ ὁ ἀναγνώστης ν' ἀνατρέξῃ σὲ πολλὰ βιβλία. Ἐν τούτοις σκόπιμο θεωροῦμε, ὅπως γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος τούτου, μελετήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὰ περὶ θρησκευτικοῦ συναισθήματος γραφόμενα εἰς τὴν ψυχολογίαν Comrad—Γεωργακάκη καὶ εἰς τὴν ψυχολογίαν Γ. Σακελλαρίου.

Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ρηθέντος θέματος πρέπει νὰ περιστραφῆ εἰς τὰ ἐξῆς κυρίως σημεῖα :

1) Θρησκεία. Θρησκευτικὸν ἔνστικτον. Ἀρχὴ καὶ γένεση τῆς θρησκείας. Θρησκευτικὸν συναίσθημα

Θρησκεία εἶναι τὸ νὰ ἀναγνωρίζῃς καὶ νὰ πιστεύῃς πὺς ὑπάρχει ἓνα ὄν, παντοδύναμο καὶ τέλειο, πὺν σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή του ρυθμίζει καὶ ἐξουσιάζει τὰ τοῦ κόσμου καὶ ὅτι στὸ ὑπέροτατο καὶ παντοδύναμο τοῦτο ὄν, πὺν ὀνομάζεται Θεός, ὀφείλεις τιμῆ, λατρεία καὶ προσκύνηση.

Ἡ θρησκεία ἀναφέρεται στὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ ἄνθρωπος νοιώθει τὶς δυνάμεις του περιορισμένες μπροστὰ στὴ δύναμη καὶ στὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ καὶ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του ἐξαρτώμενον ἀπὸ τὴν ἀσύλληπτη θεϊκὴ δύναμη. Αὐτὴ τὴ δύναμη τὴν ἀναγνωρίζει ὡς πηγὴ τῆς ζωῆς του καὶ ἀγωνίζεται μὲ τὴν πνευματικὴ του ἀνάταση, μὲ τὴν ἐνάρετη διαγωγή του, μὲ τὴν προσευχὴ καὶ μὲ τὴ λατρεία, νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ θεῖον, τὸ Θεό.

Ὁ ἄνθρωπος, ἐρχόμενος στὸν κόσμον φέρει μέσα του τὸ θρησκευτικὸ ἔνστικτο. Τὸ ἔνστικτο τοῦτο, ἐκδηλούμενο μὲ τὸ θαυμασμὸ τοῦ ἀνθρώπου στὰ μεγαλεῖα τοῦ σύμπαντος, μὲ τὴ διαίσθησιν τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ συμβαίνοντα στὴ φύσιν, μὲ τὴν κατάπληξιν καὶ μὲ τὸ φόβον τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, ὠδήγησε στὴ γένεσιν τῆς Θρησκείας, δηλαδὴ στὴν πίστιν ὅτι ὑπάρχει ἓνα ὑπέρτατον—ὁ Θεὸς—στὸ ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει λατρεία καὶ προσκύνησιν.

Ἡ ἀρχὴ τῆς θρησκείας εἶναι παναρχαία καὶ ἡ ἔκτασί της εἶναι καθολικὴ. Δὲν ὑπάρχει λαὸς, ἔστω πρωτόγονος καὶ βάρβαρος, χωρὶς θρησκευτικότητα, δηλαδὴ χωρὶς πίστιν, χωρὶς ζῆλον, χωρὶς λατρεία στὸ Θεό.

Ὁ Σοφοκλῆς στὴν Ἀντιγόνη του, γιν' ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀρχαιότητα τῆς θρησκείας, λέγει : «Οὐ γάρ τι νῦν γε κάχθές, ἀλλ' αἰεὶ ποτε—ζῆ ταῦτα, κούδεις οἶδεν ἔξ ὅτου φάνη».

Ὁ δὲ Πλούταρχος, γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν καθολικότητα τῆς θρησκείας εἶπε τὸ ἑξῆς παραστατικώτατον : «Εὐροὶς δ' ἂν ἐπιῶν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκους, μηδὲ μαντείας, μηδὲ θυσίας ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ἔστιν, οὐδ' ἔσται γεγωνὸς θεατῆς». Δηλαδὴ, μπορεῖ νὰ εὕρῃς πόλεις χωρὶς τείχη, χωρὶς παιδείαν, χωρὶς σπίτια, χωρὶς χρήματα καὶ ἀνάγκην χρημάτων κ.λ.π. Δὲν θὰ εὕρῃς ὅμως ποτέ, οὔτε καὶ θὰ ἰδῆς πόλεις ποὺ δὲν θὰ πιστεύουν σὲ Θεὸν καὶ δὲν θὰ ἐκτελοῦν πράξεις λατρείας.

Ἡ εὐχαρίστησιν ποὺ αἰσθανόμεθα ἀπὸ ὅσα γνωρίζομε, παραδεχόμεθα καὶ πιστεύομε περὶ Θεοῦ, εἶναι τὸ λεγόμενον Θρησκευτικὸ συναίσθημα. Τὸ συναίσθημα τοῦτο ἐκδηλοῦται ὡς εὐλάβεια καὶ σεβασμὸς, ὡς ἀγάπη καὶ ἐλπίδα, ὡς φόβος δικαίας τιμωρίας καὶ ὡς μετάνοια γιὰ τὰ σφάλματα καὶ τὰ ἁμαρτήματά μας κ.λ.π.

Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα μᾶς προφυλάσσει ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ κακοῦ καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στὸν δρόμον τῆς χριστιανικῆς καὶ ἐναρέτου ζωῆς.

2) Σημασία τῆς θρησκευτικότητος γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς

Θρησκευτικότητα εἶναι ὁ ζῆλος γιὰ τὴ θρησκεία. Ἡ θρησκεία διδάσκει τὸ σεβασμό, τὴν ἀγάπη, τὴν ἀλληλεγγύη, τὴν ταπεινοφροσύνη, τὴν ἐργατικότητα, τὴν ἐπιμέλεια, τὴν καλωσύνη καὶ κάθε ἄλλη ἀρετή. Ἐπομένως εἶναι πολὺ ἀναγκαία ἡ ἀνάπτυξη θρησκευτικότητος στὰ παιδιά. Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς θρησκευτικότητος καὶ τὴν καλλιέργεια τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθημάτων μπαίνουν οἱ ἀπαρχίτητες βάσεις τῆς ἠθικῆς μορφώσεως καὶ τῆς ἀποκτήσεως ἠθικοῦ χαρακτήρος. Μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς θρησκευτικότητος διευκολύνεται πολὺ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν.

3) Ἡ οἰκογένεια μπορεῖ καὶ ὀφείλει ν' ἀναπτύξῃ τὴ θρησκευτικότητα τῶν παιδιῶν

Ἐν προκειμένῳ παίξει σπουδαῖο ρόλο τὸ παράδειγμα τῶν γονέων καὶ κυρίως τῆς μητέρας. Ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν ἐξασφαλίζεται πλήρως, ἐφ' ὅσον στὴν οἰκογένεια θὰ ἐπικρατῇ γνήσιο καὶ εἰλικρινὲς θρησκευτικὸ πνεῦμα. Τὸ πνεῦμα τοῦτο θὰ ἐκδηλωθῇ ἐνωρὶς καὶ στὰ παιδιά. Ἀντιθέτως, ἡ ἠθικὴ τῶν παιδιῶν ἀνάπτυξη καὶ μόρφωση δὲν θὰ στηρίζεται σὲ γερῆς καὶ σταθερῆς βάσεις καὶ προϋποθέσεις, ἐὰν θὰ λείπῃ τὸ θρησκευτικὸ πνεῦμα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια.

Ἐδῶ καλὸ εἶναι νὰ γίνῃ χρῆσις συγκεκριμένων σχετικῶν παραδειγμάτων μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἀποδεικνύεται ὁ ρόλος ποὺ παίξει τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα τῆς οἰκογενείας στὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν. Νὰ τονισθῇ ἡ σημασία τῆς προσευχῆς τῶν παιδιῶν, τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, τῶν πράξεων καλωσύνης, ἀλληλοβοηθείας, ἐλεημοσύνης, ἀποφυγῆς τῶν βλασφημιῶν κ.λ.π. Παραλλήλως νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὸν ἀποκλεισμό κάθε ὑπερβολῆς ὥστε νὰ μὴ φθάσωμε στὴ θρησκοληψία καὶ στὴ θρησκομανία. Νὰ γίνῃ λόγος, ἐπίσης, γιὰ τὰ κατηχητικὰ σχολεῖα.

4) Σημασία τῆς ἀναπτύξεως τῆς θρησκευτικότητος γιὰ τὴ σημερινὴ νοοτροπία καὶ πραγματικότητα

Στὸ μέρος τοῦτο τῆς παρουσίας ὁμιλίας θὰ γίνουσι διαπιστώσεις γύρω ἀπὸ τίς κρατούσας σήμερον ἰδέες, ροπὲς καὶ τάσεις. Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ εἶναι τεραστία ἡ πρόοδος τοῦ ὑλικοῦ πολιτισμοῦ. Παράλληλα ὁμως εἶναι ἀναμφισβήτητὴ ἡ κάμψη τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν. Ἡ ὕλη λατρεύεται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀγωνίζεται μὲ πᾶν μέσον γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ συσσώρευση πλούτου, ἀσχέτως ἂν γύρω εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ στεροῦνται τῶν πάντων καὶ δυστυχοῦν. Πράξεις βίας, ἀπάτης, καταδυναστεύσεως, σκληρότητος καὶ ἐκμεταλλεύσεως εἶναι καθημερινὸ φαινόμενο. Τὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης τοῦ ξανθοῦ Ναζωραίου δὲν βρῖσκει ἀπὸ

λῆση στὶς καρδιὰς τῶν πολλῶν καὶ δὲν συγκινεῖ αὐτούς. Οἱ ἀθεϊστικὲς ἰδέες ἐξαπλοῦνται καθημερινῶς.

Ἄλλὰ κοινωνία χωρὶς χρηστοὺς καὶ ἑναρέτους ἀνθρώπους δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ σταθῇ. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν οἱ νέοι σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τὶς ἐπιταγὰς τῆς ἠθικῆς.

Αὐτὰ τὰ σημεῖα χρήζουσι ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ ἀναπτύξεως, ὥστε νὰ προκύψῃ ζωηρὰ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπτύξεως στὴν οἰκογένεια θρησκευτικοῦ πνεύματος, τοῦ πνεύματος ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Θεανθρώπου. Αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος εἶναι ὁ μέγας Διδάσκαλος τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος.

5) Ἡ ὁμιλία θὰ κλείσῃ μὲ λίγα λόγια πρὸς τοὺς γονεῖς

Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικότητος τῶν παιδιῶν, ἀσχέτως ἂν μεταξὺ πολλῶν σημερινῶν γονέων ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ποὺ ἔχουν παρασυρθῆ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ μοντερνισμοῦ σὲ βαθμὸν ὥστε νὰ ἔχη ἀμβλυθῆ μέσα των τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα. Οἱ γονεῖς αὐτοὶ πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι προετοιμάζουσι ἀνθρώπους σκληροὺς, τῶν ὁποίων νόμος θὰ εἶναι τὸ χρῆμα καὶ ἡ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἄλλων. Νὰ γίνουν παραινέσεις γιὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς ὠραίας οἰκογενειακῆς ζωῆς, στὴν ὁποία, ἀσχέτως τῶν ἀνέσεων ἢ τῶν δυσχερειῶν, νὰ κυριαρχῇ φόβος Θεοῦ καὶ πνεῦμα εὐσεβείας, καλωσύνης καὶ ἀγάπης.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Κατὰ τὴν ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου ἐγένοντο ἀρκετὰ τυπογραφικὰ σφάλματα. Στὴ σελίδα αὐτὴ διορθώσαμε ὅσα ἀλλοιώνουν τὴν ἔννοια τοῦ κειμένου.

Σελίς	1	ἀντί	παραγωγική	διάβαζε	παιδαγωγική
>	5	»	ἀπαραίτητος	>	ἀπαραίτητες
>	7	»	διατυπώσεις	>	διαπιστώσεις
>	25	>	Ξέφυγη	>	Ξέφυγε
>	29	»	ἄηδὸ	>	ἀοιδὸ
>	31	>	λάτρως	>	λάτρης
>	32	>	παρουσιάζει	>	παραμερίζει
>	32	>	δείχει	>	δείχνει
>	33	>	ἔμεινε	>	ἔμενε
>	37	>	ἐπεβάλλοντο	>	ἐπεβάλλοντο
>	44	>	μεταβολῶν	>	καταβολῶν
>	45	>	μεταβολῶν	>	καταβολῶν
>	50	>	στηρ ξαμε	>	στηρίξατε
>	50	>	ἀπαραίτητη	>	ἀπαραίτητο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Ὁρέστη Γαληνοῦ : 1) Ἡ Οἰκογένεια ὡς παράγων τῆς ἀγωγῆς. 2) Τὸ παράδειγμα τῆς οἰκογενείας. 3) Ἡ πρώτη ἐπαφή τοῦ παιδιοῦ μετὰ τὸ σχολεῖο. 4) Ἡ τιμωρία. 5) Ἐκλογή ἐπαγγέλματος. 6) Τὸ ψέμμα στὸ παιδί. 7) Ἡ τεμπελιά στὸ παιδί.

Χάρη Σταθά : 1) Συνεργασία σχολείου καὶ οἰκογενείας. 2) Ἡ ἱκανοποίηση τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν παιδιῶν. 3) Ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ διχόνοια στὴν οἰκογένεια. 4) Ἡ ψυχολογικὴ βάση καὶ ἡ παιδαγωγικὴ σημασία τοῦ παιγνίου. 5) Ὁ κινηματογράφος καὶ οἱ ἐπιδράσεις του. 6) Ἀφήσατε ἐλεύθερα τὰ παιδιά νὰ γνωρίσουν τὴ ζωὴ 7) Ὅχι μόνον τὸ σχολεῖο, ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς μποροῦν καὶ πρέπει νὰ πλουτίσουν τίς γνώσεις τῶν παιδιῶν. 8) Ἀνάγκη ἀναπτύξεως θρησκευτικότητος στὰ παιδιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

C. FREINET : Σχολεῖο καὶ οἰκογένεια. Μετάφρασις Γ. Βασδέκη.

Dr. CILBERT—KOBIN : Ἡ θεραπεία τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν κακῶν ἔξεων στὸ παιδί. Μετάφρασις Β. Νομικοῦ.

PHILIPP HÖRD : Θεμελιώδεις μορφαι τῆς ἀγωγῆς. Μεταφρ. Π. Ζερβοῦ

Γ. ΚΟΚΚΙΝΗ : Οἱ Νικηταὶ Ταπεινωμένοι.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΡΟΔΟΣ

19.03.09	

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

005400027705

ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΤΥΠΟΥΤΑΙ

Λόγοι ὅλων τῶν ἐθνικῶν καὶ σχολικῶν ἑορτῶν (συμφώνως πρὸς τὰς σχετικὰς ἐγκυκλίους τοῦ Σοῦ Ὑπουργείου Παιδείας).